

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise aruanne 2014. aasta

1. aprill 2015

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja
Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool**

Tartu 2015

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Püsihindamise metoodiline lähenemisviis	7
1.1. Püsihindamise ülesehitus ja kasutatavate metoodikate selgitus	7
2. MAK 1. telje meetmete rakendamise tulemused ning seosed 2. telje meetmetega	10
2.1. MAK 1. telje toetuse saajate ülevaade	10
2.2. Inimpotentsiaali areng ja nõuandeteenuse kättesaadavus (1.1, 1.2, 1.3)	11
2.3. Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime parandamine (1.4, 1.8)	15
2.4. Metsade majandusliku väärtuse parandamine, kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine (1.5.1, 1.5.3)	19
2.5. Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine (1.6, 1.5.2)	21
2.6. Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine (1.7, 1.9)	28
2.7. Konkurentsivõime näitajate muutus	31
2.8. MAK 1. ja 2. telje rakendamise tulemuste analüüs	33
2.9. Meede 1.1 – koolitus- ja teavitustegevused (111)	37
2.10. Meede 1.2 – põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja toetus (112)	45
2.11. Meede 1.3 – nõuandesüsteemi ja –teenusete toetamine (114, 115)	54
2.11.1. Tegevus 1 – põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine (114)	57
2.11.2. Tegevus 2 – nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine	59
2.11.3. Tegevus 3 – nõuandesüsteemi arendamine (115)	61
2.12. Meede 1.4.1 – investeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks (121) ...	63
2.13. Meede 1.4.2 – investeringud loomakasvatusehitistesse (121)	70
2.14. Meede 1.4.3 – bioenergia tootmise investeringutoetus (121)	76
2.15. Meede 1.5.1 – metsa majandusliku väärtuse parandamine	82
2.16. Meede 1.5.2 – metsandussaadustele lisandväärtuse andmine (123)	86
2.17. Meede 1.5.3 – kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine	91
2.18. Meede 1.6 – põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeringutoetus (123)	92
2.19. Meede 1.7 – põllumajandus- ja toidu- ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine (121, 124, 132, 133)	99
2.20. Meede 1.8 – põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri investeringutoetus (125) ...	104
2.21. Meede 1.9 – tootjarühmade loomine ja arendamine (142)	107
3. MAK 3. telje meetmete rakendamise tulemused	112
3.1. Meede 3.1 – majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (311, 312)	112
3.2. Meede 3.2 – külade uuendamine ja arendamine (321, 322, 323)	119
4. Leader-meetme rakendamise tulemused (341, 41, 421, 431)	124
4.1. Alameede – kohaliku arengustrateegiate koostamine (341)	124
4.2. Alameede – kohalike tegevusrühmade juhtimine, oskuste omandamine ja piirkonna elavdamine (431)	125
4.3. Alameede – kohaliku arengustrateegia rakendamine (41)	127
5. Püsihindamistegevuste kokkuvõte	138
5.1. Püsihindamise tagamiseks teostatud tegevused	138
5.2. Teostatud hindamistoimingud	139
5.3. Andmekogumine	141
5.4. Kommunikatsioon ja teavitamine hindamise protsessis	141
5.5. Tuvastatud raskused ja lisatöö vajadus	142
Lisad	143

LÜHENDID JA MÕISTED

Lühendid	Lühendi tähendus
BLV	Brutolisandväärtus
CMEF	Euroopa Komisjoni poolt kehtestatud ühine seire- ja hindamisraamistik
EAFRD	Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond
EMTAK 2008	Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
EMÜ	Eesti Maaülikool
FADN	Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (<i>Farm Accountancy Data Network</i>)
FIE	Füüsilisest isikust ettevõtja
KOV	Kohalik omavalitsusüksus
MAK	Eesti maaelu arengukava 2007–2013
MAK 2014–2020	Eesti maaelu arengukava 2014–2020
MPÜ	Maaparandusühistu
MTÜ	Mittetulundusühing
NLV	Netolisandväärtus
PM	Põllumajandusministeerium
PRIA	Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet
RAK	Eesti riiklik arengukava 2004–2006
SA	Statistikaamet
TuÜ	Tulundusühistu

Mõisted	Mõiste kirjeldus
Heakskiidetud taotlus	toetuse taotlus, millele on PRIA teinud toetuse määramise otsuse (sõltumata sellest, kas toetus on juba välja makstud või mitte). Üks isik võib olla mitme heakskiidetud taotlusega toetuse saaja.
Määratud toetuse summa	toetuse taotlejale PRIA poolt määratud toetuse summa (sõltumata sellest, kas toetus on juba välja makstud või mitte). Tegemist on heakskiidetud taotlusega, mille alusel võib teha investeeringu ja järgnevad maksed.
Sektor	püsihindamise kontekstis on toetuse saajad jaotatud kolme gruppi ehk sektorisse: põllumajandus, metsandus, toiduainete tööstus. Jaotamise aluseks on toetuse saaja poolt märgitud tegevusala või EMTAK 2008 kood.
Kogu sektor	käsitletakse riikliku statistikat ehk SA andmetel riigi majandusharude kohta koostatud statistikat. Riiklik statistika iseloomustab vastavat majandusharu sektorit ning annab aluse võrdlusteks. Püsihindamise raames valitakse vastavalt meetme või tegevusala võrdlemiseks

	võimalikult samase majandusharu sektori andmed riikliku statistika alusel.
Tegevusala	toetuse saaja poolt märgitud tootmisalane liigitus vastavalt CMEFi juhisele: põllukultuurid, aiandus, püsilikultuurid, piimakarjakasvatus, loomakasvatus (v.a piimakari), seakasvatus, linnukasvatus, segatootmine. Püsihindaja võib rakendada tegevusala jaotust ka teiste metodoloogiliste jaotuste alusel, mis vastavalt märgitakse ära (nt standartkogutulu, EMTAK 2008).
Toetatava investeeringu/tegevuse summa	määratud abikõlblik maksumus, s.o toetuse saaja planeeritud investeeringu summa.
Toetuse saaja	isik, kellele toetus on määratud (sõltumata sellest, kas toetus on juba välja makstud või mitte).
Toetusõiguslik maa	põllud, mille pindala on vähemalt 0,30 ha ning mille kohta on PRIA Põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris andmed (vastab ÜPP seaduse §14 lg 2 p 1 ja 2 sätestatud nõuetele). Toetusõiguslik maa jaguneb järgmiste kasutusviiside alusel: põllukultuurid, pikaajaline rohumaa, looduslik rohumaa, püsilikultuurid ja muu maa.
Toetusalune maa	toetusõiguslikust maast see osa, millele on vaadeldaval aastal PRIA poolt määratud ja makstud otsetoetusi ÜPP seaduse §12 tähenduses;
Väljamakstud taotlus	toetuse taotlus, millele PRIA on teinud toetuse maksmise otsuse (toetus on välja makstud). Eelnevalt on teostatud ka toetuse määramine (olemas määratud toetuse summa).
Välja makstud investeeringu/tegevuse summa	toetuse saaja teostatud investeeringu summa, mille alusel on toetus välja makstud.

SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (MAK) toetuste kasutamine on jõudnud viimaste toetatud tegevuste elluviimiseni. Käesolev aruanne võtab kokku eelneva perioodi tulemused välja makstud toetuse ja toetuse saajate põhiselt. Euroopa Komisjoni maaelu arengu komitee andis MAK 2007–2013 heakskiidu 29. novembril 2007, mil avanes võimalus kasutada ühise põllumajanduspoliitika ja maaelu arengu toetusi Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD). MAKi raames oli Eestil võimalik kasutada ligikaudu 925,2 mln eurot avaliku sektori toetusraha põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks. Perioodil 2007–2013 rahastati EAFRD fondist 714,6 mln euro ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest 210,6 mln euro ulatuses.

MAKi meetmete rakendamine toimub Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala asutuste koostöös. Metsamajanduslikke meetmeid rakendatakse koostöös Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutustega. Meetmete rakendusüksus ja makseasutus on PRIA. Käesoleva aruandeperioodi lõpuks 31.12.2014 on PRIA poolt rakendatud 1. telje kõik üheksa meetet koos peamiste alameetmetega. Samuti on rakendatud kaks 3. telje meetet koos alameetmetega ning *Leader*-meede. Projektide lõpetamine on aktiivne ja viimastel aastatel tuleb tähelepanu pöörata loobumistele ning toetuse tulemuslikkusele.

MAKi strateegilise lähenemisega seoses rakendatakse seire- ja hindamise süsteemi, mis on sätestatud Nõukogu määruse (EÜ) 1698/2005 artiklis 86. EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituut on MAK perioodil 2007–2016 püsihindaja 1., 3. ja 4. telje raames. MAK 2007–2013 2. telje püsihindaja on Põllumajandusuuringute Keskus (PMK). Püsihindajad teevad omavahel koostööd, et hinnata telgede vahel tekkinud seoseid ja mõju ettevõtjatele. Püsihindaja pädevus on määratletud põllumajandusministri 21. märts 2011. a määrusega nr 26 „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seire ja hindamise kord“. Vastavalt korrale edastab Eesti Maaülikool Põllumajandusministeeriumile aruandeaastal rakendatud toetuste kohta aruandeaastale järgneva aasta 1. aprilliks seirearuande koostamiseks vajaliku teabe:

- ülevaade arengukava 1., 3. ja *Leader*-meetme toetustest, mis sisaldab andmeid tulemus- ja mõjunäitajate kohta, võttes arvesse arengukavas sätestatud eesmärgid ning sisend- ja väljundnäitajaid;
- ülevaade 1., 3. ja *Leader*-meetme püsihindamisalastest tegevustest;
- vajaduse korral muu teave toetuste tõhusamaks rakendamiseks.

Püsihindamisel lähtutakse EL ühisest seire- ja hindamisraamistikust (CMEF- *Common monitoring and evaluation framework*). Lisaks on koostatud püsihindaja poolt andmete analüüsi meetodika.

- Püsihindamise tulemusena on võimalik iga-aastaselt juhtida abiraha paremat ärakasutamist programmi ning meetmete eesmärkidest lähtuvalt.
- Püsihindamisega tagatakse struktureeritud ülevaade toetuse saajatest ja kaasnevatest sotsiaalmajanduslikest näitajatest.

Püsihindamise käigus kogutud andmete tulemused perioodil 2007–2013 võetakse kokku käesolevas aruandes. Püsihindamise tulemuste analüüsimisel lähtutakse maaelu arengu meetmete kolme põhieesmärgi täitmisest, milleks on:

- põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamine ümberkorraldamise, arendamise ja innovatsiooni toetamisega;
- keskkonna ja paikkonna parandamine maade hooldamise toetamisega;
- maapiirkondade elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamise soodustamine.

Püsihindamine hõlmab kõiki MAK 2007–2013 1., 2., 3. telje ja *Leader*-meetme toetusi, mis on seotud põllumajanduse ja metsamajanduse konkurentsivõimega, maade hooldamise ja keskkonnaga, elukvaliteediga ja tegevuste mitmekesistamisega. Võetakse arvesse olukordade mitmekesisust, alates rahvastiku puuduse käes kannatavatest ääremaadel asuvatest maapiirkondadest ja lõpetades linnakeskuste suureneva surve all olevate maapiirkondadega.

Käesoleva aruande koostajad ja püsihindamise teostajad meetmete lõikes on:

Kersti Aro – meede 1.1, 1.3, 3.2 ja *Leader*-meede;

Jaana Prants – meede 1.2, 1.5.1, 1.5.2, 1.5.3, 1.7, 1.8 ja 1.9, 1. ja 2. telje kokkuvõte;

Mati Mõtte – meede 1.4.1, 1.4.2, 1.4.3, 1.6, 3.1, üldosad.

1. PÜSIHINDAMISE METOODILINE LÄHENEMISVIIS

1.1. PÜSIHINDAMISE ÜLESEHITUS JA KASUTATAVATE METOODIKATE SELGITUS

Püsihindamise aruande eesmärgiks on anda hinnang MAKi eesmärkidele läbi saavutatud tulemuste. Hindamisel uuritakse sekkumise tulemuslikkust, tõhusust (ressursside ja saavutatud tulemuste suhet) ja programmi toimimist. Püsihindamise aruanne sisaldab analüüsi toetuse saajate majanduslikust olukorrast, struktuuridest, tööhõivest ja lisandväärtuse kasvust ning sektoreid iseloomustavatest näitajatest.

Püsihindaja ülesandeks oli programmiperioodi jooksul jälgida arengukava kulgu ja teha ettepanekuid rakendamise kvaliteedi parandamiseks. Perioodi lõppemisel keskendutakse välja makstud toetuse tulemuslikkuse ja mõju analüüsimisele. Kokkuvõtvalt hinnatakse arengukava eesmärkide saavutamist ning programmi toimimist. Püsihindaja alustab viimaseid tegevusi arengukava järelhindamiseks ja valmistab ette vastavaid sisendandmeid.

Püsihindamiseks vajalikud põhiantmed on kogutud PRIA ja EMK andmebaasidest, toetuse taotlejate äriplaanidest ning äriregistri teabesüsteemist. Püsihindaja analüüsib järgmiseid kohustuslikke näitajaid:

- Väljundnäitajad – kajastavad meetme rakendamisel otseseid rahalisi ja arvulisi tulemusi. Püsihindaja poolt mõõdetakse peamiselt meetme kasusaajate hulka. Näitajad jaotuvad EK poolt kehtestatud näitajad kui ka siseriiklikud täiendavad näitajad. EK kohustuslikud näitajad pärinevad PRIAst ja siseriiklike näitajatena on kasutusele võetud erinevad riikliku statistikaga võrreldavad jaotused (nt maakonnad, KOVD, tegutsemise aeg ja müügitulu).
- Tulemusnäitajad – mõõdetakse sekkumise otsest ja vahetut tulemust ning näitajad annavad teavet muutuste kohta. Näiteks ülevaated otseste abisaajate majandusliku käitumise, suutlikkuse või tulemuslikkuse kohta. EK kohustuslikud näitajad kui ka siseriiklikud näitajad pärinevad äriplaanidest, äriregistrist, FADNst või küsitlustest (nt BLV, uut toodet või tehnoloogiat juurutavad ettevõtjad, tootmiskulu seosed põhivara ja investeringutega).
- Mõjunäitajad – CMEFi raamistikus nähakse ette seitse ühist mõjunäitajat majanduskasvu, töökohtade, tootlikkuse, bioloogilise mitmekesisuse, keskkonnasõbralike piirkondade, vee ja kliimamuutuste kohta. Üldjuhul on mõju hindamine tulemusnäitajate kokkuvõtmine ja täiendavate ristkontrollide teostamine. 1. ja 3. telje püsihindamise käigus keskendutakse otseselt kahele näitajale, milleks on majanduskasv (mõõdetuna NLV kaudu) ja tööjõu tootlikkus (BLV alusel).

CMEF raamistikus nähakse ette igale meetmele eriomased ja eesmärgke hõlmavad hindamisküsimused. Sarnaselt varasemate aastatega keskendutakse püsihindamise käigus üheksale küsimusele, mis on otseselt seotud tulemusnäitajate kogumisega ja samal ajal saab nimetada antud näitajaid oma iseloomu alusel tulemusnäitajateks. Vastavad hindamisküsimused on järgmised:

1. Mil määral on abi kaasa aidanud inimpotentsiaali parandamisele põllumajandussektoris?
(112)

2. Mil määral on abi lihtsustanud mõlemast soost noorte põllumajandustootjate pikaajalise tegevuse alustamist? (112)
3. Mil määral on abi kaasa aidanud põllumajandussektori konkurentsivõime parandamisele? (112, 113, 114, 121, 123, 124, 125)
4. Mil määral on investeeringutoetused kaasa aidanud uute tehnoloogiate ja uuenduste juurutamisele? (121, 123)
5. Mil määral on investeeringutoetused edendanud põllumajandusettevõtete turulepääsu ja turuosa? (121, 123)
6. Mil määral on investeeringutoetused kaasa aidanud põllumajandusettevõtete pikaajalisele ja jätkusuutlikule tegevusele? (121)
7. Mil määral on investeeringutoetused edendanud talumajapidamistegevust mittepõllumajandusliku tegevuse suunas? (311)
8. Mil määral on toetus kaasa aidanud tegevuse mitmekesistamise ja ettevõtluse edendamisele? (312)

Püsihindamisega seotud näitajate ajaline raamistik

Püsihindamise aruanne koostatakse eelmise kalendriaasta (aruandeaasta) andmete alusel võttes arvesse kumulatiivselt kõik toetuse saajad ja välja makstud toetused. Aruandes keskendutakse aruandeaasta lõpuks saavutatud välja makstud toetusega isikute hulga ja nende tulemusnäitajate analüüsimisele. Analüüsimise aluseks on aruandeaastale eelnenud majandusaasta näitajad ja aruandeaasta lõpuks kogutud kumulatiivsed seirenäitajad. Seega kasutatakse väljund-, tulemus- ja seirenäitajate analüüsimiseks kumulatiivset meetodit. Käesolev püsihindamise aruanne keskendub perioodil 01.01.2008–31.12.2014 toetust saanud ettevõtjate tulemuste analüüsimisele 2013. aasta majandusnäitajate alusel.

Andmete usaldusväärsuse tagamiseks võetakse analüüsi alla maksimaalne võimalik arv toetusega seotud isikuid (äriühingud, FIEd, MTÜd jt), kelle andmed on kvaliteetsed ja usaldusväärsed. Sellest tulenevalt kajastab aruanne valdavalt üldkogumi alusel tehtud analüüsi või kogumi alusel tehtud analüüsi, mis tagavad 95,0% usaldatavuse. Valimi kalkulaator avaldub kujul:

$$n = t \times \Delta^2 \times (1-p) \times N / \Delta^2 \times N + t^2 \times (1-p)$$

N- üldkogum; t- normaaljaotuse kohane usaldusnivoo; Δ - lubatud piirviga; p- üldjaotuse osakaal ehk tõenäosus;

Maakondade ja KOV üksuste alusel tehtud analüüsides kasutatakse ettevõtja rakenduspiirkonna andmeid, mis annavad toetuste jaotumisest ülevaate investeeringuobjektide paiknemise alusel. Teadaolevalt ei ühti toetatava investeeringu summa püsihindaja ja PRIA aruande võrdlemisel, kuna püsihindaja kasutab toetuse väljamaksmisega seonduvalt korrigeeritud andmeid. PRIA esitab aruandes summad vastavalt koostatud käskkirjadele ning edasised muudatused ei ole kasutusel.

Andmete analüüsimisel kasutatakse kirjeldava statistika meetodeid, millest olulisemad on sagedustabelid ja risttabelid. Püsihindamise aluseks olevaid andmeid hoitakse *Oracle Database*

10g Express Edition keskkonnas ja päringute ning ka osaliselt analüüsi teostamise keskkonnaks on *SAP Business Objects Infoview* programm. Täiendavalt kasutatakse andmeanalüüsiks MS Excel funktsionaalsust ja *SPSS* programmi.

Uuringu aruanne koosneb 1., 2., ja 3. telje kokkuvõttest koos järeldustega ja iga meetme kohta tehtud analüüsist koos põhitulemuste ning järeldustega. Aruande juurde kuuluvad analüüsitabelid (lisa 1) ja tulemustabelid (lisa 2).

2. MAK 1. TELJE MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSED NING SEOS 2. TELJE MEETMETEGA

MAK 1. telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime ja põllumajandusvaldkonna inimpotentsiaali arendamisele. Abi on jõudnud põllumajandustootjateni läbi koolitus- ja teavitustegevuste, noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetuse, nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamise, põllumajandusettevõtete ajakohastamise, metsade majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise, põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise, põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise ning põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri toetamise kaudu. Aktiivselt on alustatud tootjaorganisatsioonide toetamist, mille kaudu edendatakse ühistegevust.

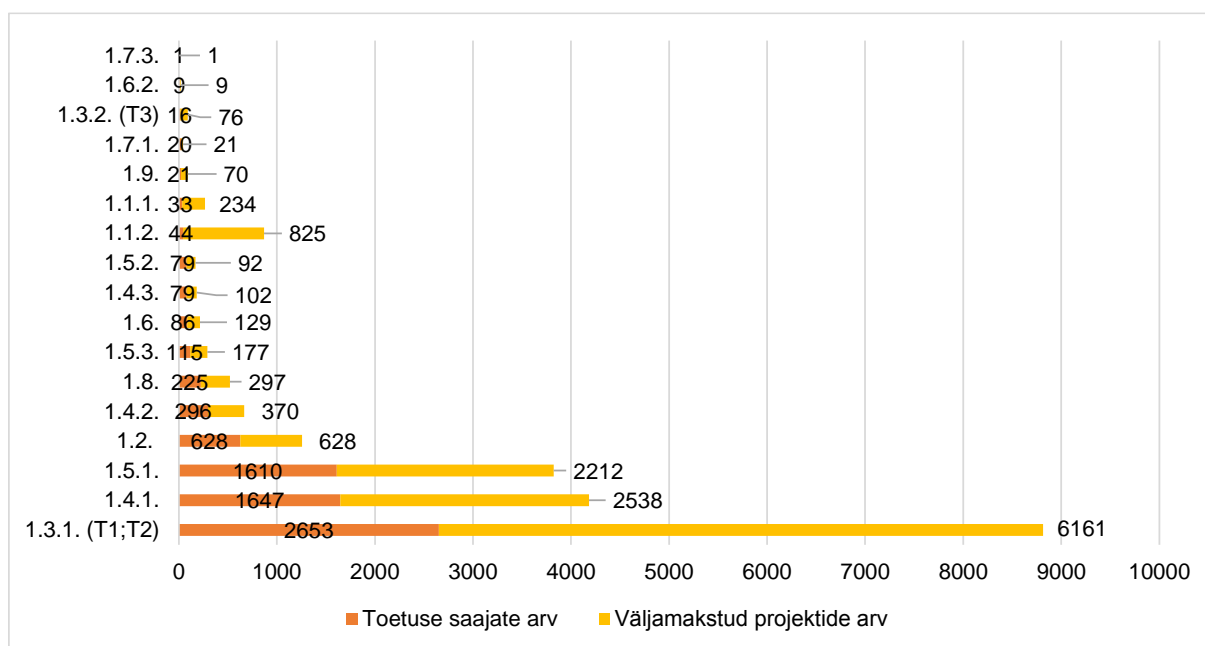
MAK 2. telg on suunatud mullastiku, eluslooduse, veekeskkonna, põllumajandusmaastike säilitamise ja parendamise ning maapiirkondade ja maamajanduse jätkusuutlikkuse tõstmisele. Seetõttu on MAKi 1. ja 2. telg vaadeldavad üksteisega seoses ning vajalik on leida kokkuvõtlikud tulemused. Arvestades, et 2. telje toetused moodustavad märkimisväärse osa MAKi eelarvest (35,8%) ning samuti moodustavad märkimisväärse osa põllumajandusettevõtjate toetuste portfelligi, peaks tekkima piiritletud seos ettevõtjate investeerimisotsuste ja 2. telje toetuste eesmärgi vahel. Eeldatavalt tekkib sünergial põhinev kumulatiivne efekt jätkusuutlikkuse tõusu osas. Käesolevas peatükis vaadeldakse ja antakse hinnanguid 1. ja 2. telje toetuste seostele, mis tugineb täiendavatel analüüsidel koostöös 2. telje püsihindajaga (Põllumajandusuuringute Keskusega).

2.1. MAK 1. TELJE TOETUSE SAAJATE ÜLEVAADE

Investeeringutoetused on Eesti põllumajanduspoliitilistes valikutes ning põllumajanduse arengus olnud väga olulisel kohal alates 2001. aastast. Lõppev MAK 2007–2013 periood on andmas eelnevale väga olulist tootmise arendamise lisa. Toetuste rakendamisel ja eriti investeeringutoetuste puhul on oluline hinnata nende kättesaadavust tootjate suuruse ja sihtgrupi alusel. Kahjuks ei ole meetmed tegevusvaldkonna põhised (nt taimekasvatus, piimatootmine), mis võiks anda täiendavat tulemuslikkust. Meetmete eesmärk on konkurentsivõime suurendamine, mille eelduseks on küllaltki ühtlane toetuse jagunemine. Vastasel juhul tekib pöörddefekt – suurem ebavõrdsus konkurentsivõimes. Investeeringutoetuse kasutamine sõltub ettevõtja valikutest, majanduslikust seisust ja toetuse tingimustest. Nimetatud tegurite koosmõju avaldub praktikas toetuse kasutamises. Toetuste kättesaadavuse hindamise üks lihtsamatest meetoditest on analüüsida kordustaotlejate osakaalu ja meetmete sünergia.

MAK 2007–2013 väljamakstud taotluste ja toetuse saajate arvu võrdlemisel ilmneb, et esineb korduvat toetuse saamist nii meetmesiseselt kui ka meetmete üleselt. Väljamakse alusel sai üks toetuse saaja keskmiselt toetust 1,4-st meetmest (mediaan meetmete arv oli üks). Enam saadi toetust viiest erinevast meetmest ning selliste ettevõtjate arv oli minimaalne (viis erinevat ettevõtjat). Samas oli nende viie toetuse saaja puhul domineerivateks meetmeteks väljamakstud toetuse summa alusel 1.4.2., 1.4.3. ja 1.8. Seega oli toetuse saajate arv (millest maha arvatud ka projekti 247 katkestajat) domineeriva meetme arvestuse kohaselt 33% väiksem.

Kokkuvõttes ilmneb sarnaselt varasemate aastatega, et taotluste ja toetuse saajate arv MAK 1. telje raames on kõige suurem meetmete 1.3., 1.4.1. ja 1.5.1. raames. (Joonis 1)

Joonis 1. Väljamakstud taotluste ja toetuse saajate arv seisuga 31.12.2014

Kuna korduvalt toetuse saamine mõjutab üha rohkem ettevõtte põhivara väärtust ja omakorda kogu ettevõtte väärtust, mis annab ka konkurentsieelise, siis soovitame uuel programmiperioodil aktiivselt tähelepanu pöörata varem toetust saanud ettevõtjate põhivara, tootlikkuse ja toetussummade suuruse hindamisele.

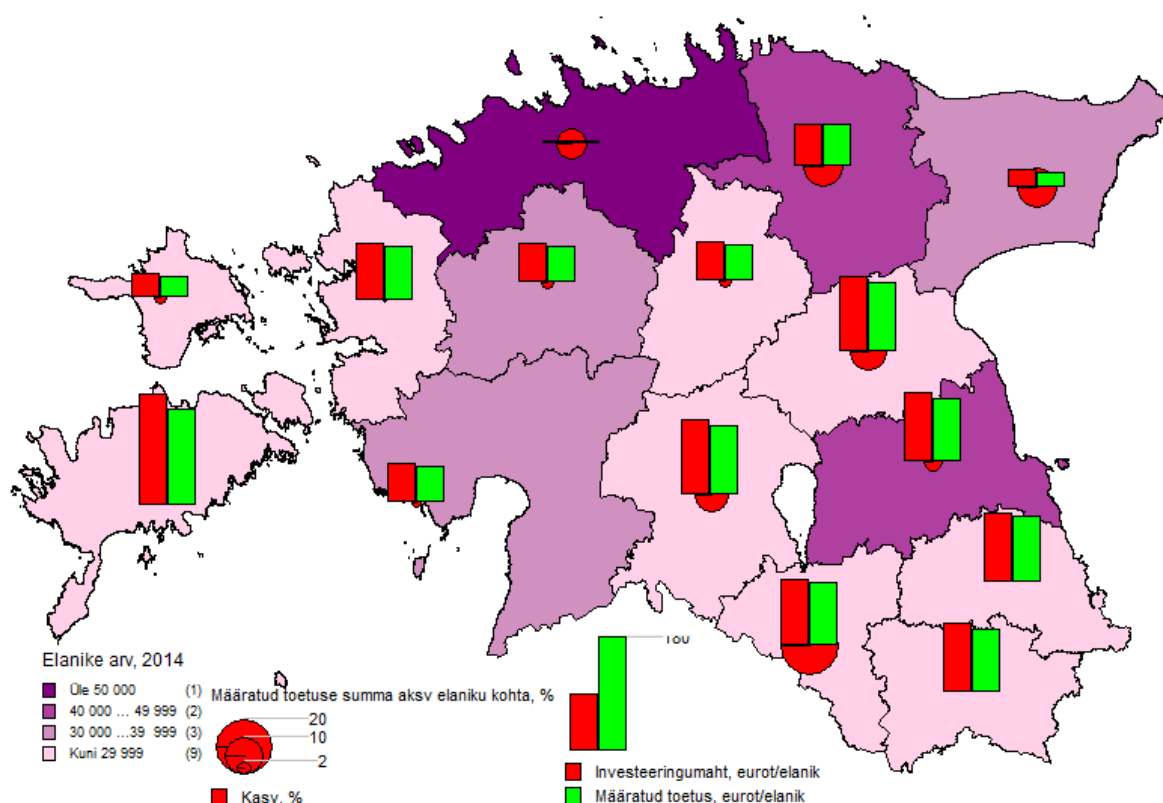
2.2. INIMPOTENTSIAALI ARENG JA NÕUANDETEENUSE KÄTTESAADAVUS (1.1, 1.2, 1.3)

Perioodil 2008–2014 meetmetest 1.1 (üksnes maakondlikud tegevused), 1.2 ja 1.3 (tegevus 1 ja tegevus 2) toetust saanud isikuid jagus suuremal või vähemal määral igasse Eesti maakonda. Kõige enam oli toetuse saajaid Tartumaal (377 isikut) ja kõige vähem Hiiumaal (38 isikut). Meetmete määratud toetuse summa moodustas keskmiselt 92% investeeringu kogumaksumusest. **Kõrge toetuse määr tulenes meetmete omapärast, kuna meetmete tegevusi toetati kuni 100% ulatuses abikõlblikest kuludest.**

Inimpotentsiaali arenguks ja nõuandeteenuse pakkumiseks oli toetust määratud maapiirkonna elaniku kohta keskmiselt 62 eurot ja maapiirkonna ettevõtja kohta keskmiselt 796 eurot (lisa 1 tabel 2A). Keskmisest suurem investeeringu kogumaksumus ja määratud toetuse summa maapiirkonna elaniku (Joonis 2) ja ettevõtja kohta oli Saaremaal (elaniku kohta vastavalt 175 eurot ja 150 eurot ning ettevõtja kohta vastavalt 1 847 eurot ja 1 581 eurot). Kõigist maakondadest eristus Harjumaa, kus investeeringu kogumaksumus elaniku kohta oli seitse eurot ja ettevõtja kohta 78 eurot ning määratud toetuse summa oli elaniku kohta viis eurot ja ettevõtja kohta 64 eurot. Suhteliselt madal investeeringu kogumaksumus ja määratud toetuse summa elaniku ja ettevõtja kohta oli ka Ida-Virumaal ja Hiiumaal.

Määratud toetus elaniku kohta kasvas 2014. aastal võrreldes perioodiga 2008–2013 keskmiselt 3,0%. Määratud toetus elaniku kohta kasvas enam Valgemaal (kasv 20%) ning vähem Läänemaal (kasv 0,1%). Määratud toetuse summa kahanes Võrumaal (kahanemine 0,5%), Saaremaal (kahanemine 1,8%) ja Põlvamaal (kahanemine 22%), mille tingis nendes maakondades elanikkonna kasv (Põlvamaal ühines Põlva linn ja Põlva vald).

Inimpotentsiaali areng ja nõuandeteenuste kättesaadavus on suhteliselt hea Saarmaal, Jõgevamaal, Viljandimaal ja Kagu-Eesti maakondades (Joonis 2), madalaim aga Harjumaal, Ida-Virumaal ja Hiiumaal. Kujunenud olukord peegeldab Eesti erinevate piirkondade nõudlust või vajadust maamajanduslikus valdkonnas enesetäiendamise ja nõuandeteenuse ning noortaluniku toetuse järele.

Joonis 2. Toetuse jagunemine (euro) ja kasv (%) maakondade lõikes elanike arvu kohta

Vastus hindamisküsimusele, mil määral on abi kaasa aidanud inimpotentsiaali parandamisele põllumajandussektoris (meetme kood 112), tugineb meetme 1.2 rakendamistulemustele. Hindamisküsimuse vastust on täiendatud meetme 1.1 ja 1.3 rakendamistulemustega.

Meetme 1.2 rakendamist saab aruandeperioodi lõpuks lugeda toetuse kasutamise kui ka ettevõtjate sotsiaalmajanduslike näitajate alusel edukaks. Hindamisküsimusele annavad vastuse järgmised punktid:

- Eestis on leidunud piisavalt noori, kes on alustanud põllumajandusliku tootmisega või on võtnud põllumajandusliku tootmise vanemalt üle. Meetme 1.2 toetuse saajaid oli 628, kellest 50% olid alustavad põllumajandustootjad, 31% vanemalt põllumajandustootmise ülevõtjad ning 19% olid juba tegutsevad ettevõtjad.

- Noortele ettevõtjatele suunatud toetuse taotlejate (omanike ja juhatuse liikmete) keskmine vanus tegevusalade lõikes oli vahemikus 23 kuni 41 eluaastat. Kuna meetme määrase järgi peab toetuse taotleja olema noorem kui 40 eluaastat, võib toetuse saajaid pidada tunduvalt nooremaks. Taotlusvoorude lõikes on ettevõtja keskmine vanus järjest langenud ehk igasse järgmisesse taotlusvooru on lisandunud üha nooremaid ettevõtjaid (esimeses taotlusvoorus oli toetuse saaja keskmine vanus 32 eluaastat, viimases 29 eluaastat).
- Meede 1.2 on andnud positiivse impulsi kõrge kvalifikatsiooniga põllumajandusettevõtjate tekkele. Toetuse saamise hetkel oli vajalik põllumajanduslik haridus 76% toetuse saajatest. Pärast toetuse saamist omandas põllumajandusliku hariduse veel 44 toetuse saajat. Seega moodustasid 2013. aasta lõpuks põllumajandusliku haridusega noortalunikud 83% meetme 1.2 toetuse saajatest.
- Toetust saanud noortalunike (v. a enne toetuse samaist juba tegutsenud ettevõtjad) keskmine toetusõigusliku maa pindala ja loomühikute arv on aastatega suurenenud, mille alusel võib arvata, et meetme 1.2 toetuse saajate ettevõtluskogemus on samuti suurenenud.
- Toetuse saajatel on kohustus, arvestades toetuse saamise aastast viiendal majandusaastal, saavutada vähemalt 2 400 euro suurune müügitulu. MAK programmiperioodi lõpuks oli 2008. aastal toetust taotlenud 188 ettevõtjatele toetus väljamakstud ning nendest omas 2013. aastal müügitulu 93¹ ettevõtjat. Toetuse saamise aastast viiendal majandusaastal oli keskmine müügitulu 157,7 tuhat eurot, mediaan 66,4 tuhat eurot, maksimaalne 2,6 mln eurot ning minimaalne 5,8 tuhat eurot. Seega võib öelda, et aktiivselt tegutsevate ettevõtjate müügitulu ületas müügitulukriteeriumit mitmekordselt.

Analüüsides täiendavalt meetme 1.1 ning meetme 1.3 tegevuse 1 ja tegevuse 2 alusel inimpotentsiaali arengut, siis avalduvad järgmised tähelepanekud:

- Meetme 1.1. kooolitus- ja teavitustegevustel osalejatest (üksikarvestuses) 82% olid hõivatud põllumajanduse, 13% toiduainete tööstuse ja 5% metsanduse sektoris. Võrreldes eelmise aruandluse perioodiga ei ole tegevustel osalejate tegevusalade proportsioonid muutunud (aastatel 2008–2013 toimunud tegevustel osalejatest 85% olid hõivatud põllumajanduse, 11% toiduainete tööstuse ja 4% metsanduse sektoris). SA andmetel oli 2014. aastal (EMTAK 2008 arvestades) põllumajanduses hõivatud 16 200, metsamajanduses 7 000 ja toiduainete tööstuses 14 700 inimest vanuses 15-74 aastat. **Seega osales meetme 1.1 tegevustel 73% põllumajanduses, 9,6% metsanduses ja 13% toiduainete tööstuses hõivatutest, kokku 38% kolmel tegevusalal hõivatud isikutest.** Erinevatel kooolitustegevustel osalenud isikute sooline ja vanuseline analüüs näitas, et seitsmel järjestikusel aastal (aastatel 2008–2014) oli kooolitustegevustel osalenud meeste osakaal stabiilselt veidi kõrgem kui naiste osakaal (2014. aastal moodustasid mehed 54% ja naised 46% osalejatest).
- **Tegevusalade esindajate proportsioon kooolitus- ja teavitustegevuse toimumise aasta lõikes on püsinud seitsme aasta jooksul suhteliselt muutumatuna.** Aastatel 2008–2014 osales meetme 1.1. raames korraldatud kooolitus- ja teavitustegevustel arvestatav osa

¹ Ei sisalda FIEde müügitulu näitajaid, kuna andmed pole sellisel kujul kättesaadavad.

põllumajandustootjatest ning väga väike osa metsandus- ja toiduainetetööstussektoris hõivatutest (osaleja üksikarvestus ühe aasta lõikes). Kui nimetatud aastatel osales meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevustel 3,4% kuni 23% põllumajanduses hõivatud isikutest, siis metsandus- ja toiduainete tööstuse sektoris hõivatud isikutest osales tegevustel kõigil kuuel aastal vaid 0,1% kuni 4,7% kahes sektoris hõivatutest.

- Perioodil 2008–2014 tehti koolitus- ja teavitustegevusi kokku 1 769,7 päeva ulatuses. Nii üleriigilisi kui ka maakondlikke tegevusi tehti seitsmes valdkonnas. Koolitus- ja teavitustegevusi oli kokku 1 469, millest 37% olid üleriigilised ja 63% maakondlikud tegevused. Kõige enam toimus valdkonda „muu“ (585 tegevust) jäävaid tegevusi, millele järgnesid „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“ (246) ja „juhtumis-, haldamis- ja turustamisoskuste“ (242) valdkonda jäävad tegevused. Mõnevõrra vähem toimus „tootekvaliteedi“ (168), „maastiku säilitamise ja parandamise“ (145) ja „uute nõuete“ (77) valdkonna tegevusi. „Info- ja sidetehnoloogia“ valdkonna-alaseid tegevusi tehti kuus.
- Meetme 1.3 tegevuse 1 ja tegevuse 2 nõuandeteenuse toetuse saajaid oli 2 653, kes said perioodil 2008–2014 nõuandetoetust keskmiselt 2,3 taotlusele (mediaan 2,0). Meetme 1.3 keskmine nõuandeteenuse toetuse summa toetuse saaja kohta on aastate võrdluses kasvanud, olles 2014. aasta lõpuks 1 527 eurot (2013. aasta lõpus oli vastav näitaja 1 398 eurot ja 2011. aasta lõpus 1 011 eurot toetuse saaja kohta). Kuigi meetme 1.3 üldeesmärk on toetada nõuandeteenuse kättesaadavust põllumajandustootjate ja erametsa valdajate jaoks, moodustasid põllumajandustootjad nõuandetoetuse saajatest 98% ning metsandusega tegelevate isikute osatähtsus nõuandetoetuse saajatest oli tagasihoidlik (2,0% toetuse saajatest). Toetuse saajad kasutasid nõuandeteenust 120 637 tunni ulatuses. Kõige rohkem kasutati finantsmajandusalast nõuannet (69 502 tunni ulatuses, mis moodustas osutatud nõuandeteenuse tundide mahust 58%).

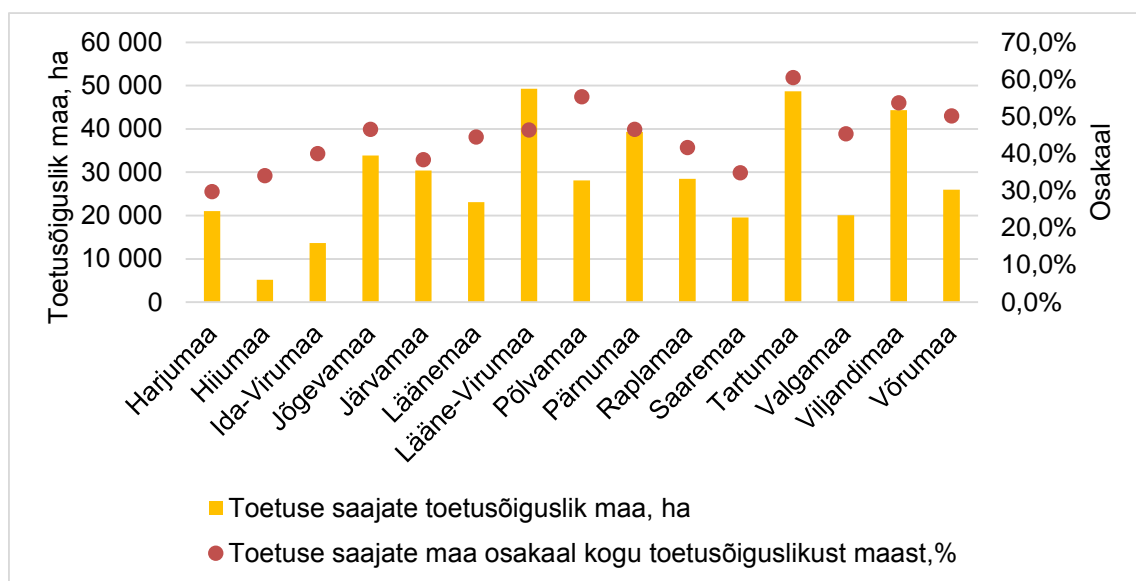
Kokkuvõtvalt võib järeldada, et kuigi MAK 1. telje eesmärgid rõhutavad kõigi kolme sektori arengut, siis läbi koolitus- ja teavitustegevuse ning nõuandeteenuse toetuse ei ole see rakendunud. Nii on jätkuvalt küsitav, kas meetme 1.1 ning meetme 1.3 tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames pakutakse nii põllumajandustootjatele, erametsa valdajatele ja meetme 1.1 raames ka toiduainete töötlejatele võrdses mahu tegevusi ja teenuseid. Kuna meetmed 1.1 ja 1.3 on valdavalt pakkumisele orienteeritud tegevused ja teenused, siis järgmisel arengukava perioodil võiks keskenduda erinevate sihtgruppide nõudlusele, kus nii põllumajandustootjad, erametsa valdajad ja toiduainete töötlejad saavad ise valida koolituse, kus on võimalik oma erialaseid teadmisi omandada või täiendada ning saada nõuannet ka väljaspool Eestit.

2.3. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE (1.4, 1.8)

Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime parandamiseks olid suunatud MAKi meetmed 1.4 (alameetmed 1.4.1, 1.4.2 ja 1.4.3) ja 1.8. Meetme 1.4 üldeesmärk oli toetuse saajate konkurentsivõime suurendamine põllumajandusliku tegevuse arendamise, nõuetele vastava põllumajanduse ning biomassi kasutuse edendamise kaudu. Meetme 1.8 eesmärk oli põllumajandus- ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine.

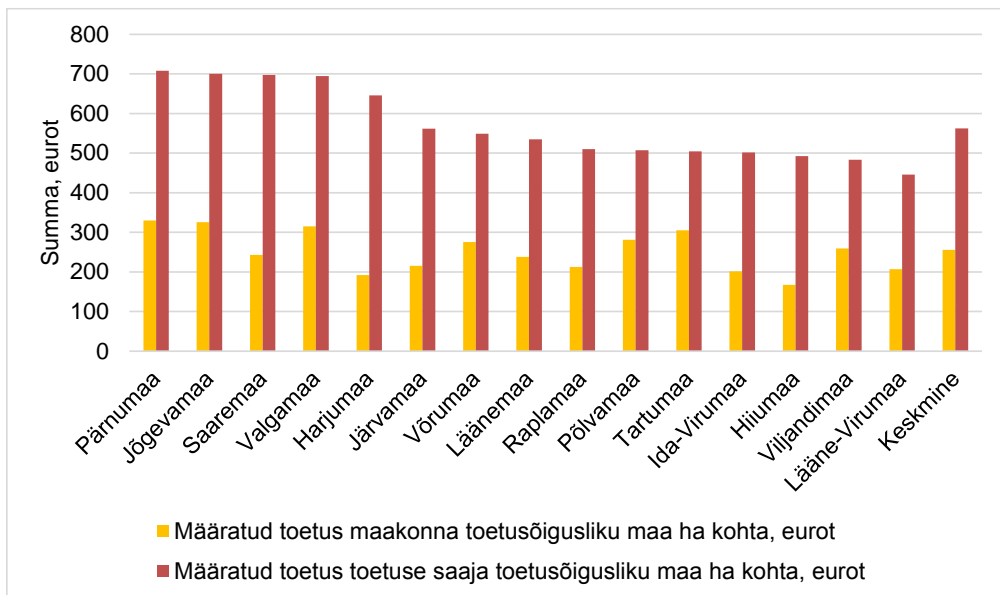
Perioodil 2007–2014 on meetmete 1.4 ja 1.8 raames määratud toetus (v.a projektist loobujad) 2013 erinevale taotlejale (ettevõtjad ja MPÜ). Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime parandamiseks on meetmete 1.4 ja 1.8 raames määratud toetust kokku 242,6 mln eurot, s.o keskmiselt 120,5 tuhat eurot toetuse saaja kohta. Seisuga 31.12.2014 moodustas määratud toetuse summast välja makstud toetuse summa 96% (233,1 mln eurot), mis on MAKi meetmete lõikes üks kõrgemaid näitajaid (jättes välja projekti tegemisest loobujate arvu).

MAKi rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse jaotumist maakondade lõikes. 2013. aasta lõpu seisuga oli Eestis kokku kasutuses 948,8 tuhat hektarit toetusõiguslikku maad, millest 45% (431,1 tuhat hektarit) kasutasid need ettevõtjad, kellele oli määratud toetus meetmete 1.4 ja 1.8 alusel (v. a projektist loobujad). Kõige kõrgem oli toetuse saajatele kuuluva maa osakaal maakonna kogu toetusõiguslikust maast Tartu-, Viljandi- ja Võrumaal ning kõige väiksem oli näitaja Harju-, Hiiu- ja Saaremaal (Joonis 3).

Joonis 3. Toetuse saajate toetusõigusliku maa osakaal maakonna kogu toetusõiguslikust maast

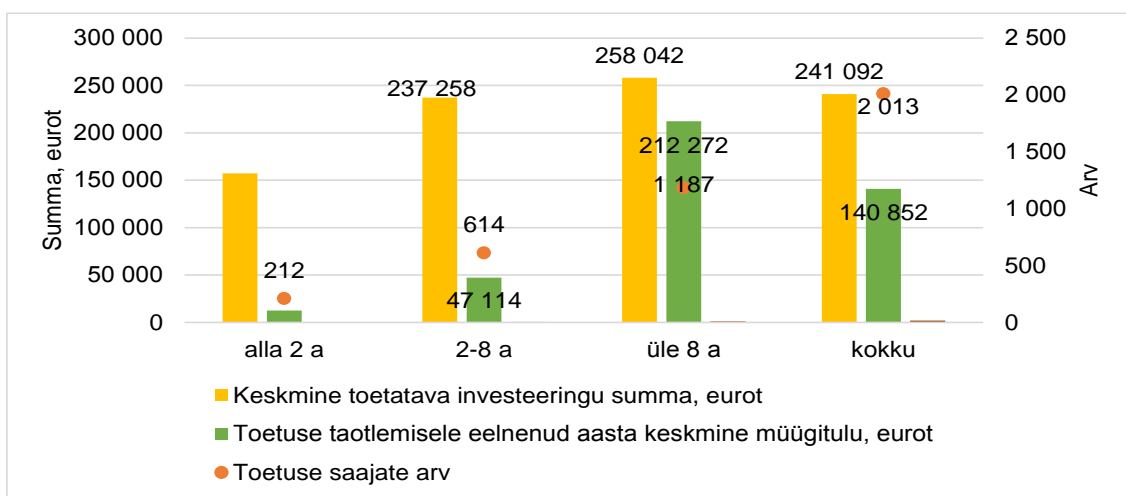
Keskmiselt moodustas määratud toetus 563 eurot toetuse saaja toetusõigusliku maa hektari kohta (Joonis 4). Saare-, Pärnu- ja Jõgevamaal on näitaja keskmisest kõrgem. Samas Lääne-Viru-, Viljandi-, Hiiu- ja Ida-Virumaa ettevõtjad on saanud toetust hektari kohta teiste piirkondadega võrreldes mõnevõrra väiksemas mahus.

Joonis 4. Määratud toetuse summa toetusõigusliku maa hektari kohta

Investeeringu vajadus võib sõltuda sellest, kui kaua ettevõtja on tegutsenud. Selgitamaks missugused ettevõtjad konkurentsivõime parandamiseks sagedamini toetust taotlevad, analüüsiti toetuse saajate tegutsemise aega maakonniti. Tegutsemise aja täpsemaks uurimiseks jagati toetuse saajad tegutsemise aja alusel gruppideks. Toetuse saaja tegutsemise ajaks määrati periood ettevõtja äriregistris registreerimise kuupäevast kuni toetuse taotlemise kuupäevani. Müügitulu analüüsiti toetuse taotlemise aastale eelnenud majandusaasta näitaja alusel. Analüüs viidi läbi nende heakskiidetud taotluste alusel, kus toetuse saaja tegutsemise aeg ja müügitulu olid teada (ettevõtjate arv 2 013).

Analüüsi tulemusel selgus, et toetuse saajate keskmine tegutsemise aeg taotlemisele eelnevalt oli 8,3 aastat (lisa 1 tabel 3.1-B). Alla kahe aasta tegutsenud ettevõtjate hulk moodustas toetuse saajate seas kõigest 10%, samas kui üle kaheksa aasta tegutsenud toetuse saajaid oli 59% kõigist toetuse saajatest.

Joonis 5. Toetuse saajate keskmine müügitulu ja toetatava investeeringu summa ettevõtjate tegutsemise aja gruppide lõikes

Toetuse saajate majandustegevuse hindamiseks analüüsiti tegutsemise aja gruppide lõikes toetuse saajate keskmist müügitulu suurust. Toetuse saajate keskmine müügitulu oli 140,8 tuhat

eurot toetuse saaja kohta. Nii müügitulu, toetatav investeeringu summa kui ka määratud toetuse summa suurenesid ühtlaselt toetuse saaja tegutsemise aja kasvades (Joonis 5). Alla kahe aasta tegutsenud toetuse saajate müügitulu oli keskmisest märkimisväärselt madalam (12,4 tuhat eurot). Kaks kuni kaheksa aastat tegutsenud toetuse saajate keskmine müügitulu moodustas 33% toetuse saajate keskmisest müügitulust. Jättes analüüsist välja kõige suurema müügituluga toetuse saaja, oli üle kaheksa aasta tegutsenud toetuse saajate keskmine müügitulu 212,2 tuhat eurot ning kõigi toetuse saajate keskmine näitaja 140,8 tuhat eurot.

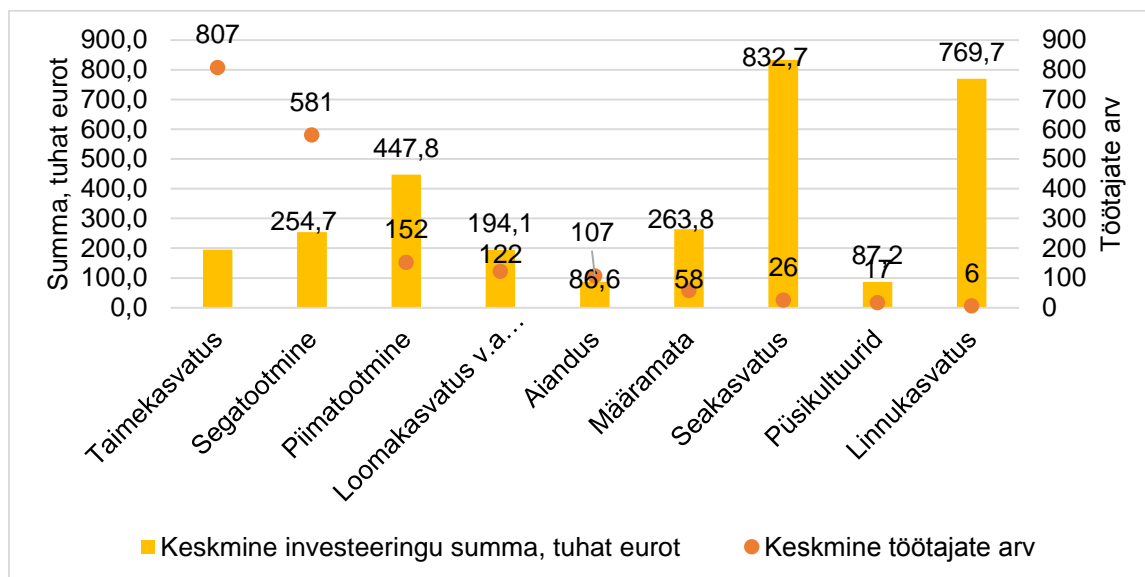
Kõigi toetuse saajate (2 013 toetuse saajat) keskmine toetatava investeeringu summa oli 241,0 tuhat eurot. Analüüsi tulemusi maakondade lõikes hinnates selgus, et toetuse saajate keskmine müügitulu erineb märkimisväärselt piirkonniti. Suurema müügituluga ettevõtjaid on toetatud Harju-, Järva- ja Jõgevamaal. Väiksem on näitaja Hiiu-, Lääne- ja Võrumaal. Toetuse saajate tegutsemise aeg ning keskmine toetatav investeeringu summa on maakondade lõikes märkimisväärselt ühtlasem võrreldes müügituluga. (lisa 1 tabel 3.1-B).

Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime parandamiseks rakendatud meetmete tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate müügitulu, töötajate arvu ning toetatava investeeringu summa vahelisi seoseid tegevuslade lõikes. Toetuse saajad jagati müügitulu alusel suurusgruppideks. Analüüs viidi läbi nende heakskiidetud taotluste alusel, kus toetuse saaja töötajate arv ja müügitulu olid teada (2 013 ettevõtjast analüüsiti 1 876 ettevõtjat). Toetuse saajate töötajate arv määrati äriregistri andmete kohaselt. Kui äriregistris puudusid andmed ettevõtja töötajate arvu kohta, võeti töötajate arv toetuse taotlusest. Töötajate arvu analüüsides tuleb silmas pidada, et püsihindaja hinnangul paljud FIEd ja mõned äriühingud ei arvesta oma tööjõudu objektiivselt. Võib arvata, et toetuse saajate tegelik töötajate arv (tööga hõivatute arv) on suurem, kui äriregistris või toetuse taotlusel esitatud.

Analüüsides toetuse määramise tulemusi ettevõtjate tegevusalade lõikes, näeme, et ülekaalukalt kõige suurema osa toetuse saajatest moodustavad taimekasvatajad (43% toetuse saajatest) ning segatootjad (31%). Nii töötajate arv kui keskmine toetatava investeeringu summa on kõige suuremad linnukasvatajatel, seakasvatajatel ning piimatootjatel (Joonis 6, lisa 1 tabel 4-B).

Järeldame, et tegevusalade erisusi tuleb arvesse võtta, kuna tegutsevate ettevõtjate suurused ja võimekus sõltub valitud tegevusalast. Samuti mõjutab edaspidi oluliselt saadud toetuse summa vastava tegevusala ettevõtjaid. Suurusgruppide lõikes (lisa 1 tabel 4-B) erinevad nii töötajate arvud kui investeeringu ja toetuse suuruse andmed loogiliselt. St, et suurema müügitulu suurusgrupiga ettevõtjate andmed on kümned kordi suuremad kui väiksemates suurusgruppides.

Järgnevalt analüüsiti, kui suure osa toetuse saajate müügitulust moodustab omatoodetud põllumajandussaaduste realiseerimine, samuti omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemine. Analüüs teostati tegevusalade lõikes ning eraldi toodi välja mahetoodangu müügitulu. Andmed müügitulu jaotuse kohta kogus püsihindaja PRIAst taotlustoimikutest.

Joonis 6. Toetuse saajate keskmine müügitulu ja toetatava investeeringu summa ettevõtjate tegutsemise aja gruppide lõikes

Konkurentsivõime parandamiseks toetust saanud ettevõtjate toetuse taotlemisele eelneva aasta keskmine müügitulu oli 199,7 tuhat eurot. Sellest 131,4 tuhat eurot (65,7%) moodustas omatoodetud töötlemata põllumajandussaaduste müügist saadud tulu ja 30,6 tuhat eurot (15%) omatoodetud töödeldud põllumajandussaaduste müügist saadud tulu. Tegevusala lõikes mahetoodangust saadav keskmine müügitulu oli suurim püsiloomakasvatuse kasvatajatel ja loomakasvatuse tegevusala ettevõtjatel. Püsiloomakasvatuse tegevusala ettevõtjatel moodustas mahetoodangust saadav müügitulu koguni 47%. Ülejäänud tegevusalade puhul jäi mahetoodangu müük tagasihoidlikuks, mistõttu oli ka keskmine osakaal tegevusalade lõikes kokku 1,6%. (lisa 1 tabel 5-B). Põllumajandusameti mahetootjate registri andmete võrdlemisel (seisuga 31.12.2014) investeeringutoetuse saajate andmetega ilmses, et meetmete 1.4 ja 1.8 toetuse saajatest on 18,1% (366 ettevõtjat) mahetootjad. Kuna mahetoodanguna realiseeritud kauba suurenemise kohta on vajalik täiendav andmekogumine, mida 1. telje püsihindamise raames ei ole planeeritud, siis varasemate aastatega hilisemate aastate võrdlust ei ole võimalik teostada. Põllumajandusuringute Keskuse poolt tehakse MAK 2. telje hindamise raames mahetootjate kohta täiendav toodangu andmete kogumine ja analüüs, mida saab osaliselt üle kanda 1. telje toetuse saajatele ja seda on soovitatav teha MAK järelhindamisel.

Kokkuvõttes saab öelda, et meetmete 1.4 ja 1.8 abil on märkimisväärselt panustatud põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime parandamise heaks. Määratud ja makstud toetuse summa on 255 eurot kogu Eesti toetusõigusliku pinna hektari kohta ning 562 eurot toetuse saaja toetusõigusliku pinna hektari kohta. Toetuse määramist ja toetuse saajaid iseloomustavad majandusnäitajad erinevad teatud määral maakondade lõikes, kuid erinevused ei ole sedavõrd süsteemsed, et selle alusel saaks teha otsuseid toetusmeetmete kujundamise kohta. Samal ajal on erinevused piisavalt suured müügitulu suurusgruppide ning tegevusvaldkondade lõikes. Toetuse saajad on väga erineva müügituluga, töötajate arvu ja tegutsemise ajaga. Ühelt poolt näitab tulemus, et konkurentsivõime parandamiseks on olnud võimalik toetust saada erinevatel ettevõtjatel, mis on hea tasakaalustatud arenguks. Teisest küljest on vajalik hindamisel ja arengutoetuste andmisel rohkem tähelepanu pöörata tegevusala põhisele arengule.

2.4. METSADE MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE, KAHJUSTATUD METSA TAASTAMINE JA METSATULEKAHJU ENNETAMINE (1.5.1, 1.5.3)

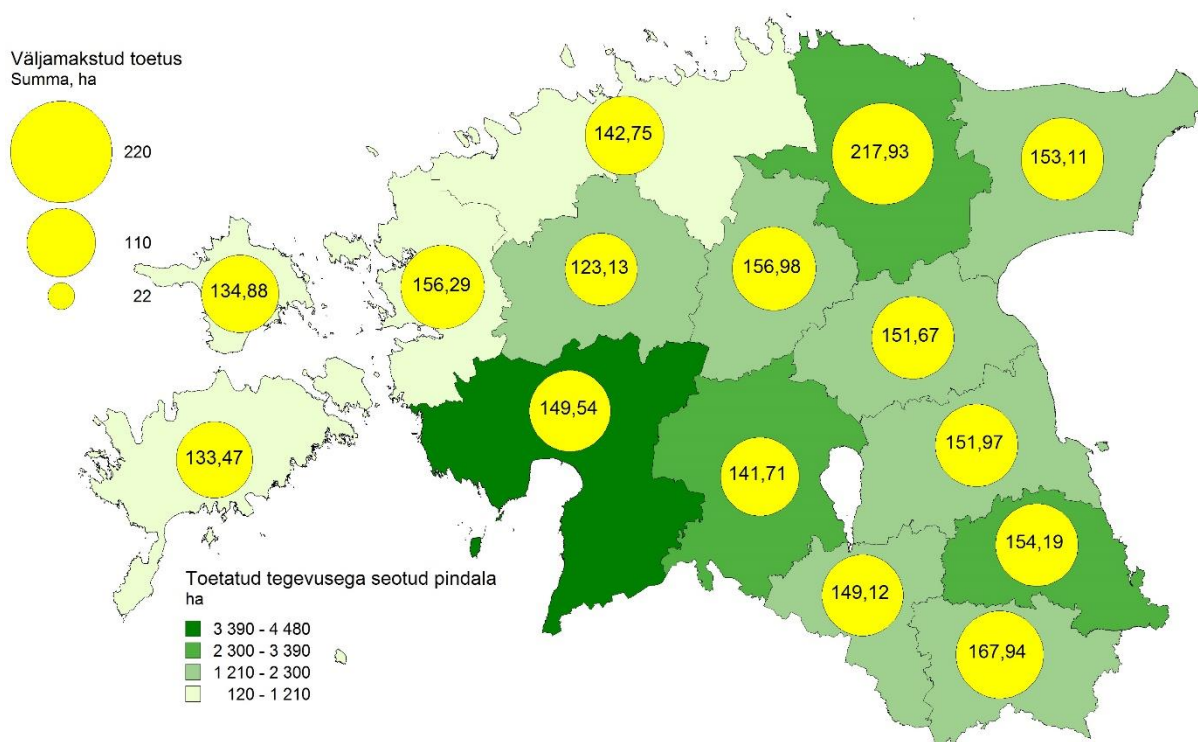
Metsa majandusliku väärtuse parandamise üldine eesmärk oli tõsta erametsaomanike ning metsaomanikest mittetulundusühingute ja tulundusühistute (metsaühistute) konkurentsivõimet. Metsaomanike konkurentsivõime parandamisele oli suunatud MAKi meetmed 1.5.1 ja 1.5.3

Mõlemat alameedet rakendati alates 2008. aastast ning toimunud oli kuus taotlusvoor. Seisuga 31.12.2014 oli toetus määratud 2 314 toetuse saajale ehk erinevale ettevõtjale (ettevõtjad dubleerimata) summas 16,0 mln eurot 3 301 heakskiidetud taotluse alusel. Keskmise määratud toetuse summa toetuse saaja kohta oli 6,9 tuhat eurot ja mediaan määratud toetuse summa oli 959 eurot. Toetuse saajatest 70% (1 618 toetuse saajat) olid füüsilised isikud, 16% (378 toetuse saajat) olid FIEd ja 14% (323 toetuse saajat) olid juriidilised isikud. Toetust oli välja makstud 12,1 mln eurot, mis moodustas määratud toetuse summast 75%.

Toetuse saajate toetusega seotud metsamaa pindala oli kokku 46 557 hektarit (alameetme 1.5.1 raames 44 842 ha ja alameetme 1.5.3 raames 1 715 ha), moodustades kogu erametsamaa pindalast (985 450 ha) 4,7%. Kõige suurem teostatud tegevusega seotud pindala osakaal kogu erametsamaa pindalast oli Põlvamaal (12%) ning kõige madalam Saaremaal (0,3%), kuigi Saaremaal oli maakondade lõikes 31.12.2014 seisuga kõige suurem metsamaa pindala eraomandi näol. (lisa 1 tabel 1-C)

Määratud toetuse summa kokku oli kõige suurem Pärnumaal (2,4 mln eurot) ja Viljandimaal (1,7 mln eurot), moodustades kogu määratud toetuse summast vastavalt 15% ja 11%. Pärnumaal ja Viljandimaal ja ka Põlvamaal viidi läbi kõige enam metsade majandusliku väärtuse parandamise ja kahjustatud metsa taastamise ning metsatulekahjude ennetamisega seotud tegevusi erametsamaa hektari alusel – erametsamaa pinnad olid vastavalt 9,6 tuhat ha (21% kogu toetatud tegevusega seotud pindalast), 5,2 tuhat ha (11% toetatud tegevusega seotud pindalast) ja 5,8 tuhat ha (13% toetatud tegevusega seotud pindalast). Kõige vähem oli toetust määratud vaadeldaval perioodil Saaremaal (254,8 tuhat eurot), Läänemaal (423,6 tuhat eurot) ning Hiiumaal (541,2 tuhat eurot) ja nimetatud maakondade toetatud tegevusega seotud pindalad jäid vahemikku 300 kuni 700 ha. (lisa 1 tabel 1-C)

Alameetmete lõikes (1.5.1 - metsade majandusliku väärtuse parandamine, 1.5.3 - kahjustatud metsa taastamine ning metsatulekahjude ennetamisega seotud tegevused) oli väljamakstud toetuse summa suurim erametsamaa hektari kohta Pärnumaal – vastavalt alameetmetele 4,5 tuhat ha ja 668,8 tuhat eurot. Samas oli toetatud pindala alusel väljamakstud toetuse summa suhteliselt võrdselt jagunenud. Keskmise väljamakstud toetuse summa toetatud pindala kohta oli 156 eurot ning väljamakse alusel oli toetatud pindala kokku 27,2 tuhat ha. Kõrgeim väljamakstud toetuse summa toetatud pindala kohta oli Lääne-Virumaal (218 eurot/ha) ning madalaim Raplamaal (123 eurot/ha). (Joonis 7)

Joonis 7. Väljamakstud toetuse summa ja toetatud tegevusega seotud pindala maakondade lõikes

Vaadeldes määratud toetuse summat toetatud tegevusega seotud pindala kohta, oli kõrgeim summa Hiiumaal (1,2 tuhat eurot) ja madalaim summa Põlvamaal (241 eurot). Keskmine määratud toetuse summa toetatud tegevusega seotud pindala kohta oli 344 eurot. (lisa 1 tabel 1-C)

Väljamakstud toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast oli kõrgeim Hiiumaal, moodustades 92%, mis oli keskmisest 17 protsendipunkti kõrgem. Madalam investeeringu elluviimise aktiivsus oli Lääne-Virumaal, kus väljamakse osatähtsus määratud toetuse summast moodustas 62%. Seisuga 31.12.2014 oli keskmine väljamakse osatähtsus määratud toetuse summast 75%. (Joonis 7)

Toetuse saajate keskmise tegutsemise aja osas olulisi erinevusi maakondade lõikes ei tuvastatud. Keskmisest väikseima tegutsemisajaga ettevõtjad asusid Ida-Virumaal (keskmine tegutsemisaeg taotlemise hetkel oli 8,7 aastat) ning keskmisest kõrgeima tegutsemisajaga ettevõtjad asusid Järvamaal (12,1aastat). Suurem osa ehk 71% toetuse saajate kui ka väljamakse saanud toetuse saajatest olid tegutsenud üle 8 aasta. Keskmine tegutsemise aeg väljamakse saanud toetuse saajatel oli taotlemise hetkel 9,8 aastat. (lisa 1 tabel 3-C²)

Vaadeldes toetuse saajate ja väljamakstud toetuse saajate müügitulu jagunemist tegutsemisaja gruppide lõikes, olid suurema müügituluga ettevõtjad tegutsenud üle 8 aasta. Keskmine müügitulu jäi alla 2 aasta tegutsenud toetuse saajal alla 100,0 tuhande euro ning üle 8 aasta tegutsenud toetuse saajal oli vastav näitaja 518,4 tuhat eurot. Ka keskmine investeeringu summa

² Tabelis 3.1 ja 3.2 kajastatud andmed (tegutsemise aeg, müügitulu ja toetatav investeeringu summa) olid maakondade vahel jaotatud ettevõtte registreerimise asukoha alusel. Tabelis esitatud toetuse saajate arv valimis ei kattu toetuse saajate arvuga seetõttu, et valimist on välja jäetud füüsilised isikud ja sellised FIED, kellel puudusid äriregistris registreerimise kuupäev.

oli nendel toetuse saajatel suurem, kes olid tegutsenud üle 8 aasta. Keskmine investeeringu summa toetuse saajatel oli 22,0 tuhat eurot, samas väljamakse saanud toetuse saajatel oli vastav näitaja mõnevõrra suurem (29,3 tuhat eurot). Kõrgeim oli väljamakse saanud toetuse saajate keskmine investeeringu summa Läänemaal ja Saaremaal, kusjuures tegemist oli ka maakonnaga, kuhu kuulusid kõige suurema müügituluga ettevõtjad (keskmine müügitulu oli vastavalt maakonnale (988,0 tuhat ja 801,6 tuhat eurot), samas ettevõtjate arv valimi osas Saaremaa puhul oli üsna tagasihoidlik. (lisa 1 tabel 3-C)

2.5. TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE (1.6, 1.5.2)

Põllumajandus- ja metsandussektoris põllumajandus- ja metsasaadusi töötlevate tööstuste konkurentsivõime parandamisele ja toormetootjate, töötlejate ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamisele aitas kaasa Euroopa Põllumajandusfondist makstav toetus MAK 2007–2013 raames meetmed 1.5.2 ja 1.6.

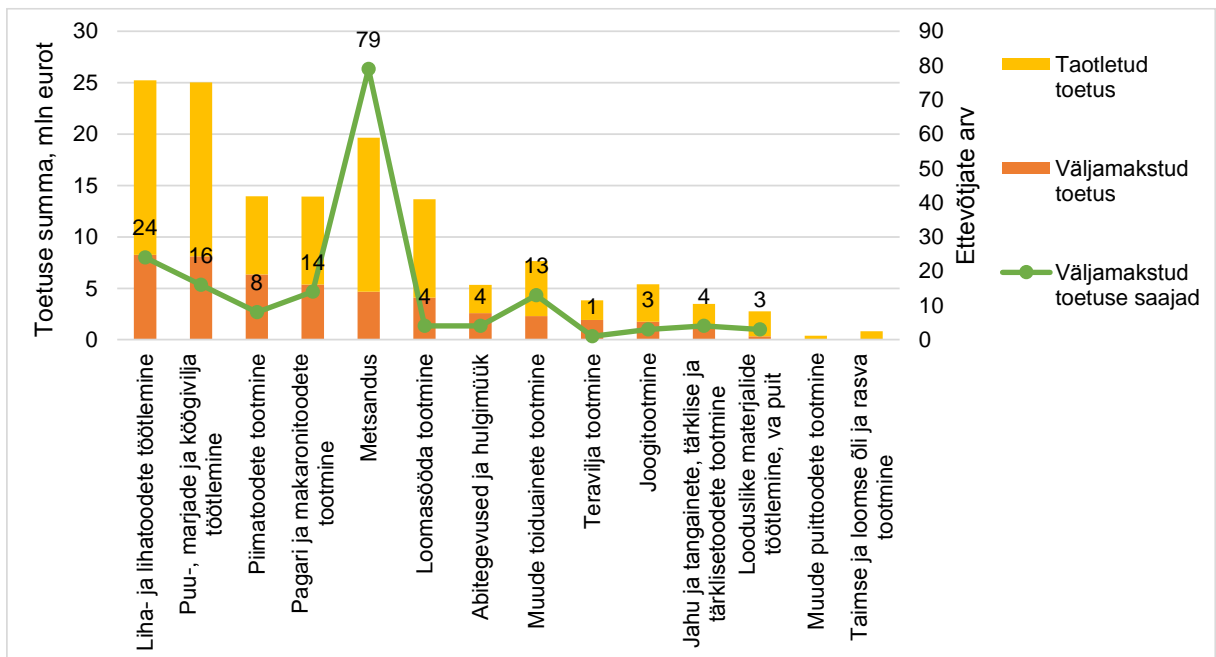
Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamiseks oli MAK raames perioodil 2008–2014 toetust taotlenud 341³ ettevõtjat 476 taotluse alusel summas 94,1 mln eurot. Toetust oli määratud vaadeldaval perioodil 215 ettevõtjale 280 heakskiidetud taotluse alusel (määratud toetuse summa oli 59,2 mln eurot) ning välja oli makstud 173 ettevõtjale 230 taotluse alusel (väljamakstud toetuse summa oli 47,1 mln eurot). Väljamakstud toetuse summa moodustas 50% kogu taotletud toetuse summast ning väljamakse saanud ettevõtjate osakaal kogu taotlejatest oli 51%. Suurim väljamakstud toetuse summa ettevõtja kohta oli vaadeldaval perioodil 1,9 mln eurot, väikseim 1,4 tuhat eurot ning mediaan 102,1 tuhat eurot.

Seisuga 31.12.2014 moodustasid suurema osa toetuse saajatest metsandusega tegelevad ettevõtjad, nende osatähtsus kogu töötleva tööstuse ettevõtjatest oli 46%. (Joonis 8)

Toetust taotlesid toetuse summa alusel enim liha ja lihatoodete töötlemise (17,0 mln eurot) ning puu,- marjade ja köögivilja kasvatus (16,9 mln eurot) tegevusala ettevõtjad, moodustades mõlema tegevusala puhul 18% ning kokku 36% kogu taotletud toetuse summast. Kõrgeim oli liha ja lihatoodete töötlemise tegevusala ettevõtjatele ka väljamakstud toetuse summa osakaal kogu töötlevatele tööstuste ettevõtjate väljamakstud toetuse summast, moodustades 17%. (Joonis 8)

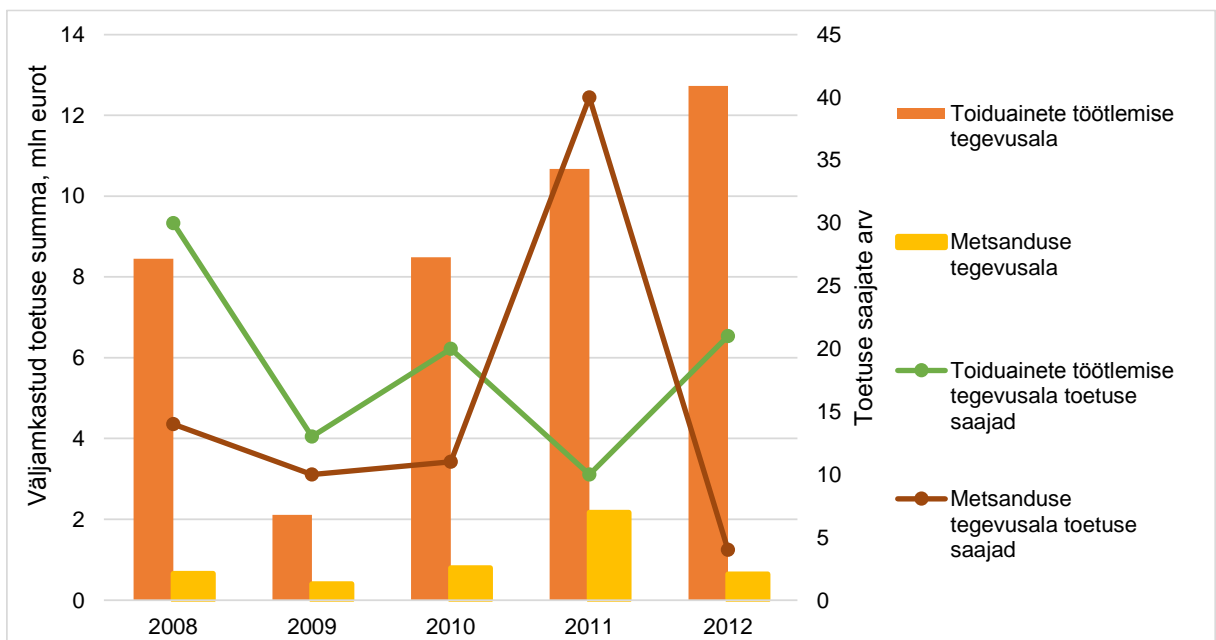
Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamiseks ei ole PRIA MAK raames perioodil 2008–2014 toetust välja maksnud taimse ja loomse õli ja rasva tootmise ning muude puittoodete tootmise tegevusala ettevõtjatele. (Joonis 8) Eelpool nimetatud tegevusalade toetuse saajatele määratud toetuse summa moodustas 1,1% kogu töötleva tööstuse määratud toetuse summast. Kokku oli sellised ettevõtjad neli ning need toetuse saajad olid ühtlasi ka projekti katkestajad. Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamise meetmete raames oli projekti katkestajaid kokku 46, kellest 50% moodustasid metsanduse ning 13% liha- ja lihatoodete töötlemise tegevusala ettevõtjad.

³ Üks ettevõtja oli toetust taotlenud meetme 1.6 mõlema alameetme (1.6.1 ja 1.6.2) raames.

Joonis 8. Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamise toetuse jagunemine ja ettevõtjate arv tegevusalade lõikes

Keskmise väljamakstud (204,9 tuhat eurot) toetuse summa alusel taotluse kohta oli tegevusalade lõikes rahalises mõttes kõige kallim projekt teravilja tootmise tegevusala ettevõtjal. Nimetatud tegevusalade lõikes oli toetuse saajaid ainult üks, samas oli välja makstud toetuse summa 1,9 mln eurot, ületades keskmist ligi kümne kordselt. Tegevusalade lõikes oli rahalises mõttes kõige vähem kulukam projekt metsanduse tegevusala ettevõtjatel ning keskmine väljamakstud toetuse summa oli taotluse kohta 50,8 tuhat eurot.

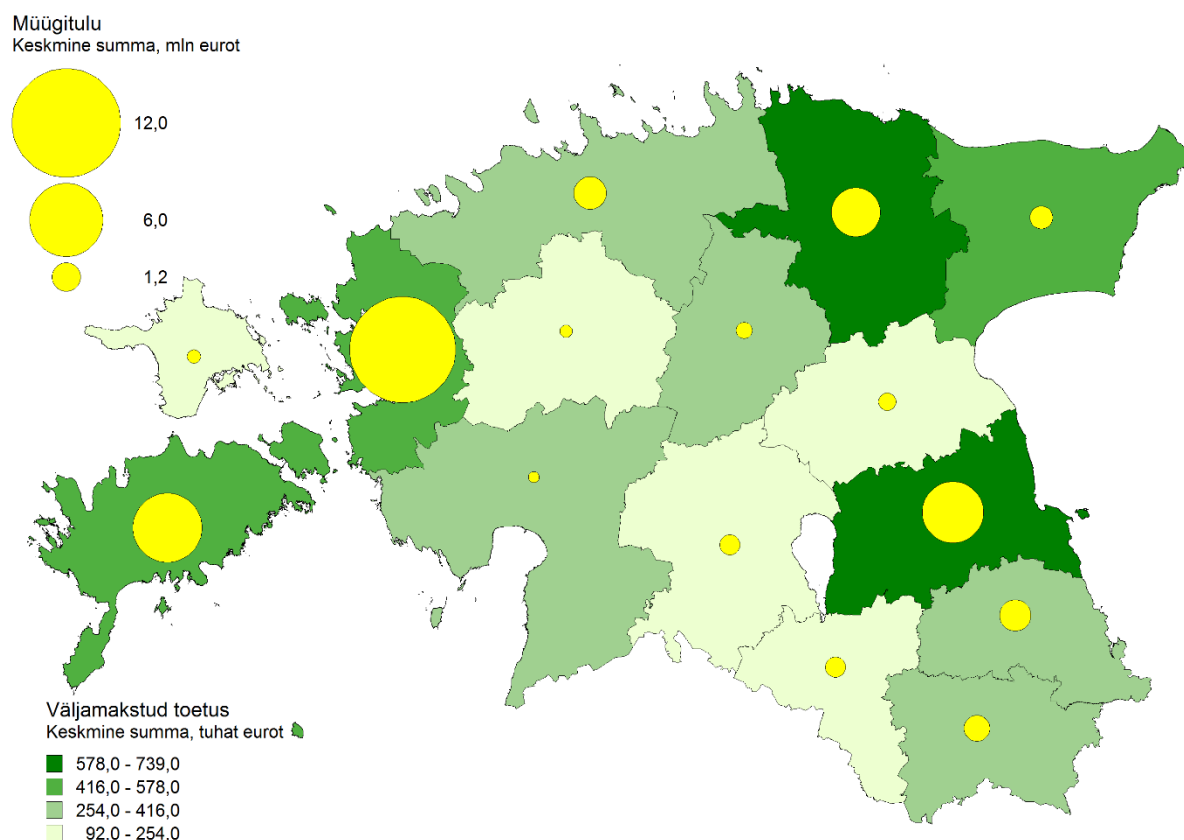
Joonis 9. Väljamakstud toetuse summa töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamiseks ja toetuse saajate arv seisuga 31.12.2014

Töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamiseks suunatud toetusest maksti suurem osa toetuse summast ehk 90% toiduainete töötlemise tegevusala ettevõtjatele. Samas toetuse saajate arvu poolest jagunesid metsanduse (toetuse saajaid 60% kogu töötleva tööstuse toetuse saajatest)

ja toiduainete töötlemise (toetuse saajaid 40% kogu töötleva tööstuse toetuse saajatest) tegevusala mõnevõrra võrdsemalt. Uute toetuse saajate arv väljamakstud toetuse summa alusel nii metsanduse kui ka toiduainete töötlemise tegevusalade lõikes vähenes perioodil 2008–2012 vastavalt 8,5% ja 27%. (Joonis 9)

Perioodil 2008–2014 määratud toetuse saajate keskmine tegutsemise aeg toetuse taotlemise hetkel oli 8,7 aastat. Määramise otsusega toetuse saajatest kõrgeima keskmise müügitulu ja pikima tegutsemise ajaga ettevõtjad asusid Läänemaal. Määratud toetuse saajatest 59% ettevõtjaid oli tegutsenud üle 8 aasta. Keskmine toetatav investeeringusumma ettevõtja kohta oli kõrgeim neil ettevõtjatel, kes olid tegutsenud toetuse taotlemise hetkel 2 kuni 8 aastat. (lisa 1 tabel 3.1-D)

Seisuga 31.12.2014 maksti toetust keskmisest enam taotluse kohta Lääne-Virumaa ettevõtjatele – keskmiselt taotluse kohta 738,7 tuhat eurot. Nimetatud maakonna ettevõtjate keskmine tegutsemise aeg taotlemise hetkel oli üheksa aastat, samas võib ka ettevõtjate keskmist taotlemisele eelnenud aasta müügitulu lugeda üsna heaks, mis oli 3,0 mln eurot. Kõrgeima taotlemisele eelnenud aasta keskmise müügituluga olid Läänemaa ettevõtjad, nende keskmine müügitulu küündis 11,6 mln euron. Nimetatud maakonna ettevõtjate keskmine tegutsemise aeg oli samuti kõrgeim (keskmiselt 15 aastat). Läänemaa ettevõtjatele maksti toetust keskmiselt taotluse kohta 417,5 tuhat eurot. (Joonis 10, lisa 1 tabel 3.2-D)

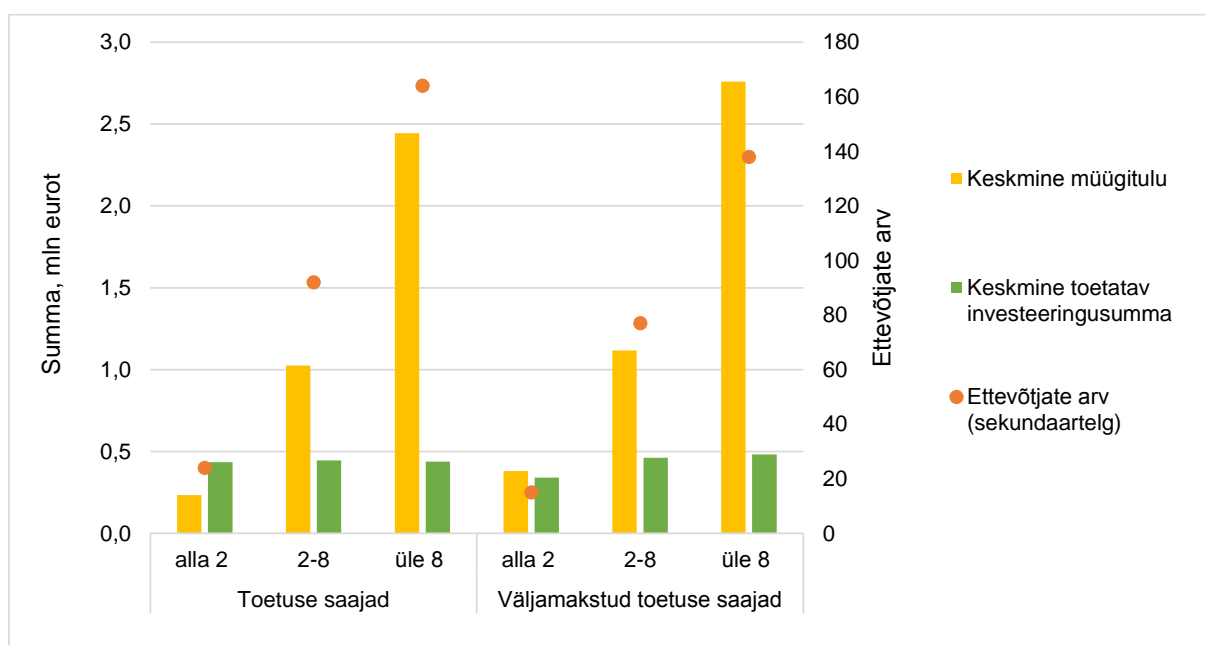

Joonis 10. Väljamakstud toetuse saajate müügitulu ja väljamakstud toetuse summa maakondade lõikes

Kõige vähem maksti taotluse kohta toetust Raplammaa ettevõtjatele (keskmine summa taotluse kohta oli 92,9 tuhat eurot), nimetatud maakonna ettevõtjad olid ka võrdlemisi madala keskmise müügituluga. (Joonis 10, lisa 1 tabel 3.2-D)

Vaadeldaval perioodil oli toetuse taotlemisele eelnenud majandusaastal kõige suurema müügituluga toetuse saajad, kes on tegutsenud üle 8 aasta – keskmine müügitulu toetuse saaja kohta oli 2,4 mln eurot. Samas oli alla 2 aasta tegutsenud toetuse saajate keskmine müügitulu 232,8 tuhat eurot. Keskmine toetatav investeeringu summa oli kõrgeim 2-8 aastat tegutsevatel toetuse saajatel (444,5 tuhat eurot) ning madalaim keskmine toetatav investeeringu summa oli alla 2 aasta tegutsevatel ettevõtjatel (433,8 tuhat eurot). Samas võib öelda, et märkimisväärsed erinevusi keskmise toetatava investeeringu summa osas tegutsemisaja gruppide lõikes ei esinenud. (Joonis 11, lisa 1 tabel 3.1-D)

Sarnaselt määratud toetuse saajatele, olid ka suurima müügituluga väljamakse saanud toetuse saajad tegutsenud rohkem kui 8 aastat. Keskmine taotlemisele eelnenud aasta müügitulu oli 2,7 mln eurot ehk mõnevõrra kõrgem määratud toetuse saajate müügitulu näitajaga. Ka keskmine toetatav investeeringu summa oli veidi kõrgem enam kui 8 aastat tegutsenud ettevõtjatel Samuti võis väljamakstud ettevõtjatel täheldada veidi suuremat keskmist toetatavat investeeringu summat võrreldes määratud toetuse saajatega. (lisa 1 tabel 3.2-D)

Joonis 11. Toetuse saajate arv ja nende taotlemisele eelneva aasta müügitulu ning toetatav investeeringusumma tegutsemisaja gruppide lõikes

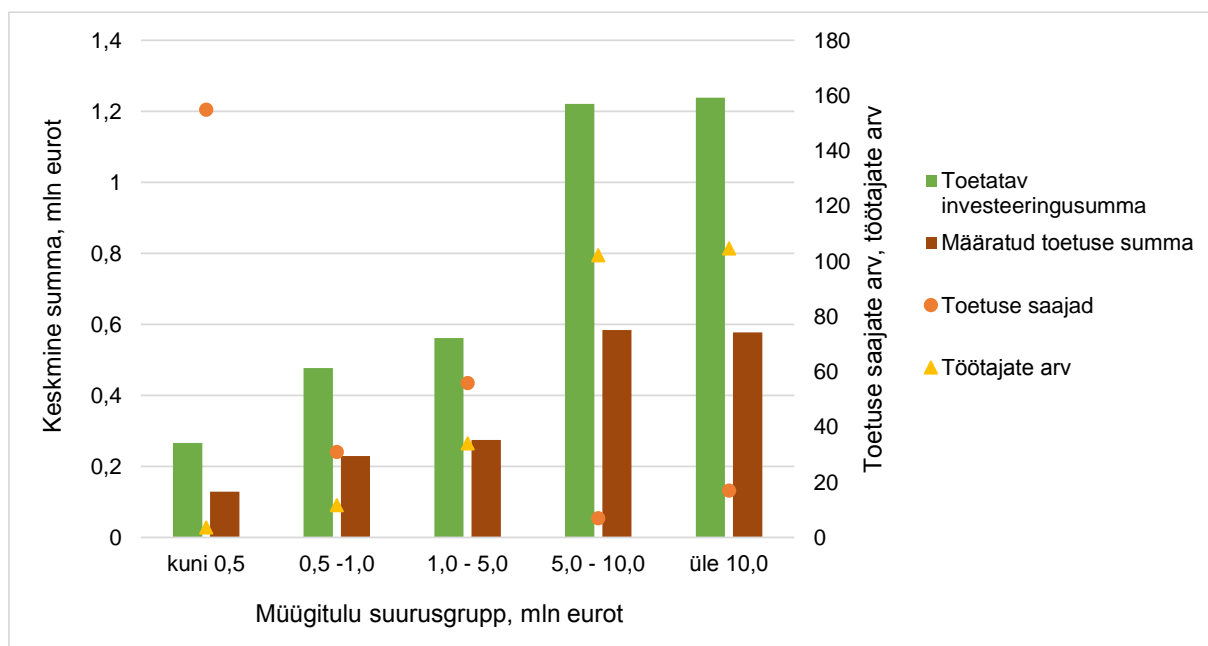
Vaadeldes toetuse saajate taotlemisele eelneva aasta müügitulu näitajat ja toetatava investeeringu summat toetuse saajate tegutsemisaja suurusgruppide lõikes, nähtus, et mida pikemalt toetuse saaja oli tegutsenud, seda suurem müügitulu taotlejal taotlemisele eelneval majandusaastal oli, samas toetatava investeeringu summa osas sellist olulist erinevust ei täheldatud. (Joonis 11) Väljamakse saanud toetuse saajate tunnuste vahel nagu tegutsemisaeg ja müügitulu ning toetatava investeeringu summa ja müügitulu vahel oli olemas nõrk korreleeruvus (vastavalt $r=0,4$ ja $r=0,2$). Kuid seos tegutsemisaja ja toetatava investeeringusumma vahel puudus.

Töötleva tööstuse sektori toetuse saajate jaotust töötajate arvu, müügitulu ja investeeringute suurust analüüsiti nende tegevusala ning müügitulu suurusgruppide lõikes. Analüüsi kaasati need ettevõtjad (heakskiidetud taotluste alusel), kellel oli olemas toetuse taotlemisele eelnenud aasta müügitulu näitaja. Müügitulu jagati müügitulu suurusgruppidesse püsihindaja äranägemise järgi

seetõttu, et müügitulu näitajate varieeruvus oli suur – minimaalne müügitulu oli 2 613 eurot ning maksimaalne müügitulu oli 20,5 mln eurot. Keskmise müügitulu oli 1,8 mln eurot ning mediaan 315,6 tuhat eurot. Töötleva tööstuse sektori toetuse saajate müügitulu jaotati gruppideks järgmiselt:

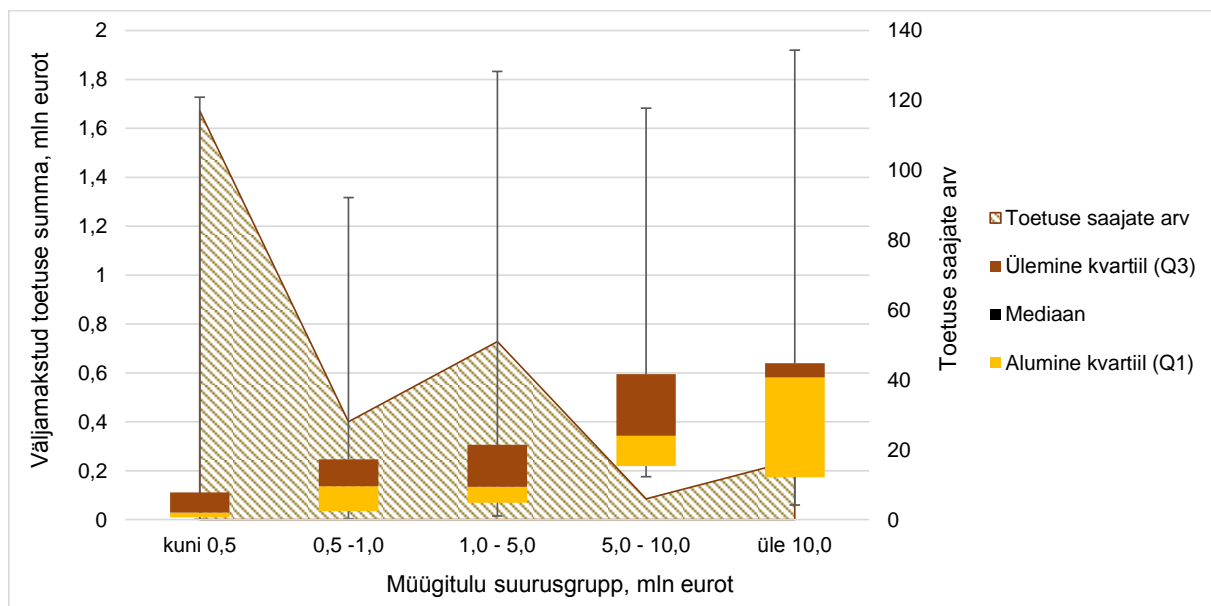
- kuni 500 000 eurot;
- 500 001 kuni 1 000 000 eurot;
- 1 000 001 kuni 5 000 000 eurot;
- 5 000 001 kuni 10 000 000 eurot;
- üle 10 000 000 euro.

Analüüsi kaasatud 269 heakskiidetud taotluse alusel kuulusid suurem osa (58%) toetuse saajaid oma toetuse taotlemisele eelnenud aasta müügitulu näitaja alusel kuni 500,0 tuhande euro suurusesse müügitulu suurusgruppi. (Joonis 12, lisa 1 tabel 4-D) Arvuliselt oli toetuse saajaid enim esindatud vaatamata müügitulu suurusgrupile metsanduse ja liha- ja lihatoodete töötlemise tegevusalas, moodustades vastavalt 43% ja 17% kogu analüüsi kaasatud toetuse saajatest (Joonis 14). Keskmise toetatav ning määratud toetuse summa oli kõrgeim neil ettevõtjatel, kelle taotlemisele eelneva aasta müügitulu algas 5,0 mln-st eurost. Samas moodustas rohkem kui 5,0 mln eurot teenivate ettevõtjate arv vaid 9,0% kogu analüüsi kaasatud toetuse saajatest. (Joonis 12, lisa 1 tabel 4-D)

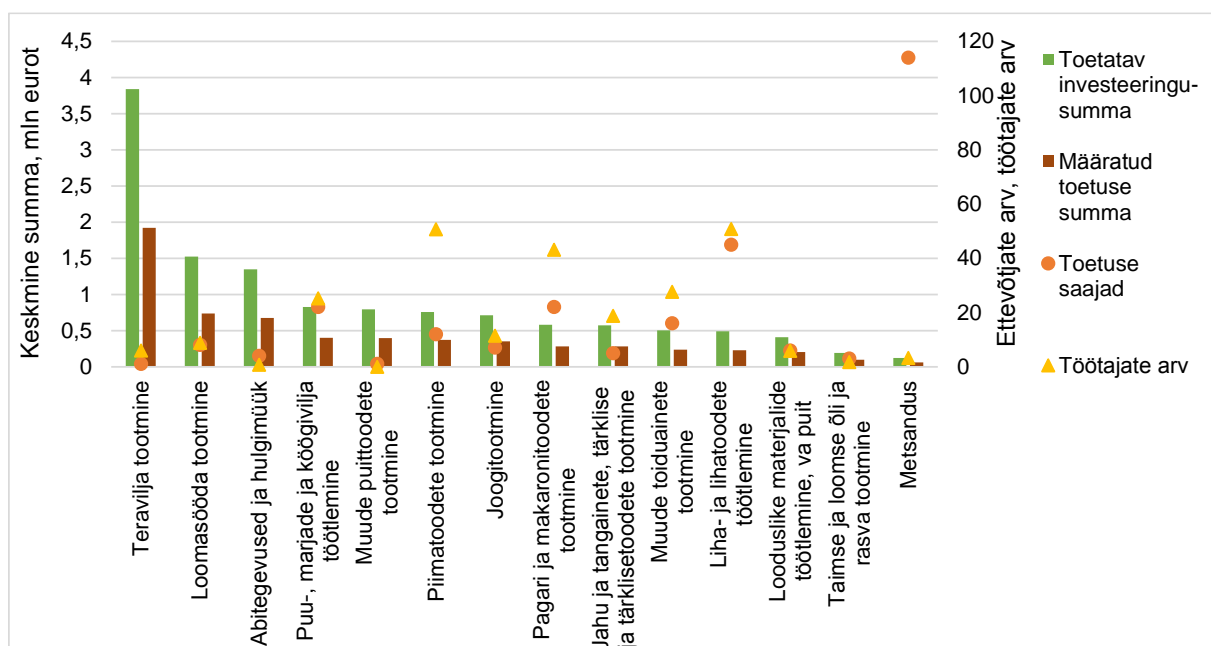
Joonis 12. Toetuse saajate keskmine toetatava investeeringu summa, määratud toetuse summa, keskmine töötajate arv ning analüüsitud toetuse saajate arv müügitulu suurusgruppide lõikes

Seisuga 31.12.2014 oli mediaan väljamakstud toetuse summa kõrgeim toetuse saajatel, kelle müügitulu oli suurem kui 10,0 mln eurot (mediaan väljamakstud toetuse summa oli 581,2 tuhat eurot). Suurema kui 10,0 mln euro müügituluga ettevõtjate väljamakstava toetuse summa varieeruvus kvartiilhaarde põhjal oli võrreldes teiste müügitulu suurusgruppidega suurem. Madalaim oli mediaan toetuse summa kuni 500,0 tuhat eurot müügitulu teenivatel toetuse saajatel ning kvartiilhaarde põhjal võib öelda, et nimetatud müügitulu suurusgrupi ettevõtjatele väljamakstud toetuse summa oli võrdsemalt jagunenud võrreldes ülejäänud müügitulu suurusgruppidega. (Joonis 13)

Joonis 13. Väljamakstud toetuse summa jagunemine väljamakse saanud toetuse saajate taotlemisele eelnenud aasta müügitulu suurusgruppide ja kvartiilide lõikes, mln eurot

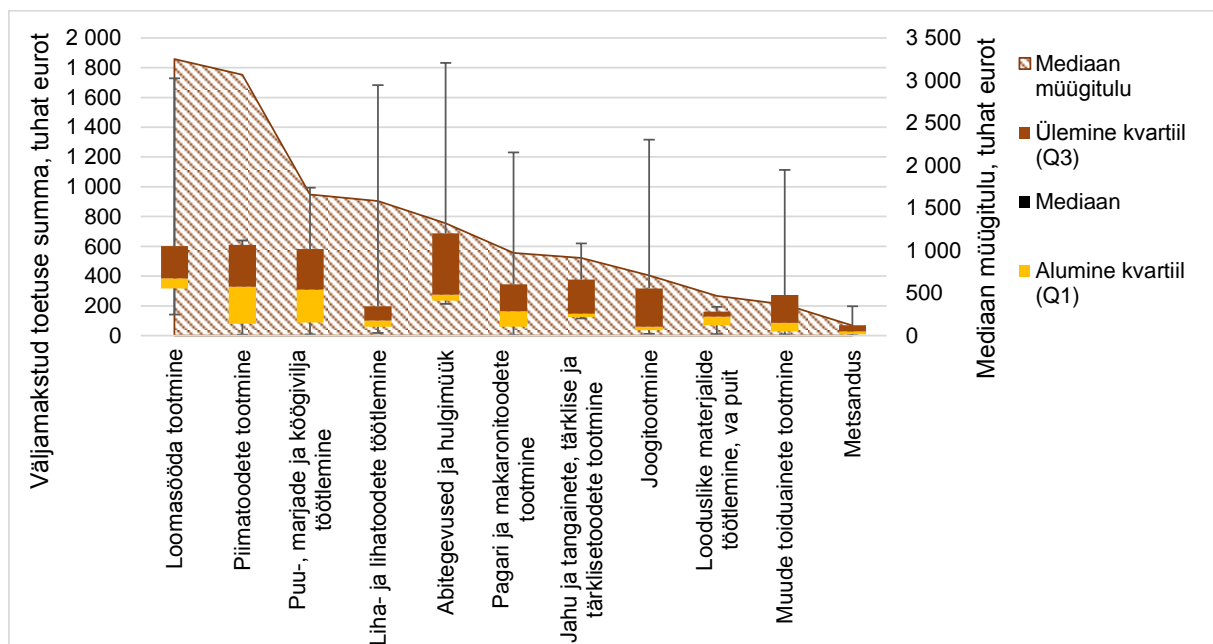
Tegevusalade lõikes oli keskmine toetatav ning määratud toetuse summa kõrgeim teravilja tootmise tegevusala ettevõtjal vastavalt 3,8 mln eurot ja 1,9 mln eurot. (Joonis 14; lisa 1 tabel 4-D) Kõrge toetatav ja määratud toetuse summa oli tingitud asjaolust, et nimetatud sektoris sai toetust vaid üks ettevõtja.

Joonis 14. Toetuse saajate keskmine töötajate arv, toetatav investeeringu summa ja määratud toetuse summa tegevusalade lõikes

Keskmine töötajate arv oli kõrgeim ettevõtjatel, kelle taotlemisele eelneva aasta müügitulu algas viiest mln-st eurost ja 100 töötajaga (Joonis 12). Tegevusalade lõikes omas keskmiselt enam töötajaid piimatoodete tootmise (keskmiselt 51 töötajat) ning liha- ja lihatoodete töötlemise (keskmiselt 51 töötajat) tegevusala ettevõtjad. (Joonis 14; lisa 1 tabel 4-D)

Seisuga 31.12.2014 oli mediaan väljamakstud toetuse summa kõrgeim teraviljakasvatuse⁴ (mediaan väljamakstud toetuse summa 1,9 mln eurot) ja loomasööda tootmise (mediaan 383,7 tuhat eurot) tegevusala ettevõtjatel. Märkimisväärselt suurema mediaan müügitulu ja väljamakstud toetuse summa alusel domineerisid teravilja tootmise, loomasööda tootmise ja piimatootmise tegevusala ettevõtjad. Madalaim oli mediaan väljamakstud toetuse summa muude toiduainete tootmise, joogitootmise ja metsanduse tegevusala ettevõtjatel (mediaan väljamakstud toetuse summa oli alla 100,0 tuhande euro). Väljamakstava toetuse summa varieeruvus kvartiilhaarde põhjal oli suurim piimatootmise tegevusala ettevõtjatel, mis tähendab, et nimetatud tegevusala ettevõtjate toetuse summa jagunes ebavõrdsemalt võrreldes teiste tegevusala ettevõtjatega. Kõige vähem varieerusid väljamakstud toetuse summad metsanduse tegevusala ettevõtjatel. (Joonis 15)

Joonis 15. Väljamakstud toetuse summa ja mediaan müügitulu toetuse saajate tegevusalade ja kvartiilide lõikes, tuhat eurot

Toetuse väljamakse saanud ettevõtjate hulgas tegevusalade lõikes oli müügitulu taotlemisele eelnenud majandusaastal kõrgeim teravilja tootmise tegevusala toetuse saajal (18,2 mln eurot), kusjuures tegemist oli ühe ettevõtja ehk tulundusühistu müügitulu näitajaga. Samuti oli keskmisest kõrgem müügitulu näitaja piimatoodete tootmise tegevusala toetuse saajatel (keskmine müügitulu oli 6,4 mln eurot). Madalaima keskmise müügituluga toetuse saajad kuulusid metsanduse tegevusalasse ning nende keskmine müügitulu toetuse saaja kohta oli 231,6 tuhat eurot.

Analüüsides toetuse saajate müügitulu omatoodetud põllumajandussaaduste müügist ja töötlemisest, eristades tava- ja mahetoodangut, võib öelda, et perioodil 2008–2014 moodustas taotlemisele eelneva aasta müügitulust omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu liha- ja lihatoodete töötlemise tegevusala ettevõtjatel keskmiselt 1,2%, looduslike materjalide töötlemise

⁴ Väljamakstud toetuse summa ja mediaan müügitulu tegevusalade lõikes jooniselt jäeti välja joonise loetavuse huvides teravilja kasvatuse tegevusala toetuse saaja, kuna tegemist oli vaid ühe toetuse saaja andmetega. Samas analüüsi ja järelduste osas oli ettevõtja andmeid käsitletud.

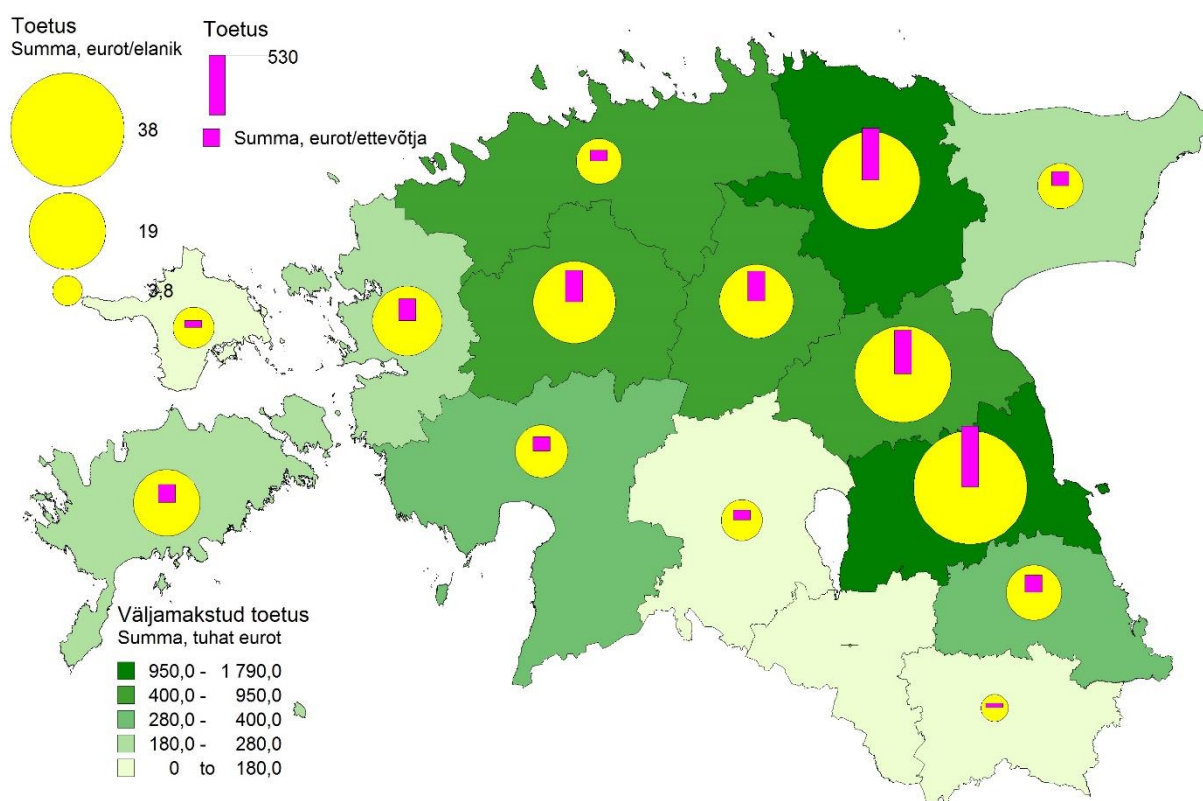
tegevusala ettevõtjatel keskmiselt 0,6% ning puu-, marjade ja köögivilja töötlemise tegevusala ettevõtjatel keskmiselt 0,1%. Mahetoodangust saadud müügitulu taotlemisele eelnenud aasta müügitulust toetuse saajatel puudus. (lisa 1 tabel 5-D)

2.6. PÕLLUMAJANDUSEGA TEGELEVATE ETTEVÕTJATE KONKURENTSIVÕIME TÕSTMINE JA TURUJÕU SUURENDAMINE (1.7, 1.9)

Meetme 1.7.1, 1.7.3 ja 1.9 laiem eesmärk oli põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine läbi suurema innovatiivsuse saavutamise ja kõrgema kvaliteedi tõstmisega ning turujõu suurendamine.

PRIA alustas meetmete 1.7 ja 1.9 rakendamist esimest korda 2010. aastal. Perioodil 2010–2014 oli nimetatud meetmete toetuse saajaid kokku 41 (heakskiidetud taotlusi oli 106). Määratud toetuse summa oli kokku 9,3 mln eurot. Seisuga 31.12.2014 oli määratud toetuse summast välja makstud 79% (7,4 mln eurot).

Seisuga 31.12.2014 paiknesid toetuse väljamakse saanud ettevõtjad oma tegevuskoha alusel 14 erinevas maakonnas. Välja maksti enam toetust Tartumaal (1,8 mln eurot) ja Lääne-Virumaal (1,2 mln eurot) paiknevatele ettevõtjatele. Nimetatud maakondades oli suurim väljamakstud toetuse summa ka elaniku ning ettevõtja kohta. Vähem maksti toetust Võrumaal ja Hiiumaal tegutsevatele ettevõtjatele, kusjuures väljamakstud toetuse summa jäi alla 100,0 tuhande euro. (Joonis 16)

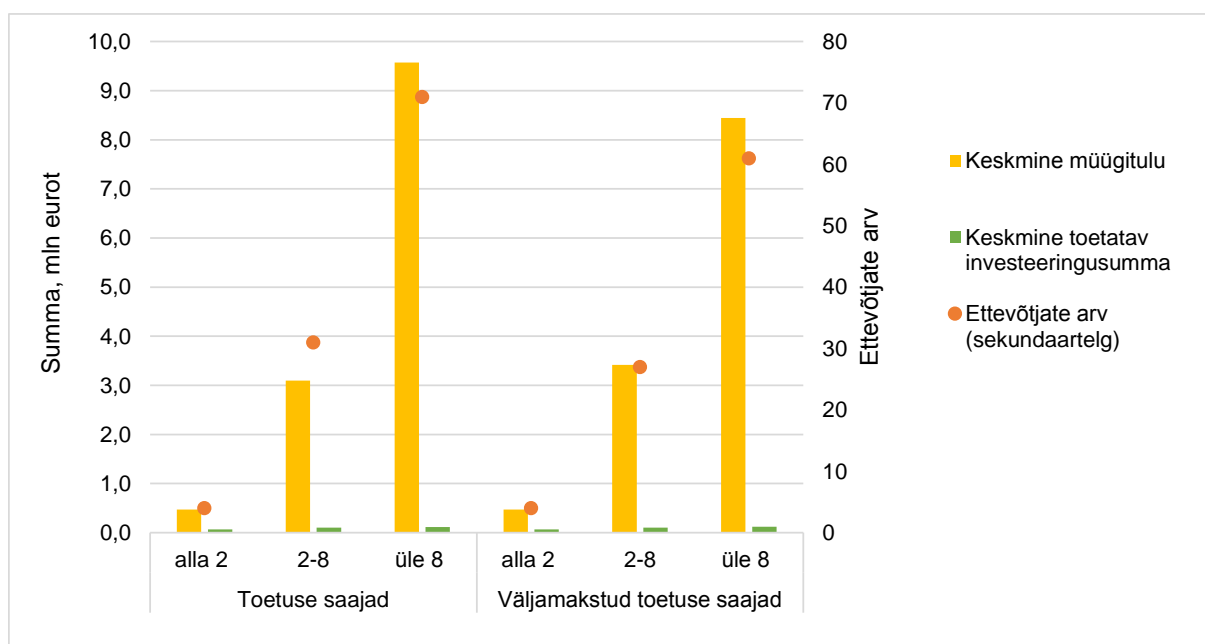

Joonis 16. Väljamakstud toetuse summa jagunemine maakondade lõikes

Heakskiidetud taotluste arvu alusel oli kõige rohkem toetuse saajaid Tartumaal (34), Harjumaal (11), Raplamaal (10) ja Järvamaal (10). Märkimisväärselt keskmisest kõrgem ja ka suurim

investeeringu summa ja määratud toetuse summa ühe maapiirkonna elaniku kohta ning ühe maapiirkonnas tegutseva ettevõtja kohta oli Tartumaal (lisa 1 tabel 2-E).

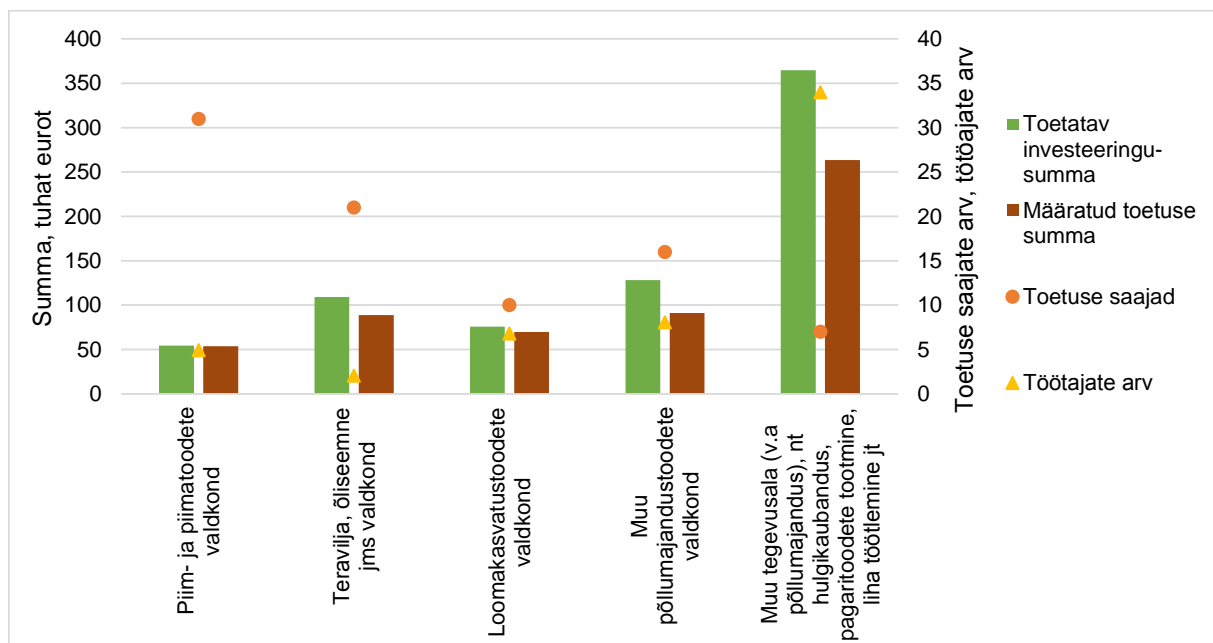
Toetust saanud ettevõtjad olid toetuse taotlemisele eelnevalt tegutsenud keskmiselt 10,2 aastat. Toetuse saajatest 67% olid tegutsenud üle 8 aasta ja nende keskmine müügitulu oli võrreldes vähem tegutsenud ettevõtjatega ligi kolm korda suurem – keskmine müügitulu oli 9,6 mln eurot (lisa 1 tabel 3.1-E). Toetuse saajate keskmine müügitulu taotlemisele eelnenud aastal oli 7,3 mln eurot. Väljamakse saanud toetuse saajate näitajad määramise otsusega toetuse saajate näitajatest märkimisväärselt ei erinenud. (Joonis 17) Tegevusalade lõikes oli keskmisest müügitulust (7,3 mln eurot) suurim piima- ja piimatoodete tootmise tegevusala toetuse saajatel – keskmine toetuse taotlemisele eelnenud aasta müügitulu oli 13,8 mln eurot. (lisa 1 tabel 5-E).

Joonis 17. Toetuse saajate arv ja nende taotlemisele eelneva aasta müügitulu ning toetatav investeeringusumma tegutsemisaja gruppide lõikes

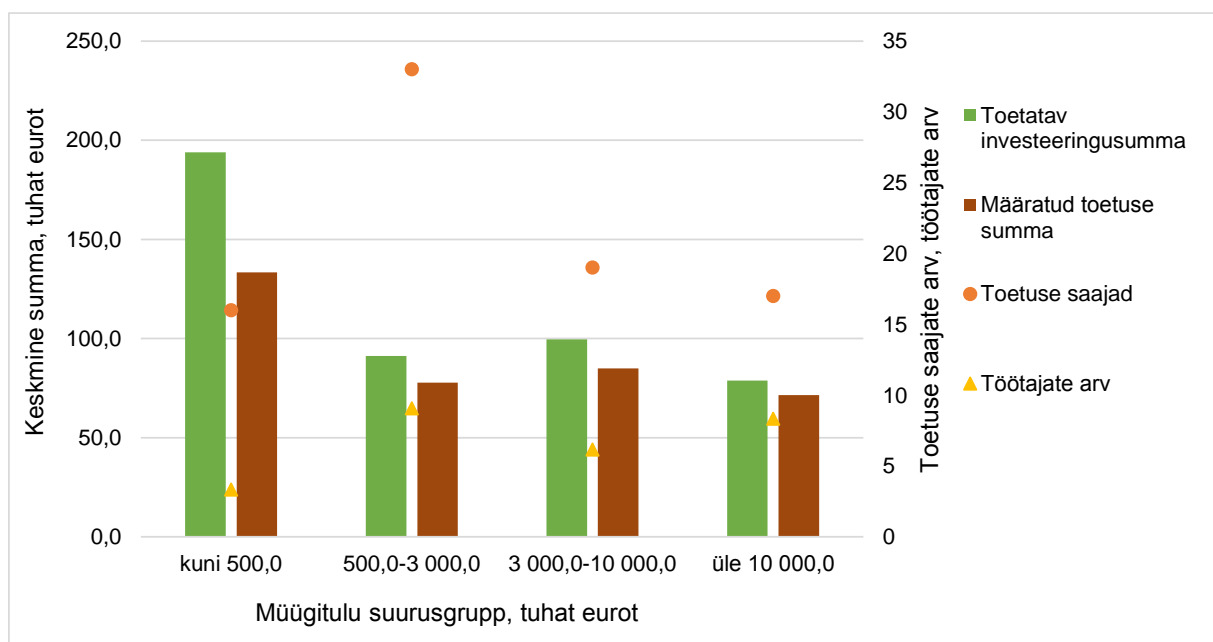
Toetuse saajatel oli taotlemisele eelnevalt keskmiselt 7 töötajat (mediaan 4 töötajat). Keskmisest suurem arv töötajaid oli muu tegevusala (v.a põllumajandus, nt hulgikaubandus, pagaritoodete tootmine, liha töötlemine jt) ja muu põllumajandustoodete tegevusala ettevõtjatel – keskmine töötajate arv vastavalt tegevusaladele oli 34 ja 8. Nimetatud tegevusalade lõikes oli ka nii toetatav investeeringusumma kui ka määratud toetuse summa kõrgeim (vastavalt 364,7 tuhat eurot ja 263,4 tuhat eurot). (Joonis 18, lisa 1 tabel 4-E)

Analüüsi kaasatud toetuse saajaid oli enim piima- ja piimatoodete tegevusalas, moodustades 36% kogu analüüsi kaasatud toetuse saajatest. Samas oli nimetatud tegevusala ettevõtjate toetatav investeeringusumma ja neile määratud toetuse summa ettevõtja kohta madalaim. (Joonis 18, lisa 1 tabel 4-E)

Joonis 18. Toetuse saajate keskmine töötajate arv, toetatav investeeringu summa ja määratud toetuse summa tegevusalade lõikes

Müügitulu suurusgruppide lõikes oli toetatav investeeringusumma ja määratud toetuse summa märkimisväärselt suurem kuni 500,0 tuhande euro suuruse müügituluga ettevõtjatel, samas oli nimetatud müügitulu suurusgrupi ettevõtjate arv toetuse saajate arvu poolest madalaim. Enim oli toetuse saajaid 500,0 kuni 3 000,0 tuhande euro suuruse müügituluga, samas jäi keskmine määratud toetuse summa mõnevõrra madalamaks võrreldes kuni 500,0 tuhande euro ja 3 000,0 kuni 10 000,0 tuhande euro suuruse müügitulu ettevõtjatega. (Joonis 19, lisa 1 tabel 4-E)

Joonis 19. Toetuse saajate keskmine toetatava investeeringu summa, määratud toetuse summa, keskmine töötajate arv ning analüüsitud toetuse saajate arv müügitulu suurusgruppide lõikes

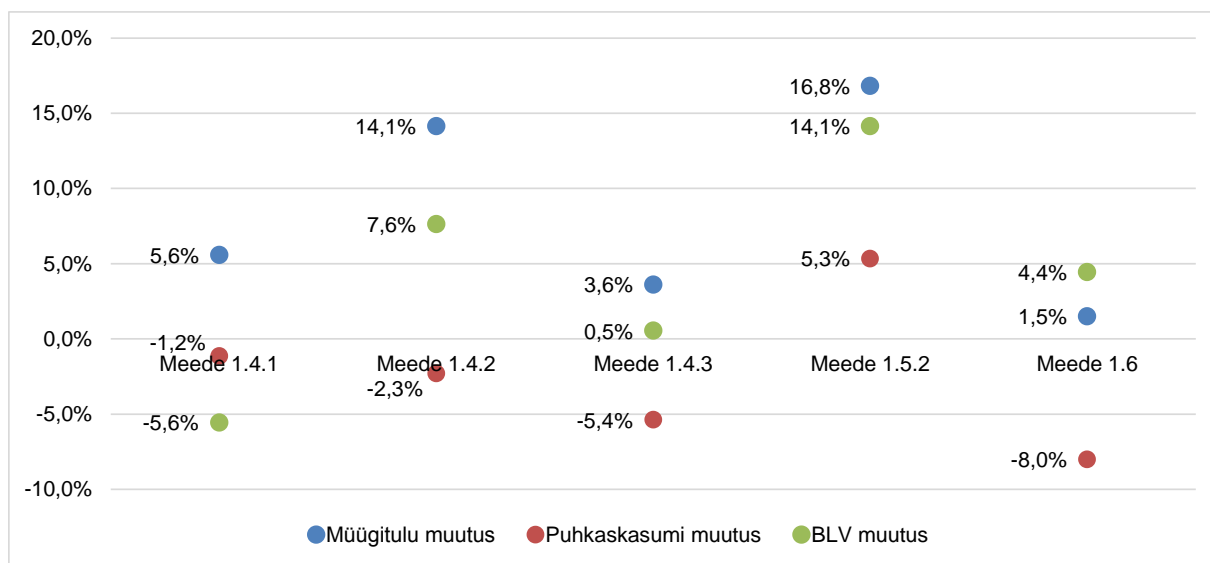
Eestis on ühistegevus ja arendusalane koostöö seni veel vähe levinud. Meetmete 1.7 ja 1.9 rakendamisel ei ole toetuse taotlemine olnud aktiivne. MAK 2007–2013 perioodil on suur

osa toetusest läinud kaua aega tegutsenud suurtele tootjarühmadele. Uute tootjarühmade loomisele on MAKi rakendamine vähe kaasa aidanud.

2.7. KONKURENTSIVÕIME NÄITAJATE MUUTUS

Toetuse saajate konkurentsivõime mõõtmiseks kasutati statistilisi näitajaid nagu müügitulu, puhaskasum, omakapitalirentaablus, käibe ärirentaablus, tööjõukulu, tööjõu tootlikkus, NLV ja BLV. Konkurentsivõime näitajate muutuste osas vaadeldi lähemalt põhimeetmete (1.4, 1.5.2 ja 1.6) müügitulu, puhaskasumi ja BLV näitajate muutust ettevõtja kohta. Vaadeldes keskmisi näitajaid ettevõtja kohta, on meetme 1.6 toetuse saajatel müügitulu, puhaskasum ja BLV teiste meetmete (1.4 ja 1.5.2) toetuse saajate näitajatega võrreldes mitmeid kordi suurem. Müügitulu analüüsimisel selgus, et eelpool nimetatud meetmete toetuse saajate müügitulu perioodil 2007–2013 muutus oli vahemikus 1,5–16,8% aasta kohta. Kõige aktiivsemalt on suutnud müügitulu suurendada meetme 1.5.2 toetuse saajad. Samuti on puhaskasumi osas erandiks meetme 1.5.2 toetust saanud ettevõtjad, kelle näitaja perioodi jooksul aasta kohta keskmiselt oli positiivne. Teiste meetmete puhul on perioodi näitaja aasta kohta negatiivne (nt kuni -8% meetme 1.6 toetuse saajatel). Seega keskmine puhaskasum ettevõtja kohta on 2013. aastal vähenenud, kuid absoluutarvudes ei ole keskmine kasumi suurus problemaatiline ja on piisavalt heal tasemel kõikide meetmete toetuse saajate puhul.

Brutolisandväärtus (BLV) näitab ettevõtja kogutoodangu väärtuse ja toodangu tootmiseks tehtud eri- ja üldkulude vahet. BLV kajastab otseselt tootmisega loodava toodangu lisandväärtust jättes arvestamata tööjõukulud, amortisatsiooni ja finantseerimistegevusega seotud kulud. Nimetatud näitaja on tihedalt seotud ka konkurentsivõimega, kuna tootlikkust võib lugeda majanduskasvu ning konkurentsivõime põhiteguriks. BLV on valdavalt positiivse trendiga, kuna neljal meetmel viiest (v. a meetme 1.4.1 tulemus) on perioodi jooksul aasta kohta keskmine muutus 0,5–14,1%. Meetme 1.4.1 BLV muutus on aasta kohta keskmiselt -5,6% ja keskmine BLV ettevõtja kohta on olnud aastate lõikes väga muutuv. (Joonis 20)

Joonis 20. Perioodil 2007–2013 konkurentsivõimenäitajate keskmine muutus aasta kohta, %

Käesolevas aruandes on analüüsitud BLV muutust iga meetme raames, kuid 1. ja 3. telje kokkuvõtva näitaja leidmiseks ning muutuste analüüsimiseks kasutati meetodit, kus kõik

ettevõtjad on vastavalt domineeriva toetuse summa alusel jaotatud ühe kordselt (dublikaatideta). Eelmise aruandeperioodi BLV tulemustele liidetakse juurde käesoleva perioodi tulemused ning andmed kajastatakse kumulatiivselt tulemusnäitajate tabelis lisa 2 tabel R2. BLV kumulatiivne arvestamine on teostatud ettevõtjate kohta, kes olid teinud seisuga 31.12.2011 üle 85% investeeringust. Vastavalt võrreldakse 2011. ja 2013. aasta BLV muutust (n+2 aasta reegel CMEF metoodika alusel). Investeeringu 2011. aasta jooksul teinud 1. telje ettevõtjate BLV seisuga 31.12.2013 on n+2 reegli kohaselt ehk võrreldes 31.12.2011 seisuga investeeringu järgselt suurenenud kokku summas 13,9 mln eurot. Kumulatiivselt arvestades on BLV kasv perioodil 2008-2013 investeeringu teinud toetuse saajate ja reeglit n+2 arvestades 2013. aasta lõpuks 104,3 mln eurot (Lisa 2, tabel R2) ehk eelmise perioodi arvutusega võrreldes suurenes BLV 17,7 mln eurot. Vaadeldes tulemust iga meetme juures koostatud BLV analüüsiga aegride meetodil, siis erinevused kasvu kumulatiivse arvestuse ning aegrea meetodi vahel on suured. Soovitame arusaadavuse tagamiseks kasutada siseriiklikult aegrea meetodit, mis tagab ülevaatlikuma tulemuse.

Turuosa

Hindamisküsimusele, mil määral on investeeringutoetused edendanud põllumajandusettevõtete turulepääsu ja turuosa (121, 123), vastuse leidmiseks analüüsiti meetme 1.4 ja 1.6 müügitulu muutuseid. Analüüs on teostatud metoodilisel alusel, kus toetuse saajate müügitulu mahu muutus võrreldes kogu põllumajandussektori põllumajandustoodangu müügi muutusega, millele lisandub osakaalu võrdlus, kajastab toetuse saajate turuosa muutust. Toetuse saajate turuosa kasv perioodil 2007–2013 on meetmete lõikes tuvastatav. Perioodi 2007–2013 analüüs kohaselt on viimase analüüsitava aasta (2013) tulemuste tõttu meetme 1.4.1 toetuse saajate turuosa hakanud vähenema 0,9 protsendipunkti võrra aastas, meetme 1.4.3 toetuse saajate turuosa vähenemine on 2,8 protsendipunkti aastas ning samuti on vähenemas meetme 1.6 toetuse saajate turuosa (3,9 protsendipunkti aastas). Meetme 1.4.2 toetuse saajatel turuosa suureneb 5,0 protsendipunkti aastas. Tulemustel alusel on valdavalt olnud 2013. aastal negatiivne mõju toetuse saajate turuosale. Täpsemad andmed koos sektori võrdlusega on esitatud vastava meetme analüüsi juures. Tulemusi saab hinnata rahuldavaks.

Uus tehnoloogia või toode

Meetme 1.4 tulemusnäitajate hindamisel analüüsiti uute toodete ja tehnoloogiate kasutusele võtmist. Uuteks toodeteks ja tehnoloogiateks loetakse põllumajanduslikku tegevust, mis viib uuel viisil toote tootmiseni või muudab toote koostist. Uus tehnoloogia on seni kasutusel oleva tehnoloogiaga võrrelduna olemuslikult uus. Meetme 1.4.1 kohta koguti andmeid uue tehnoloogia osas kolmanda kuni kuuenda vooru taotluste alusel. Uue tehnoloogiana arvestati neid projekte, kus toetuse taotlusele oli märgitud, et ettevõtjal puudub toetusobjektiga sarnane põhivara ning investeering moodustas vähemalt 100% toetuse saaja olemasoleva põhivara väärtusest. Uusi tooteid eraldi ei loetletud. Käesoleva aruandeaasta analüüsis korrigeeriti varasemat tulemust, kuna eelnevalt tehtud analüüsis oli ühe aasta kohta ekslikult arvestusse võetud projektide arv. Lisaks korrigeeriti tulemust projekti tegemisest loobunud ettevõtjate arvu võrra. Tulemus on esitatud lisa 2 tabelis R3. **Kokkuvõttes võib hindamisküsimusele, kuidas on teostatud investeeringud mõjutanud uute tehnoloogiate ja innovatsiooni juurutamist meetmes 1.4.1,**

hinnata rahuldavaks. MAKis seatud sihttasemest, 700 uue tehnoloogia kasutajat, on 2014. aasta lõpuks 440 ehk täidetud 62,8%.

Meetme 1.4.2 voorude tulemusi analüüsides saame järeldada, et nelja vooru taotluste kohta kokku võetakse 173 juhul kasutusele uus tehnoloogia. Uue tehnoloogia kasutusele võtjatest 52 kavatsevad seoses investeeringuga hakata tootma uut toodet. **Kokkuvõttes võib hindamisküsimusele anda positiivse hinnangu. MAKis seatud sihttase (200 uue toote või tehnoloogia rakendajat) on 2014. aasta lõpuks täidetud 86,5%.**

Meetme 1.6 raames oli uusi tooteid ja/või tehnoloogiaid kasutusele võtmas 2014. aasta seisuga 80 ettevõtjat, seega sihttase oli täidetud ligi 2,3 kordselt. Varasemat tulemust korrigeeriti projekti tegemisest loobunud ettevõtjate arvu võrra, kelle investeering oli ettevõtte jaoks uus tehnoloogia. Uusi tooteid ja/või tehnoloogiaid planeerisid kasutusele võtta 2014. aasta seisuga alameetme 1.6.2 toetuse abil 4 tulundusühistut, seega sihttase oli täidetud 40,0%. Alameetme 1.6.3 toetuse abil planeerisid tulundusühistud rakendada viis uut tehnoloogiat ja tuua turule neli uut toodet. Sihttase on täidetud 100%. **Hindamisküsimusele saab anda positiivse hinnangu. MAKis seatud sihttase on kahe alameetmete lõikes täidetud ning kuna alameetme 1.6.2 raames on kõik toetuse saajad uut tehnoloogiat rakendamas, siis on tulemus väga hea.**

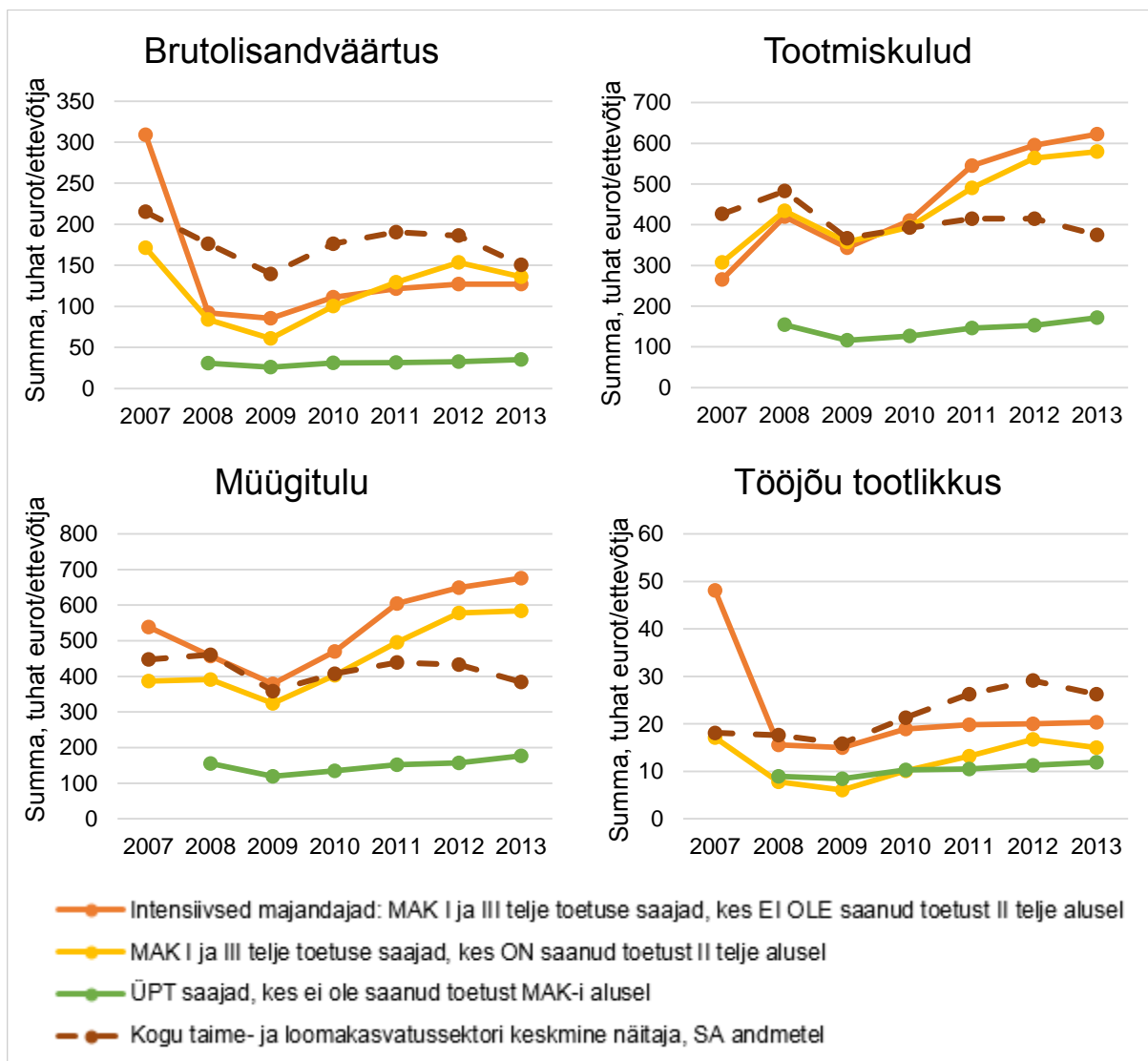
Kokkuvõtvalt saab hindamisküsimusele vastata, et tulemus on hea ning eesmärgi täitmine on piisav.

2.8. MAK 1. JA 2. TELJE RAKENDAMISE TULEMUSTE ANALÜÜS

Seisuga 31.12.2014 on MAKi 1. ja 3. telje raames saanud toetust 7 524 erinevat füüsilist ja juriidilist isikut. Nendest 684 isikut tegelevad keskkonnasõbraliku või mahepõllumajandusliku tootmisega. See näitab, et Eestis majandavad paljud põllumajandusettevõtted keskkonnasõbralikult. Käesolevas alapunktis uuritakse, mille poolest erinevad keskkonnasõbraliku või mahepõllumajandusliku tootmise toetust saanud ettevõtjad ülejäänud toetuse saajatest ja kogu sektori tulemusest.

Analüüsis jagati põllumajandusettevõtjad nelja gruppi: (1) MAKi 1. või 3. telje toetuse saajad, kes ei ole saanud keskkonnasõbraliku või mahepõllumajandusliku tootmise toetust (edaspidi: intensiivsed majandajad); (2) MAKi 1. või 3. telje toetuse saajad, kes said ka keskkonnasõbraliku või mahepõllumajandusliku tootmise toetust (edaspidi: keskkonnasõbralikud ettevõtjad); (3) ÜPT saajad, kes ei ole saanud toetust MAKi raames; (4) kogu taime- ja loomakasvatuse sektori keskmised näitajad. Toetuse saajate finantsnäitajate analüüsis kasutati tasakaalustatud paneelandmeid ehk igal aastal olid andmestikus samad ettevõtjad (erandiks oli 2007. aasta, kus andmete vähesuse tõttu kuulusid valimisse osaliselt teised ettevõtjad kui aastatel 2008–2013). Toetuse saajate analüüsi kaasati MAKi toetuse saajatest 818 ettevõtjat ning ainult ÜPTd saanud isikutest 262 ettevõtjat Arvutati majandusnäitajate 2007.–2013. aasta väärtused, võrreldi tulemusi omavahel ning näitajate trende ajas. Kuna sektori keskmine näitaja SA andmetel väljendab suuremate ettevõtjate tulemust, siis toetuse saajate majandusnäitajate võrdlemisel sektoriga võrreldakse näitajate muutumist ajas mitte arvvaartust teatud ajahetkel.

Analüüsi ettevõtjate järgmisi majandusnäitajaid: BLV, müügitulu, tootmiskulud, töötajate arv, tööjõu tootlikkus ja võlakordaja (lisa 1, tabel 33). Analüüsi tulemusena avaldub, et kõige paremate majandusnäitajatega on need MAKi 1. ja 3. telje toetuse saajad, kes ei saanud keskkonnasõbraliku või mahepõllumajandusliku tootmise toetust (intensiivsed majandajad). Keskkonnasõbralike ettevõtjate majandusnäitajad on mõnevõrra tagasihoidlikumad kui intensiivsete majandajate tulemused. Kõige madalamate majandusnäitajatega on need ettevõtjad, kes ei ole saanud toetust MAKi alusel.

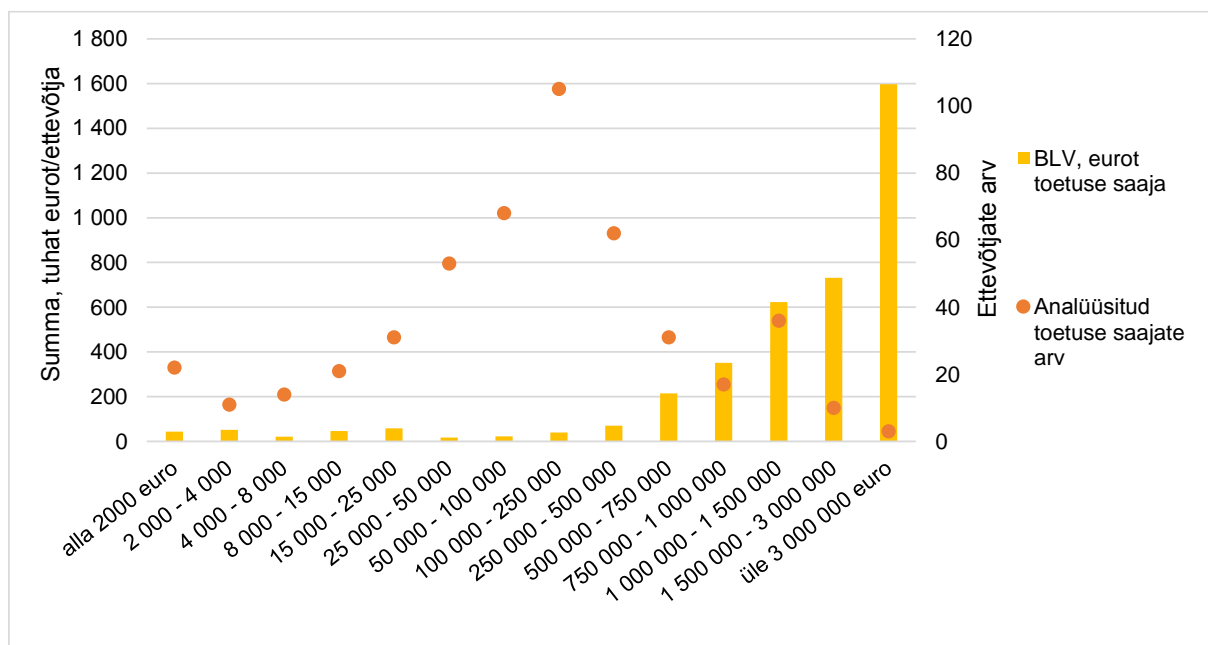
Joonis 21. MAKi 2. telje mõju BLV, müügitulu, tootmiskulude ja tööjõu tootlikkuse alusel

Keskkonnasõbralikud ettevõtjad majandavad vähem intensiivselt, mistõttu nende müügitulu on keskmiselt 16% madalam kui intensiivsete majandajate näitaja (Joonis 21). Kuna tootmiskulud on keskkonnasõbralikel ettevõtjatel keskmiselt vaid 2,3% väiksemad kui intensiivsetel majandajatel, siis on keskkonnasõbralike ettevõtjate BLV keskmiselt 14% madalam võrreldes intensiivsete majandajate omaga. Kuna keskkonnasõbralike ettevõtjate keskmine töötajate arv on märksa suurem kui intensiivsete majandajate näitaja, siis on keskkonnasõbralike ettevõtjate tööjõu tootlikkus keskmiselt 46% madalam intensiivsete majandajate omast.

Kokkuvõttes saab väita, et 2. telje toetuste mõju maaelu arengule on märkimisväärne, sest suur osa ettevõtjaid majandab keskkonnasõbralikult. Keskkonnasõbralik majandamine

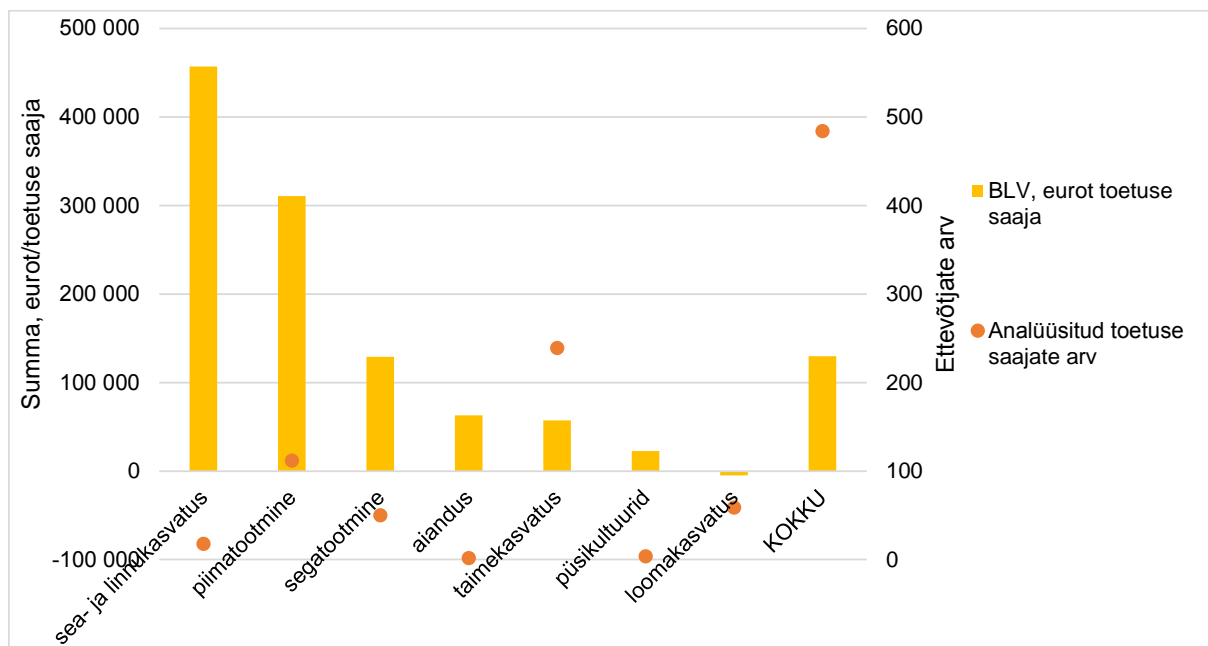
vähendab oluliselt müügitulu ja suurendab tootmiskulusid. Seetõttu ei ole võimalik ilma täiendavate toetusteta keskkonnasõbralikult majandada. Keskkonna ja paikkonna säilitamise meetmete toetuste abil soodustatakse selliste põllumajanduslike tootmisviiside rakendamist, mis tagavad stabiilse keskkonnaseisundi. Teise telje meetmete olemusest on tingitud asjaolu, et toetuse saajate tootmistegevus on loodusressursse minimaalselt kurnav ja seetõttu ka vähem efektiivne.

MAKi 1. ja 3. telje meetmete toetuse saajate 2013. a BLVd analüüsi ettevõtjate tootmistüüpide ja majandusliku suuruse klasside lõikes. Toetuse saajad jagati tootmistüüpidesse ning majandusliku suuruse klassidesse Põllumajandusuuringute Keskus FADN metoodika kohaselt. Toetuse saajate standardkogutoodangu (majandusliku suuruse) kasvades BLV suureneb, kuid kasv ei väljendu väiksemate ettevõtjate juures (Joonis 22). Seitsme väiksema standardtoodangu grupi (toodang kuni 100,0 tuhat eurot) ettevõtjate BLV on keskmiselt 32,9 tuhat eurot toetuse saaja kohta ning näitaja ei kasva märkimisväärselt standardkogutoodangu suurenedes. BLV hakkab ühtselt kasvama siis, kui standardtoodang on ületanud 100,0 tuhande euro piiri.

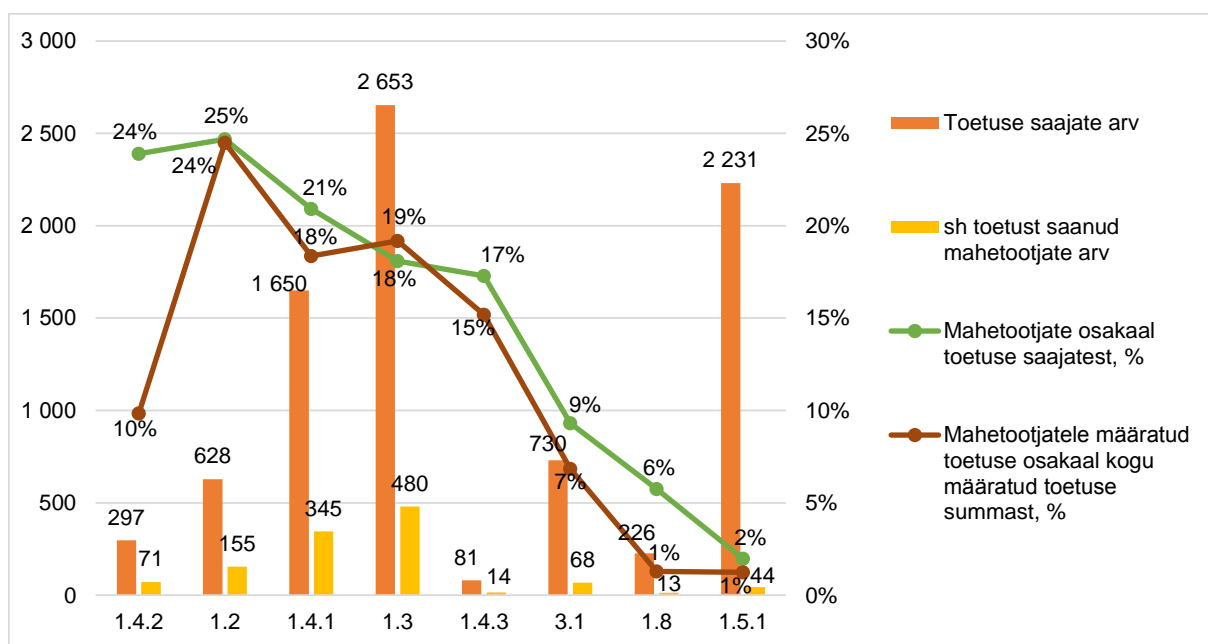
Joonis 22. MAKi 1. ja 3. telje toetuse saajate 2013. a BLV ettevõtjate majandusliku suuruse klasside lõikes

Analüüsitud ettevõtjate 2013. aasta keskmine BLV oli 129,6 tuhat eurot. Kõige suurem on BLV sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ettevõtjatel, kes on ühtlasi ka kõige suurema majandusliku suurusega (Joonis 23). Kõige väiksema BLVga ettevõtjad kuuluvad loomakasvatuse tootmistüüpi.

Joonis 23. MAKi 1. ja 3. telje toetuse saajate 2013. a BLV ettevõtjate tootmistüüpide lõikes

ÜPP üks prioriteete on keskkonnasõbraliku majandamise toetamine. Seisuga 31.12.2014 oli MAKi 1., 3. ja 4. telje raames saanud toetust kokku 10 432 (sh katkestajad) erinevat isikut. Katkestajaid oli kokku 822. Seega analüüsi jäi 9 610 toetuse saajat, kellest sama kuupäeva seisuga 677 (7,0%) olid tunnustatud mahepõllumajanduslikud ettevõtjad (kui võtta vaatluse alla ainult 1. telje meetmed ning meede 3.1, siis on mahetootjate osakaal 14% toetuse saajatest). Kõige suurem on mahetootjate osakaal meetmete 1.4 ja 1.2 toetuse saajate hulgas, kus näitaja jääb 25% ja 17% vahele. Mahedatele ettevõtjatele määratud toetuse summa moodustas keskmiselt 12% ning keskmisest enam määrati protsentuaalselt toetust meetme 1.2 mahedatele ettevõtjatele (25%).(Joonis 24)

Joonis 24. Mahetootjate osakaal kõigist toetuse saajatest, meetmete 1.2, 1.3, 1.4, 1.5.1, 1.8 ja 3.1 lõikes

SA andmetel oli 2013. aasta lõpu seisuga Eestis 19 186 põllumajanduslikku majapidamist, kellest 50% on saanud toetust MAKi 1., 3. ja 4. telje alusel (siia hulka ei kuulu projekti

katkestanud toetuse saajad). Tunnustatud mahepõllumajanduslikest ettevõtjatest (1 542 mahetootjat) 44% on saanud toetust MAKi 1., 3. ja 4. telje raames. Kokkuvõttes on mahetootjate osakaal toetuse saajate seas mõõdukas – nii mahetootjatel kui Eesti põllumajandussektoris on kokku toetuse saajate osakaal umbes 44–50% kõigist ettevõtjatest.

2.9. MEEDE 1.1 – KOOLITUS- JA TEAVITUSTEGEVUSED (111)

Meetme 1.1 eesmärk on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi vastavate sektorite inimpotentsiaali arendamise. Toetus on suunatud põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute täiend- ja ümberõppele ning teadmiste edasiandmisele, et tõsta nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada nende ettevõtlikkust. Ühtlasi soovitakse meetmega toetada teadmiste levikut läbi teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamise. Toetuse lõppkasusaaja on põllumajandustootja, erametsa majandaja, põllumajandus- või mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev ettevõtja ning nimetatud ettevõtete töötaja. Koolitaja, nõustaja või teabetöötaja on lõppkasusaaja vaid teavitustegevuste puhul. Toetuse taotleja võib olla koolitusega tegelev ettevõtte, teadus- või koolitusasutus täiskasvanute koolituse seaduse § 2 tähenduses.

Meede 1.1 jaguneb tegevuste ulatuse mõistes kaheks: üleriigilised ja maakondlikud tegevused. Üleriigilised tegevused on suunatud kogu Eesti või vähemalt kahe maakonna põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele. Maakondlikud tegevused on suunatud üksnes ühe maakonna vastavates sektorites hõivatud isikutele.

Analüüs põhineb perioodil 01.01.2008–31.12.2014 (1) heakskiidetud taotlustel, (2) väljamakstud tegevustel, (3) lõppkasusaajatel, kes on väljamakstud koolitus- ja teavitustegevustel osalenud ning (4) lõppkasusaajate või nende tööandjate ehk ettevõtjate majandusnäitajatel.

Meetmes oli toimunud seitse taotlusvooru. Kokku taotles toetust 100 ettevõtet, asutust ja organisatsiooni (esitati 2 184 taotlust) toetuse summas 8,1 mln eurot, millest toetuse saajate arv oli 74 (1 514 heakskiidetud taotlust) ning määratud toetuse summa 4,4 mln eurot. Toetus oli välja makstud 63 ettevõttele, asutustele ja organisatsioonile, kellest 63% kuulusid kolmandasse, 16% avalikku ja 21% erasektoris. Väljamakstud toetuse summa oli 2,9 mln eurot, moodustades 65% määratud toetusest. Arvestades MAK 1., 3. ja 4. telje meetmete heakskiidetud taotluste väljamaksmise seisu (välja oli makstud keskmiselt 86% toetuse summast), võib hinnata meetme 1.1 toetuse väljamaksmise seisu mitterahuldavaks.

Lõpetatud taotlusi oli 1 046 (69% heakskiidetud taotlustest), mille väljamakstud toetuse summa oli 2,8 mln eurot (64% määratud toetusest). Katkestatud taotlusi oli 122 (8,1% heakskiidetud taotlustest), mille määratud summa oli 0,2 mln eurot (5,1% määratud toetusest). 84% katkestatud taotlustest moodustasid maakondliku (määratud toetus moodustas 124,0 tuhat eurot) ja 16% üleriigilise ulatusega taotlused (määratud toetus moodustas 99,9 tuhat eurot).

Heakskiidetud taotlus võib sisaldada mitut erinevat tegevust. Üleriigilise ulatusega heakskiidetud taotlusi oli kokku 316, sisaldades 531 erinevat tegevust. Maakondliku ulatusega taotlusi oli kokku 1 198, sisaldades 1 242 erinevat tegevust. Üleriigiliste tegevuste puhul määrati toetust 12 ja maakondlike tegevuste puhul 11 erineva tegevuse liigile (Tabel 1). Tegevuste liikide seas on

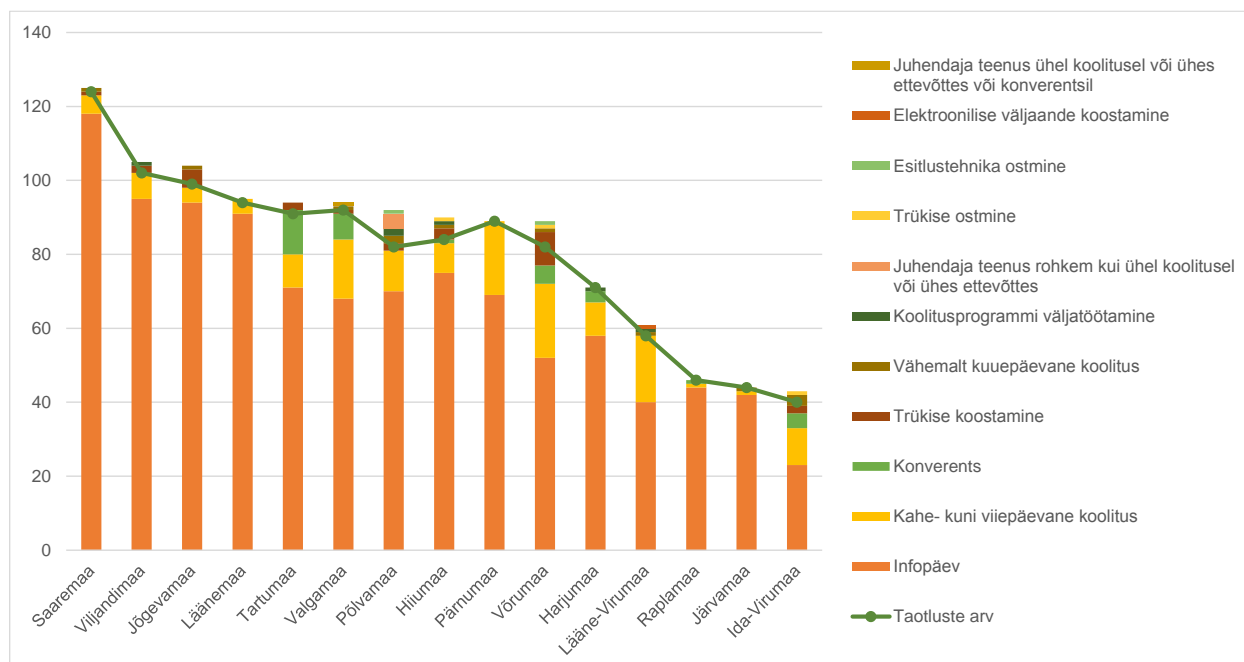
ära toodud ka esitlustehnika ostmise, millele sai toetust esimeses kahes taotlusvoorus. Arvuliselt toetati kõige enam infopäevade (1 104 korral), aga ka trükise koostamist (215 korral) ja kahe- kuni viiepäevaste koolituste korraldamist (211 korral). Ülejäänud tegevusi toetati arvuliselt vähem. Toetuse saajatele määrati kõige rohkem rahalisi vahendeid infopäevade korraldamiseks (määratud toetus moodustas 1,5 mln eurot), millele järgnesid kahe- kuni viiepäevased koolitused (määratud toetus moodustas 1,0 mln eurot) ja trükise koostamine (määratud toetus moodustas 0,6 mln eurot). **Määratud tegevuste arvu ja toetuse summa alusel võib järeldada, et meetme 1.1 raames toetatakse eelkõige teadusinfo ja uudsete tavade levitamist, vähem täiend- ja ümberõpet, millel on suurem tõenäosus tõsta koolitustel osalejate kvalifikatsiooni, konkurentsivõimet tööturul ning ettevõtlikkust.**

Tabel 1. Üleriigiliste ja maakondlike määratud tegevuste arv ning toetuse summa, eurot

Tegevuse ulatus	Tegevuse liik	Tegevuste arv (üks tegevus ≠ üks taotlus)	Määratud toetuse summa, eurot
Üleriigiline	Elektroonilise väljaande koostamine	23	83 673
	Esitlustehnika ostmise	1	1 354
	Infopäev	94	399 632
	Juhendaja teenus rohkem kui ühel koolitusel või ühes ettevõttes	10	61 563
	Kahe- kuni viiepäevane koolitus	68	520 822
	Konverents	71	324 479
	Koolitusprogrammi väljatöötamine	11	18 174
	Kutsekvalifikatsiooni omistamine	3	16 549
	Käsikirja koostamine	3	12 996
	Trükise koostamine	188	596 729
	Trükise ostmise	30	50 062
	Vähemalt kuuepäevane koolitus	29	445 768
Maakondlik	Elektroonilise väljaande koostamine	1	1 278
	Esitlustehnika ostmise	2	3 004
	Infopäev	1 010	1 089 751
	Juhendaja teenus rohkem kui ühel koolitusel või ühes ettevõttes	4	17 153
	Juhendaja teenus ühel koolitusel või ühes ettevõttes või konverentsil	1	383
	Kahe- kuni viiepäevane koolitus	143	483 138
	Konverents	33	105 156
	Koolitusprogrammi väljatöötamine	6	10 671
	Trükise koostamine	27	43 516
	Trükise ostmise	3	3 104
	Vähemalt kuuepäevane koolitus	12	104 103
KOKKU		1 773	4 393 060

Analüüsidest üksnes maakondliku ulatusega heakskiidetud taotluste jagunemist maakondade lõikes, selgus, et kõige aktiivsemalt planeeriti tegevusi Saaremaale, seda nii taotluste (124 heakskiidetud taotlust, Joonis 25), kui ka tegevuste (125 tegevust) arvu arvestades. Keskmisest oluliselt enam planeeriti tegevusi ka Viljandi- (105 tegevust) ja Jõgevamaale (104 tegevust). Keskmisest vähem tegevusi planeeriti Ida-Viru- (43 tegevust), Järva- (44 tegevust) ja Raplamaale (46 tegevust).

Kõikidesse maakondadesse planeeriti valdavalt infopäevi. Võru-, Pärnu- ja Lääne-Virumaa paistsid silma sellega, et nendes maakondades planeeriti keskmisest enam koolitusi (vastavalt 21, 20 ja 19 koolitust) ning Tartumaa sellega, et sinna planeeriti keskmisest enam konverentse (12 konverentsi).

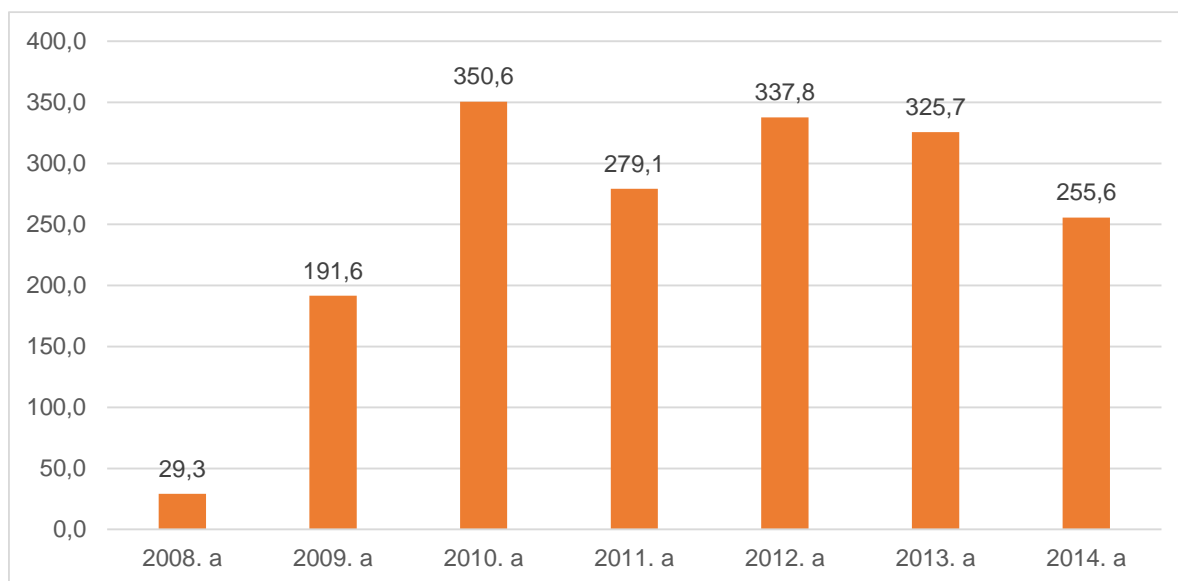
Joonis 25. Maakondliku ulatusega heakskiidetud taotluste ja tegevuste liikide arv maakondade lõikes

Toetuse saajaid oli 74, kellest 53% olid MTÜd, 18% riigiasutused, 14% OÜd ning ülejäänud olid SAd, TuÜd, FIED ja ASid. Kui enamus üleriigilise ulatusega heakskiidetud taotlustest kuulusid Eesti Maaülikoolile ning Eesti Põllumajandus- ja Kaubanduskojale (vastavalt 18% ja 17% üleriigilise ulatusega taotlustest), siis enamus maakondliku ulatusega heakskiidetud taotlustest kuulusid maakondlikele tunnustatud nõuandekeskustele (47% maakondliku ulatusega taotlustest).

Meetme 1.1 toetuse taotleja võib olla koolitusasutus täiskasvanute koolituse seaduse § 2 tähenduses ehk riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud (kui täiskasvanute koolitus on nende seadusest või põhikirjast tulenev tegevus) ning füüsilisest isikust ettevõtjad. Samas toetuse taotleja võis kasutada koolitus- ja teavitustegevuste (infopäevade, konverentside ja koolituste) sisuliseks läbiviijaks ning kutse andjaks teise asutuse või organisatsiooni juhendajat, lektorit või korraldajat. Andmeanalüüsist selgus, et 91% tegevuste puhul (välja arvatud info- ja koolitusmaterjalide koostamine, selle soetamine ja täiendamine ning koolitusprogrammi väljatöötamine) oli toetuse saaja samaaegselt koolitus- ja teavitustegevuse sisuliseks läbiviijaks. Ülejäänud juhtudel tegi toetuse saaja tegevuste läbiviimiseks koostööd teise asutuse või organisatsiooniga.

Perioodil 2008–2014 tehti koolitus- ja teavitustegevusi kokku 1 769,7 päeva ulatuses (PRIA poolt väljamakstud tegevused). MAKis esitatud meetme 1.1 üks väljundindikaatoritest oli koolitus- ja teabepäevade arv aastas. Aastaks 2013 oli sihttasemeks seatud 500 koolitus- ja teabepäeva.

Joonis 26 on esitatud koolitus- ja teabepäevade arv tegevuse toimumise lõppkuupäeva alusel arvestusega, kus kaheksa tundi kestnud tegevus võrdsustati ühe päevaga. Koolitus- ja teavituspäevade järgi toimus kõige rohkem meetme 1.1 tegevusi 2010. aastal (kokku 350,6 päeva ulatuses), 2012. aastal (337,8 päeva ulatuses) ja 2013. aastal (325,7 päeva ulatuses).

Joonis 26. Väljamakstud koolitus- ja teabepäevade arv tegevuse toimumise lõppkuupäeva alusel (arvestusega, et 8 h = 1 päev)

MAKis esitatud sihttase saavutati järgmiselt:

- Koolitus- ja teabepäevi aastas – 500. Täidetud 2008. a 5,9%, 2009. a 38%, 2010. a 70%, 2011. a 56%, 2012. a 68%, 2013. a 65% ja 2014. a 51%.

Koolitus- ja teavitustegevusi oli kokku 1 469, millest 37% olid üleriigilised ja 63% maakondlikud tegevused. Nii üleriigilisi kui ka maakondlikke väljamakstud koolitus- ja teavitustegevusi tehti seitsmes valdkonnas. Kõige enam toimus valdkonda „muu“ (585 tegevust) jäävaid tegevusi, millele järgnesid „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“ (246) ja „juhtumis-, haldamis- ja turustamisoskuste“ (242) valdkonda jäävad tegevused. Mõnevõrra vähem toimus „tootekvaliteedi“ (168), „maastiku säilitamise ja parandamise“ (145) ja „uute nõuete“ (77) valdkonna tegevusi. „Info- ja sidetehnoloogia“ valdkonna-alaseid tegevusi tehti kuus.

Erinevate valdkondade tegevustel osalemisi (osaleja või tegevustel osaleda üks või enam korda) oli kokku 35 250.

MAKis esitatud sihttase saavutati järgmiselt:

- Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv – 20 000. Osalemiste (arvestatud ühe osaleja kõik osalemised erinevatel tegevustel kokku) arv täidetud 176%. Osalejate (arvestatud kõik unikaalsed osalejad) arv täidetud 72%.

Vastavalt toimunud tegevuste arvule oli kõige rohkem osalejaid „muu“ valdkonna tegevustel (14 348 osalejat) ja seda kõigi kolme sihtgrupi puhul (lisa 1 tabel 24-1.1). Oluliselt palju põllumajanduses hõivatud isikuid osales ka „juhtumis-, haldamis- ja turustamisoskuste“,

metsanduses hõivatud isikuid „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“ ja „maastiku säilitamine ja parandamine“ ning toiduainete tööstuses hõivatud isikuid „tootekvaliteedi“ tegevustel. Kõige vähem oli osalejaid „info- ja sidetehnoloogiaalasel“ tegevusel (151 osalejat), kus osalesid peamiselt põllumajanduses hõivatud isikud.

Tegevustel osalenud meeste osakaal (58%) oli kõrgem kui naiste osakaal (42%). Osalejate tegevusala võrdlusest ilmnes, et põllumajanduses hõivatute seas meeste ja naiste osakaal sarnanes osalejate üldisele soolisele jagunemisele (mehi 59% ja naisi 41%), kuid metsa majandamisega tegelevate isikute seas domineerisid mehed (mehi 75% ja naisi 25%) ning toiduainete tööstuses tegelevate isikute seas naised (mehi 34% ja naisi 66%). Tegevustel osalenu keskmine vanus oli 47,8 aastat (mediaan 48 aastat). 40-aastate ja vanemate isikute osakaal moodustas 72% osalejate koguarvust. Kui põllumajandusega ja metsa majandamisega tegelevate isikute keskmine vanus sarnanes osalejate üldisele keskmisele vanusele (keskmine vastavalt 48,3 ja 49,5 aastat), siis toiduainete tööstuses tegelevate isikute keskmine vanus oli 41,8 aastat.

Kõige enam oli osalejate seas põllumajandusega tegelevaid isikuid (31 104 isikut, 88,2% kõigist osalejatest). Tegevustel osalejate hulgas toiduainete tööstuses hõivatud isikuid oli 2 880 (8,2% kõigist osalejatest) ja metsanduses hõivatud isikuid oli 1 266 isikut (3,6%).

Kuigi erinevate teemadega tegevustel osalemisi oli kokku 35 250, osales tegevustel 14 348 isikut (Tabel 2). Kõiki tegevustel osalejaid arvestatakse toetuse saajate poolt ka tegevuse edukalt lõpetanuteks.

MAKis esitatud sihttase saavutati järgmiselt:

- Õppe edukalt läbinute arv – 8 000. Osalemiste (arvestatud ühe osaleja kõik osalemised erinevatel tegevustel kokku) arv täidetud 441%. Osalejate (arvestatud kõik unikaalsed osalejad) arv täidetud 179%.

Arvestades, et 2014. aasta alguses elas Eestis vanusevahemikus 15–74 eluaastat 991 349 isikut, moodustas elukestvas õppes osalevate põllumajandus-, metsandussektoris ja toiduainetööstuses hõivatud 1,2% Eesti 15–74-aastatest elanikest.

Erinevatel koolitustegevustel osalenud isikute sooline ja vanuseline analüüs näitas, et seitsmel järjestikusel aastal (aastatel 2008–2014) on koolitustegevustel osalenud meeste osakaal stabiilselt pisut kõrgem kui naiste osakaal (2014. aastal moodustasid mehed 54% ja naised 46% osalejatest).

Tabel 2. Tegevustel osalejate arv osalejate tegevusala, soo ja vanuse lõikes

Osaleja tegevusala	Sugu		Vanus		Kokku	Hõivatud, 2014*	Osakaal hõivatutest, %
	mees	naine	kuni 39 a	40 a ja vanem			
Põllumajandus	6 665	5 152	3 889	7 928	11 817	16 200	72,9
Metsamajandus	486	189	219	456	675	7 000	9,6
Toiduainete tööstus	625	1 231	868	988	1 856	14 700	12,6
KOKKU	7 776	6 572	4 976	9 372	14 348	37 900	37,9
Osatähtsus, %	54,2	45,8	34,7	65,3	100,0	x	x

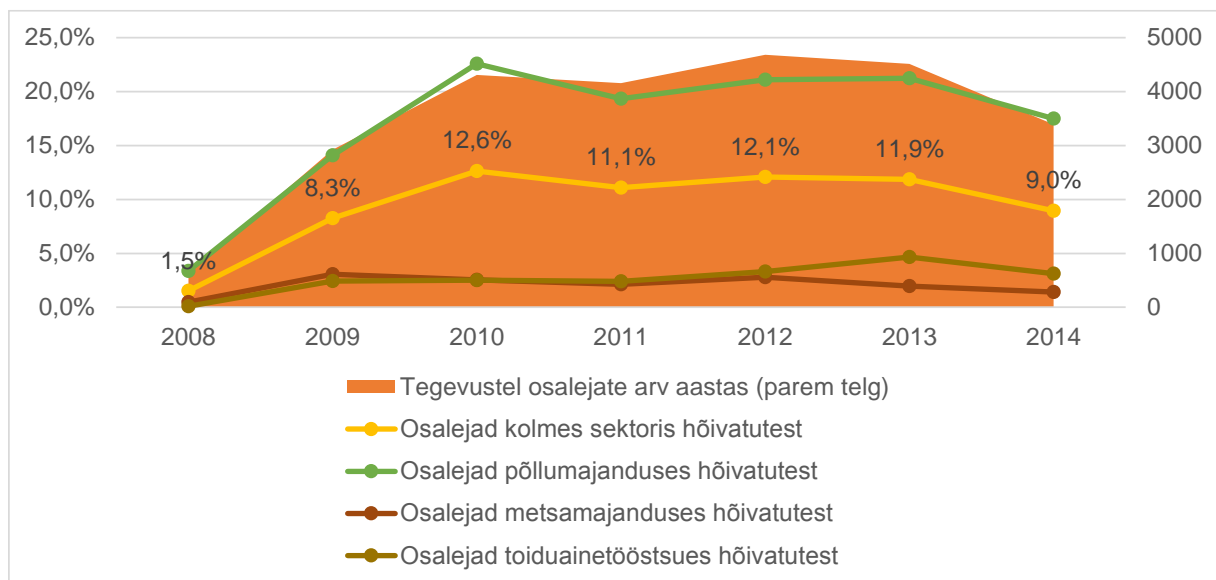
*Allikas: SA (25.02.2014)

Tegevustel osaleja keskmine vanus oli 45,8 aastat (mediaan 46 aastat). 65% osalejatest olid vanemad kui 40-aastased ja 35% olid kuni 39-aastased. Kõige enam oli osalejate seas põllumajanduses (11 817 isikut, 82% kõigist osalejatest) hõivatud isikuid. Toiduainete tööstuses oli hõivatud 1 856 (13% kõigist osalejatest) ja metsanduses 675 isikut (5% kõigist osalejatest). SA andmetel oli 2014. aastal (EMTAK 2008 arvestades) põllumajanduses hõivatud⁵ 16 200, metsamajanduses 7 000 ja toiduainete tööstuses 14 700 isikut vanuses 15-74 aastat. **Meetme 1.1 tegevustel osales 73% põllumajanduses, 13% toiduainete tööstuses ja 9,6% metsanduses hõivatutest, kokku 38% kolmel tegevusalal hõivatud isikutest. Seega koolitus- ja teavitustegevuse meetme mõju on tervikuna suurem põllumajandussektorile kui toiduainete töötlemise ja metsandussektorile.** Samas võtta tõena, et veidi üle poole põllumajanduses hõivatutest on osalenud koolitus- ja teavitustegevustel, on ennatlik. Teavitustegevustest võivad osa võtta ka koolitajad, nõustajad või teabetöötajad, kelle tegevusvaldkond ei pruugi olla põllumajandus, metsandus või toidu töötlemine, kuid tegevustel osaleja sai end määratleda hõivatuks eelpool nimetatud ühes sektoris. Väidet kinnitab 2012. aastal valminud uuringu tulemused, kus küsitlusandmete alusel tegevustel osalejatest 80% töötas ühes sihtgrupina nimetatud sektoris ning 20% mujal koolitus- ja teavitustegevustel osalejatest⁶.

Tegevusalade esindajate proportsioon koolitus- ja teavitustegevuse toimumise aasta lõikes on püsinud seitsme aasta jooksul suhteliselt muutumatuna (Joonis 27). Aastatel 2008–2014 osales meetme 1.1. raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevustel arvestatav osa põllumajandustootjatest ning väga väike osa metsandus- ja toiduainete tööstussektoris hõivatutest (osaleja üksikarvestus ühe aasta lõikes). Kui nimetatud aastatel osales meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevustel 3,4% kuni 23% põllumajanduses hõivatud isikutest, siis metsandus- ja toiduainete tööstuse sektoris hõivatud isikutest osales tegevustel kõigil seitsmel aastal vaid 0,1% kuni 4,7% kahes sektoris hõivatutest. Kõige rohkem osalejaid oli 2012. aastal, mil tegevustel osales kokku 4 684 isikut. Samas tegevustel osalejate osatähtsus kolmes sektoris hõivatutest oli suurem 2010. aastal. Nimetatud aastal osales tegevustel 23% põllumajanduses, 2,5% metsanduses ja 2,5% toiduainete tööstuses hõivatud isikutest, kokku 13% kolmes sektoris hõivatud isikutest. Madalaim osalus oli meetme 1.1 rakendumise esimesel aastal (tegevustel osales 633 isikut).

⁵ Hõivatu (tööga hõivatu) on isik, kes töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; ajutiselt ei töötanud. Andmed pärinevad SA korraldatavast Eesti tööjõu-uuringust.

⁶ Eesti Maaülikool (2012) Koolitus- ja teavitustegevuste mõju põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatute konkurentsivõimele. Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetme 1.1 Koolitus- ja teavitustegevused rakendamise ja küsitlustulemuste analüüs. Tartu.

Joonis 27. Tegevustel osalejate arv ja osatähtsus sektoris hõivatutest koolitus- ja teavitustegevuse toimumise aasta lõikes

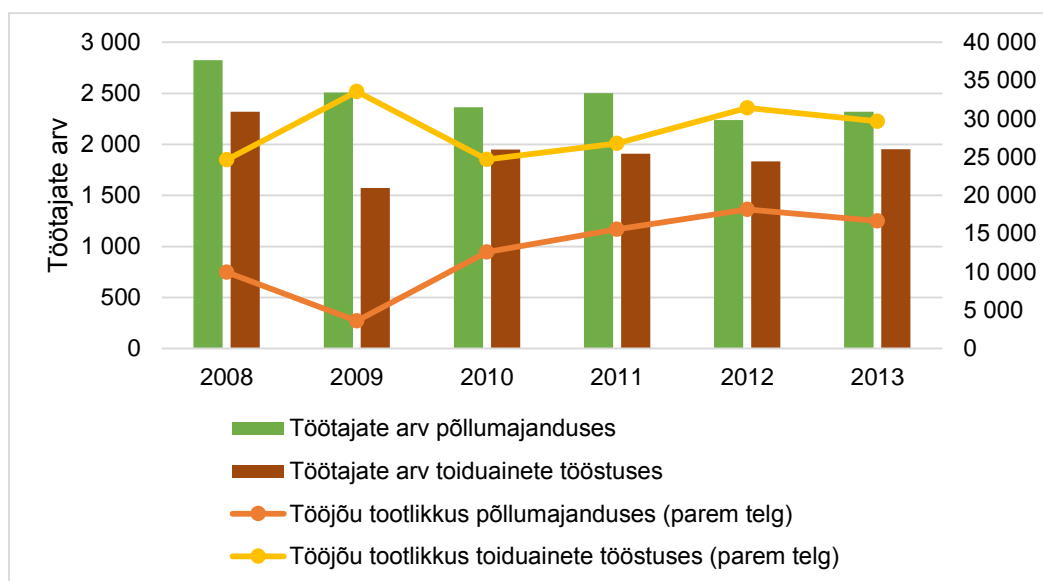
Sektoris hõivatute arvu algallikas: SA (25.02.2014)

Meetme 1.1 raames toimunud tegevuste mõju tegevustel osalejate või nende tööandjate majandustegevuse analüüsi kaasati aastatel 2008–2009 tegevustel osalejate tööandjad eeldusel, et meetme 1.1 raames on korraldatud asjalikke koolitus- ja teavitustegevusi ning tegevustel osalejad rakendasid koolitus- ja teavitustegevustel saadud teadmisi ning koolituste mõju levitamisel kasutati erinevaid liike (teadmiste rakendamine, kohandamine, jagamine vms), eesmärgiga tuua ettevõttele kasu. Tööandjate leidmiseks tehti nimetatud aastatel tegevustel osalejatest juhuvalik. Tegevustel osalejate tööandjate majandusnäitajate analüüsi kaasati 214 ettevõtjat, kellest enamuse moodustasid OÜ esindajad (82%), aga oli ka AS (14%) ja TuÜ (4,0%) esindajaid. 81% ettevõtjatest tegutses põllumajanduses ja 19% toiduainete tööstuses. Analüüsiti perioodi 2008–2013 ettevõtjate majandusnäitajaid ning saadud tulemusi võrreldi SA poolt kogutud tulemusi sektorite kohta samade aastate lõikes. Andmeanalüüsi ei kaasatud erametsa majandajad, kuna (1) nende majandusnäitajad olid BLV vms arvutamisel puudulikud või oleks oluliselt moonutanud ettevõtjate majandusnäitajate analüüsi ning selle tulemust ja (2) erametsa valdajaid oli valmis liiga vähe (analüüsikõlblikeks ettevõteteks osutus kuus ettevõtet).

Ettevõtjate majanduslikku efektiivsust iseloomustab BLV, mis näitab ettevõtja kogutoodangu väärtuse ja toodangu tootmiseks tehtud eri- ja üldkulude vahet. Vaatluseluste põllumajandusettevõtjate BLV oli aastatel 2008–2010 madalam ning alates 2011. aastast kõrgem kui sektoris keskmiselt, kuid toiduainete töötajate BLV oli kõigil viiel aastal sektori keskmisest BLVst oluliselt kõrgem (lisa 1 tabel 16-1.1). Mõlemas sektoris BLV muutuse trendid erinesid tegevustel osalejate tööandjate ja kogu sektori vahel. Kui põllumajandusettevõtjate ja toiduainetöötajate BLV näitas kasvutrendi (keskmine muutus aastas vastavalt 5,9% ja 0,2%), siis sektoris keskmiselt langustrendi (põllumajandussektoris -3,1% ja toiduainete tööstuse sektoris -1,3%).

Aastatel 2008–2013 oli analüüsitud toiduainete töötajatel tööjõu tootlikkus hüplik (lisa 1 tabel 28-1.1). Põllumajandustootjatel tööjõu tootlikkus kasvas alates 2009. aastast kuni 2012. aastani, mil see taas langema hakkas. Kõigil viiel aastal oli põllumajandustootjate tööjõu tootlikkus oluliselt madalam kui sektoris keskmiselt ning analüüsitud toiduainete töötajatel jällegi kõrgem

kui sektoris keskmiselt. Üldistatult võib öelda, et põllumajandustootjate tööjõu tootlikkus muutus siis, kui muutus töötajate arv ehk töötajate arvu langesdes langes ka tootlikkus ja vastupidi (Joonis 28). Samas toiduainete tööstuses püsis alates 2010. aastast töötajate arv muutumatuna, kuid tootlikkus kasvas. Kuigi koolituse mõju tööjõu tootlikkusele on keeruline tuvastada, võib siiski arvata, et **töötajate koolitus on ettevõtte tootlikkusele positiivsemat mõju avaldanud just toiduaineid töötlevates ettevõtetes kui põllumajandusettevõtetes ehk toiduainete tööstuses on tööjõu tootlikkust suurendatud tööjõu kvaliteedi arvelt**. Samas kõrgem tootlikkus toiduainetööstuses võib tuleneda sellest, et toiduainetööstuses töötavad kõrgema haridustasemega inimesed kui põllumajanduses, kuna haridus mõjutab tootlikkust. Haridustaseme ja tootlikkuse vahel esineb positiivne seos ning III haridustaseme (kõrgharidus) korral on seos tugevam kui II taseme korral, mis peab tööandjaid stimuleerima investeerima töötajate III taseme hariduse omandamisesse.⁷

Joonis 28. Analüüsitud ettevõtete töötajate arv ja tööjõu tootlikkus (eurot töötaja kohta) põllumajandus- ja toiduainete tööstuse sektoris aastatel 2008–2013

Aastatel 2008–2013 oli põllumajandussektoris ja toiduainete tööstuses tegutsevate ettevõtjate keskmine tööviljakus müügitulu alusel kõrgem võrreldes vastavate sektorite keskmisega (lisa 1 tabel 30-1.1). Seega aastatel 2010–2013 vaatlusaluste ettevõtjate töötajad tootsid **kõrgemat puhast lisandväärtust kui sektoris keskmiselt**. Analüüsitavate põllumajandusettevõtjate ja toiduainete töötajate keskmine tööjõukulu hõivatu kohta kuus oli perioodil 2008–2013 kõrgem võrreldavate sektorite keskmisega. Samas keskmine tööjõukulu hõivatu kohta kuus muutus nimetatud kahes sektoris mõnevõrra rohkem kui analüüsitud ettevõtetes.

Aastatel 2008–2009 vaatlusaluste põllumajandustootjate sellised konkurentsivõime näitajad nagu müügitulu, puhaskasum, tööjõukulu ja müügitulu töötaja kohta, NLV ning BLV (lisa 1 tabel 29-1.1) veidi langesid, kuid hakkasid alates 2010. aastast tõusma ning saavutasid 2013. aastaks põllumajandussektori keskmistest näitajatest kõrgemad näitajad. Toiduainete töötajate konkurentsivõime näitajad olid pikemas langustrendis (2008. aastast

⁷ Minajeva, L. (2011) Inimkapitali investeerimine läbi tasemekoolituse ja tervishoiukulude Eesti ettevõtete näitel. Bakalaureusetöö majanduserialal. <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1314>

kuni 2010. aastani), kuid hakkasid alates 2011. aastast tõusma ning saavutasid 2013. aastaks toiduainete tööstuse sektori keskmistest näitajatest samuti kõrgemad näitajad. Seega olid analüüsitavad ettevõtjad suurema kasvupotentsiaaliga ja tootlikumad kui võrreldavad sektorid üldiselt. Aastatega on põllumajandusettevõtetele omakapitali rentaablus tõusnud (0,04lt 0,08le, lisa 1 tabel 32-1.1), kuid toiduainete töötajatel langenud (0,19lt 0,14le), olles siiski kõrgem vastava sektori keskmisest. Vaatlusaluste ettevõtjate käibe ärirentaabluse muutuse trend sarnanes võrreldavate sektorite ärirentaabluse muutustega. Põllumajandussektori ja toiduainete tööstuse esindajate perioodi 2008–2013 käibe ärirentaablus võrreldavate sektorite ärirentaablusest oluliselt ei erinenud. Toiduainete töötajatel oli käibe ärirentaablus (nagu ka sektoris) püsivalt alla 10%.

Konkurentsivõime sõltub omakorda jätkusuutlikkusest. 2013. aastal oli võlakordaja mõnevõrra kõrgem põllumajandustootjatel (48%) ning madalam toiduainete töötajatel (33%) ning lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (mitu korda käibevarade maksumus lühiajalisi kohustusi katab) oli toiduainete töötajatel hea (1,67) ja põllumajandustootjatel rahuldav (1,45). Seega analüüsitud toiduainete töötajatel oli maksevõime parem kui põllumajandustootjatel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et meetme 1.1 raames toetati kõige enam infopäevade korraldamist, mis näitab eelkõige teadusinfo ja uudsete tavade levitamist põllumajandus-, metsandus- ja toidu töötlemise sektoris ning vähem toetati neid tegevusi, millel on eeldus tõsta vaatlusealuses kolmes sektoris hõivatute kvalifikatsiooni. Koolitustel ja teavitustegevustel osalemiste arvu (35 250 osalemist) alusel enamuse osalejatest moodustasid põllumajandusega tegelevad isikud (88,2% kõigist osalemistest). Osalejaid toiduainete tööstuse ja metsandussektorist oli vähe (vastavalt 8,2% ja 3,6%). Osalejate arvu (14 348 isikut) alusel tegutses 82% hõivatutest põllumajanduses, 13% toiduainete tööstuses ja 5% metsanduses. Seega võib arvata, et koolitus- ja teavitustegevuse meetme mõju oli tervikuna suurem põllumajandussektorile kui metsa- ja toiduainete tööstuse sektorile. Tegevustel osalejate tööandjate majandustulemused näitavad, et koolitatud töötajatega ettevõtjad on konkurentsivõimelisemad ja jätkusuutlikumad kui võrreldavate sektorite ettevõtjad.

2.10. MEEDE 1.2 – PÕLLUMAJANDUSLIKU TEGEVUSEGA ALUSTAVA NOORE ETTEVÕTJA TOETUS (112)

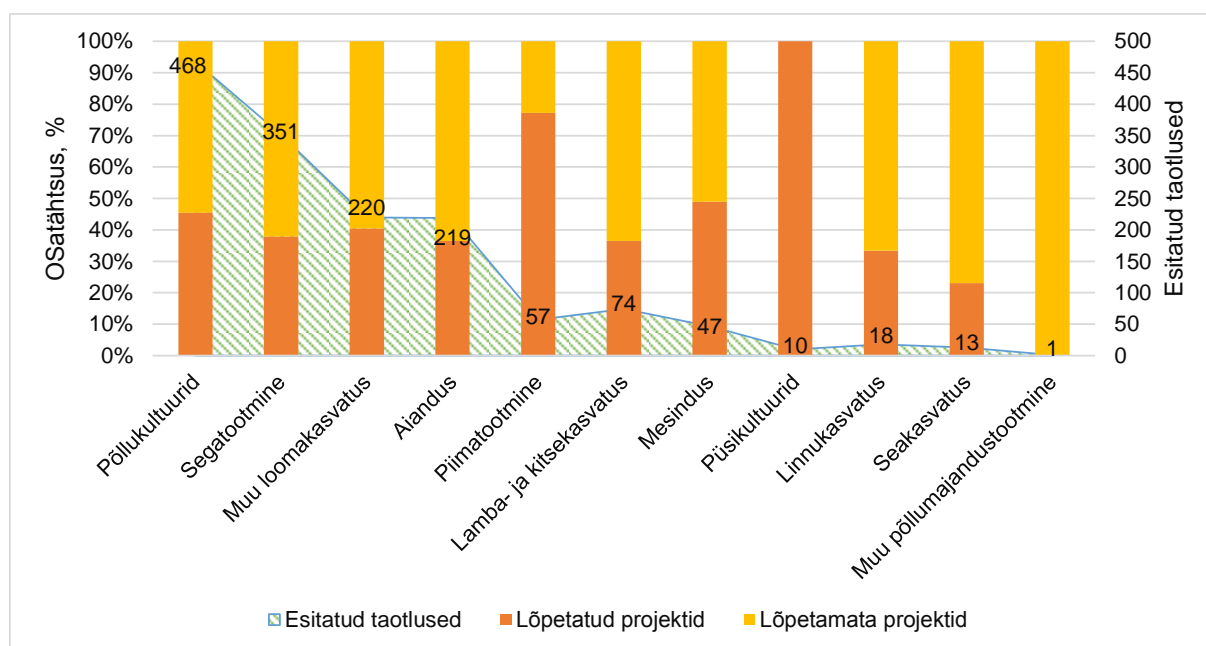
Meede 1.2 oli suunatud noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamisele ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamisele. Noortele ettevõtjatele suunatud toetuse mõju oli oluline ka nende kaasamiseks maapiirkonna kogukonna arendamisse. Seega oli meetme mõju 1. telje eesmärke arvestades märgatavalt laiem ja ei piirdunud üksnes konkurentsivõime ja tehnoloogilise taseme suurendamisega.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud noorte ettevõtjate arv – 631. Täidetud 99%.
- Investeeringute kogumaht (eurot) – 24,4 mln eurot. Täidetud 99%.

Analüüs põhineb perioodil 01.01.2008–31.12.2014 (1) heakskiidetud taotlustel, (2) väljamakstud taotlustel (edaspidi lõpetatud projektid), (3) lõppkasusaajatel ning ettevõtjate majandusnäitajatel. Vaadeldaval perioodil olid meetme 1.2 taotlusvoorud avatud seitse korda.

Seisuga 31.12.2014 esitati 1 151 taotleja poolt kokku 1 478 taotlust. Esitatud taotlustest oli lõpetatud projektide osatähtsus 42% ehk toetust maksti välja 628 projekti raames. Määramise otsuse saanud taotlustest oli seisuga 31.12.2014 toetust väljamakstud 100%. Kõige enam esitasid taotlusi seisuga 31.12.2014 põllukultuuride kasvatus tegevusala ettevõtjad ning kõige vähem muu põllumajandustootmise tegevusala ettevõtjad. Esitatud taotlustest lõpetasid enim projekte püsilikultuuride kasvatus ja piimatootmise tegevusala ettevõtjad – lõpetatud projektide osatähtsus esitatud taotlustest oli vastavalt 100% ja 77%. (Joonis 29)

Joonis 29. Lõpetatud projektide osatähtsus esitatud taotlustest tegevusalade lõikes

Kuigi lõpetatud projektide aktiivsuse osas domineerisid püsilikultuuride kasvatus ja piimatootmise tegevusala ettevõtjad, domineerisid toetuse saajate arvu ja määratud ja ka väljamakstud toetuse summa alusel põllukultuuride kasvatus ja segatootmise tegevusala ettevõtjad. Toetust saanud põllukultuuride kasvatus (213 toetuse saajat) ja segatootmise (133 toetuse saajat) tegevusala ettevõtjad moodustasid 55% meetme 1.2 toetuse saajatest. Nimetatud tegevusala ettevõtjatele määratud toetus moodustas üle poole (56%) kogu meetme 1.2 määratud toetuse summast. Kõige vähem lõpetasid projekte (v.a muu põllumajandustootmine) seakasvatuse tegevusala ettevõtjad. Nimetatud tegevusala lõikes oli ka kõige vähem toetuse taotlejaid ning toetuse saajaid. (Lisa 1 tabel 6.1-1.2)

Perioodil 01.01.2008–31.12.2014 tehti tagasinõude otsuseid 40 heakskiidetud taotluse osas ning otsusega kaasneva tagastatava toetuse summa oli 1,2 mln eurot (4,8% määratud toetuse summast). Toetuse tagasinõude otsuse sagedaimaks põhjuseks oli investeeringu elluviimist tõendavate dokumentide mitteesitamine (13 korral) ja toetuse saaja müügitulu nõude mittetäitmisega (kaheksal korral). Samuti esines olukordi, kus investeeringuid ei ole tähtaegselt ellu viidud, lõpetati äritegevuse enne järelevalve perioodi lõppu, tõendamise osas esitati

valeandmeid, määruse nõue müügitulu osas oli täielikult täitmata või otsustas toetuse saaja äriplaani muutmisel toetuse tagasi maksta.

Kõige enam oli toetuse saajate hulgas põllukultuuride kasvatamise tegevusala ettevõtjaid, moodustades 34% toetuse saajatest. Samuti oli nimetatud tegevusala ettevõtjate osas suurim ka toetatav investeeringu summa ja määratud toetuse summa, moodustades vastavalt 35% toetatavast investeeringu summast ja 35% määratud toetuse summast.

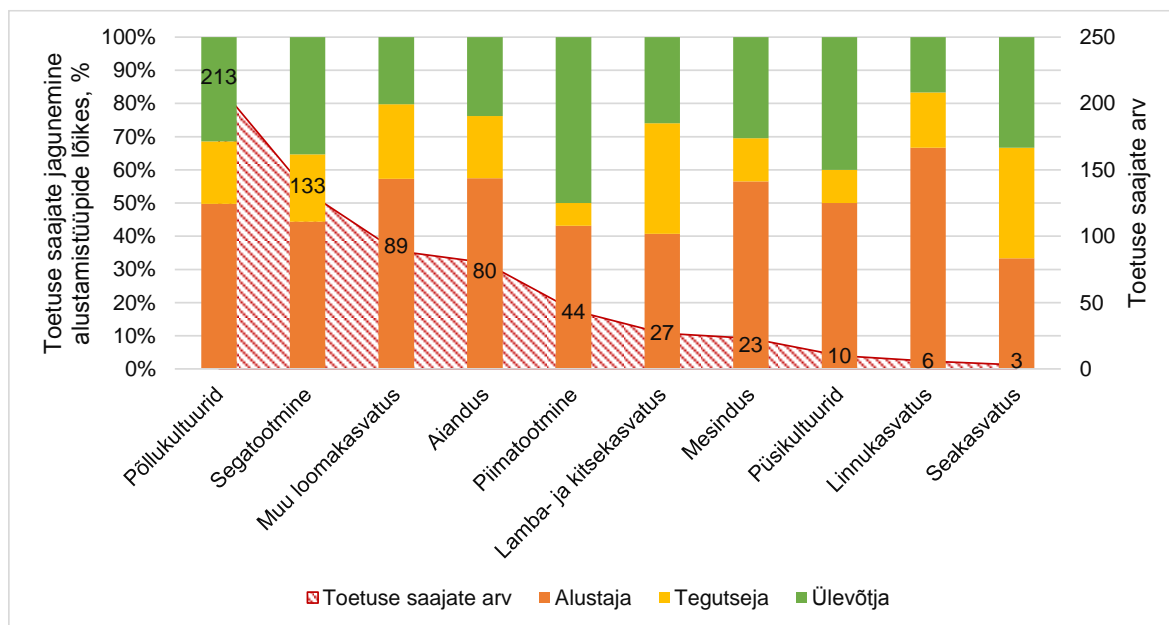
Keskmisest kõrgem toetatav investeeringu summa oli seakasvatuse tegevusala toetuse saajatel (46,3 tuhat eurot) ning keskmisest kõrgeim määratud toetuse summa oli seakasvatuse ja püsilikultuuride kasvatuse tegevusala toetuse saajatel (mõlemal tegevusala 40,0 tuhat eurot). Samas toetuse saajate arv ja seeläbi ka kogu toetatav investeeringu ja määratud toetuse summa seakasvatusega tegelevatel ettevõtjatel oli madalaim, seega olid seakasvatuse tootmissuuna arendamisega seotud projektid rahalises mõttes mõnevõrra kallimad. (Tabel 3, lisa 1 tabel 6.1-1.2)

Tabel 3. Toetuste jagunemine tegevuste alusel

Tegevuse nimetus	Toetuse saajate arv	Toetatava investeeringu summa		Määratud toetuse summa		Määratud toetuse osakaal toetatava investeeringu summast, %
		eurot	eurot/tegevus	eurot	eurot/tegevus	
Aiandus	80	3 014 101	37 676	2 966 788	37 085	98
Lamba- ja kitsekasvatus	27	985 735	36 509	953 726	35 323	97
Linnukasvatus	6	241 834	40 306	227 084	37 847	94
Mesindus	23	951 885	41 386	866 263	37 664	91
Muu loomakasvatus	89	3 701 571	41 591	3 485 034	39 158	94
Piimatootmine	44	1 887 609	42 900	1 736 601	39 468	92
Põllukultuurid	213	8 962 784	42 079	8 346 330	39 185	93
Püsilikultuurid	10	423 860	42 386	400 000	40 000	94
Seakasvatus	3	138 799	46 266	120 000	40 000	86
Segatootmine	133	5 211 307	39 183	5 133 157	38 595	99
KOKKU	628	25 519 484	40 636	24 234 983	38 591	95

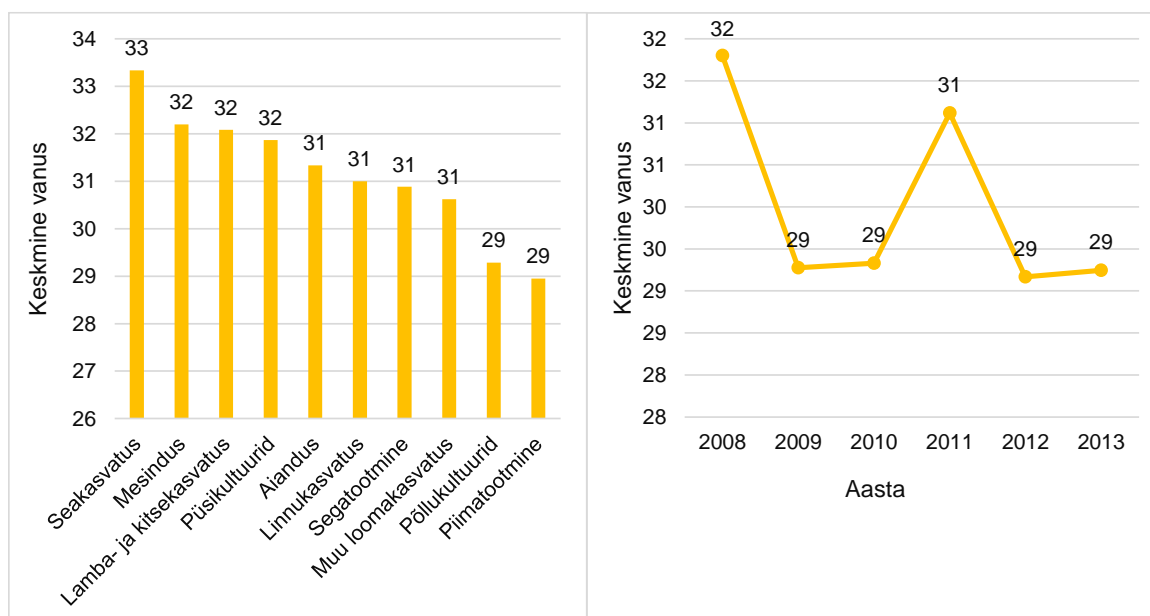
Meetme 1.2 raames oli võimalik toetust taotleda noortel ettevõtjatel, kes alustavad põllumajandustootmisega. Alustajateks loetakse püsihindaja metoodika alusel ettevõtjaid, kes oli registreeritud äriregistris taotluse esitamisele vahetult eelnenud aastal või hiljem (noorem kui kaks aastat) ning ei omanud taotluse esitamisele vahetult eelneval majandusaastal müügitulu. Tegutsevateks ettevõtjateks loetakse neid, kes omavad taotluse esitamisele eelnenud aastal müügitulu ja/või on asutatud vähemalt kaks aastat enne taotluse esitamise aastat ning ei ole ülevõtjad. Ülevõtjateks on ettevõtjad, kes võtavad üle vanemale või vanavanemale kuulunud põllumajandusega tegeleva põllumajandusettevõtte või asuvad omanikuks.

Toetuse saajatest oli pooled (50%) noored ettevõtjad, kes alustasid põllumajandustootmisega ning ligi kolmandiku (31%) moodustasid ülevõtjad. Toetuse saajate hulgas oli kõige enam põllukultuuride kasvatuse tegevusala ettevõtjaid, kellest 50% olid alustajad ettevõtjad. Vaadeldes toetuse saajate jagunemist alustamistüüpide proportsioonide lõikes, oli suurema kui 50% osakaaluga alustajaid ettevõtjaid linnukasvatuse, aianduse, muu loomakasvatuse, mesinduse ja püsilikultuuride tegevusalal. Samas ülevõtjatest ettevõtjate osakaal oli suurem piimatootmise (50%) ja püsilikultuuride (40%) tegevusalal. (Joonis 30)

Joonis 30. Väljamakse saanud toetuse saajate jagunemine alustamistüüpide ja tegevusalade lõikes

Noortele ettevõtjatele suunatud toetuse taotlejate (omanike ja juhatuse liikmete) keskmine vanus ja tegevusalade lõikes vahemikku 23 kuni 41 aastat. Mediaan omanike ja juhatuse liikmete vanus oli 30 aastat. Kõige nooremad omanik ja/või juhatuse liige oli 18 aastane ning kõige vanem 54 aastane. Mõnevõrra kõrgema vanusega olid seakasvatus tegevusala ettevõtjad (keskmine vanus 34 aastat) ning noorema vanusega põllukultuuride kasvatus ja piimatootmise tegevusala ettevõtjad (keskmine vanus 29 aastat). Vaadeldes ettevõtjate vanuselise struktuuri muutust perioodil 2008–2013, oli aastate lõikes lisandunud järjest nooremaid ettevõtjaid – aastate lõikes oli keskmine vanuse muutus oli -1,7%. (Joonis 31, lisa 1 tabel 11.1-1.2)

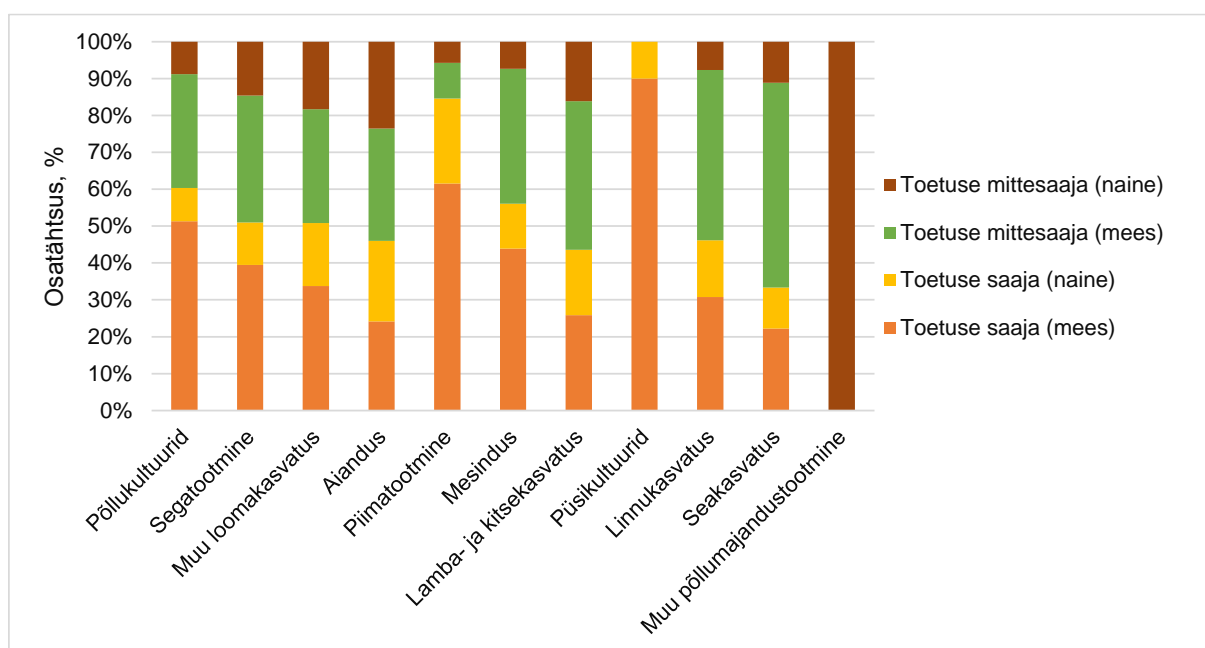

Joonis 31. Toetuse saajate vanuseline jaotus tegevusalade ja toetuse taotlemise aastate lõikes

Naiste osatähtsus nii toetuse saajate kui ka toetuse mitte saajate osas oli võrreldes meestega madalam, moodustades 26% toetuse saajate ja 31% toetust mitte saanute hulgast. Eelistatuim tegevusala toetust saanud kui ka mittesaanud naisettevõtjate hulgas oli pigem aianduse (kus naiste osatähtsus võrreldes teiste tegevusaladega oli kõrgeim), moodustades vastavalt 24% ja

22% toetuse taotlejatest (1 151 ettevõtjast). Väikseim oli naiste osakaal toetuse saajatena põllukultuuride tegevusala ettevõtjate hulgas (moodustades 9,1% kogu taotlejatest) ning toetuse mittedaajatena piimatootmise tegevusala ettevõtjate hulgas (moodustades 5,8% kogu taotlejatest). (Joonis 32, lisa 1 tabel 11.2-1.2)

Meessoost toetuse saajate osakaal oli märkimisväärselt suurem püsiluultuuride kasvatusel (moodustades 90% kogu taotlejatest) ja piimatootmise (moodustades 62% kogu taotlejatest) tegevusaladel. Väikseim oli meeste osakaal toetuse saajatena seakasvatuse tegevusala ettevõtjate hulgas (moodustades 22% kogu taotlejatest). Eelistatuim tegevusala meessoost toetust mittedaajate hulgas oli seakasvatus (moodustades 56% kogu taotlejatest) ning väikseim oli meeste osakaal toetust mittedaajate piimatootmise tegevusalal (moodustades 10% kogu taotlejatest). (Joonis 32, lisa 1 tabel 11.2-1.2)

Joonis 32. Toetuse saajate ja mittedaajate sooline jaotus tegevusalade lõikes

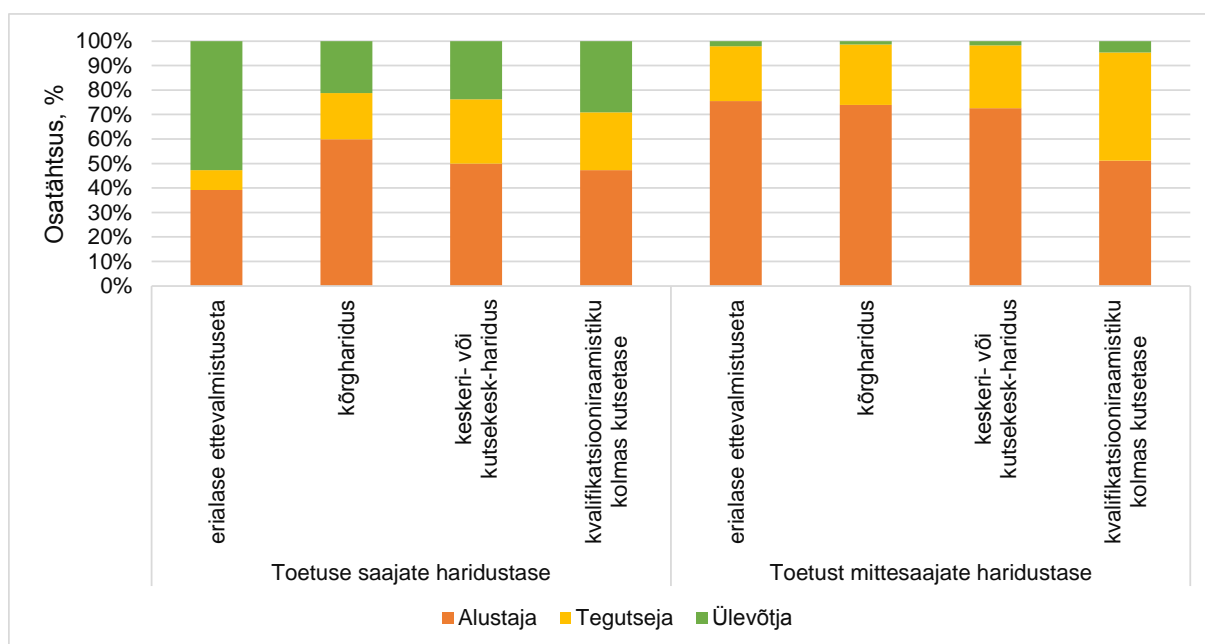
Perioodil 2008–2013 vähenes toetuse saajate arv keskmiselt 11%. Kõige enam oli toetuse saajaid 2008. aastal (188 ettevõtjat) ning kõige vähem 2009. aastal (48 ettevõtjat). Võttes aluseks toetuse saajate soo ja alustamistüübi, vähenes kõige enam vaadeldaval perioodil nii meessoost kui ka naissoost juba tegutsevaid ettevõtjaid – vähenes vastavalt soole 29% ja 19%. Alustajaid ettevõtjaid vähenes vaadeldaval perioodil meessoost toetuse saajate osas 19% ja naissoost toetuse saajate osas 10%. Samas ülevõtjate osas suurenes vaadeldaval perioodil meessoost toetuse saajate hulk keskmiselt 8,2% ja naissoost toetuse saajate hulk 15%.

Seega olid meetme 1.2 võimalusi kasutanud vaadeldaval perioodil järjest nooremad ettevõtjad ja mõnevõrra aktiivsemad toetuse taotlejad kui ka toetuse saajad olid meessoost noored ettevõtjad. Vaadeldaval perioodil vähenes keskmiselt alustajatest ja tegutsejatest toetuse saajate hulk ning suurenes ülevõtjatest toetuse saajate hulk.

Toetust saanud noorte talunike nõutava haridustaseme enne toetuse taotlemist olid omandanud 76% kogu toetuse saajatest, seega küllaltki suurel osal toetuse saajatel (24% kogu toetuse saajatest) puudus nõutav põllumajanduslik haridus ning nende osakaal suurenes perioodil 2008–

2013 keskmiselt 48%. Toetuse saajate osas oli erialase ettevalmistuseta ettevõtjaid enim ülevõtjate hulgas. (Joonis 33, lisa 1 tabel 10-1.2) Seisuga 31.12.2013⁸ oli noorte põllumajandustootjate seas erialase ettevalmistuseta 147 ettevõtjat kellest 30% oli 36 kuu jooksul vajaliku haridustaseme saavutanud ja enamused (35 ettevõtjat) just kutsekvalifikatsiooni näol (lisa 1 tabel 9-1.2).

Haridustaseme (kõrg-, keskeri-, kutsehariduse ja kutsekvalifikatsiooniraamistiku kolmanda kutsetaseme) gruppide lõikes domineerisid alustajad ettevõtjad, v.a erialase ettevalmistuseta grupp, milles moodustasid üle poole ülevõtjad. Toetuse mittesaajate osas moodustasid erialase ettevalmistuseta ettevõtjad 55% toetuse mittesaajate hulgast. Ka hariduse omandanud toetuse mittesaajate seas domineerisid alustajad ettevõtjad. (Joonis 33, lisa 1 tabel 10-1.2)

Joonis 33. Noorte ettevõtjate haridusetase toetuse taotlemise hetkel

Noorte põllumajandustootjate maakasutuse ja loomade arvu muutuse hindamise aluseks võeti perioodil 01.01.2008–31.12.2014 määramisotsusega toetuse saajad, kellel olid vaadeldavatel aastatel (2013 ja 2014) olemas vastavad näitajad nagu toetusõigusliku maa suurus ja/või loomade arv⁹. Analüüsist jäeti välja 80 ettevõtjat, kellel puudusid toetusõiguslik maa ja loomühik aastatel 2013 ja 2014.

Üldjoonest suurenesid võrreldavatel aastatel analüüsi kaasatud toetuse saajatel nii toetusõigusliku maa kui ka loomade arv v.a tegutsejatel. Tegutsejatel vähenes loomade arv vaadeldavatel aastatel 41% ning suurenes keskmine toetusõiguslik maa kõige vähem (6,3%). Alustajatel ja ülevõtjatel suurenes seevastu keskmine toetusõiguslik maa vastavalt 16% ja 11% ning loomade arv vastavalt 7,3% ja 15%. Tegevusalade lõikes omas vaatluse all olevatel aastatel kõige enam maad piimatootmise tegevusala juba tegutsevad ettevõtjad (ca 250-260 ha).

⁸ Andmed on esitatud eelmise aasta aruande seisuga 31.12.2013, kuna uuemad andmed analüüsiks puuduvad.

⁹ 2010–2013 aasta PRIA toetusteregistri andmed. Loomade arvu muutuse võrdlemiseks teisendati loomade arv loomühikuteks.

Keskmine loomade arv oli vaatluse all olevatel aastatel kõrgeim seakasvatuse tegevusala juba tegutsevatel ettevõtjatel (loomade arv ca 320-390 pead). (lisa 1 tabel 8.1-1.2)

Meetme 1.2 toetuse saajate majanduslike tulemusnäitajate analüüsis keskenduti brutolisandväärtuse (*edaspidi* BLV), varade käibekordajate, varade rentabluse ja püsihindamiseks valitud konkurentsivõime ning jätkusuutlikkuse näitajate võrdlusele. Mõjunäitajate osas arutati majanduskasv (*edaspidi* NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel. Analüüsi kaasati perioodil 2008–2013 välja makstud toetuse saajad. Toetuse saajate majandusaasta aruannete näitajad koguti ja analüüsiti toetuse saajate valimi suhtes selliselt, et leitud tulemused väljendaksid kõigi toetuse saajate üldkogumit. Seega kaasati analüüsi väljamakse saanud 628-st ettevõtjast 128 toetuse saajat.

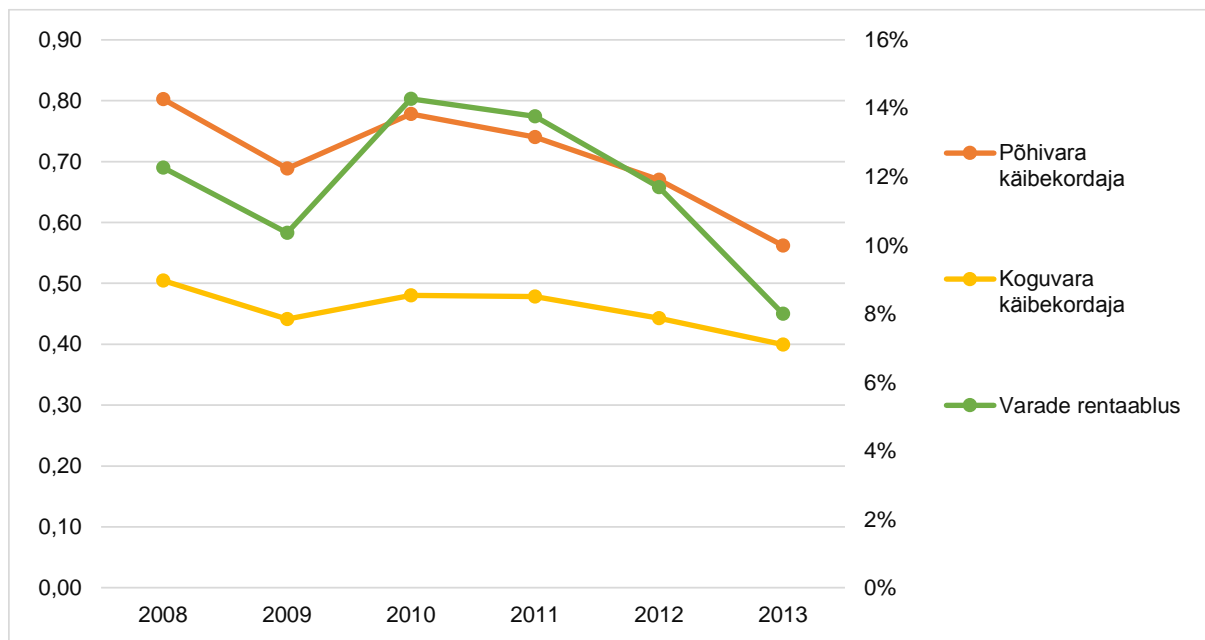
Analüüsi kaasatud väljamakse saanud toetuse saajate (*edaspidi* toetuse saajad) BLV suurenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 14%, samas kogu taime- ja loomakasvatuse sektori keskmine BLV vähenes 3,1%. Toetuse saajate suurema BLV kasvu perioodil 2008–2013 tagas BLV väiksem langus 2009. aastal, suurem tõus perioodil 2010–2012 ning väiksem langus 2013. aastal võrreldes sektori näitajaga samadel aastatel. (Joonis 34, lisa 1 tabel 16-1.2)

Joonis 34. Toetuse saajate brutolisandväärtus ja selle muutus

Toetuse saajate BLV oli suurenenud kõikidel järgnevatel aastatel võrreldes eelneva aastaga v.a 2009. ja 2013. aastal, mil BLV vähenes vastavalt 17% ja 1,8%. Kõige enam suurenes BLV 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga – muutus oli 61%. Kogu sektori BLV suurenes vaid perioodil 2010–2011 ning märkimisväärsim BLV suurenemine oli 2010. aastal võrreldes 2009. aasta näitajaga (suurenus 26%). Alates 2012. aastast oli kogu sektori BLV näitaja langustrendis. (Joonis 34, lisa 1 tabel 16-1.2) **Kuigi keskmine BLV toetuse saaja kohta oli vaatamata aastale viis kuni kümme korda väiksem võrreldes kogu sektori näitajaga, oli toetuse saajate BLV kasv vaadeldaval perioodil stabiilsem ja suudeti säilitada kasvutrend. Seevastu kogu sektori näitaja vähenes vaadeldaval perioodil.**

Vaadeldaval perioodil oli toetuse saajate põhivara käibekordaja vähenenud 6,9%, mis näitab, et põhivara kasutamise intensiivsus oli mõnevõrra vähenenud. Ka koguvara käibekordaja ja varade rentaablus vähenes ja seda vastavalt vähenes 4,6% ja 8,2%. Üldkokkuvõttes olid näitajad vaadeldaval perioodil küllaltki stabiilsed ning märkimisväärselt ei kõikunud. (Joonis 35, lisa 1 tabel 20-1.2)

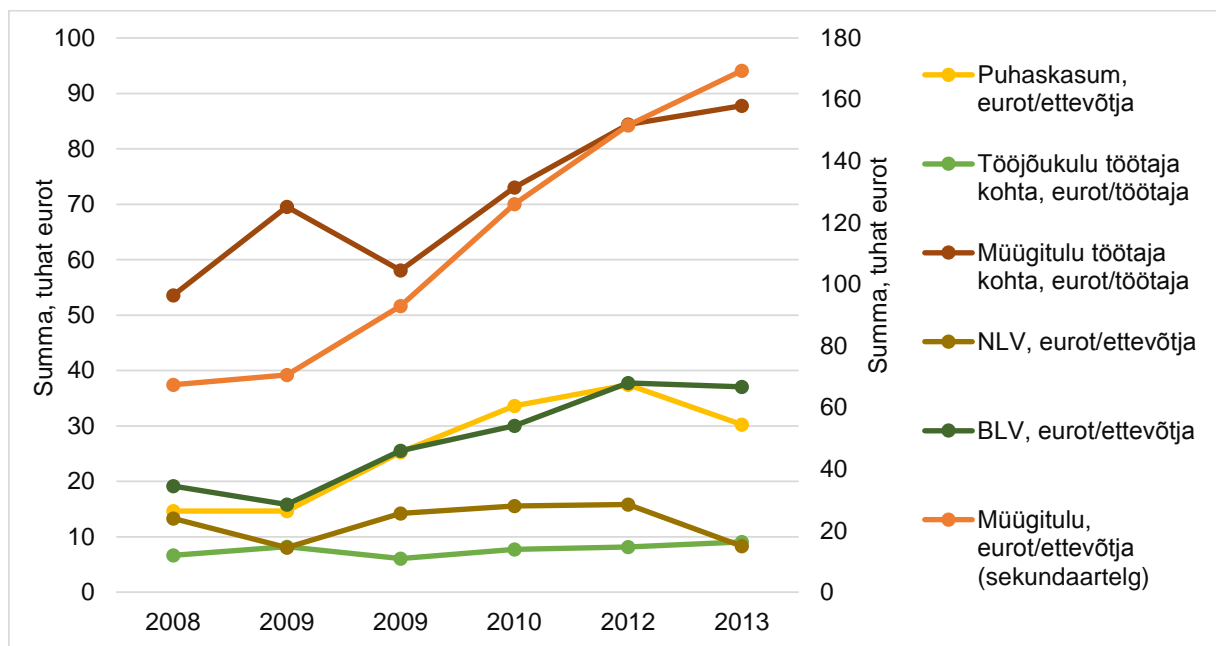

Joonis 35. Toetuse saajate varade käibekordaja ja rentaablus aastatel 2008–2013

Toetuse saajate konkurentsivõime näitajad oli vaadeldaval perioodil kõikide näitajate osas suurenenud v.a NLV, mis oli 9,0% vähenenud. Samas sektori keskmine muutus aastas mõningate näitajate osas oli vähenenud või oli muutus väiksem. Müügitulu oli toetuse saajatel suurenenud vaadeldaval perioodil 20%, mistõttu oli suurenenud ka BLV. Seevastu sektori müügitulu oli vaadeldaval perioodil vähenenud 3,6%. Samuti oli toetuse saajatel suurenenud puhaskasum (16%) ning kogusektoril suurenes näitaja 10%. (Joonis 36, lisa 1 tabel 29-1.2)

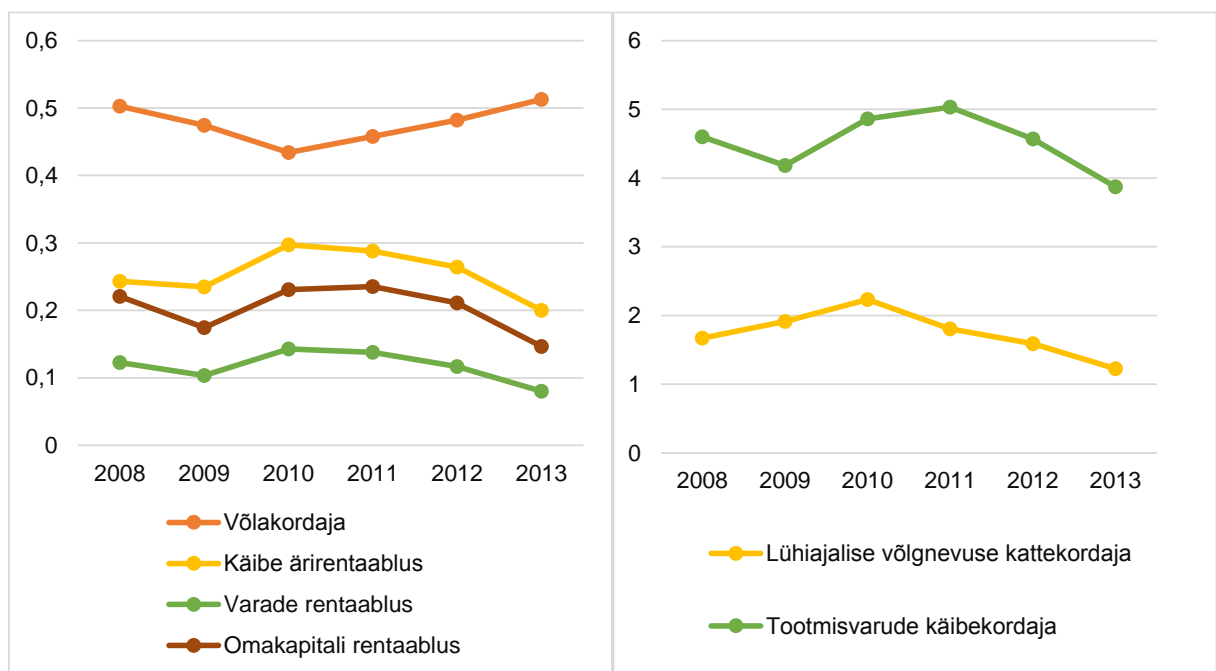
Tööjõukulu toetuse saajatel märkimisväärselt ei muutunud, suurenes vaadeldaval perioodil 6,3% (Joonis 36, lisa 1 tabel 29-1.2). Samas tööjõu tootlikkus oli suurenenud vaadeldaval perioodil toetuse saajatel vaid 4,8% ning sektori keskmine muutus aastas oli 8,3%, kuigi kogu sektori tööjõukulu kasv töötaja kohta oli mõnevõrra väiksem (lisa 1 tabel 28-1.2). Seega oli toetuse saajate tööjõu tootlikus vaadeldaval perioodil madalam võrreldes kogu sektoriga. Tööjõu tootlikkuse kasvu toetuse saajate osas mõjutas enam BLV suurenemine ja vähem töötajate arvu suurenemine, kuna töötajate arv perioodil 2008–2012 suurenes vaid 8,9%.

NLV vähenes perioodil 2008–2013 toetuse saajatel 9,0% ja kogu sektoril 4,3%, seega oli toetuse saajate näitaja muutus märgatavalt suurem võrreldes kogu sektoriga (Joonis 36, lisa 1 tabel 29-1.2). Ka majanduskasvu vähenemine vaadeldaval perioodil oli toetuse saajatel suurem võrreldes sektori keskmise näitajaga – muutus oli vastavalt -9,3% ja -4,7% (lisa 1 tabel 27-1.2).

Joonis 36. Toetuse saajate konkurentsivõime aastatel 2008-2013

Üldiselt olid jätkusuutlikkuse näitajad toetuse saajatel vaadeldaval perioodil mõnevõrra paremad võrreldes kogu sektoriga, samas muutusid mõningad näitajad toetuse saajatel kehvemaks. (Joonis 37, lisa 1 tabel 32-1.2)

Joonis 37. Toetuse saajate jätkusuutlikkus aastatel 2008–2013

Vaadeldes lühiajalise võlgnevuse kattekordaja suhtarvu ning näitaja muutust perioodil 2008–2013, olid toetuse saajad väga hea maksevõimega ning parema maksevõimega võrreldes kogu sektori näitajaga v.a 2013. aasta näitajad, mil toetuse saajate näitaja oli kogu sektori näitajast madalam. Nii toetuse saajatel kui ka kogu sektoril keskmine lühiajalise võlgnevuse kattekordaja vähenes ning seda vastavalt 6,0% ja 1,4%. (Joonis 37, lisa 1 tabel 32-1.2)

Võlakordaja suurenes vaadeldaval perioodil toetuse saajatel keskmiselt 0,4% ehk püsis küllaltki stabiilsena ning vähenes kogu sektoril 1,4%. Vaadeldes võlakordaja näitajat toetuse saajate osas suhtarvuna, jäid näitajad kõikidel aastatel normaalsuse piirile (alla 0,5) v.a 2013. aasta näitaja (keskmine võlakordaja ettevõtja kohta oli 0,51), mis näitas, et toetuse saajate ettevõtte varad olid finantseeritud võõrvahendite arvelt mõistlikul tasemel. (Joonis 37, lisa 1 tabel 32-1.2)

Tasuvusega seotud suhtarvud nagu käibe ärirentaablus, omakapitali rentaablus ja varade rentaablus olid toetuse saajatel vähenenud, samas kogu sektoril käibe ärirentaablus ja omakapitali rentaablus suurenesid ning varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil. Käibe ärirentaablus ehk kasum reaalsest majandustegevusest oli toetuse saajatel keskmiselt vähenenud 3,8%. Omakapitali rentaablus oli toetuse saajatel aastast keskmiselt vähenenud 7,9% ehk investeringud ettevõtetesse olid muutunud ebaefektiivsemaks. Varade rentaablus vähenes toetuse saajatel 8,2%. Samas suhtarvuna oli toetuse saajate varade rentaabluse näitaja sektori näitajatega võrreldes märkimisväärselt kõrgem. (Joonis 37, lisa 1 tabel 32-1.2) **Üldjoontes olid toetuse saajate tasuvusega seotud majanduslikud näitajad sektori keskmisest paremad, mis näitas, et toetuse saajad kasutasid oma ettevõtte varasid efektiivsemalt võrreldes kogu sektoriga.**

Tootmisvarude käibekordaja oli nii toetuse saajatel kui ka kogu sektoril aastast keskmiselt vähenenud – muutus oli vastavalt -3,4% ja -2,0%. Toetuse saajatel oli müügiaktiivsus kõrgem 2011. aastal (varude käibekordaja oli 5,03) ja madalaim 2013. aastal (varude käibekordaja oli 3,87). **Kuigi näitaja keskmine muutus aastast pole toetuse saajate osas suur olnud, näitab vähenemine siiski seda, et toetuse saajatel müügiaktiivsus langes või siis tekkis liigselt varusid.** (Joonis 37, lisa 1 tabel 32-1.2)

2.11.MEEDE 1.3 – NÕUANDESÜSTEEMI JA –TEENUSETE TOETAMINE (114, 115)

Meetme 1.3 üldeesmärk on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust.

Meede sisaldab kolme omavahel seotud tegevust:

- 1) põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine, mille sihiks on nõuande kasutamise soodustamine ettevõtte või tegevuste paremaks majandamiseks majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte arvestades (tegevus 1);
- 2) nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine, mille sihiks on nõuande pakkumise soodustamine ettevõtete tegevuse vastavusse viimiseks nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklis 5 ja II lisas sätestatud kohustuslike majandamisnõuete, artiklis 6 ja III lisas sätestatud heade põllumajandus- ja keskkonnatingimustega ning EL õigusaktidel põhinevate töötervishoiu ja tööohutuse nõuetega (tegevus 2);
- 3) nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks, mille sihiks on nõuandesüsteemi tugevdamine kompetentse info ja teadmiste paremini kättesaadavaks muutmisel põllumajandus- ja metsandusettevõtetele (tegevus 3).

Tegevus 1 ja tegevus 2 on suunatud põllumajandustootjatele, kes tegutsevad maapiirkonnas ning erametsa valdajatele, kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha maatulundus- ja/või metsamaad. Tegevus 3 on suunatud koordineerivale keskusele ja nõuandekeskustele.

Tegevused on vastastikku sõltuvad, kuna toetatavat nõuannet pakutakse vaid toimivate nõuandekeskuste kaudu. Samuti ei saa nõuandekeskused tegutseda konsulentide ja nõuandeteenuse osutamiseta. Nõuandeteenus on toetuskõlblik, kui teenust on osutanud kutset omav konsulent, kes on lepingulises suhtes tunnustatud nõuandekeskusega.

Aastatel 2008–2014 oli nõuandeteenuse toetuse saajaid tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames kokku 2 653, kes said toetust 6 161 taotlusele ning määratud toetuse summa oli 4,1 mln eurot. Seisuga 31.12.2014 oli välja makstud 100% määratud toetusest. Perioodil 2008–2014 sai iga toetuse saaja tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames nõuandetoetust keskmiselt 2,3 korda (mediaan 2,0). Keskmise toetuse summa toetuse saaja kohta oli 1 527 eurot (mediaan 1 119 eurot).

Kuigi meetme 1.3 üldeesmärk on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust, moodustasid põllumajandustootjad nõuandetoetuse saajatest 98% ning metsandusega tegelevate isikute osatähtsus nõuandetoetuse saajatest oli tagasihoidlik (2,0% toetuse saajatest). Metsanduslik nõustamine on koondunud SA Erametsakeskuse haldusalasse. Metsanduslaste nõustamisteemade loetelu, millele said erametsaomanikud SA Erametsakeskus taotleda nõustamise toetust ning metsanduslast nõuannet pakkuvate konsulentide nimekiri, kes nõustamisteenus pakkusid, oli pikk. Igal metsaomanikul oli õigus saada ühe kalendriaasta jooksul kuni 15 tundi riigi finantseeritud metsaühistustes tegutsevate metsanduskonsulendi nõustamist, millest kaks esimest tundi olid metsaomanikule tasuta.

Nõuandeteenust pakkuvaid nõuandekeskuseid oli 16 (15 nõuandekeskust ja üks koordineeriv keskus). Kuni 2008. aastani oli Lääne-Virumaal nõuandekeskuseks OÜ Põllumajanduskonsulent AT, kes lõpetas oma tegutsemise ja andis oma kohustused üle MTÜ Virumaa Põllumeeste Liidule. Sellest tulenevalt arvestati analüüsil OÜ Põllumajanduskonsulent AT poolt osutatud nõuandeteenused MTÜ Virumaa Põllumeeste Liidu teenusteks. Kuni 2009. aastani oli Läänemaal nõuandekeskuseks MTÜ Haapsalu Põllumajandusliit, kes likvideeris oma tegevuse ja andis kohustused üle MTÜ Läänemaa Nõuandekeskusele. Sellest tulenevalt arvestati analüüsil MTÜ Haapsalu Põllumajandusliidu poolt osutatud nõuandeteenused MTÜ Läänemaa Nõuandekeskuse teenusteks.

Tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames oli võimalik toetust saada 18 nõuandeteenuse liigile. Nõu saadi 13 erinevas nõuande valdkonnas 120 637 tunni ulatuses (Tabel 4).

Kõige rohkem kasutati finantsmajanduslast nõuannet (3 494 korda 69 502 tunni ulatuses) ja kõige vähem põllumajandustehnoloogiatealast nõuannet (üks kord 33 tunni ulatuses). Üldse ei kasutatud põllumajandushoonete ehitamise-, maaparanduse-, bioenergia- või biomassi- ja loomade heaolu alast nõuannet. Inimeste ja loomade tervishoiu ning taimetervise alase nõuande puhul osutati taimekaitsealast nõuannet. Keskmise toetus ühe nõuandetunni kohta oli 34 eurot. Keskmisest rohkem määrati toetust ühe nõuandetunni kohta töötervishoiu- ja tööohutusalase nõuande puhul (43 eurot) ning keskmisest vähem põllumajandussaaduste käitlemise (25 eurot) ja

loomakasvatusalase (29 eurot) nõuande puhul. Keskmiselt kulus nõuandeteenuse saamisele 19 tundi. Keskmisest oluliselt kauem kestis mesindus- ja põllumajandustehnoloogiaalase (vastavalt 37 ja 33 tundi) ning keskmisest vähem mahepõllumajandusala nõuande osutamine (11 tundi). **Seega harvem kasutatud nõuande liigi kasutusaeg oli pikem ning sagedamini kasutatud nõuande liigi kasutusaeg jällegi lühem.**

Tabel 4. Nõuandeteenust kasutatud kordade arv, maht (h), nõuandeteenuse osutajate arv ja määratud toetuse summa (eurot) nõuandeliikide lõikes

Nõuande liik	Kasutatud kordade arv	Kasutatud tundide arv, h	Teenust osutavate nõuandekeskuste arv	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine toetus ühe nõuandetunni kohta, eurot	Keskmine kasutatud tundide arv, h
Ettevõtte majandamisalane	418	7 764	11	263 478	34	19
Finantsmajandusala	3 494	69 502	16	2 349 358	34	20
Keskkonna, sh põllumajanduskeskkonnaalane	50	970	4	34 719	36	19
Loomakasvatusalane	341	7 564	15	221 198	29	22
Mahepõllumajandusala	145	1 534	12	46 909	31	11
Mesindusala	29	1 071	2	35 372	33	37
Metsamajandamisalane	34	1 057	5	35 729	34	31
Nõuetele vastavuse nõuetealane	645	13 498	16	478 147	35	21
Põllumajandussaaduste käitlemisalane	3	89	2	2 190	25	30
Põllumajandustehnoloogiaalane	1	33	1	1 279	39	33
Taimekaitsealane	9	104	3	3 827	37	12
Taimakasvatusalane	1 202	16 615	16	544 484	33	14
Töötervishoiu- ja tööhutusealane	32	837	7	35 770	43	26
KOKKU	6 403	120 637	16	4 052 459	34	19

Finantsmajandus-, nõuetele vastavuse nõuete- ja taimakasvatusalast nõuannet pakkusid kõik maakondlikud nõuandekeskused ja koordineeriv keskus. Vaid üksikud keskused pakkusid põllumajandustehnoloogia-, põllumajandussaaduste käitlemise, mesindus-, keskkonna-, metsamajandamis- ning taimekaitsealast nõuannet (viis või alla selle nõuandekeskuse).

Heakskiidetud 6 161 taotluse raames saadi toetust 6 403 nõuandeteenuse korrale. Keskmiselt saadi toetust ühe taotluse raames 1,04 nõuande liigile. Tulenevalt viimasest koostati alljärgnev Tabel 5 nõuandeteenuste kordade põhisel, mis sisaldab kordustoetuse saajaid. Nii põllumajandustootjad kui ka erametsa valdajad kasutasid kõige enam finantsmajandusala nõuannet. Kui põllumajandustoote teine sagedasem kasutatav nõuande liik oli taimakasvatusalane nõuanne, siis erametsa valdajad kasutasid metsamajandamisala nõuannet. Võrreldes eelnevate perioodidega lisandus põllumajandustootjatel keskmiselt 26% ja erametsa valdajatel 39% nõuandeteenuse kasutamise kordi (lisa 1 tabel 12.2-1.3). Perioodide võrdluses on põllumajandustootjad kõige rohkem kasutama hakanud nõuetele vastavuse nõuetealast (muutus 56%) ning erametsa valdajad finantsmajandusealast (muutus 44%) nõuannet.

Tabel 5. Toetuse saajate heakskiidetud taotluste nõuandeteenuse kordade põhine jaotus sektorite lõikes perioodil 2008–2014

Nõuande liik	Toetuse saaja sektor perioodil 2008–2014	
	põllumajandus- tootja	erametsa valdaja
Ettevõtte majandamisalane	412	6
Finantsmajandusalane	3 444	50
Keskkonna, sh põllumajandus-keskkonnavalane	44	6
Loomakasvatusalane	341	0
Mahepõllumajandusalane	145	0
Mesindusalane	29	0
Metsamajandamisalane	2	32
Nõuetele vastavuse nõuetealane	644	1
Põllumajandussaaduste käitlemisalane	3	0
Põllumajandus-tehnoloogiatealane	1	0
Taimekaitsealane	9	0
Taimekasvatusalane	1 201	1
Töötervishoiu- ja tööohutusealane	31	1
KOKKU	6 306	97

Kuigi finantsmajandusalane nõuanne oli jätkuvalt kõige enam kasutatud nõuandeteenus, kasvas alates 2011. aastast kõige kiiremini nõuetele vastavuse nõuetealase nõuande kasutamine (kordade arv kasvas 56% ning tundide arv kasvas 61%, lisa 1 tabel 12.3-1.3.1).

Järgnevates alapeatükkides vaadeldi meetme 1.3 tegevust 1, tegevust 2 ja tegevust 3 eraldi. Nõuandeteenuse tegevuste 1 ja 2 jagamise aluseks oli nõuandeteenuse toetuse taotlemise aasta ning nõuande liik. Kõik kuni 31.12.2010 esitatud taotlused kuulusid tegevuse 1 hulka. Alates 01.01.2011 jaotati nõuandeteenus kaheks – tegevus 1 ja tegevus 2. Tegevuse 2 hulka kuulusid kõik taotlused, mis sisaldasid selliseid nõuande liike nagu nõuetele vastavuse nõuetealane ning töötervishoiu- ja tööohutusealane nõuanne. Kui taotlus sisaldas lisaks eelpool nimetatud nõuande liigile muid nõuande liike, loeti ka need nõuande tegevuse 2 hulka. Ülejäänud taotlused, mis ei sisaldanud eelpool nimetatud kahte nõuande liiki, loeti tegevuse 1 hulka.

2.11.1. Tegevus 1 – põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine (114)

Tegevuse 1 raames oli seisuga 31.12.2014 toimunud seitse taotlusvooru. Toetust määrati 2 513 põllumajandustootjale ja 55 erametsa valdajale.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud põllumajandustootjate arv – 2 500. Täidetud 101%.
- Toetatud erametsavaldajate arv – 100. Täidetud 55%.

Tegevuse 1 raames määrati toetust 3,6 mln eurot, millest nõuetele vastavuse nõuete- ning töötervishoiu ja tööohutusealasele nõuandeteenusele eraldati 71,2 tuhat eurot (Tabel 6). Viimane moodustas 2,0% kogu tegevuse 1 raames määratud toetuse summast. Seisuga 31.12.2014 oli välja makstud 100% määratud toetusest. Tegevuse 1 raames osutati nõuandeteenust 107 216 tundi.

Tabel 6. Perioodil 2008–2014 tegevuse 1 nõuandeteenust kasutatud kordade arv, maht (h), nõuandeteenuse osutajate arv ning määratud toetuse summa (eurot) nõuandeliikide lõikes

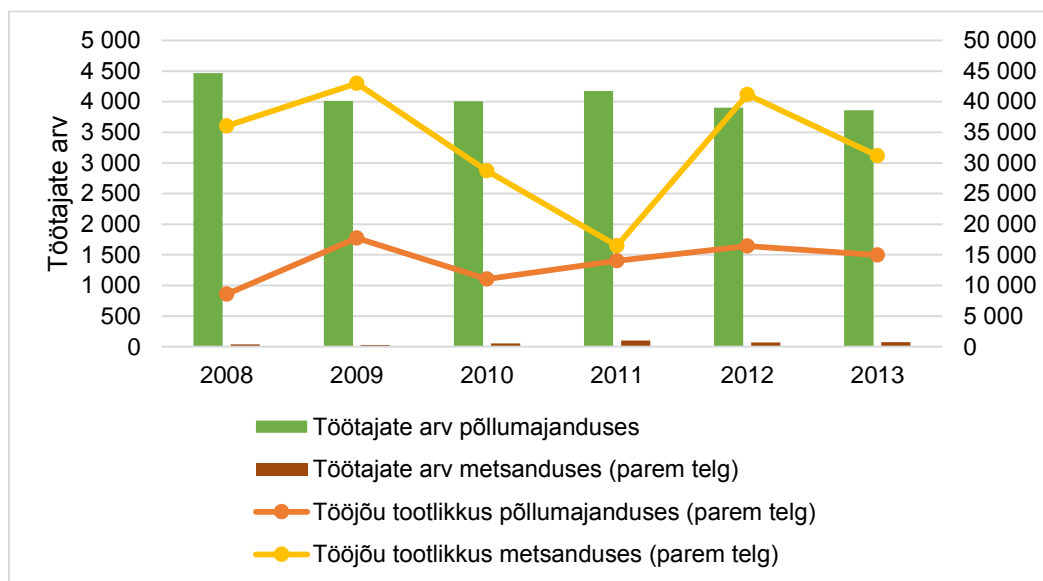
Nõuande liik	Kasutatud kordade arv	Kasutatud tundide arv, h	Teenust osutavate nõuandekeskuste arv	Määratud toetuse summa, eurot
Ettevõtte majandamisalane	415	7 719	11	262 205
Finantsmajandusalane	3 460	68 969	16	2 330 469
Keskkonna, sh põllumajandus-keskkonnavaline	50	970	4	34 719
Loomakasvatusalane	308	7 053	15	205 869
Mahepõllumajandusalane	136	1 430	12	44 772
Mesindusalane	29	1 071	2	35 372
Metsamajandamisalane	34	1 057	5	35 729
Nõuetele vastavuse nõuetealane	116	2 210	11	68 597
Põllumajandussaaduste käitlemisalane	3	89	2	2 190
Põllumajandus-tehnoloogiatealane	1	33	1	1 279
Taimekaitsealane	8	100	3	3 683
Taimekasvatusalane	1 178	16 466	16	539 522
Töötervishoiu- ja tööohutusealane	2	50	2	2 556
KOKKU	5 740	107 216	16	3 566 961

Järgnevalt analüüsiti tegevuse 1 raames nõuandetoetuse saajate majandustegevuse selliseid näitajaid nagu BLV, tööjõu tootlikkus, tööviljakus ning konkurentsivõime. Analüüsiti perioodi 2008–2013 toetuse saajate majandusnäitajaid ning saadud tulemisi võrreldi SA poolt kogutud andmeid sektorite kohta samade aastate lõikes. Toetuse saajate majandusnäitajate analüüsi kaasati 502 ettevõtjat, kellest enamuse moodustasid OÜ esindajad (92%), aga oli ka AS (4,0%) ja TuÜ (4,0%) esindajaid. 96% ettevõtjatest olid põllumajandustootjad ja 4,0% erametsa valdajad. Analüüsi kaasatud ettevõtjatel oli olemas kõigil kuuel vaadeldaval aastal müügitulu ning kaupade, toore, materjali ja teenuse kulu näitajad. Analüüsi kaasatud toetuse saajate valimi väiksus tulenes asjaolust, et enamus toetuse saajatest olid FIEd, kelle majandusnäitajad ei olnud püsihindajale kättesaadavad. Jäeti välja ka need ettevõtjad, kelle majandusnäitajad olid BLV vms arvutamisel puudulikud või oleks oluliselt moonutanud ettevõtjate majandusnäitajate analüüsi ning selle tulemust.

Ettevõtjate majanduslikku efektiivsust iseloomustab BLV, mis näitab ettevõtja kogutoodangu väärtuse ja toodangu tootmiseks tehtud eri- ja üldkulude vahet. Vaatlusaluste ettevõtjate BLV oli perioodil 2008–2013 madalam kui põllumajandus- ja metsandussektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 16.1-1.3). Erandiks oli 2009. aasta põllumajandustootjate BLV, mis oli suurem kui sektoris keskmiselt (vastavalt 147,1 tuhat ja 139,4 tuhat eurot). Vaatlusalustel ettevõtjatel muutus aastast BLV rohkem (põllumajandustootjatel 8,5% ja erametsa valdajatel 10,1% aastas).

Tööjõu tootlikkuse hindamiseks jagati vastava aasta BLV töötajate arvuga. Toetust saanud põllumajandustootjate tööjõu tootlikkus ja tööviljakus oli perioodil 2008–2013 madalam kui põllumajandussektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 28.1-1.3, lisa 1 tabel 30.1-1.3) ning muutus sama palju kui sektoris keskmiselt. Erametsa valdajate tööjõu tootlikkus (Joonis 38) ja tööviljakus oli tunduvalt kõrgem võrreldes toetust saanud põllumajandustootjatega, kuid metsandussektoriga võrreldes oli tööviljakus kohati samaväärne sektori keskmisega ning tööjõu tootlikkus sektori keskmisest kõrgem. Siit võib järeldada, et tegevuse 1 raames nõuandeteenust kasutanud põllumajandustootjad tootsid madalamat puhast lisandväärtust kui ettevõtjad

põllumajandussektoris ning nõuandteotust saanud erametsa valdajad tootsid kõrgemat lisandväärust kui metsandussektoris keskmiselt.

Joonis 38. Toetust saanud põllumajandustootjate ja erametsa valdajate töötajate arv ja tööjõu tootlikkus (eurot töötaja kohta) põllumajandus- ja metsandussektoris aastatel 2008–2013

Perioodil 2008–2013 oli tööjõukulu töötaja ja hõivatu kohta toetust saanud põllumajandustootjatel ja erametsa valdajatel suuremad kui võrreldavas sektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 29-1.3 ja lisa 1 tabel 30-1.3). Tööjõukulu muutus aastast nii toetust saanud ettevõtjatel kui ka mõlemas sektoris tervikuna vähe (muutus jäi -11% ja 6,1% vahele).

Vaatlusaluste põllumajandusettevõtjate sellised konkurentsivõime näitajad nagu puhaskasum ettevõtja kohta oli sektori keskmisest kõrgem, müügitulu kuni 2011. aastani madalam, alates 2012. aastast kõrgem ning NLV oli sektori keskmisest madalam (lisa 1 tabel 29.1-1.3). Erametsa valdajate keskmine müügitulu oli metsandussektori keskmisest madalam kuni 2013. aastani (lisa 1 tabel 29.2-1.3). Kuni 2012. aastani oli madalam ka puhaskasum. NLV oli kogu vaadeldaval perioodil sektori keskmisest madalam. **Müügitulu, puhaskasumi ja NLV muutused ettevõtja kohta kasvasid toetuse saajatel rohkem kui sektoris tervikuna ning seega kasvas toetust saanud ettevõtjate konkurentsivõime kiiremini kui põllumajandus- ja metsandussektoris tervikuna.**

Tegevusest 1 toetust saanud ettevõtjate konkurentsivõime näitajad on alates 2011. aastast veidi paranenud. Erandiks on NLV, mis on küll kasvanud, kuid jääb endiselt sektori keskmisele oluliselt alla. Sellest võib järeldada, et toetuse saajad on muutunud konkurentsivõimelisemaks.

2.11.2. Tegevus 2 – nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine

Tegevuse 2 raames on seisuga 31.12.2014 toimunud neli taotlusvooru. Toetust määrati 411 põllumajandustootjale ja kahele erametsa valdajale.

MAKis esitatud sihttasemed saavutati järgmiselt:

- Toetatud põllumajandustootjate arv – 1 000. Täidetud 41%.
- Toetatud erametsavaldajate arv – 100. Täidetud 2,0%.

Tegevuse 2 raames määrati toetust 485,5 tuhat euro ulatuses, millest nõuetele vastavuse nõuete- ning töötervishoiu- ja tööohutusealasele nõuandeteenusele eraldati 442,8 tuhat eurot (Tabel 7). Viimane moodustas 91% kogu tegevuse 2 raames määratud toetuse summast. Seisuga 31.12.2014 oli välja makstud 100% määratud toetuse summast.

Tegevuse 2 raames osutati nõuandeteenust 13 421 tunni ulatuses, millest nõuetele vastavuse nõuete- ning töötervishoiu ja tööohutusealane nõuanne moodustas 90% osutatud nõuande mahust. Nõuetele vastavuse nõuetealast nõuannet osutas 15 ning töötervishoiu- ja tööohutusealast nõuannet viis nõuandekeskust.

Tabel 7. Perioodil 2008–2014 tegevuse 2 nõuandeteenust kasutatud kordade arv, maht (h), nõuandeteenuse osutajate arv ning määratud toetuse summa (eurot) nõuandeliikide lõikes

Nõuande liik	Kasutatud kordade arv	Kasutatud tundide arv, h	Teenust osutavate nõuandekeskuste arv	Määratud toetuse summa, eurot
Ettevõtte majandamisalane	3	45	1	1 274
Finantsmajandusalane	34	533	6	18 889
Loomakasvatusalane	33	511	3	15 330
Mahepõllumajandusalane	9	104	1	2 137
Nõuetele vastavuse nõuetealane	529	11 288	15	409 550
Taimekaitsealane	1	4	1	144
Taimekasvatusalane	24	150	5	4 962
Töötervishoiu- ja tööohutusealane	30	787	5	33 213
KOKKU	663	13 421	15	485 498

Järgnevalt analüüsiti tegevuse 2 raames nõuandetoetuse saajate majandustegevuse selliseid näitajaid nagu BLV, tööjõu tootlikkus, tööviljakus ning konkurentsivõime. Analüüsiti perioodi 2008–2013 toetuse saajate majandusnäitajaid ning saadud tulemisi võrreldi SA poolt kogutud andmeid sektori kohta samade aastate lõikes. Toetuse saajate majandusnäitajate analüüsi kaasati 93 ettevõtjat, kellest enamuse moodustasid OÜ esindajad (85%), aga oli ka AS (8,6%), TuÜ (5,4%) ja UÜ (1,0%) esindajaid. Kõik ettevõtjad olid põllumajandustootjad. Analüüsi kaasatud toetuse saajate valimi väiksus tulenes asjaolust, et enamuse toetuse saajatest olid FIEd, kelle majandusnäitajad ei olnud püsihindajale kättesaadavad. Jäeti välja ka need ettevõtjad, kelle majandusnäitajad olid BLV vms arvutamisel puudulikud või oleks oluliselt moonutanud ettevõtjate majandusnäitajate analüüsi ning selle tulemust.

Vaatlusaluste ettevõtjate BLV oli perioodil 2008–2013 madalam kui taime- ja loomakasvatussektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 16.3-1.3), kuid paranes aasta-aastalt. Vaatlusalustel ettevõtjatel muutus aastast BLV rohkem (13% aastast) kui kogu sektoris tervikuna (-3,1% aastast).

Põllumajandustootjate tööjõu tootlikkus ja tööviljakus oli madalam kui põllumajandussektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 28.2-1.3, lisa 1 tabel 30.3-1.3) ning muutus mõnevõrra rohkem kui

sektoris keskmiselt. Seega tegevuse 2 raames nõuandeteenust kasutanud põllumajandustootjad tootsid madalamat puhast lisandväärtust kui ettevõtjad põllumajandussektoris üldiselt. Ka toetust saanud ettevõtjate müügitulu töötaja kohta oli madalam võrreldes sektori keskmisega (lisa 1 tabel 29.3-1.3) ning muutus aastast samaväärselt võrreldes sektori keskmisega (keskmine muutus aastast vastavalt 11% ja 7,7%).

Perioodil 2008–2013 tööjõukulu töötaja ja hõivatu kohta oli toetust saanud põllumajandustootjatel veidi suurem kui sektoris keskmiselt (lisa 1 tabel 29.3-1.3 ja lisa 1 tabel 30.3-1.3). Tööjõukulu muutus aastast nii toetust saanud ettevõtjatel kui ka sektoris tervikuna vähe (muutus jäi 3,8% ja 4,6% vahele).

Vaatlusaluste ettevõtjate sellised konkurentsivõime näitajad nagu müügitulu oli alates 2009. aastast sektori keskmisest suurem, kuid puhaskasum ja NLV oli kogu vaatlusalusel perioodil tunduvalt madalam sektori keskmisest (lisa 1 tabel 29.3-1.3). **Müügitulu, puhaskasumi ja NLV muutused ettevõtja kohta kasvasid toetuse saajatel rohkem kui sektoris tervikuna, seega kasvas toetust saanud põllumajandustootjate konkurentsivõime kiiremini kui põllumajandussektoris tervikuna.**

2.11.3. Tegevus 3 – nõuandesüsteemi arendamine (115)

Tegevuse eesmärgiks on nõuandesüsteemi tugevdamine kompetentse info ja teadmiste paremini kättesaadavaks muutmine põllumajandus- ja metsandusettevõtjatele. Nõuandesüsteemi kuulusid 15 maakondlikku nõuandekeskust, mille juures tegutsesid 123 (seisuga 26.02.2014) taime- ja loomakasvatuse, finantsmajanduse vms valdkondades kutse omandanud konsulendid ning üks koordineeriv keskus – Maaelu Edendamise Sihtasutus. Maaelu Edendamise Sihtasutus hakkas nõuandeteenuse koordineerimisega tegelema alates 2010. aastast. Enne seda, aastatel 2003–2009, tegeles põllumajandusliku informatsiooni ja teabelevi süsteemi teabelevi valdkonnaga Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda.

MAKis esitatud sihttase saavutati järgmiselt:

- Ümberkorraldatud keskuste arv – 16. Täidetud 100%.

MAK kehtivuse ajal jagati nõuandsüsteemi arendamise toetust aastatel 2007–2012. Kuna pärast 2012. aastat ei ole tegevuse 3 toetuse määramisega seotud tulemused (toetuse summad ja toetatud tegevused) muutnud, ei ole neid selles alapeatükis kajastatud. Tegevuse 3 raames määratud toetuse suuruse ja toetatud tegevused nõuandekeskuste lõikes leiab 2012. ja 2013. aasta püsihindamise aruannetest. Käesolevas aastaaruandes on välja on toodud üksnes need tulemused, mis erinesid eelmises püsihindamise aruannetes kajastatud tulemustega.

Aastatel 2008–2014 said toetust tegevuse 3 raames kõik 15 nõuandekeskust ja üks koordineeriv keskus kokku 77 taotlusele ja 199 tegevusele. Määratud toetuse summa oli 921,9 tuhat eurot, millest seisuga 31.12.2014 oli välja makstud 908,8 tuhat eurot (99% määratud toetusest).

Peatüki alguses selgiti, et MAK perioodil toimus kahe piirkondliku nõuandekeskuse reorganiseerimine. Seetõttu lisati selles alapeatükis OÜ Põllumajanduskonsulent AT taotlused MTÜ Virumaa Põllumeeste Liidu, Haapsalu Põllumeesteliiduga seonduv MTÜ Läänemaa

Nõuandekeskuse ning lisaks Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja taotlused Maaelu Edendamise Sihtasutuse taotluste hulka.

Toetuse mõjususe hindamiseks analüüsiti nõuandekeskusele määratud toetuse suhet vastavast nõuandekeskusest saadud nõuandeteenusele kulunud tundide arvuga. Kuna koordineeriva keskuse põhiülesandeks oli kõigi nõuandekeskuste tegevuse üldine koordineerimine, siis alljärgnevas tabelis (Tabel 8) sihtasutuse kohta käivaid suhtarve ei arvatatud.

Kõige suuremat mõju avaldas tegevuse 3 raames antav toetus nõuandeteenuste aktiveerimiseks Tartumaa Põllumeeste Liidule, kelle ühe nõuandeteenuse tunni arvestatud toetuse summa oli kõige väiksem (1,85 eurot) ning kelle klientide tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames heakskiidetud taotluste nõuandeteenustele kasutatud kogumaht võrreldes teiste nõuandekeskustega oli kõige suurem (26 755 tundi). Lisaks suutis Tartumaa Põllumeeste Liit pakkuda perioodil 2008–2014 toetatud nõuandeteenust 27 eurot ühe toetuseuro kaasabil ning perioodil 2008–2014 võrreldes perioodiga 2008–2013 kasvas Tartumaa Põllumeeste Liidus nõuandeteenusele kulunud aeg 15% (nõuandekeskuste keskmine oli 12%).

Tabel 8. Nõuandekeskustele määratud toetuse tulemuslikkus

Keskuse nimetus	Perioodil 2008–2014 toetatud nõuandeteenusele kulunud aeg, tundi	Perioodil 2008–2014 heakskiidetud taotlustes nõuandeteenuse maksumus, eurot	Nõuandekeskusele määratud toetus ühe toetatud nõuandeteenuse tunni kohta, eurot/ühe tunni kohta	Nõuandeteenuste maksumus nõuandekeskuse ühe toetuseuro kohta
Maaelu Edendamise Sihtasutus	3 153	141 130	NP	NP
Harju Taluliit	2 777	123 397	17,84	2,49
Ida-Virumaa Talupidajate Liit	5 509	295 301	8,99	5,96
MTÜ Abiks Põllumehele	8 571	372 364	5,41	8,04
MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskus	837	34 947	37,89	1,10
MTÜ Saarte Nõuandekeskus	13 449	677 006	3,68	13,67
MTÜ Virumaa Põllumeeste Liit	4 084	174 093	12,00	3,55
MTÜ Jõgevamaa Põllumeeste Liit	7 973	281 399	5,41	6,53
MTÜ Läänemaa Nõuandekeskus	8 686	304 138	5,70	6,14
Põlvamaa Põllumeeste Liit	7 767	320 177	6,38	6,46
Pärnumaa Talupidajate Nõuandekeskus OÜ	8 672	428 433	5,71	8,65
Rapla Nõuandjate Ühendus	6 164	287 188	8,04	5,80
Tartumaa Põllumeeste Liit	26 755	1 314 918	1,85	26,55
Valgamaa Põllumeeste Liit	4 009	151 390	12,35	3,06
Viljandi Põllumajanduse Nõuandeühing	7 474	346 318	5,24	8,85
Võrumaa Talupidajate Liit	4 757	142 140	10,41	2,87
KOKKU	120 637	5 394 338	7,64	5,85

Kõige väiksemat mõju avaldas tegevuse 3 raames antav toetus nõuandeteenuste aktiveerimiseks MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskusele, kes pakkus iga toetuseuroga tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames toetatud nõuandeteenust 1,10 euro eest, kasutades ühe nõuandeteenuse tunni kohta 37,89 tegevuse 3 raames antavat toetuseurot ning kelle klientide tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames heakskiidetud taotluste nõuandeteenustele kasutatud kogumaht võrreldes teiste nõuandekeskustega oli kõige väiksem (837 tundi). Perioodil 2008–2014 võrreldes perioodiga 2008–2013 kasvas MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskuses nõuandeteenusele kulunud aeg

2,7%. Samas nõuandeteenuse mahtu ja mõju piirab tegutsemispiirkonna väiksus ja saarelisus. **Mandril asuvatest nõuandekeskustest oli toetuse mõju kõige väiksem Harju Taluliidule**, kuna nõuandeteenuse maksumus ühe toetuseeuro kohta oli 2,49 eurot, nõuandekeskusele määratud toetus ühe toetatud nõuandetunni kohta oli 17,84 eurot ning nõuandeteenusele kulunud mahu kasv oli 8,0%.

Nõuandeteenuste kättesaadavust iseloomustab nõuandekeskuste puhul nõuandeteenuste mitmekesisus ja selle paranemine. Kõigist maakondlikest nõuandekeskusest neli mitmekesisistasid 2014. aastal abikõlblikke nõuandeteenuste liike (Tabel 9). 2014. aasta lõpu seisuga pakuti mitmekesisemat nõuannet MTÜ Saarte Nõuandekeskuses (kümme nõuande liiki), Rapla Nõuandjate Ühenduses (üheksa), Tartumaa Põllumeeste Liidus (üheksa), Valgamaa Põllumeeste Liidus (üheksa) ja Viljandi Põllumajanduse Nõuandeühingus (üheksa).

Tabel 9. Nõuandekeskuste poolt pakutud nõuandeteenuste liikide arv ja muutus

Nõuandekeskuse nimetus	Perioodil 2008-2013 pakutud nõuande liikide arv	Perioodil 2008-2014 pakutud nõuande liikide arv	Lisandunud nõuandeteenuste liikide arv
Harju Taluliit	7	7	0
Ida-Virumaa Talupidajate Liit	5	5	0
MTÜ Abiks Põllumehele	5	5	0
MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskus	7	7	0
MTÜ Saarte Nõuandekeskus	9	10	1
MTÜ Virumaa Põllumeeste Liit	5	5	0
MTÜ Jõgevamaa Põllumeeste Liit	5	5	0
MTÜ Läänemaa Nõuandekeskus	5	6	1
Põlvamaa Põllumeeste Liit	6	6	0
Pärnumaa Talupidajate Nõuandekeskus OÜ	5	5	0
Rapla Nõuandjate Ühendus	7	9	2
Tartumaa Põllumeeste Liit	9	9	0
Valgamaa Põllumeeste Liit	9	9	0
Viljandi Põllumajanduse Nõuandeühing	8	9	1
Võrumaa Talupidajate Liit	6	6	0

Toetust saanud ettevõtjate majandusnäitajate analüüsi nõuandekeskuste lõikes ei tehtud, kuna ettevõtjad kasutasid lisaks oma piirkonna nõuandekeskuse teenustele ka naabermaakondade nõuandekeskuste teenuseid, millest tulenevalt võib tegevuse 1 ja tegevuse 2 raames toetust saanud ettevõtjate majandusnäitajate analüüsi tulemusi laiendada ka tegevusele 3.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et tegevus 3 täitis oma eesmärgi, tugevdades nõuandesüsteemi ning parandades kompetentse info ja teadmiste kättesaadavust põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele.

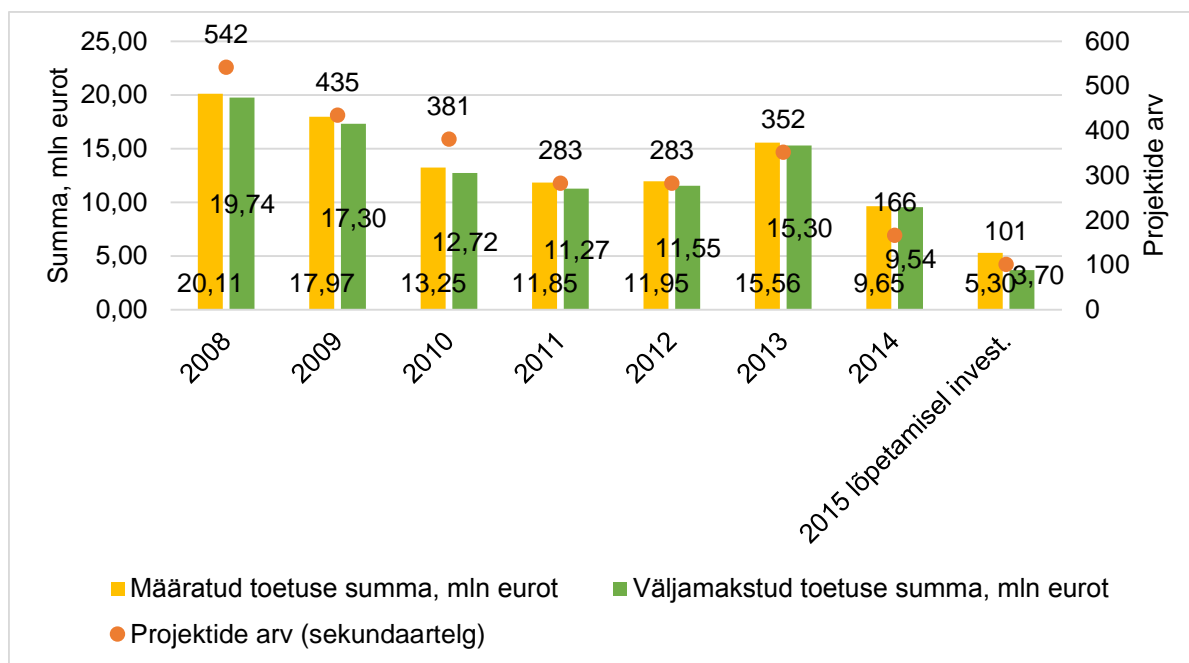
2.12. MEEDE 1.4.1 – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ARENDAMISEKS (121)

Meetme 1.4 (põllumajandusettevõtete ajakohastamine) alameede 1.4.1 (investeeringud mikro-põllumajandusettevõtete arendamiseks) oli ellu kutsutud põllumajandusettevõtjate tehnoloogilise taseme tõstmiseks, keskkonna ja loomade heaolu parandamiseks ning tööhõive säilitamiseks maapiirkondades. Meetme 1.4.1 toetust said mikropõllumajandusettevõtjad, kelle omatoodetud

põllumajandussaaduste müügitulu moodustab vähemalt 50% ettevõtja kogu müügitulust. Viimane taotlusvoor toimus 2012. aasta sügisel, mistõttu on kaks viimast aastat olnud investeeringu tegemiseks. Kokku toimus programmiperioodil kuus taotlusvoor.

Meetme 1.4.1 toetuse saajate arv perioodil 2007–2014 on kokku 1 688 ettevõtjat (sh FIEd, tulundusühistud) ja määratud toetuse summa 107,3 mln eurot. Toetatud projektide arv kokku oli 2 598, mis näitab küllaltki suurt korduvat toetuse saamist (keskmiselt 1,5 toetatud projekti ühe ettevõtja kohta). Seisuga 31.12.2014 on projekti tegemisest loobunud 55 ettevõtjat, kellele oli määratud toetust summas 1,7 mln eurot. Tegevuste katkestamist ei saa hinnata oluliseks, kuna toetuse summa alusel moodustab osatähtsus 1,6%. Märgitud näitaja ei mõjuta oluliselt meetme seatud sihttasemete täitmist. Eeldatav kogu projektide arv programmi lõpuks on 2 543, kuid seisuga 31.12.2014 oli väljamakse (sh osaline) tehtud 2 538 projekti alusel.

Perioodil 2008–2014 on lõpetatud kokku 2 442 projekti 1 616 ettevõtja poolt. Lõpetamata on veel 101 projekti 98 ettevõtja poolt toetuse summas 5,3 mln eurot, millest omakord on osaliselt teostatud ja välja makstud 3,7 mln eurot. (Joonis 39) Üksnes viiele ettevõtjale ei ole väljamakset tehtud, mis tähendab, et valdavalt investeeringud lõpetatakse.

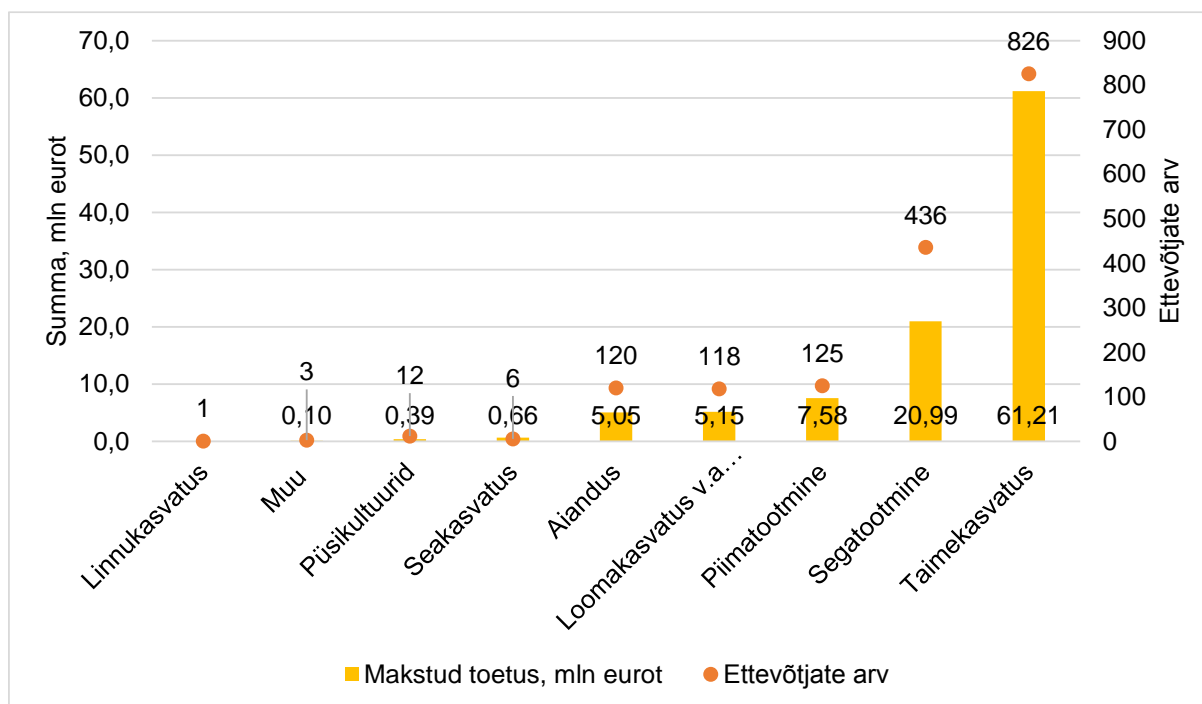
Joonis 39. Meetme 1.4.1 lõpetatud projektide arv ja välja makstud toetuse summa võrdlus määratud toetuse summaga (seisuga 31.12.2014)

Välja makstud ja sh osaliselt välja makstud projektide toetuse summa kokku on 101,1 mln eurot. Aastal 2014 lõpetati 166 projekti, millede kohta välja makstud toetuse summa oli 9,5 mln eurot. (Joonis 39).

Lisaks katkestatud projektide toetuse summale saame hinnata määratud toetuse summa ja tegelikult välja makstud toetuse summa vahet. Võrdluse tulemusena hindame projektide terviklikkust ja odavnemist. Joonis 39 andmete analüüsimisel ilmneb, et kõikidel aastatel tehtud projektide välja makstud toetuse summa osakaal on üle 95%. Kokku on lõpetatud ja välja makstud projektide toetuse summa vähenenud 2,9 mln eurot, mis moodustab 2,9% lõpetatud

projektide määratud toetuse summast (100,3 mln eurot). Tulemust arvestades on meetme 1.4.1 projekte tehtud terviklikult ja investeeringute vähenemine on olnud küllaltki minimaalne.

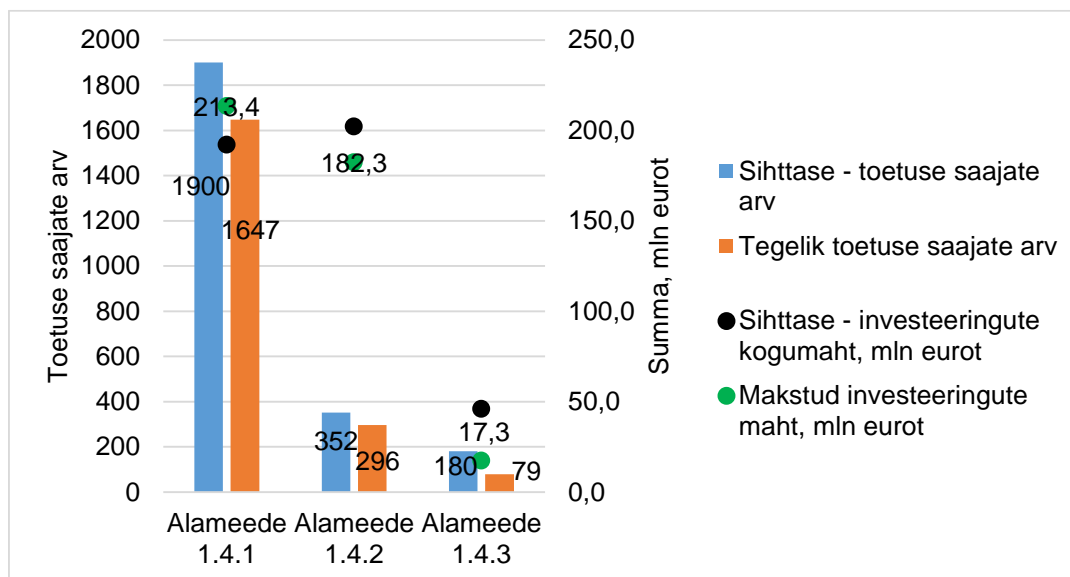
Analüüsides välja maksega projekte (2 538) perioodil 2008–2014 ettevõtjate tegevusalade lõikes, siis on enim toetust saanud taimekasvatusega tegelevad tootjad. Loomakasvatuse ja loomakasvatusega põimunud segatootmise tegevusala ettevõtjate arv on märkimisväärselt väiksem. Taimakasvatuse tegevusala ettevõtjatele välja makstud toetuse summa on 61,2 mln eurot ja järgnevale segatootmise tegevusala ettevõtjatele 20,9 mln eurot. (Joonis 40)

Joonis 40. Meetme 1.4.1 makstud toetuse summa ning ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (seisuga 31.12.2014)

Perioodil 2008–2014 on toetust makstud 3 690 tegevuse ellu viimiseks, millest 58,9% (2 176 tegevust) moodustas masina või seadme ostmine. Toetatava investeeringu summa kokku on samuti suurim eelnimetatud tegvusteks (134,1 mln) ehk 62,8% kogu toetatavast investeeringute summast (213,4 mln eurot). Määratud toetuse summa on vastavalt 65,2 mln eurot. Tegevuste arvu poolest järgneb traktori ostmiseks (1 068 korda) ning hoone või rajatise ehitamine (133 korda). Toetatud investeeringu summa ja makstud toetuse summa kokku oli väikseim seenekasvatuse seadmete ostmisel (1 tegevus investeeringu summa 12,9 tuhat eurot), samuti elektri- ja veevarustusega seotud tegevuste puhul. (lisa 1 tabel 6-1.4.1)

Vaadeldes seatud sihttasemete täitmist, siis meetme 1.4.1 puhul on ettevõtjate arvust täidetud 86,6%, kuid samal ajal on välja makstud toetusega investeeringute maht 213,4 mln eurot ületanud sihttasest. Meetme väljundnäitajate hindamisel saab tulemust hinnati väga heaks. (Joonis 41)

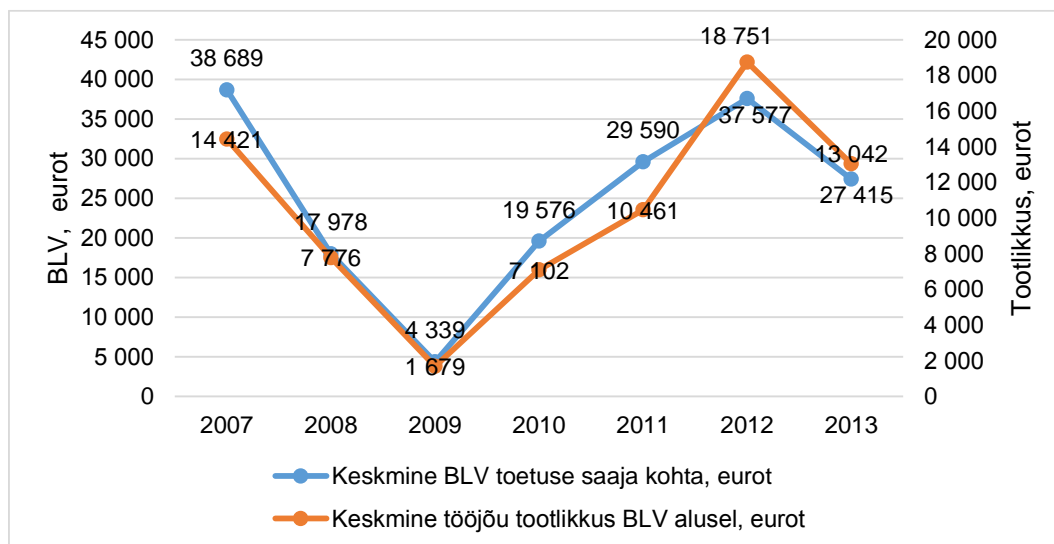
Joonis 41. Seatud sihttasemed meetme 1.4 alameetmetele ja nende täitmine seisuga 31.12.2014

Meetme 1.4.1 rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate BLVd. Nii BLV kui kõigi ülejäänud käesolevas peatükis esitatud majandusnäitajate analüüsi kaasati ettevõtjad (äriühingud), kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2007–2013 kohta kättesaadavad (525 äriühingut toetuse saajatena).

Meetme 1.4.1 toetuse saajate tulemuste ja konkurentsivõime hindamiseks analüüsitakse majanduslikke tulemusi BLV, varade tootlikkuse, tööjõutootlikkuse ning mõningate jätkusuutlikkust näitavate suhtarvude kaasabil. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv ja tööjõu tootlikkus BLV alusel.

Toetuse saajate loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2007–2013 üsna suurte muutustega. Kui 2009. aastal oli BLV väga väike (4 339 eurot), siis 2012. aastaks saavutas uue kõrgtaseme 37 577 eurot, kuid see ei ole püsinud. Aastal 2013 oli müügitulu väike, kuid varud suurenesid ning selle tõttu püsis BLV piisaval tasemel. Ettevõtjad on suutnud piirata tootmiskulusid ja selle tõttu ei ole kasumi näitajad oluliselt halvenenud. Kogu perioodi vaadeldes on BLV näitaja muutunud kasvutrendist kahanemise trendi, kus aasta kohta keskmine näitaja väheneb -5,6%. (Joonis 42, lisa 1 tabel 16-1.4.1). Toetuse saajate BLV muutuse võrdlemisel kogu sektori BLV muutusega ilmneb võrreldav negatiivne muutus -5,8% aasta kohta. Meetme 1.4.1 toetust on saanud küllaltki väikesed põllumajandustootjad, mille tõttu saab eeldada nende majandustulemuste kiiret muutust turu olukorrast sõltuvalt. BLV tulemuste alusel saab hinnata olukorda 2013. aastal heaks.

Joonis 42 ja lisa 1 tabel 28-1.4.1 põhjal näeme, et tööjõu tootlikkus (BLV alusel) on oluliselt suurenenud viimastel aastatel, mis tähendab, et investeeringutega soetatud tehnoloogia abil on optimeeritud tööjõu kasutamist. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus BLV alusel oli 2013. aastal 13 042 eurot, mis paremusel kolmas tulemus viimase seitsme aasta jooksul.

Joonis 42. Meetme 1.4.1 toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

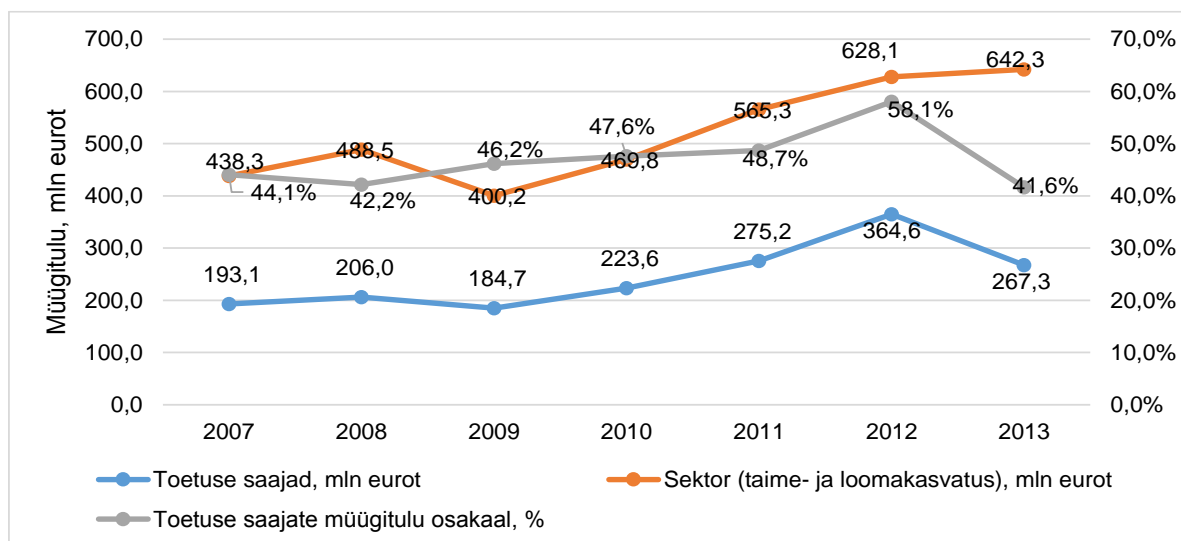
Perioodi keskmine aastane tööjõu tootlikkus toetuse saajate puhul on vähenenud -1,7% aastas ja kogu sektoris suurenenud 6,4% aastas. Siinkohal on oluline võrrelda tööjõu tootlikkust tööviljakusega, mis leitakse müügitulu alusel (lisa 1 tabel 30-1.4.1). Tööviljakus on suurenenud 10,5% aastas ja oli 2013. aastal kõrgeimal tasemel perioodi 2007–2013 jooksul. Tulemus kinnitab tööjõutootlikkuse suurenemist ning BLV vähenemist teiste tegurite mõjul kui seda on tööjõu kasutamine.

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27 = 100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud keskmine NLV oli 2007. aastal 33 585 eurot, mis on 2013. aastaks oluliselt vähenenud ning absoluutväärtus on -4 618 eurot. Perioodi 2007–2013 keskmine aastane muutus ei ole arvutatav negatiivse väärtuse tõttu. Negatiivne NLV väärtus ja näitaja vähenemine annab ülevaate sellest kui oluliselt mõjutab suurenenud põhivara hulk ja sellelt arvestatav kulum majanduskasvu tulemust. Tehnoloogi kasutusele võtmisega peab toimuma väga oluline BLV suurenemine, mis ületab kulumi kasvu. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektoris on olnud vaadeldava perioodi jooksul aasta keskmine NLV muutus 9,7%. (lisa 1 tabel 27-1.4.1).

Meetme 1.4.1 toetuse saajate varade käibekordajad ja rentaablus on jätkuvalt negatiivse muutuse suunaga. Kuna varad on suurenenud kiiremini kui müügitulemused, siis ei ole varade kasutegur suurenenud. Nii on põhivara käibekordaja perioodil 2007–2013 aastas keskmiselt vähenenud 7,3% ja koguvara käibekordaja on vähenenud samal perioodil keskmiselt 5,9% aastas. Varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 11,4% aastas ning oli 2013. aastal tasemel 8,6%, mis on 5,2 protsendipunkti võrra väiksem tulemus võrreldes 2012. aasta tulemusega. (lisa 1 tabel 20-1.4.1)

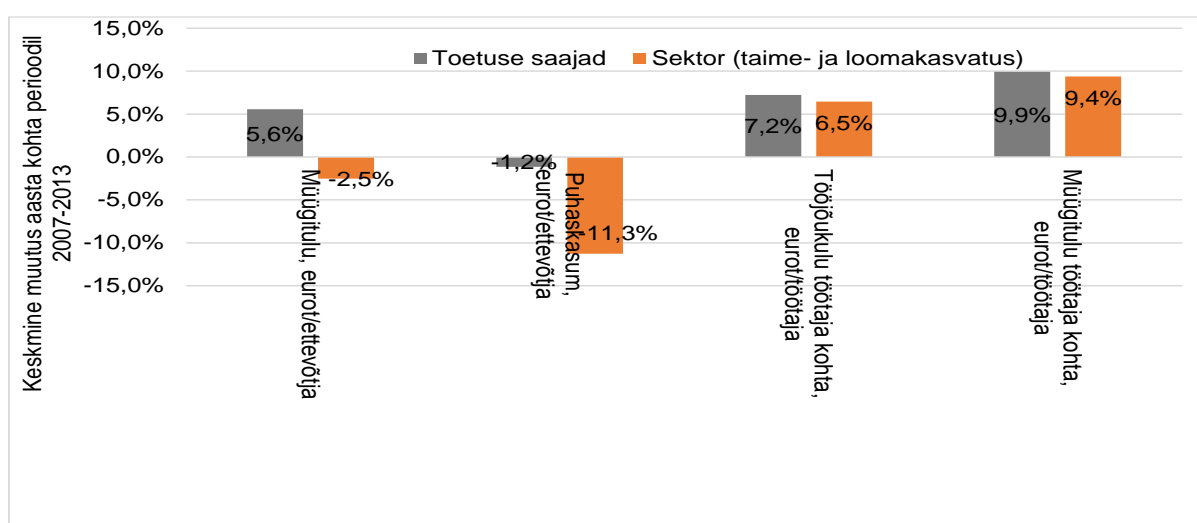
Perioodil 2007–2013 oli meetme 1.4.1 toetuse saajate keskmine müügitulu stabiilne, suurenedes vaadeldaval perioodil keskmiselt 5,6% aastas. Aastal 2013 oli müügitulemus keskmine, kuna toimus vähenemine 2012. aasta tulemusega võrreldes ligikaudu 59 000 euro võrra. Taime- ja loomakasvatuse sektori keskmine müügitulu näitaja vähenes vaadeldaval perioodil 2,5% aastas. (lisa 1 tabel 29-1.4.1) Turuosa analüüsimiseks vaadeldi perioodi 2007–2013 toetuse saajate müügitulu kogusumma kasvu ning võrreldi seda taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulu kasvuga SA andmetel. Vaadeldaval perioodil suurenes meetme 1.4.1 toetuse saajate müügitulu

6,7% aastas ja kogu sektori müügitulu 6,6% aastas. Vaadeldaval perioodil on küllatki stabiilsena püsinud toetuse saajate müügitulu osakaal kogu taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulust jäädes vahemikku 41,6–58,1%. Toetuse saajate 201. aasta müügitulu kogusumma väiksem tulemus mõjutab turuosa aasta keskmise muutuse protsenti. Vaadeldava perioodi jooksul on toetuse saajate turuosa muutus keskmiselt -0,9% aastas. (Joonis 43, lisa 1 tabel 32-1.4.1)

Joonis 43. Meetme 1.4.1 toetuse saajate turuosa ja kogu sektori müügitulu perioodil 2007–2013

Lisaks müügitulu ja turuosa muutusele ning BLV ja NLV muutusele saame hinnata teisi konkurentsivõime näitajaid. Puhaskasum ettevõtja kohta on nii meetme 1.4.1 toetuse saajatel kui ka kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel perioodil 2007–2013 vähenenud – vastavalt 1,2% ja 11,3% aasta kohta. Majandustulemuste otseste seoste võtmes on negatiivne tähendus suurenenud tööjõukuludel (7,2% aastas), kuid samal ajal näitab tööjõukulude suurenemine konkurentsivõimet – väikesed põllumajandusettevõtjad on suutnud tagada stabiilse palga kasvu, mis on võrreldav kogu sektori tööjõukulude kasvuga. (Joonis 44, lisa 1 tabel 29-1.4.1)

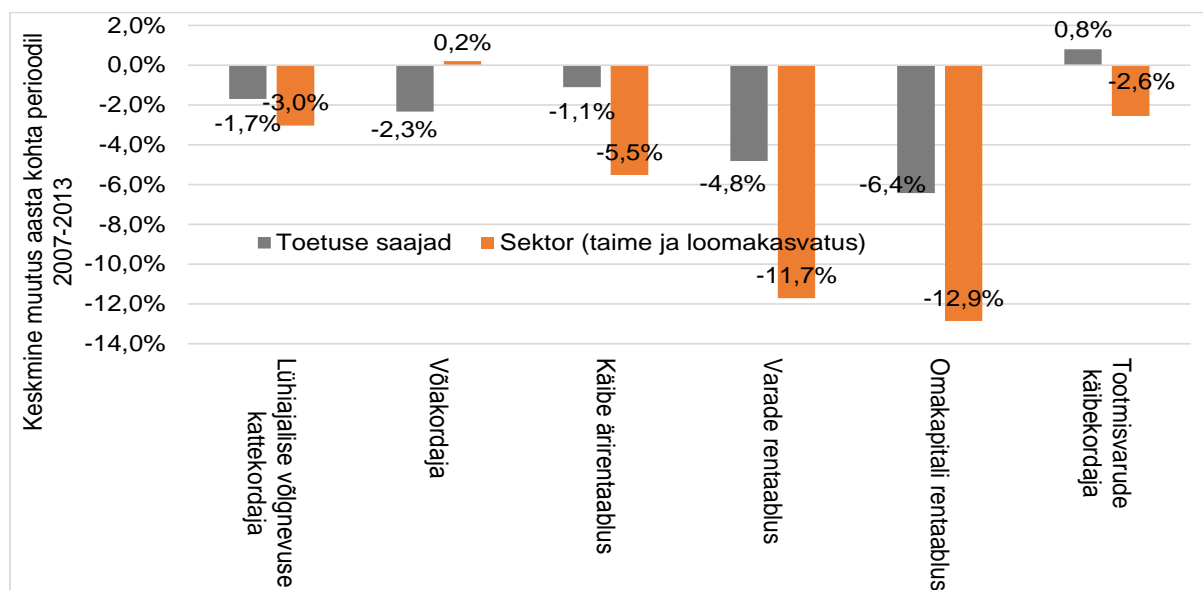

Joonis 44. Meetme 1.4.1 toetuse saajate ja kogu sektori konkurentsivõime näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Meetme 1.4.1 toetuse saajate konkurentsivõime näitajad on perioodi 2007–2013 jooksul valdavalt positiivse aasta keskmise muutusega, v. a puhaskasum ja lisandväärtuse näitajad

(BLV ja NLV). Kogu taime- ja loomakasvatuse sektori konkurentsivõime näitajad on liikunud küllatki sarnaselt, kuid eeldatav tulemus võiks olla erinevate suurettevõtete tulemustest lähtuvalt positiivsem. Müügitulu on vaadeldaval perioodil püsinud toetuse saajatel piisavalt stabiilsena, kuid 2013. aasta müügitulemus oli keskmine, vähenedes 2012. aasta tulemusega võrreldes oluliselt. Kõige ebarahuldavama tulemuse annab toetuse saajate puhaskasumi ja NLV näitaja, mis olid negatiivsed. Kokkuvõtvalt võib järeldada, et meetme 1.4.1 toetuse saajate majandustulemused olid vaadeldaval perioodil rahuldavad ning meetme 1.4.1 toetuse saajad on piisavalt konkurentsivõimelised.

Jätkusuutlikkuse näitajatest olulisemad on maksevõimet ilmestavad suhtarvud nagu intressikulude kattekordaja, lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Meetme 1.4.1 toetuse saajatel oli vaadeldaval perioodil lühiajalisi kohustusi vähem ning käibevara rohkem ettevõtja kohta võrreldes kogu taime ja loomakasvatuse sektori keskmise näitajaga ettevõtja kohta. Aasta aastalt on lühiajalise võlgnevuse kattekordaja toetuse saajatel püsinud küllatki stabiilsena 1,4-2,0 vahel, jäädes 2013. aastal tasemele 1,56. Aastal 2013 oli kogu taime ja loomakasvatuse sektori näitaja 1,28. Toetuse saajate võlakordaja on samuti püsinud stabiilne ning perioodi 2007–2013 jooksul on aasta keskmine vähenemine olnud 2,3% aastas. Aastal 2013 jäi võlakordaja tasemele 0,48. Sektori võlakordaja on perioodi jooksul aastas keskmiselt 0,2% suurenenud jäädes 2013. aastal tasemele 0,51. (Joonis 45, lisa tabel 32-1.4.1).

Joonis 45. Meetme 1.4.1 toetuse saajate ja kogu sektori jätkusuutlikkuse näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Varade rentaablusnäitaja meetme 1.4.1 toetuse saajatel ja kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel on viimastel aastatel langenud. Perioodil 2007–2013 oli toetuse saajate varade rentaablus vähenenud keskmiselt 4,8% aastas. Kasum ettevõttesse kasutatava vara ühe euro kohta oli 2007. aastal 18 senti ning 2013. aastal 9 senti. Omakapitali rentaablus on 2013. aasta jooksul vähenenud muutes ka kogu perioodi aasta keskmise näitaja negatiivseks (vähenemine keskmiselt 6,4% aastas). Sektori keskmine omakapitali rentaablus on vähenenud aastas 11,7%. (Joonis 45, lisa tabel 32-1.4.1) Omakapitali rentaabluse näitaja alusel hinnatakse omanike raha paigutamise otstarbekust. Seega on toetuse saajad oma finantsvahendeid otstarbekamalt paigutanud võrreldes kogu sektori tulemusega – vastavalt 14,7% ja 8,2%.

Kokkuvõtvalt järeldame, et meetme 1.4.1 toetuse saajad olid vaadeldaval perioodil 2007–2013 jätkusuutlikkuse näitajate osas mõnevõrra paremal tasemel võrreldes kogu taime- ja loomakasvatuse sektori samade näitajatega. Kuigi kõigi jätkusuutlikkuse näitajate tulemus on vähenenud 2013. aastal ja kogu perioodi trend on negatiivne, pole siiski analüüsi tulemusel kriitilisi tulemusi, mis seaksid kahtluse alla toetuse saajate jätkusuutlikkuse.

2.13. MEEDE 1.4.2 – INVESTEERINGUD LOOMAKASVATUSE HITISTESSE (121)

Meede on ette nähtud loomakasvatusega tegelevate ettevõtjate konkurentsivõime suurendamiseks, sh uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamiseks, samuti keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasaaitamiseks. Meetme 1.4.2 alusel saavad toetust taotleda veise-, sea-, lamba-, kitse-, hobuse- või linnukasvatusega tegelevad põllumajandustootjad, põllumajandustootjate ühistevõime organisatsioonid või omavahel lepingulist koostööd tegevad iseseisvad põllumajandustootjad. Viimane taotlusvoor toimus 2011. aasta sügisel, mistõttu on kolm viimast aastat olnud investeringu tegemiseks. Kokku toimus programmiperioodil viis taotlusvoor.

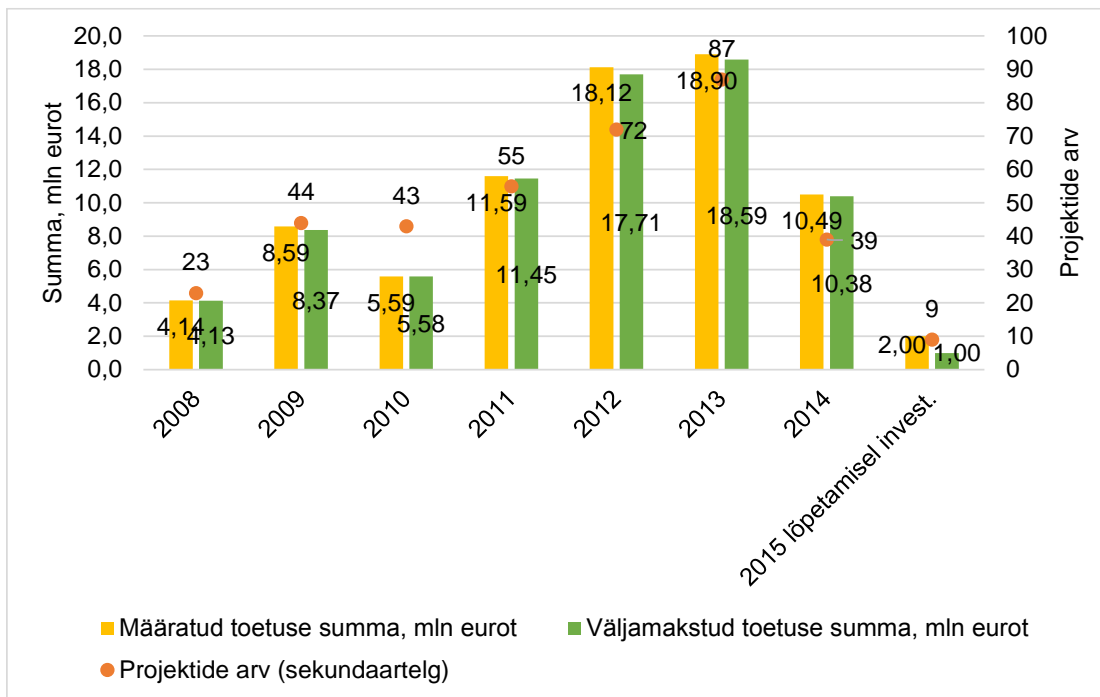
Meetme 1.4.2 toetuse saajate arv perioodil 2007–2014 on kokku 336 ettevõtjat (sh FIE-d, tulundusühistud) ja määratud toetuse summa 90,3 mln eurot. Toetatud projektide arv kokku oli 423, mis näitab vähest korduvat toetuse saamist (keskmiselt 1,25 toetatud projekti ühe ettevõtja kohta). Seisuga 31.12.2014 on projekti tegemisest loobunud 51 ettevõtjat, kellele oli määratud toetust summas 10,9 mln eurot. Tegevuste katkestamist tuleb pidada küllaltki oluliseks, sest toetuse summa alusel moodustab osatähtsus 12,0% ja ettevõtjate arvu alusel 15,1%. Märgitud näitajaid tuleb arvestada seatud sihttasemetega täitmise hindamisel.

Eeldatav kogu projektide arv programmi lõpuks on 372, kuna seisuga 31.12.2014 oli väljamakse (sh osaline) tehtud märgitud projektidele. Ettevõtjate arv sellisel juhul oleks 297 toetuse saajat.

Perioodil 2008–2014 on lõpetatud kokku 363 projekti 290 ettevõtja poolt. Lõpetamata on veel 9 projekti 9 ettevõtja poolt toetuse summas 2,0 mln eurot, millest omakord on osaliselt teostatud ja välja makstud 1,0 mln eurot. (Joonis 46) Üksnes kahele ettevõtjale ei ole väljamakset tehtud, mis tähendab, et valdavalt investeringud lõpetatakse.

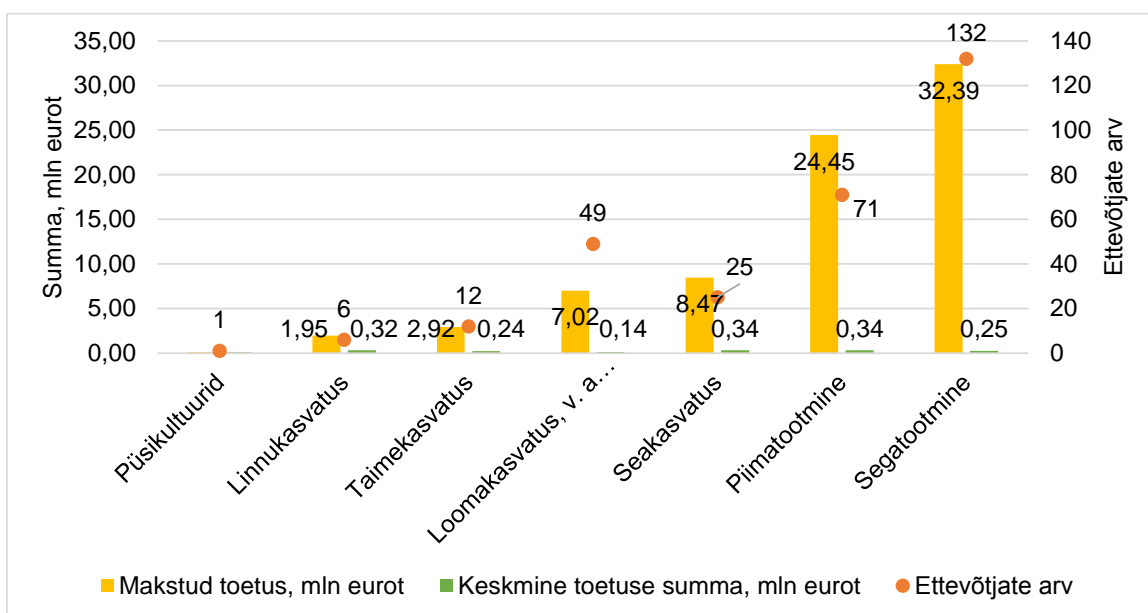
Välja makstud ja sh osaliselt välja makstud projektide toetuse summa kokku on 77,2 mln eurot. Aastal 2014 lõpetati 39 projekti, millede kohta välja makstud toetuse summa oli 10,4 mln eurot. (Joonis 46).

Lisaks katkestatud projektide toetuse summale saame hinnata määratud toetuse summa ja tegelikult välja makstud toetuse summa vahet. Võrdluse tulemusena hindame projektide terviklikkust ja odavnemist. Joonis 46 andmete analüüsimisel ilmneb, et kõikidel aastatel tehtud projektide välja makstud toetuse summa osakaal on üle 97,5%. Kokku on lõpetatud ja välja makstud projektide toetuse summa vähenenud 1,2 mln eurot, mis moodustab 1,5% lõpetatud projektide määratud toetuse summast (77,4 mln eurot). Tulemust arvestades on meetme 1.4.2 projekte tehtud väga terviklikult või siis jäetud investering tegemata arvestades väga suurt katkestajate arvu (51 ettevõtjat).

Joonis 46. Meetme 1.4.2 lõpetatud projektide arv ja välja makstud toetuse summa võrdlus määratud toetuse summaga (seisuga 31.12.2014)

Analüüsides välja maksega projekte (370) perioodil 2008–2014 ettevõtjate tegevusalade lõikes, siis on enim toetust saanud segatootmisega tegelevad ettevõtjad (132) loomakasvatuse arendamiseks. Järgneb piimatootmise tegevusala ettevõtjate arv (71) makstud toetuse summaga 24,4 mln eurot. Seakasvatuse ja loomakasvatuse tegevusala makstud toetuse summa on küllatki võrdne jäädes alla 9,0 mln euro, kuid oluliselt suurem on muu veisekasvatusega tegelevate ettevõtjate arv (49) võrreldes seakasvatusega tegelevate ettevõtjate arvuga (25). Taimekasvatuse ja linnukasvatuse tegevusalale liigitunud ettevõtjate arv on märkimisväärselt väike. (Joonis 47)

Joonis 47. Meetme 1.4.2 makstud toetuse summa ning ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (seisuga 31.12.2014)

Perioodil 2008–2014 on toetust makstud 851 tegevuse ellu viimiseks, millest 32,4% (276 tegevust) moodustas loomakasvatuse ehitise ehitamine. Toetatava investeeringu summa kokku

on samuti suurim eelnimetatud tegevusel (114,1 mln) ehk 62,6% kogu toetatavast investeeringute summast (182,3 mln eurot).

Määratud toetuse summa on vastavalt 47,3 mln eurot. Tegevuste arvu poolest järgneb loomakasvatusehitise paikse tehnoloogilise seadme ostmine ja paigaldamine (178 korda) ning sõnniku-, silo- või söödahoidla ehitamine (146 korda). Toetatud investeeringu summa ja makstud toetuse summa kokku oli väikseim elektri-, kanalisatsiooni- ja veevarustusvõrguga liitumise ning elektri võrguühenduse võimsuse suurendamise tegevuste puhul (5 tegevust investeeringu summa 45,0 tuhat eurot). (lisa 1 tabel 6-1.4.2)

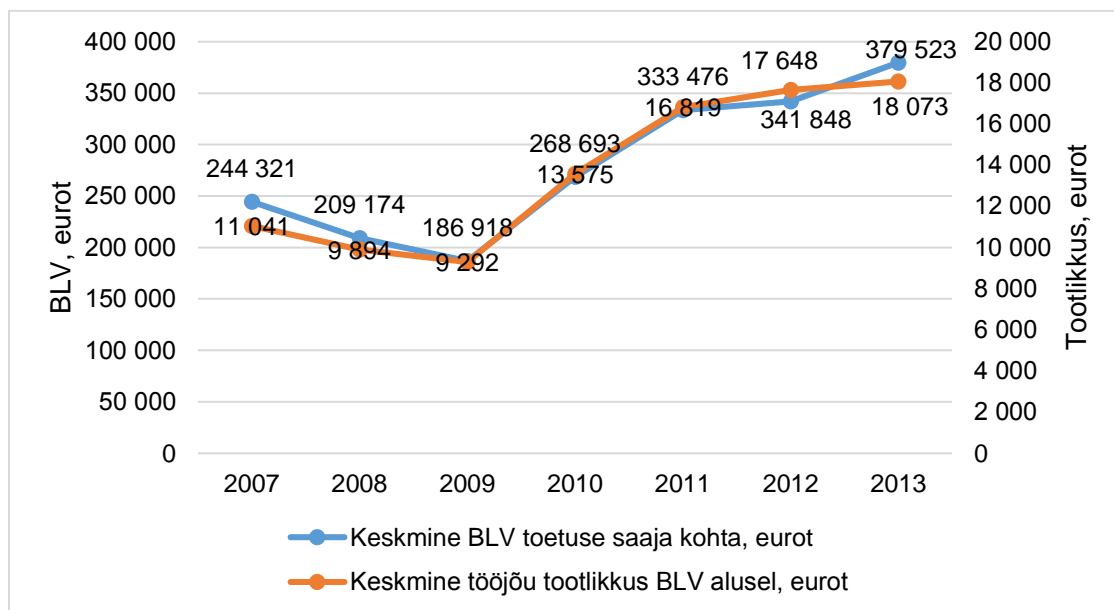
Vaadeldes seatud sihttasemete täitmist Joonis 47 alusel, siis meetme 1.4.2 puhul on ettevõtjate arvust (352) täidetud 84,0% (296), kuid samal ajal on välja makstud toetusega investeeringute maht (182,3 mln eurot) täitnud 90,1% sihttasemest. Meetme väljundnäitajate hindamisel saab tulemust hinnati heaks.

Meetme 1.4.2 rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate BLVd. Nii BLV kui kõigi ülejäänud käesolevas peatükis esitatud majandusnäitajate analüüsi kaasati need ettevõtjad (äriühingud), kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud (296 ettevõtjat) ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2007–2013 kohta kättesaadavad (177 äriühingut toetuse saajatena).

Meetme 1.4.2 toetuse saajate tulemuste ja konkurentsivõime hindamiseks analüüsitakse majanduslikke tulemusi brutolisandväärtuse (*edaspidi* BLV), varade tootlikkuse, tööjõutootlikkuse ning mõningate jätkusuutlikkust näitavate suhtarvude kaasabil. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (*edaspidi* NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel.

Toetuse saajate loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2007–2013 küllatki stabiilne, erinedes oluliselt maksimumist 2009. aastal. Kui 2009. aastal oli BLV 186 917 eurot, siis 2013. aastaks on saavutatud uus kõrgtase 379 523 eurot. Aastal 2013 suurenes oluliselt müügitulu ja samuti varud ning selle tõttu püsis BLV väga heal tasemel. Ettevõtjad on suutnud piirata tootmiskulusid ja selle tõttu ei ole kasumi näitajad halvenenud. Kogu perioodi kohta on BLV näitaja muutunud kasvutrendis, kus aasta kohta keskmine näitaja suureneb 7,6%. (Joonis 48, lisa 1 tabel 16-1.4.2). Toetuse saajate BLV muutuse võrdlemisel kogu sektori BLV muutusega ilmneb sektoris ettevõtjatel esinev negatiivne muutus -2,5% aasta kohta. Meetme 1.4.2 toetust on saanud küllatki suured põllumajandustootjad, mille tõttu saab eeldada nende majandustulemuste stabiilsust. Suured turu muutused siiski võivad avalduda, kuid selleks on olemas riski varu. BLV tulemuste alusel saab hinnata olukorda 2013. aastal väga heaks.

Joonis 48 ja lisa 1 tabel 28-1.4.2 põhjal näeme, et tööjõu tootlikkus (BLV alusel) on oluliselt suurenenud viimastel aastatel ja oluline positiivne muutus toimus ka 2013. aastal. See tähendab, et investeeringutega soetatud tehnoloogia abil on optimeeritud tööjõu kasutamist. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus BLV alusel oli 2013. aastal 18 072 eurot, mis on parim tulemus viimase seitsme aasta jooksul. Perioodi keskmine aastane tööjõu tootlikkus toetuse saajate puhul on suurenenud 8,6% aastas ja kogu sektoris suurenenud 6,4% aastas. Siinkohal on oluline võrrelda tööjõu tootlikkust tööviljakusega, mis leitakse müügitulu alusel (lisa 1 tabel 30-1.4.2). Tööviljakus on suurenenud 15,7% aastas ja oli 2013. aastal kõrgeimal tasemel perioodi 2007–2013 jooksul. Tulemus kinnitab tööjõutootlikkuse suurenemist.

Joonis 48. Meetme 1.4.2 toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

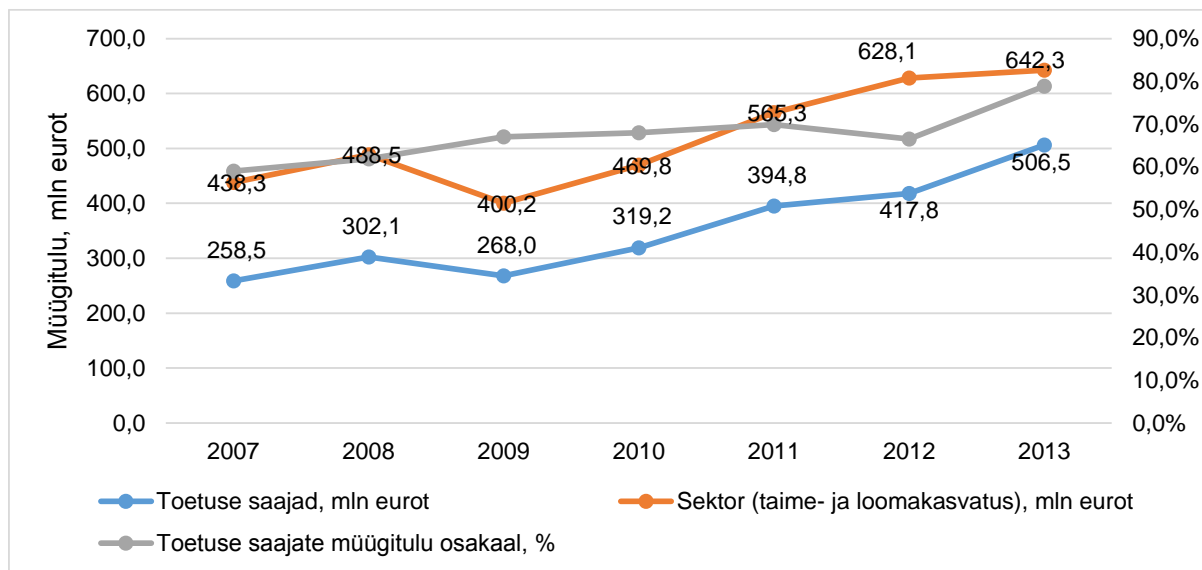
Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27 = 100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud keskmine NLV oli 2007. aastal 222 612 eurot, mis on 2013. aastaks suurenenud ning absoluutväärtus on 267 839 eurot. Perioodi 2007–2013 keskmine NLV aastane muutus on 3,1% aastas. Toetuse saajate positiivne NLV väärtus ja näitaja iga aastane kasv annab ülevaate sellest kui oluliselt on optimeeritud tegevust ning suurenenud põhivara hulk ja sellelt arvestatav kulum majanduskasvust on hästi tasakaalus. Tehnoloogia kasutusele võtmisega peab toimuma väga oluline BLV suurenemine, mis ületab kulumi kasvu. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektoris on olnud võrreldava perioodi jooksul aasta keskmine NLV muutus - 9,7%. (lisa 1 tabel 27-1.4.2).

Meetme 1.4.2 toetuse saajate varade käibekordajad on positiivse suunaga, kuid varade rentaablus on jätkuvalt negatiivse suunaga. Kuna müügitulemused on suurenenud piisavalt hästi ja suured investeeringud on mõju avaldanud, siis varade kasutegur on suurenenud. Nii on põhivara käibekordaja perioodil 2007–2013 aastas keskmiselt suurenenud 1,6% ja koguvara käibekordaja on suurenenud samal perioodil keskmiselt 0,8% aastas. Varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 13,4% aastas ning oli 2013. aastal tasemel 4,6%, mis on 1,8 protsendipunkti võrra väiksem tulemus võrreldes 2012. aasta tulemusega. (lisa 1 tabel 20-1.4.2)

Perioodil 2007–2013 oli meetme 1.4.2 toetuse saajate müügitulu stabiilne, suurenedes vaadeldaval perioodil keskmiselt 14,1% aastas. Aastal 2013 oli müügitulemus väga hea, kuna keskmine müügitulu ettevõtja kohta suurenes 2012. aasta tulemusega võrreldes ligikaudu 460 000 euro võrra. Taime- ja loomakasvatuse sektori keskmine müügitulu näitaja vähenes vaadeldaval perioodil 2,5% aastas. (lisa 1 tabel 29-1.4.2)

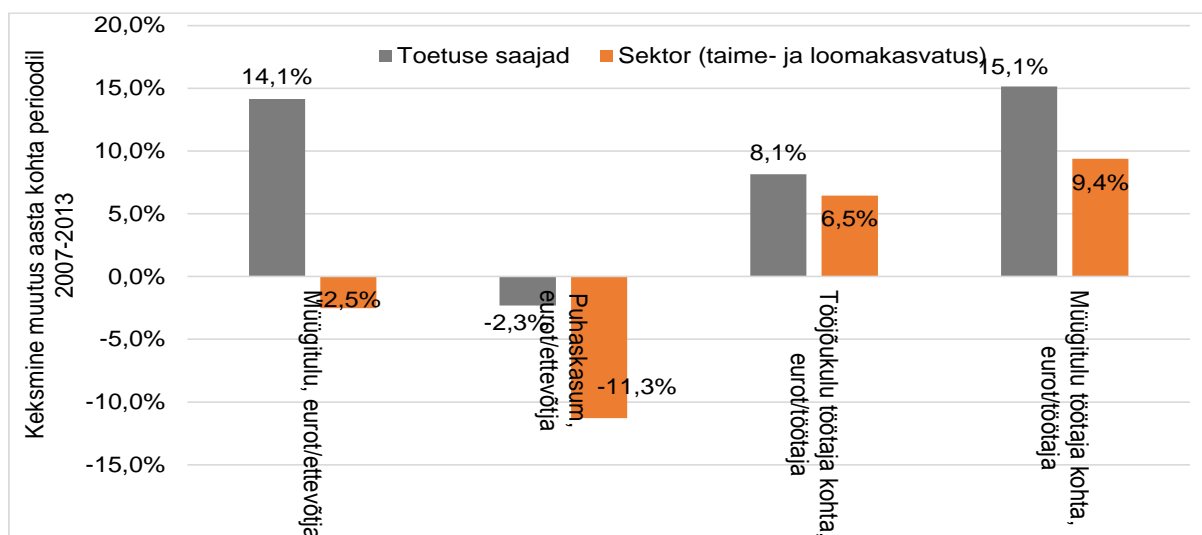
Turuosa analüüsimiseks vaadeldi perioodi 2007–2013 toetuse saajate müügitulu kogusumma kasvu ning võrreldi seda taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulu kasvuga SA andmetel. Vaadeldaval perioodil suurenes meetme 1.4.2 toetuse saajate müügitulu 11,9% aastas ja kogu sektori müügitulu 6,6% aastas. Vaadeldaval perioodil on küllatki stabiilsena püsinud toetuse saajate müügitulu osakaal kogu taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulust jäädes vahemikku

59,0-78,9%. Aastal 2013 aset leidnud toetuse saajate müügitulu suurenemine avaldas mõjutab turuosa aasta keskmise muutuse protsendile Vaadeldava perioodi jooksul on toetuse saajate turuosa muutus keskmiselt 5,0% aastas.(Joonis 49, lisa 1 tabel 32-1.4.2)

Joonis 49. Meetme 1.4.2 toetuse saajate turuosa ja kogu sektori müügitulu perioodil 2007–2013

Lisaks müügitulu ja turuosa muutusele ning BLV ja NLV muutusele saame hinnata teisi konkurentsivõime näitajaid. Puhaskasum ettevõtja kohta on nii meetme 1.4.2 toetuse saajatel kui ka kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel perioodil 2007–2013 vähenenud – vastavalt -2,3% ja 11,3% aasta kohta. Majandustulemuste otseste seoste võtmes on negatiivne tähendus suurenenud tööjõukuludel (8,1% aastas), kuid samal ajal näitab tööjõukulude suurenemine konkurentsivõimet – loomakasvatajad on suutnud tagada stabiilse palga kasvu, mis on ületab kogu sektori tööjõukulude kasvu. (Joonis 50, lisa 1 tabel 29-1.4.2)

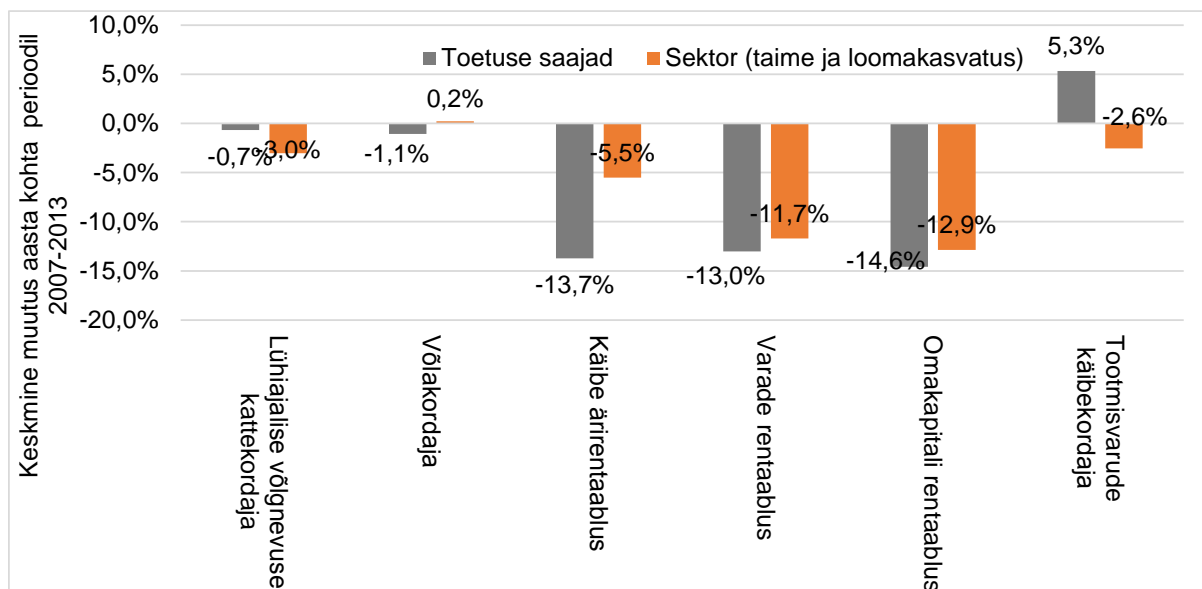

Joonis 50. Meetme 1.4.2 toetuse saajate ja kogu sektori konkurentsivõime näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Meetme 1.4.2 toetuse saajate konkurentsivõime näitajad on perioodi 2007–2013 jooksul valdavalt positiivse aasta keskmise muutusega, v. a puhaskasum. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektori konkurentsivõime näitajad on liikunud sarnaselt, kuid toetuse saajate tulemus on oluliselt positiivsem. Müügitulu on vaadeldaval perioodil püsinud

toetuse saajatel piisavalt stabiilne ja 2013. aasta müügitulemus oli väga hea. Kõige ebarahuldavama tulemuse annab toetuse saajate puhaskasum, mis on olnud negatiivse keskmise muutusega aasta kohta vaadeldaval perioodil. Kokkuvõtvalt võib järeldada, et meetme 1.4.2 toetuse saajate majandustulemused olid vaadeldaval perioodil väga head ning meetme 1.4.2 toetuse saajad on piisavalt konkurentsivõimelised.

Jätkusuutlikkuse näitajatest olulisemad on maksevõimet ilmestavad suhtarvud nagu intressikulude kattekordaja, lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Meetme 1.4.2 toetuse saajatel oli vaadeldaval perioodil lühiajalisi kohustusi vähem ning käibevara rohkem ettevõtja kohta võrreldes kogu taime ja loomakasvatuse sektori keskmise näitajaga ettevõtja kohta. Aasta aastalt on lühiajalise võlgnevuse kattekordaja toetuse saajatel suurenenud ja püsinud küllatki stabiilsena 1,3-1,5 vahel, jäädes 2013. aastal tasemele 1,51. Aastal 2013 oli kogu taime ja loomakasvatuse sektori näitaja 1,28. Toetuse saajate võlakordaja on samuti püsinud stabiilne ning perioodi 2007–2013 jooksul on aasta keskmine vähenemine olnud 1,1% aastas (positiivne tulemus). Aastal 2013 jäi võlakordaja tasemele 0,47. Sektori võlakordaja on perioodi jooksul aastas keskmiselt 0,2% suurenenud jäädes 2013. aastal tasemele 0,51. (Joonis 51, lisa tabel 32-1.4.2).

Joonis 51. Meetme 1.4.2 toetuse saajate ja kogu sektori jätkusuutlikkuse näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Varade rentaablusnäitaja meetme 1.4.2 toetuse saajatel ja kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel on viimastel aastatel langenud. Perioodil 2007–2013 oli toetuse saajate varade rentaablus vähenenud keskmiselt 13,0% aastas. Kasum ettevõttesse kasutatava vara ühe euro kohta oli 2007. aastal 10 senti ning 2013. aastal 4 senti. Omakapitali rentaablus on 2013. aasta jooksul vähenenud muutes ka kogu perioodi aasta keskmise näitaja negatiivseks (vähenemine keskmiselt 14,6% aastas). Sektori keskmine omakapitali rentaablus on vähenenud aastas 11,7%. (Joonis 51, lisa tabel 32-1.4.2) Omakapitali rentaabluse näitaja alusel hinnatakse omanike raha paigutamise otstarbekust. Seega on toetuse saajate osanikud oma finantsvahendeid paigutanud võrreldes kogu sektori tulemusega küllatki võrdse tulemusega – vastavalt 7,2% ja 8,2%.

Kokkuvõtvalt järeldame, et meetme 1.4.2 toetuse saajad olid vaadeldaval perioodil 2007–2013 jätkusuutlikkuse näitajate osas küllatki samal positsioonil võrreldes kogu taime- ja

loomakasvatusektori samade näitajatega. Kuigi mitmete jätkusuutlikkuse näitajate tulemus on paranenud 2013. aastal, siis kogu perioodi keskmine muutus aasta kohta on negatiivne. Analüüsist ei avaldu kriitilisi tulemusi, mis seaksid kahtluse alla toetuse saajate jätkusuutlikkuse.

2.14.MEEDE 1.4.3 – BIOENERGIA TOOTMISE INVESTEERINGUTOETUS (121)

Biokütuse kasutamise edendamine annab panuse töhusa energiaturu kujundamisse, suurendades taastuvatest energiaallikatest toodetava energia osatähtsust. Meetme 1.4.3 alusel saavad toetust taotleda maapiirkonnas tegutsevad ettevõtjad, kelle põllumajandussaaduste müügitulu ja omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisest saadud põllumajandustoodete müügitulu moodustab vähemalt 50% ettevõtja kogu müügitulust. Viimane taotlusvoor toimus 2012. aasta sügisel, mistõttu on kaks viimast aastat olnud investearingute tegemiseks. Kokku toimus programmiperioodil viis taotlusvoor.

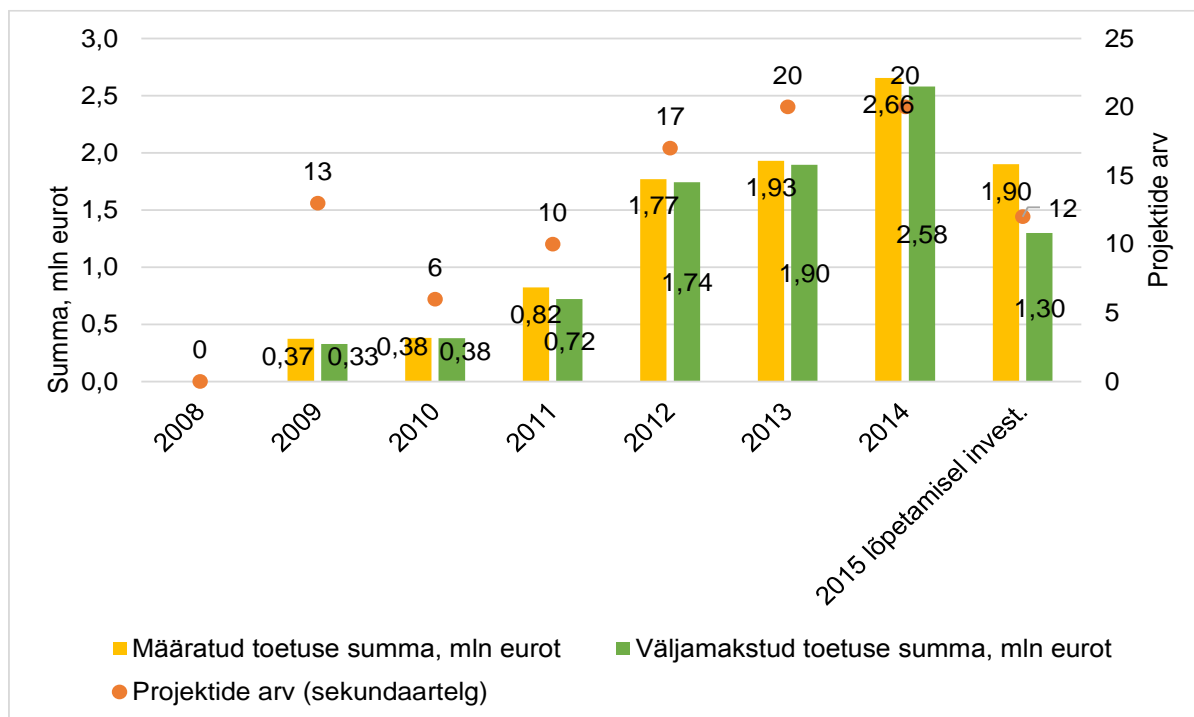
Meetme 1.4.3 toetuse saajate arv perioodil 2007–2014 on kokku 90 ettevõtjat (sh FIEd, tulundusühistud) ja määratud toetuse summa 11,4 mln eurot. Toetatud projektide arv kokku oli 114, mis näitab vähest korduvat toetuse saamist (keskmiselt 1,26 toetatud projekti ühe ettevõtja kohta). Seisuga 31.12.2014 on projekti tegemisest loobunud 10 ettevõtjat, kellele oli määratud toetust summas 1,5 mln eurot. Tegevuste katkestamist tuleb pidada küllaltki oluliseks, sest toetuse summa alusel moodustab osatähtsus 13,1% ja ettevõtjate arvu alusel 11,1%. Märkitud näitajaid tuleb arvestada seatud sihttasemete täitmise hindamisel.

Eeldatav kogu projektide arv programmi lõpuks on 104, kuna seisuga 31.12.2014 oli väljamakse (sh osaline) tehtud märkitud projektidele. Ettevõtjate arv sellisel juhul oleks 81 investearingute rakendanud toetuse saajat.

Perioodil 2008–2014 on lõpetatud kokku 92 projekti 74 ettevõtja poolt. Lõpetatud projektide makstud toetuse summa kokku on 7,9 mln eurot. Lõpetamata on veel 12 ettevõtja projekti toetuse summas 1,9 mln eurot, millest omakord on osaliselt teostatud ja välja makstud 1,3 mln eurot. (Joonis 52) Üksnes kahele ettevõtjale ei ole väljamakset tehtud, mis tähendab, et valdavalt investearingud lõpetatakse.

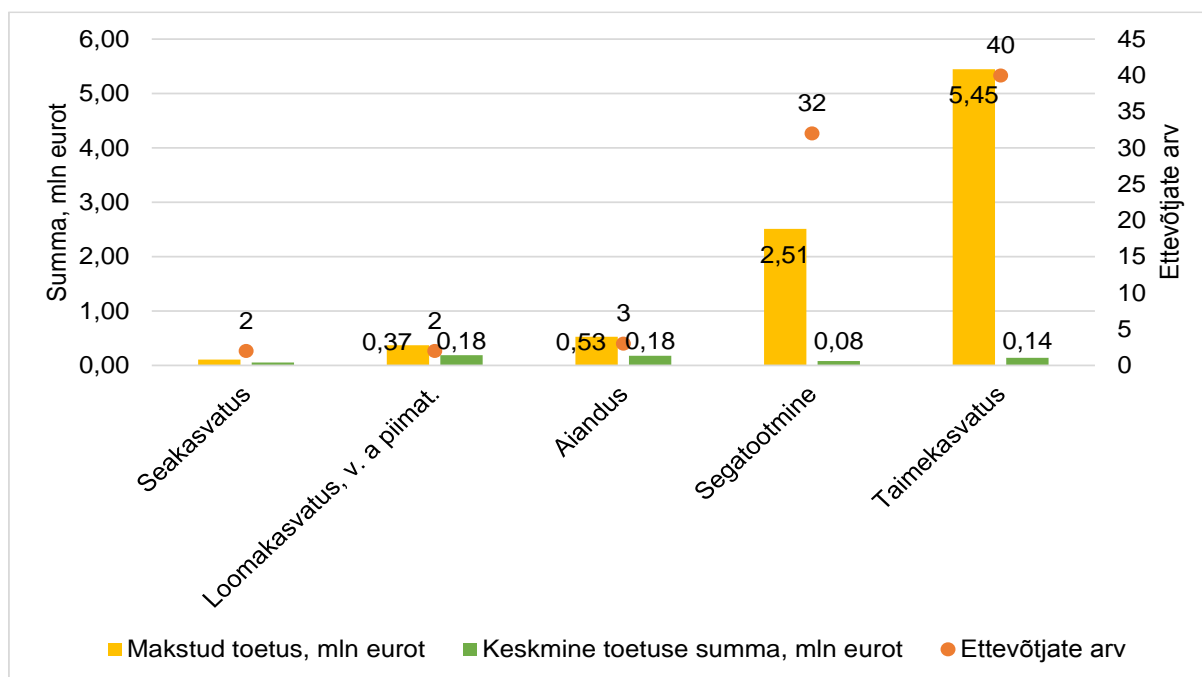
Välja makstud ja sh osaliselt välja makstud projektide toetuse summa kokku on 8,9 mln eurot. Aastal 2014 lõpetati 20 projekti, millede kohta välja makstud toetuse summa oli 2,5 mln eurot. (Joonis 52).

Lisaks katkestatud projektide toetuse summale saame hinnata määratud toetuse summa ja tegelikult välja makstud toetuse summa vahet. Võrdluse tulemusena hindame projektide terviklikkust ja odavnemist. Joonis 52 andmete analüüsimisel ilmneb, et kõikidel aastatel tehtud projektide välja makstud toetuse summa osakaal on üle 87,7%. Kokku on lõpetatud ja välja makstud projektide toetuse summa vähenenud 0,3 mln eurot, mis moodustab 3,8% lõpetatud projektide määratud toetuse summast (7,9 mln eurot). Tulemust arvestades on meetme 1.4.3 projekte tehtud piisavalt terviklikult või siis jäetud investearingute tegemata arvestades küllaltki suurt katkestajate arvu (10 ettevõtjat).

Joonis 52. Meetme 1.4.3 lõpetatud projektide arv ja välja makstud toetuse summa võrdlus määratud toetuse summaga (seisuga 31.12.2014)

Analüüsid välj maksega projekte (79) perioodil 2008–2014 ettevõtjate tegevusalade lõikes, siis on enim toetust saanud taimekasvatuse tegevusala ettevõtjad (40) bioenergia kasutamise investeeringuteks (makstud toetus 5,4 mln eurot). Järgneb segatootmise tegevusala ettevõtjate arv (32) makstud toetuse summaga 2,5 mln eurot. Ülejäänud tegevusalade puhul (loomakasvatus, aiandus) on toetuse saamine olnud äärmuslikult väike. (Joonis 53)

Joonis 53. Meetme 1.4.3 makstud toetuse summa ning ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (seisuga 31.12.2014)

Perioodil 2008–2014 on toetust makstud 139 tegevuse ellu viimiseks, millest 61,2% (85 tegevust) on energiakultuuri kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks

vajaliku masina või seadme soetamine. Toetatava investeeringu summa kokku on samuti suurim eelnimetatud tegevusel (11,8 mln) ehk 68,0% kogu toetatavast investeeringute summast (17,3 mln eurot). Makstud toetuse summa on vastavalt 6,1 mln eurot. Tegevuste arvu poolest järgneb hoone või rajatise ehitamine (22 korda). Toetatud investeeringu summa ja makstud toetuse summa kokku oli väikseim elektripaigaldiste ehitamiseks (1 tegevust investeeringu summa 12,4 tuhat eurot). (lisa 1 tabel 6-1.4.3)

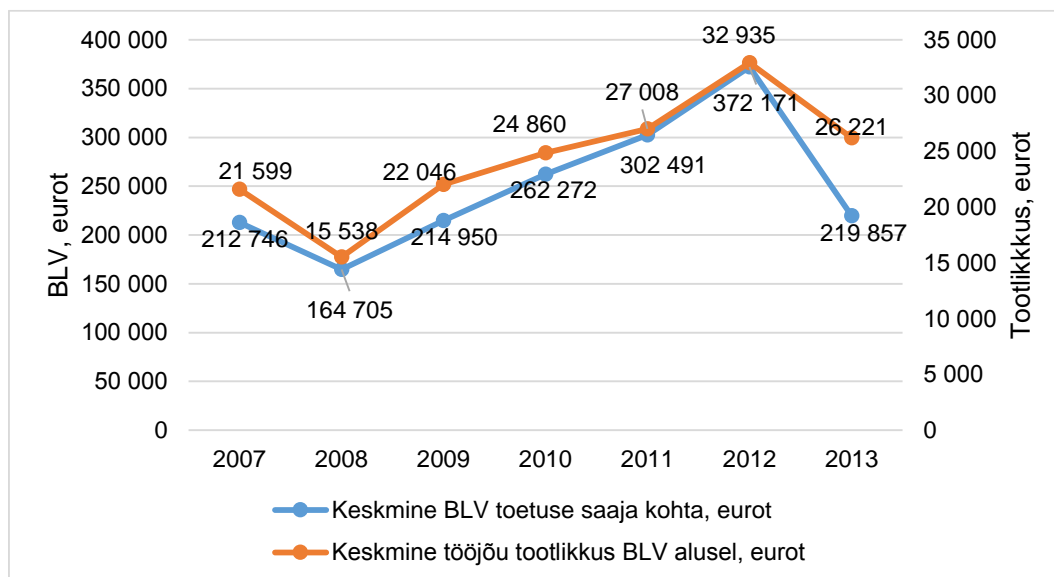
Vaadeldes seatud sihttasemete täitmist Joonis 52 alusel, siis meetmest 1.4.3 toetatud ettevõtjate arv on täidetud rahuldavalt (43,8%) ja samal ajal on välja makstud toetusega investeeringute maht kõigest 17,3 mln eurot. See tähendab, et investeeringute sihttasemest (46,0 mln eurot) on täidetud 37,6%. Meetme väljundnäitajate hindamise tulemus on rahuldav.

Meetme 1.4.3 rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate BLVd. Nii BLV kui kõigi ülejäänud käesolevas peatükis esitatud majandusnäitajate analüüsi kaasati need ettevõtjad (äriühingud), kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2007–2013 kohta kättesaadavad (39 äriühingut toetuse saajatena).

Meetme toetuse saajate tulemuste ja konkurentsivõime hindamiseks analüüsitakse majanduslikke tulemusi BLV, varade tootlikkuse, tööjõutootlikkuse ning mõningate jätkusuutlikkust näitavate suhtarvude kaasabil. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv ja tööjõu tootlikkus BLV alusel.

Toetuse saajate loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2007–2013 külltki stabiilne, kus aasta kohta keskmiselt on näitaja muutus 0,5%. Üksikute aastat võrdluses on olnud siiski suuri erinevusi. Kui 2009. aastal oli BLV 214 950 eurot, siis 2012. aastaks saavutas näitaja kõrgtaseme 372 170 eurot, kuid see ei ole püsinud 2013. aastal. Aastal 2013 müügitulu vähenes, kuid varud suurenesid ning selle tõttu ei toimunud BLV väga suurt langust. Ettevõtjad on suutnud piirata tootmiskulusid ja selle tõttu ei ole kasumlikkuse näitajad oluliselt halvenenud. Toetuse saajate keskmine BLV näitaja oli 2013. aastal 219 857 eurot. (Joonis 54, lisa 1 tabel 16-1.4.3). Toetuse saajate BLV muutuse võrdlemisel kogu sektori BLV muutusega ilmneb võrreldav negatiivne muutus -5,8% aasta kohta. Meetme toetust on saanud piisavalt suured põllumajandustootjad, mille tõttu saab eeldada nende majandustulemuste stabiilsust isegi muutavas turuolukorras. BLV tulemuste alusel saab hinnata tulemusnäitajat 2013. aastal heaks.

Joonis 54 ja lisa 1 tabel 28-1.4.3 põhjal näeme, et tööjõu tootlikkus (BLV alusel) on oluliselt suurenenud viimastel aastatel, mis tähendab, et investeeringutega soetatud tehnoloogia abil on optimeeritud tööjõu kasutamist. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus BLV alusel oli 2013. aastal 26 221 eurot, mis on paremuselt kolmas tulemus viimase seitsme aasta jooksul. Perioodi keskmine aastane tööjõu tootlikkus toetuse saajate puhul on suurenenud 3,3% aastas ja kogu sektoris on näitaja suurenenud 6,4% aastas. Siinkohal on oluline võrrelda tööjõu tootlikkust tööviljakusega, mis leitakse müügitulu alusel (lisa 1 tabel 30-1.4.3). Tööviljakus on suurenenud 7,0% aastas ja oli 2013. aastal väga heal tasemel perioodi 2007–2013 aastate võrdluses. Tulemus kinnitab tööjõutootlikkuse suurenemist ning BLV vähenemist teiste tegurite mõjul kui seda on tööjõu kasutamine.

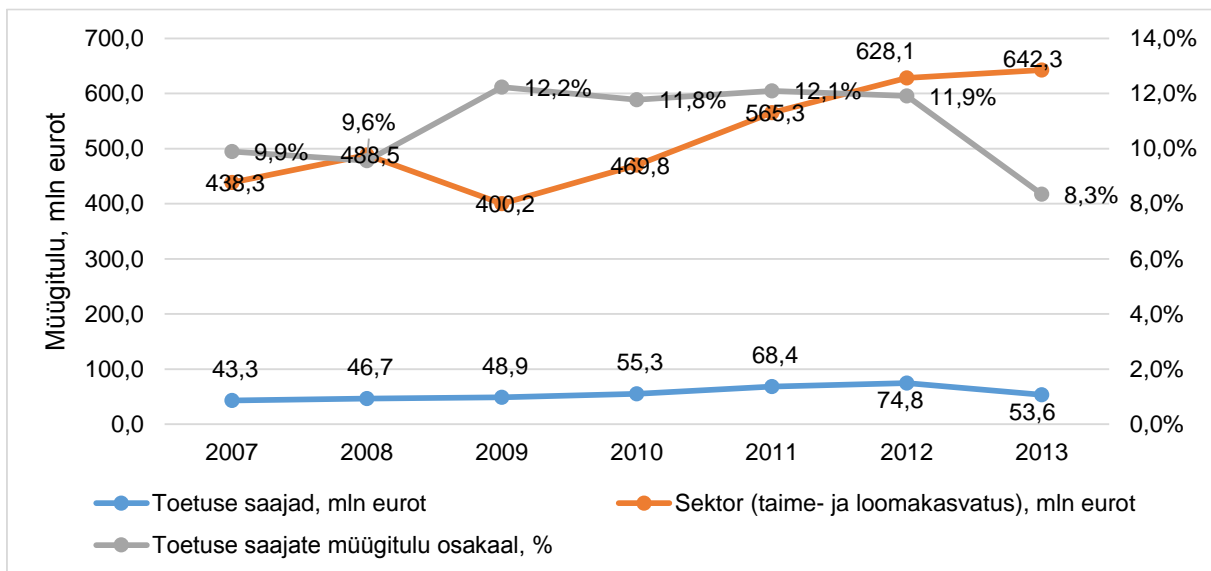

Joonis 54. Meetme toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27 = 100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud keskmine NLV oli 2007. aastal 231 750 eurot, mis on 2013. aastaks vähenenud ning absoluutväärtus on 171 403 eurot. Perioodi 2007–2013 keskmine NLV aastane muutus on -4,9%. NLV väärtus ja näitaja vähenemine annab ülevaate sellest kui oluliselt mõjutab suurenenud põhivara hulk ja sellelt arvestatav kulum majanduskasvu tulemust. Tehnoloogi kasutusele võtmisega peab toimuma väga oluline BLV suurenemine, mis ületab kulumi kasvu. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektoris on olnud vaadeldava perioodi jooksul aasta keskmine NLV muutus -9,1%. (lisa 1 tabel 27-1.4.3).

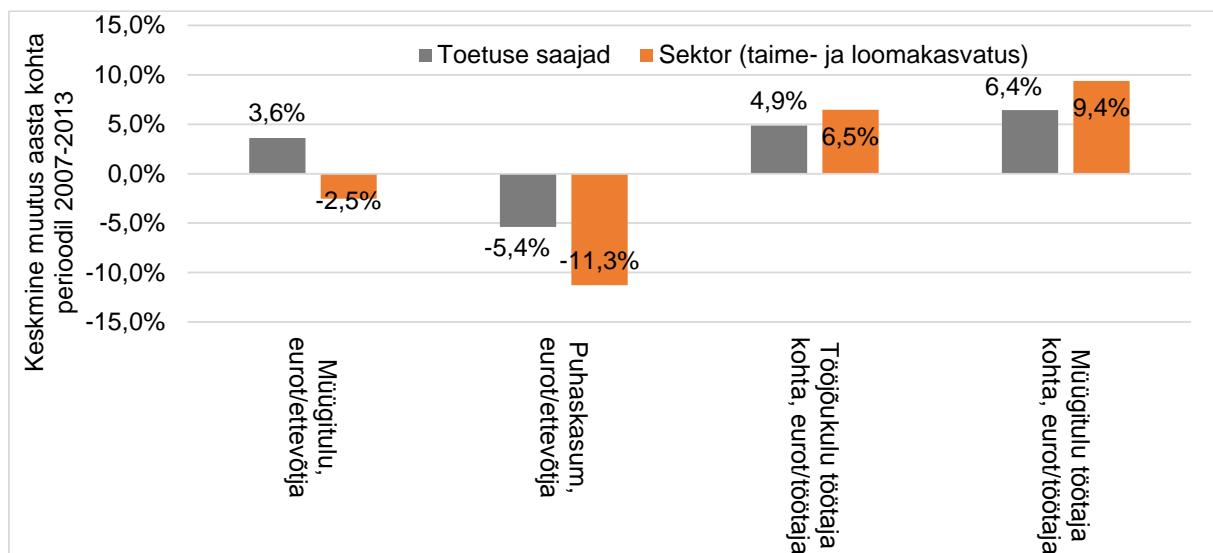
Meetme 1.4.3 toetuse saajate varade käibekordajad ja rentaablus on jätkuvalt negatiivse suunaga. Kuna varad on suurenenud kiiremini kui müügitulemused, siis ei ole varade kasutegur suurenenud. Nii on põhivara käibekordaja perioodil 2007–2013 aastaks keskmiselt vähenenud 7,3% ja koguvara käibekordaja on vähenenud samal perioodil keskmiselt 7,1% aastaks. Varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 14,4% aastaks ning oli 2013. aastal tasemel 5,5%, mis on 2,4 protsendipunkti võrra väiksem tulemus võrreldes 2012. aasta tulemusega. (lisa 1 tabel 20-1.4.3)

Perioodil 2007–2013 oli meetme 1.4.3 toetuse saajate keskmise müügitulu muutus väike, suurenedes vaadeldaval perioodil keskmiselt 3,6% aastaks. Aastal 2013 oli müügitulemus keskmine, kuna toimus vähenemine 2012. aasta tulemusega võrreldes ligikaudu 268 000 euro võrra. Taime- ja loomakasvatuse sektori keskmine müügitulu näitaja vähenes vaadeldaval perioodil -2,5% aastaks. (lisa 1 tabel 29-1.4.3) Turuosa analüüsimiseks vaadeldi perioodi 2007–2013 toetuse saajate müügitulu kogusumma kasvu ning võrreldi seda taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulu kasvuga SA andmetel. Vaadeldaval perioodil suurenes meetme 1.4.3 toetuse saajate kogu müügitulu 3,6% aastaks ja kogu sektori müügitulu 6,6% aastaks. Vaadeldaval perioodil on küllatki stabiilsena püsinud toetuse saajate müügitulu osakaal kogu taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulust jäädes vahemikku 8,3-12,2%. Aastal 2013 on turuosa vähenenud ning on perioodi madalaimal tasemel 8,3%. Selle tõttu on kogu perioodi toetuse saajate turuosa aastane muutuse keskmiselt -2,8%. (Joonis 55, lisa 1 tabel 31-1.4.3)

Joonis 55. Meetme 1.4.3 toetuse saajate turuosa ja kogu sektori müügitulu perioodil 2007–2013

Lisaks müügitulu ja turuosa muutusele ning BLV ja NLV muutusele saame hinnata teisi konkurentsivõime näitajaid. Puhaskasum ettevõtja kohta on nii meetme 1.4.3 toetuse saajatel kui ka kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel perioodil 2007–2013 vähenenud – vastavalt -5,4% ja -11,3% aasta kohta. Majandustulemuste otseste seoste võtmes on negatiivne tähendus suurenenud tööjõukuludel (4,9% aasta keskmine muutus), kuid samal ajal näitab tööjõukulude suurenemine konkurentsivõimet – toetust saanud põllumajandusettevõtjad on suutnud tagada stabiilse palga kasvu, mis on võrreldav kogu sektori tööjõukulude kasvuga. (Joonis 56, lisa 1 tabel 29-1.4.3)

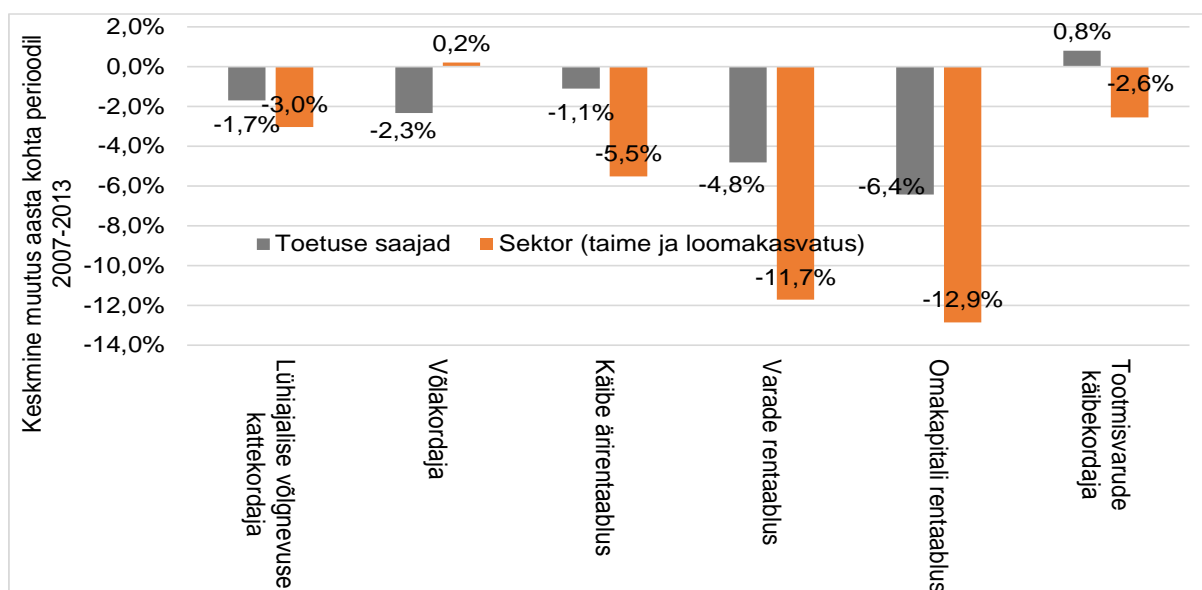
Joonis 56. Meetme 1.4.3 toetuse saajate ja kogu sektori konkurentsivõime näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Meetme 1.4.3 toetuse saajate konkurentsivõime näitajad on perioodi 2007–2013 jooksul valdavalt positiivse aasta keskmise muutusega, v. a puhaskasum. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektori konkurentsivõime näitajad on liikunud küllatki sarnaselt, kuid toetuse saajate konkurentsivõime tulemuslikkus on parem. Müügitulu on vaadeldaval perioodil püsinud toetuse saajatel piisavalt stabiilne, kuid 2013. aasta müügitulemus oli keskmine. Kokkuvõtvalt võib järeldada, et meetme 1.4.3 toetuse saajate

majandustulemused olid vaadeldaval perioodil head ning meetme 1.4.3 toetuse saajad on piisavalt konkurentsivõimelised.

Jätkusuutlikkuse näitajatest olulisemad on maksevõimet ilmetavad suhtarvud nagu intressikulude kattekordaja, lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Meetme 1.4.3 toetuse saajatel oli vaadeldaval perioodil lühiajalisi kohustuste ja käibevara suhe küllatki sarnane kogu taime ja loomakasvatuse sektori keskmise näitajaga ettevõtja kohta. Perioodi jooksul on toetuse saajate lühiajalise võlgnevuse kattekordaja püsinud küllatki stabiilsena 1,36-1,60 vahel, jäädes 2013. aastal tasemele 1,37. Aastal 2013 oli kogu taime- ja loomakasvatuse sektori näitaja 1,28. Toetuse saajate võlakordaja on samuti püsinud stabiilne ning perioodi 2007–2013 jooksul on aasta keskmine suurenemine olnud 0,1% aastas. Aastal 2013 jäi võlakordaja tasemele 0,52. Sektori võlakordaja on perioodi jooksul aastas keskmiselt 0,2% suurenenud jäädes 2013. aastal tasemele 0,51. (Joonis 57, lisa tabel 32-1.4.3).

Varade rentaablusnäitaja meetme 1.4.3 toetuse saajatel ja kogu taime- ja loomakasvatuse sektori ettevõtjatel on viimastel aastatel langenud. Perioodil 2007–2013 oli toetuse saajate varade rentaablus vähenenud keskmiselt 14,4% aastas. Kasum ettevõttes kasutatava vara ühe euro kohta oli 2007. aastal 14 senti ning 2013. aastal 6 senti.

Joonis 57. Meetme 1.4.3 toetuse saajate ja kogu sektori jätkusuutlikkuse näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Omakapitali rentaablus on 2013. aasta jooksul vähenenud ja kogu perioodi aasta keskmine muutus on negatiivne (vähenemine keskmiselt 15,1% aastas). Tulemust mõjutab eelkõige 2007. aasta, mil omakapitali rentaabluse näitaja oli väga heal tasemel. Sektori keskmine omakapitali rentaablus on vähenenud aastas 11,7%. (Joonis 57, lisa tabel 32-1.4.3) Omakapitali rentaabluse näitaja alusel hinnatakse omanike raha paigutamise otstarbekust. Seega peavad toetuse saajad oma finantsvahenditega tehtavate tegevuste otstarbekust täiendavalt hindama ning tegema vajalikke otsuseid omakapitali rentaabluse tõstmiseks.

Kokkuvõtvalt järeldame, et meetme 1.4.3 toetuse saajad olid vaadeldaval perioodil 2007–2013 jätkusuutlikkuse näitajate osas küllatki sarnasel tasemel võrreldes kogu taime- ja loomakasvatussektori samade näitajatega. Kuigi enamuse jätkusuutlikkuse näitajate

tulemus on vähenenud 2013. aastal ja kogu perioodi trend on negatiivne, siis ei ilmne analüüsist kriitilisi tulemusi, mis seaksid kahtluse alla toetuse saajate jätkusuutlikkuse.

2.15. MEEDE 1.5.1 – METSA MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE

Metsa majandusliku väärtuse parandamise meetme eesmärgiks oli metsa tootmispotentsiaali tõstmine metsa liigilise koosseisu parandamiseks või ökoloogiliste väärtuste säilitamiseks ning kasvamajäävate puude väärtuse suurendamiseks; metsa majandamise keskmise tulususe tõstmine; metsaressursi mitmekülgne ja jätkusuutlik majandamine ning ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

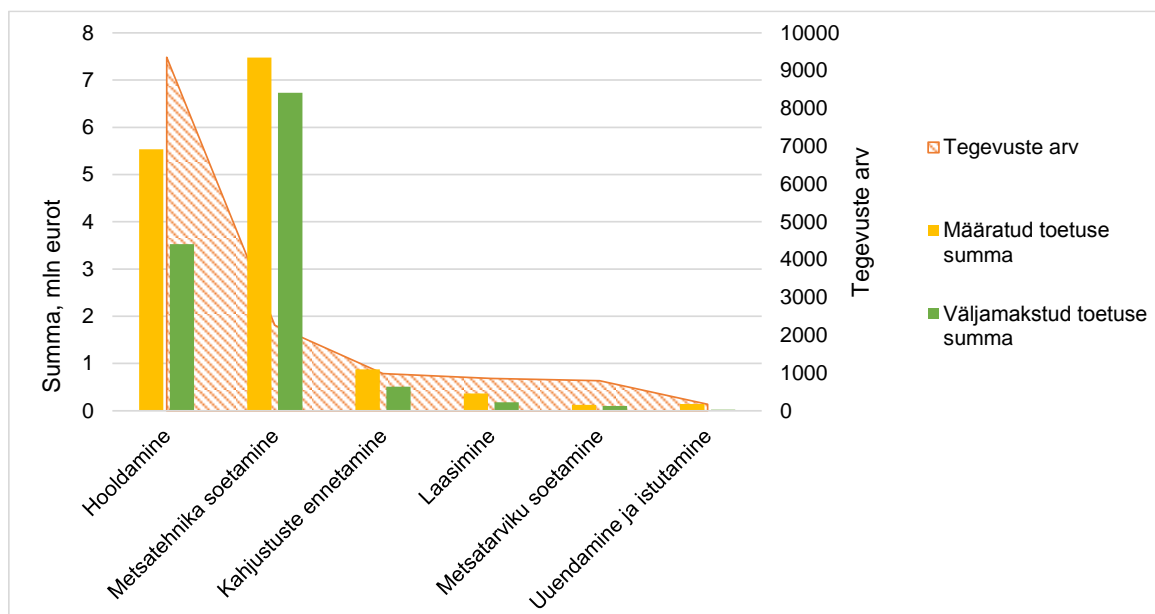
- Toetatud omandite arv – 3 000. Täidetud 282%.
- Kogu investeerimismaht – 20,4 mln eurot. Täidetud 160%.
- Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja väärtuse suurendamine (ha) – 3 000 ha. Täidetud 1495%.

Meetme 1.5.1 määratud toetuse abil oli planeeritud teostada metsa tootmispotentsiaali tõstvaid ja väärtust suurendavaid investeeringuid kokku 44 842 hektaril, millest 26 135 ha oli tööd teostatud ja välja makstud. Toetatud omandite arv oli 8 454 toetuse määramise alusel, ületades 2014. aasta lõpuks seatud sihttasest ligi kolmekordselt. Kogu määratud toetuse summaga seotud abikõlblike tegevuste summa oli 32,6 mln eurot, ületades 2014. aasta lõpuks seatud sihttasest 60%.

Meetme rakendamisest alates on määratud toetus 14 411 tegevuse teostamiseks (lisa 1 tabel 6-1.5.1). Heakskiidetud taotluste alusel toestati tegevustena kõige enam hooldusraiet (tegevuste arv 9 355) ja soetati metsatehnikat (2 259 tegevust). Metsatehnika soetamiseks määrati toetust 18,6 mln eurot (57% kogu määratud toetuse summast), hooldusraie tegemiseks 11,3 mln eurot (35%) ja kahjustuste ennetamiseks 1,4 mln eurot (4,4%). Keskmine määratud toetuse summa tegevuse kohta oli 2,3 tuhat eurot. Näitaja oli kõige suurem metsatehnika soetamisel – 8,2 tuhat eurot. Hooldusraie tegemisel oli keskmine määratud toetuse summa 324 eurot/ha, laasimisel 295 eurot/ha ning metsa uuendamisel ja istutamisel 1,2 tuhat eurot/ha kohta (lisa 1 tabel 6-1.5.1).

Toetust maksti välja seisuga 31.12.2014 kokku 11,0 mln eurot, moodustades määratud toetuse summast 76%. Kõige enam oli toetust välja makstud metsatehnika soetamiseks summas 6,7 mln eurot, moodustades kogu väljamakstud toetuse summast 61%. (Joonis 58)

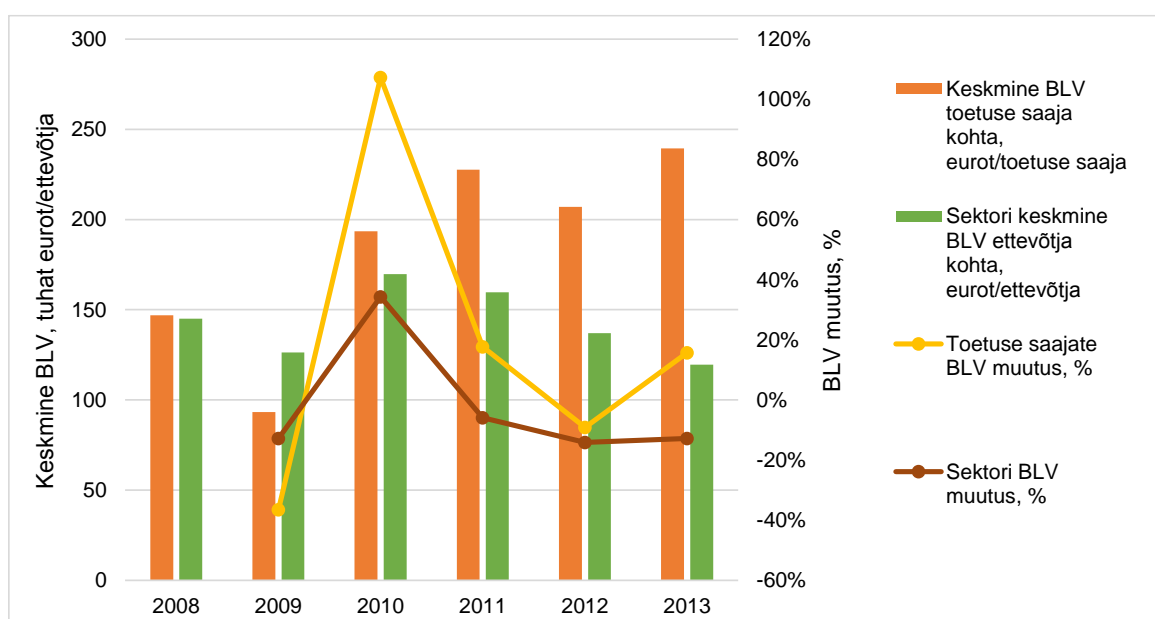
Uusi tehnoloogiaid ja tooteid heakskiidetud ja välja makstud tegevuste puhul ei tuvastanud.

Joonis 58. Määratud toetus ja tegevuste arv ning välja makstud summa perioodil 2008-2014 tegevuste liikide lõikes

Meetme 1.5.1 rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate BLV-d. Analüüsi kaasati need ettevõtjad, kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2008–2013 kohta kättesaadavad (142 toetuse saajat). Selleks, et analüüsi tulemused aastate lõikes oleksid paremini võrreldavad, analüüsiti vaadeldaval perioodil samade ettevõtjate majandusaasta näitajaid.

Perioodil 2008–2013 suurenes toetuse saajate BLV keskmiselt 10% aastas. Sektori keskmine (metsamajandus ja metsavarumine) BLV vähenes kogu metsamajanduse ja metsavarumise sektori BLV samal perioodil keskmiselt 3,8% võrra aastas. (Joonis 59, lisa 1 tabel 16-1.5.1)

Joonis 59. Toetuse saajate ja sektori keskmine brutolisandväärtus ja selle muutus ettevõtja kohta perioodil 2008–2013

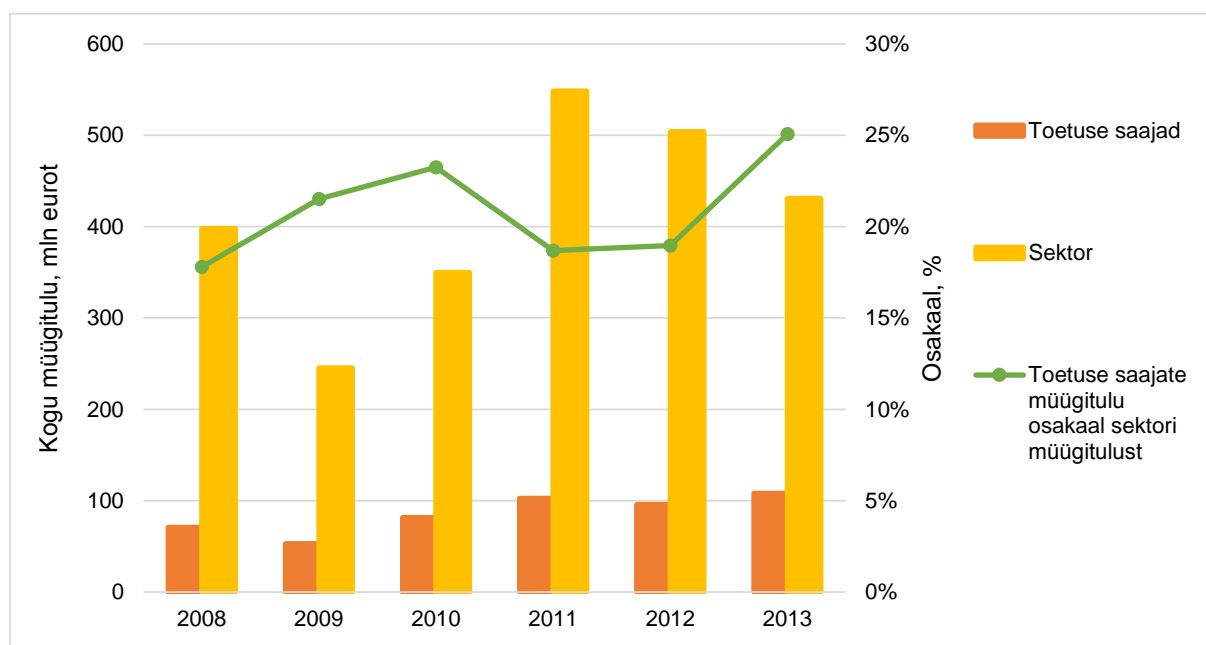
Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõustandardi koefitsiendiga (EL27 = 100%) (lisa 1 tabel 27-1.5.1). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Toetuse

saajate ostujõustandardiga korrigeeritud NLV oli 2013. aastal 252,8 tuhat eurot, suurenedes seejuures perioodil 2008–2013 keskmiselt 11% aastas. Kogu sektori aasta keskmine majanduskasv vähenes samal perioodil 2,9%.(lisa 1 tabel 27-1.5.1)

Toetuse saajate tööjõu tootlikkus oli 2013. aastal 48,5 tuhat eurot täistööajaga töötaja kohta, suurenedes perioodil 2008–2013 keskmiselt 11% võrra aastas. Sektori keskmine tööjõu suurenes samal perioodil keskmiselt 12% võrra aastas. (lisa 1 tabel 28-1.5.1) Toetuse saajate tööjõu tootlikkuse kasvu mõjutas enim BLV kasv (10%), kuna töötajate arv analüüsi kaasatud toetuse saajatel oluliselt ei muutunud (vähenes 0,7%) vaadeldaval perioodil.

Hindamisküsimusele, mil määral on toetatud investeeringud suurendanud metsandusettevõtte turulepääsu ja turuosa, vastuse leidmiseks analüüsiti toetuse saajate müügitulu kasvu aastatel 2008–2013 ning võrreldi tulemust kogu metsamajanduse ja metsavarumise sektori müügitulu kasvuga tuginedes SA andmetele. Analüüsi kaastaud väljamakse saanud toetuse saajate müügitulu kokku oli 2013. aastal 108,0 mln eurot (lisa 1 tabel 31-1.5.1). Perioodil 2008–2013 suurenes toetuse saajate müügitulu keskmiselt 8,8% aastas. Sektori keskmine müügitulu suurenes samal perioodil keskmiselt 1,6% võrra aastas. (Joonis 60)

Toetuse saajate müügitulu kasvas mõnevõrra kiiremini sektori keskmisest. Aastal 2008 moodustas toetuse saajate müügitulu 18% kogu sektori müügitulust, 2013. aastal oli vastav näitaja 25%. **Seega suurenes perioodil 2008–2013 toetuse saajate turuosa seitsme protsendipunkti võrra, millega seoses saab toetuse saajate turulepääsu ja turuosa suurenemist lugeda heaks.**

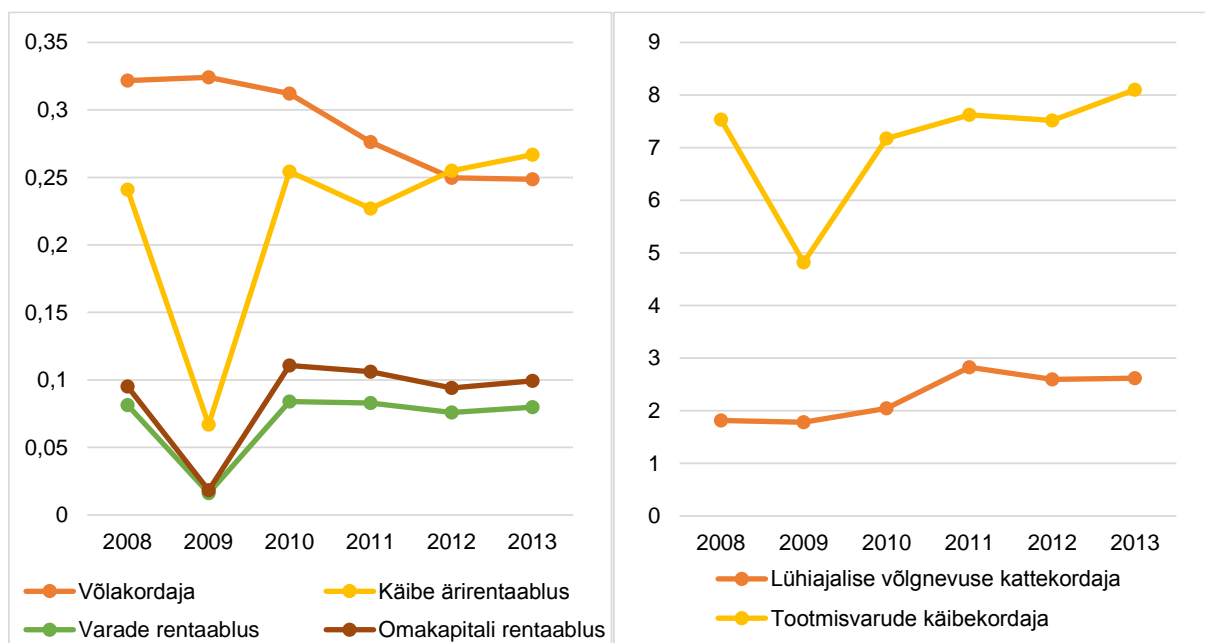

Joonis 60. Väljamakse saanud toetuse saajate turuosa

Toetuse mõju hindamiseks analüüsiti toetuse saajate jätkusuutlikkust kasumlikkuse ja kohustuste täitmise võime alusel. Toetuse saajate näitajaid võrreldi metsamajanduse ja metsavarumise sektori vastavate näitajatega. Ettevõtja maksevõimet näitavad lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Meetme 1.5.1 toetuse saajate lühiajalised kohutused suurenesid keskmiselt 4,8% aastas, samas kui käibevara suurenes keskmiselt 13% aastas. Sellega seoses suurenes lühiajalise

võlgnevuse kattekordaja keskmiselt 7,6% võrra aastas. Samas kogu sektori lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja suurenemine vaid 0,2%. **Nii toetuse saajatel kui ka kogu sektoril oli kõikidel vaadeldavatel aastatel maksevõime näitaja suhtarvuna hea tasemel ehk üle 1,6** (Joonis 61, lisa 1 tabel 32-1.5.1)

Võlakordaja osas vaadeldi toetuse saajate varade ja kohustuste suhet ning võrreldi kogu sektoriga. Toetuse saajate kohustused suurenesid perioodil 2008–2013 keskmiselt 5,9% aastas ning varad suurenesid keskmiselt 11% võrra aastas, mistõttu võlakordaja vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 5,0%. Ka kogu sektori võlakordaja vähenes vaadeldaval perioodil 12%. Võlakordaja oli toetuse saajatel võrreldes kogu sektoriga madalam aastatel 2008–2009 ning peale seda oli järgnevatel aastatel (2010–2013) olukord vastupidine. **Seega olid toetuse saajad alates 2010. aastast võõrkapitalist rohkem sõltuvuses võrreldes kogu sektoriga. Samas suhtarvuna vaadelduna oli toetuse saajate võlakordaja kõikidel aastatel normaalsel tasemel, mis tähendab, et näitaja oli väiksem kui 0,5.** (Joonis 61, lisa 1 tabel 32-1.5.1)

Joonis 61. Väljamakse saanud toetuse saajate jätkusuutlikkus perioodil 2008-2013

Käibe ärirentaablus arvutatakse ärikasumi jagamisel müügituluga. Analüüsitud toetuse saajate müügitulu suurenes perioodil 2008–2013 keskmiselt 8,8% aastas ja ärikasum keskmiselt 11% aastas. Seega suurenes toetuse saajate käibe ärirentaablus vaatlusalusel perioodil keskmiselt 2,1% aastas. Metsamajanduse ja metsavarumise sektori ettevõtete käibe ärirentaablus suurenes samal perioodil keskmiselt 29%. (Joonis 61, lisa 1 tabel 32-1.5.1)

Varade rentaablus näitab, kui palju ettevõtja toodab ärikasumit vara väärtuse suhtes. Perioodil 2008–2013 vähenes nii toetuse saajatel kui kogu sektori ettevõtetel varade rentaablus vastavalt 0,4% ja 2,9% aastas. Omakapitali rentaablus suurenes toetuse saajatel 0,9%, samas kogu sektori ettevõtetel vähenes näitaja 9,7%. **Seega oli varade kasutamine muutunud aasta aastal ebaefektiivsemaks, samas oli investeringute efektiivsus vaadeldaval perioodil suurema muutuseta.** (Joonis 61, lisa 1 tabel 32-1.5.1)

2.16. MEED 1.5.2 – METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123)

Meede on rakendatud vajadusest edendada puiduliste metsandussaaduste töötlemisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõimelist arengut, soodustada innovaatilise ning mikroettevõtja jaoks uuendusliku tehnoloogia kasutuselevõttu ja toote sortimendi laiendamist, tagades puiduliste metsandussaaduste ökonoomse ja tõhusa kasutamise.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud omandite arv – 100. Täidetud 92%.
- Kogu investeerimismaht – 13,5 mln eurot. Täidetud 73%.
- Mikroettevõtete, kes võtavad kasutusele uusi tooteid, tehnoloogiaid, arv – 100. Täidetud 92%.

Meetme raames oli seisuga 31.12.2013 esitatud 234 toetuse taotlust, millest oli heaks kiidetud 117 (50%) (Tabel 10). Mikroettevõtjate vajadus investeeringutoetuse järele on suur. Kokku sai toetust 103 erinevat ettevõtjat. Seega on korduvalt toetust saanud ettevõtjate osakaal üks väiksemaid võrreldes teiste MAK meetmetega. Heakskiidetud taotluste osakaal esitatud taotlustest on voorude lõikes olnud varieeruv jäädes vahemikku 20%–79% (Tabel 10). Määratud toetuse summa kokku oli 6,8 mln eurot, mis moodustab 45% taotletud toetuse summast. Seisuga 31.12.2014 oli sellest välja makstud 4,8 mln eurot (69% määratud toetuse summast) 79 toetuse saajale. Toetatud investeeringute elluviimine ja toetuse väljamaksumine ei ole toimunud kiires tempos. Seisuga 31.12.2014 on toetatud investeeringu tegemisest loobunud 22% toetuse saajatest (23 taotlust), mis on üks kõrgemaid näitajaid MAK meetmete seas.

Keskmine toetuse summa heakskiidetud taotluse kohta oli 58,2 tuhat eurot. Näitaja oli kõige väiksem teises taotlusvoorus (38,9 tuhat eurot) ja kõige kõrgem viiendas voorus (81,8 tuhat eurot).

Tabel 10. Toetuse taotlemine ja määramine taotlusvoorude lõikes

Aasta	Esitatud taotluste arv	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud taotluste osakaal esitatud taotluste arvust	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetuse summa, eurot	Välja makstud toetuse summa, eurot
2008	47	20	43%	1 150 410	57 520	658 995
2009	22	15	68%	584 103	38 940	400 582
2010	41	17	41%	1 086 498	63 912	797 274
2011	68	54	79%	3 093 366	57 285	2 172 434
2012	56	11	20%	900 000	81 818	642 365
Kokku	234	117	50%	6 814 377	58 243	4 671 651

MAKis olid määratud sihttasemed, mida meetme rakendamisega sooviti saavutada. Meetme üheks sihttasemeks oli seatud investeeringute maht 13,5 mln eurot. Kuna heakskiidetud taotluste toetatava investeeringu summa oli 14,5 mln eurot, siis toetuse määramise alusel oli sihttase ületatud 7,6% võrra. Kui vaadelda eelnimetatud sihttaseme täitmist välja makstud summa alusel, siis oli eesmärgist täidetud 73% (seisuga 31.12.2014 väljamakstud investeeringute maksumus oli 9,9 mln eurot).

MAKis oli seatud sihttasemeks, et programmi perioodi jooksul võiks saada meetme alusel toetust 100 ettevõtjat. Samas mahus oodatakse toetuse saajate hulka ettevõtjaid, kes loovad toetuse abil uusi tooteid või kasutavad uusi tehnoloogiaid. Seisuga 31.12.2014 oli heakskiidetud 117 taotlust ning toetuse saajaid oli kokku 103, mistõttu toetuse määramise alusel on sihttase täidetud. Tuginedes MAK määratlusele, kus uusi tooteid tootvate või tehnoloogiaid kasutavate ettevõtjate arv on võrdsustatud toetuse saajate arvuga, saame ka meetmele eesmärgiks seatud uuenduslikkuse sihttaset lugeda saavutatuks. Seisuga 31.12.2014 on 103-st toetuse saajast väljamakse saanud 92 isikut (92% sihttasemest).

Meetme 1.5.2 toetuse saajate majanduslike tulemusnäitajate analüüsis keskenduti brutolisandväärtuse (BLV), varade käibekordaja, varade rentaabluse ja püsihindamiseks valitud konkurentsivõime ning jätkusuutlikkuse näitajate võrdlemisele. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel. Analüüsi kaasati need ettevõtjad, kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2008–2013 kohta kättesaadavad (50 toetuse saajat ehk 54% väljamakse saanud toetuse saajatest). Selleks, et analüüsi tulemused oleksid aastate lõikes paremini võrreldavad, analüüsiti vaadeldava perioodi igal aastal samade ettevõtjate näitajaid. Analüüsi hõlmatud ettevõtetest olid 70% metsandusettevõtted ja 30% segaettevõtted.

Perioodil 2008–2013 on toetuse saajate BLV suurenenud keskmiselt 13% aastas (lisa 1 tabel 16-1.5.2). Kogu metsamajanduse ja metsavarumise sektori BLV langes samal perioodil keskmiselt 3,8% aastas SA andmetel (Joonis 62). Sektoti BLV languse peamiseks põhjusteks olid üldine majanduslangus ning toodete hinnamuutused 2008. ja 2009. aastal. Toetuse saajate BLV asus 2010.–2013. aastal tõusule tänu kasvavale müügitulule (keskmiselt kasvas müügitulu vaadeldaval perioodil 21%). Toetuse saajad on majanduslanguse järgselt hästi toime tulnud ettevõtjad. Kui 2009. aastal toetuse saajate BLV vähenes nii nagu kogu sektori näitaja, siis järgnevatel aastatel on toetuse saajatel BLV kasvanud rohkem kui sektoris keskmiselt.

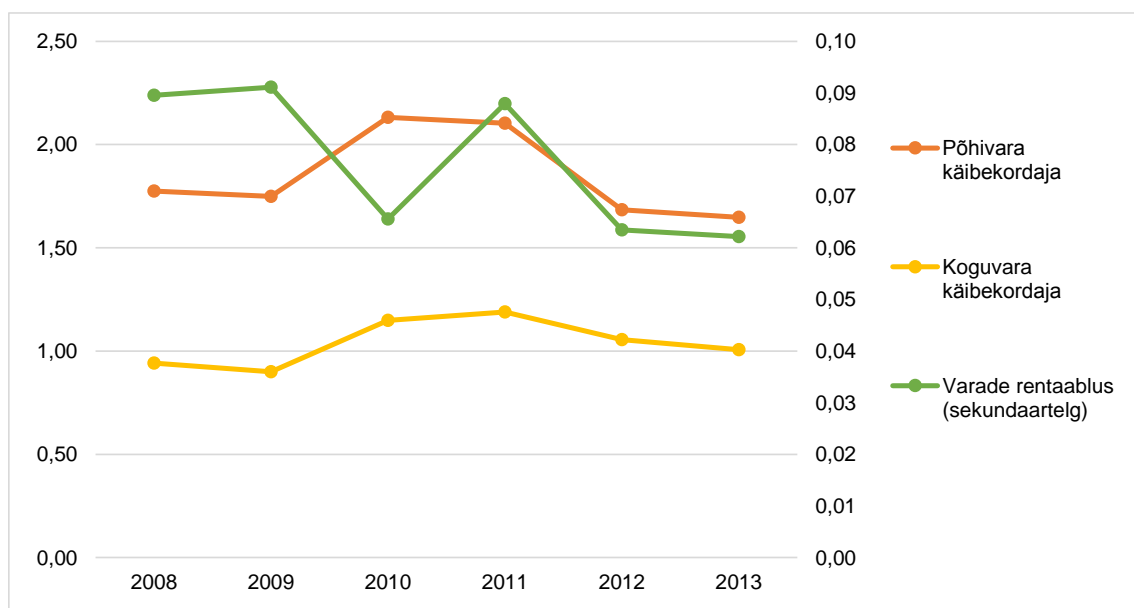
Joonis 62. Toetuse saajate brutolisandväärtus aastatel 2008–2013

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida on korrigeeritud ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27=100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulumi. Toetuse saajate

ostujõustandardiga korregeeritud NLV oli 2013. aastal 95,1 tuhat eurot ja 2012. aastal 80,0 tuhat eurot (lisa 1 tabel 27-1.5.2). Perioodil 2008–2013 on toetuse saajate majanduskasv suurenenud aastas keskmiselt 9,3%. Metsamajanduse ja metsavarumise sektori ostujõustandardi koefitsiendiga korregeeritud NLV vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 2,9% võrra aastas. Kuna toetuse saajate tulemus on parem sektori keskmisest, siis võib meetme 1.5.2 toetuse saajad lugeda tugevateks ning majanduslanguse kontekstid hästi toime tulnud ettevõtjateks.

Tööjõu tootlikkus määratakse BLV alusel, jagades BLV täistööajaga töötajate arvuga. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus oli 2013. aastal 24,5 tuhat eurot täistööajaga töötaja kohta. Perioodil 2008–2013 suurenes toetuse saajate tööjõu tootlikkuse keskmiselt 6,7%. SA andmetel suurenes kogu sektori tööjõu tootlikkus samal perioodil keskmiselt 12% võrra aastas (lisa 1 tabel 28-1.5.2). Sektori tööjõu tootlikkuse kasv tuleneb töötajate arvu vähendamisest (vähenes vaadeldaval perioodil 2,0%). Kuna toetuse saajad on perioodil 2008–2013 töötajate arvu suurendanud keskmiselt 5,4% võrra aastas, on toetuse saajate tööjõu tootlikkus suurenenud sektori keskmisest vähem.

Toetuse saajate põhivara käibekordaja vähenes perioodil 2008–2013 keskmiselt 1,5% võrra aastas, sest vaadeldaval perioodil on põhivara kasvanud kiiremini kui müügitulu (põhivara kasv keskmiselt 19% aastas, müügitulul 17%) (lisa 1 tabel 20-1.5.2). Koguvara käibekordaja on samal perioodil suurenenud 1,4%, mida mõjutas veidi enam kiiremas tempos kasvanud müügitulu kui koguvarede kasv (Joonis 63). Analüüs näitab, et põhivarasid on 2013. aasta seisuga ebaefektiivsemalt kasutatud müügitulu genereerimiseks kui 2008. aastal. Varade rentaablus oli 2013. aastal 6,2%. Näitaja on langenud keskmiselt 7,0% võrra aastas perioodil 2008–2013. Majandusnäitajate trendid on ootuspärased, sest müügitulu kasv saavutatakse investeeringule järgnevate lähemate aastate jooksul, mitte aga investeeringuga samal aastal. Seetõttu on investeeringule järgneval esimesel ja teisel aastal sageli varade käibekordaja ja rentaablus madalam võrreldes investeeringueelse perioodiga.

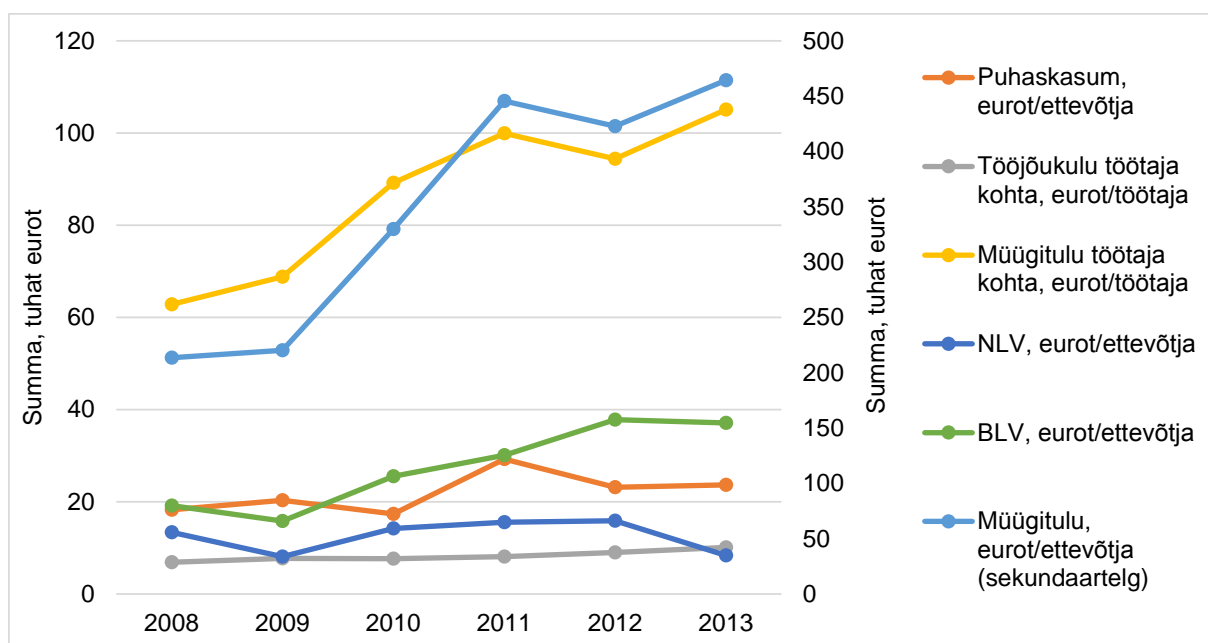

Joonis 63. Toetuse saajate varade käibekordaja ja rentaablus 2008–2013

Turuosa analüüsimiseks vaadeldi toetuse saajate müügitulu muutust perioodil 2008–2013 ning võrreldi seda kogu metsandussektori müügitulu muutusega tuginedes SA andmetele. Toetuse

saajate müügitulu oli 2008. aastal 10,7 mln eurot (lisa 1 tabel 31-1.5.2). Perioodil 2008–2013 suurenes toetuse saajate müügitulu keskmiselt 17% aastas. SA andmetel suurenes sektori müügitulu samal perioodil keskmiselt 1,6% võrra aastas. Kuna toetuse saajate müügitulu kasvab kiiremini sektori näitajast, siis toetuse saajate turuosa suureneb. Aastal 2008 moodustas toetuse saajate müügitulu 2,7% kogu sektori müügitulust ja aastal 2013 oli vastav näitaja 5,4%. Seega kasvas perioodil 2008–2013 toetuse saajate turuosa 15 protsendipunkti võrra, millega seoses saab toetuse saajate turulepääsu ja turuosa suurenemist lugeda heaks.

Seoses toetuse saajate müügitulu kasvuga on suurenenud müügitulu ka töötaja kohta 14% aastas. Perioodil 2008–2013 suurenes toetuse saajate töötajate arv keskmiselt 7,9% aastas. Samal ajaperioodil suurenes toetuse saajate tööjõukulu töötaja kohta keskmiselt 14% aastas. Kogu metsandussektoris suurenes müügitulu töötaja kohta samal perioodil keskmiselt vaid 3,7% aastas ja tööjõukulu töötaja kohta suurenes keskmiselt 1,7% aastas. Toetuse saajate tulemusi saab lugeda heaks, sest olukorras kus nende töötajate arv suureneb rohkem kui sektoris keskmiselt, suudavad toetuse saajad maksta ka suuremaid palkasid ning kasvatada müügitulu veelgi enam. (Joonis 64, lisa 1 tabel 29-1.5.2)

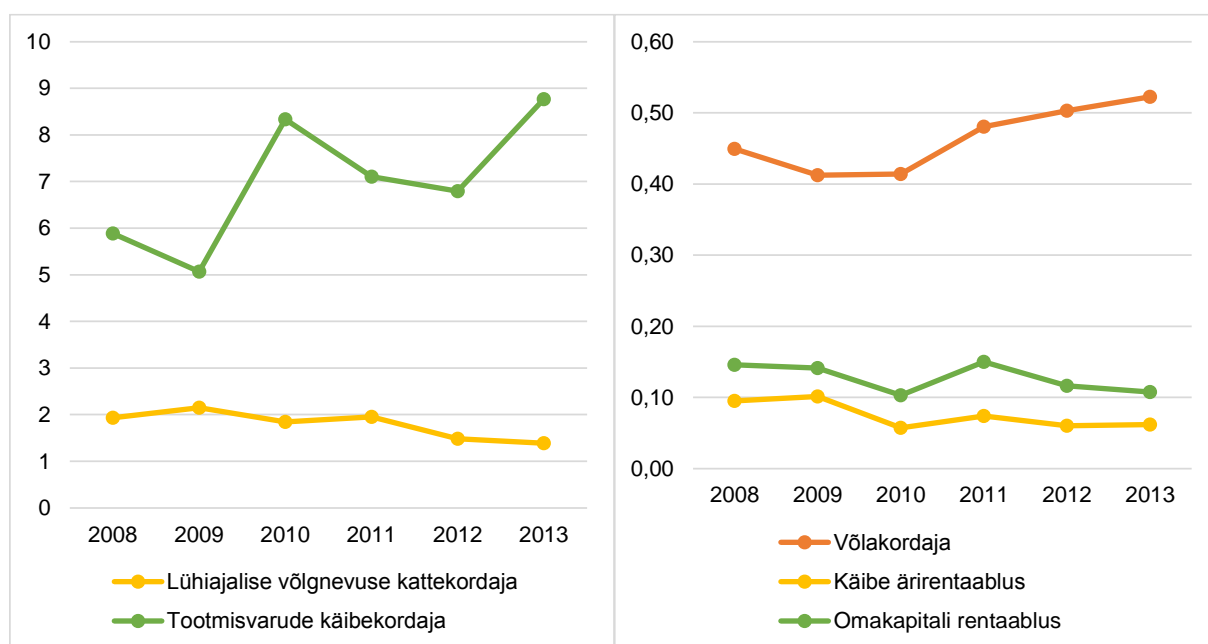
Joonis 64. Toetuse saajate konkurentsivõime aastatel 2008–2013

Toetuse mõju hindamiseks analüüsiti toetuse saajate jätkusuutlikkust kasumlikkuse ja kohustuste täitmise võime alusel. Toetuse saajate näitajaid võrreldi metsamajanduse ja metsavarumise sektori vastavate näitajatega. Analüüsi tulemused on esitatud lisa 1 tabelis 32-1.5.2. Enamus jätkusuutlikkuse näitajaid on nii toetuse saajatel kui sektoris keskmiselt halvenenud aastatel perioodil 2008–2013.

Ettevõtja maksevõimet näitavad, lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja leitakse käibevara jagamisel lühiajaliste kohustustega. Vaatlusalusel perioodil suurenesid toetuse saajate lühiajalised kohutused keskmiselt 19% aastas, samas kui käibevara kasvas 11% aastas. See on viinud lühiajalise võlgnevuse kattekordaja vähenemisele keskmiselt 6,4% võrra aastas. Sektori keskmine lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja on

vaatlusalusel perioodil suurenenud keskmiselt 3,6% võrra aastas. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2)

Võlakordaja leitakse kohustuste jagamisel varadega. Sektori keskmine võlakordaja on vaatlusalusel perioodil langenud keskmiselt 12% aastas. Toetuse saajate kohustused kasvasid vaatlusalusel perioodil keskmiselt 19% aastas ning varad suurenesid 7,9% aastas. Kuna kohustused on kasvanud mõnevõrra enam kui varad, siis on toetuse saajate võlakordaja vaatlusalusel perioodil suurenenud keskmiselt 3,1% võrra aastas. Toetuse saajate võlakordaja on kõrgem sektori keskmisest. See näitab, et seoses investeringutega suurenevad toetuse saajate kohustused. Toetuse saajad soetavad varasid võõrvahendite abil rohkem kui seda sektoris keskmiselt tehakse. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2)

Joonis 65. Toetuse saajate jätkusuutlikkus aastatel 2008–2013

Käibe ärirentaablus arvutatakse ärikasumi jagamisel müügituluga ja näitaja iseloomustab majandustegevuse tasuvust. Toetuse saajate müügitulu kasvas perioodil 2008–2013 keskmiselt 17% aastas. Samal perioodil on toetuse saajate ärikasum püsinud ilma märkimisväärtete muutusteta (langus keskmiselt 7,1% aastas). Sellega seoses on vaatlusalusel perioodil toetuse saajate käibe ärirentaablus langenud keskmiselt 8,3% võrra aastas. Sektori keskmine näitaja on samas kasvanud 29% aastas. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2)

Varade rentaablus näitab, kui palju ettevõtja toodab ärikasumit vara väärtuse suhtes. Perioodil 2008–2013 vähenes nii toetuse saajate kui metsamajanduse ja metsavarumise sektori ettevõtjate varade rentaablus keskmiselt vastavalt 7,0% ja 2,9% aastas. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2) See näitab, et ettevõtjate varad suurenevad rohkem kui ärikasum.

Tootmisvarude käibekordaja arvutatakse müügitulu jagamisel varudega. Näitaja iseloomustab kauba ja tootmisvarude väärtuse muutumist ning müügi efektiivsust vaadeldaval perioodil. Liigsed varud mõjutavad negatiivselt varade kasutamist. Toetuse saajatel oli tootmisvarude käibekordaja vaatlusalusel vaadeldaval perioodil suurenenud 8,3%. Toetuse saajate tulemust mõjutab nii müügitulu kui varud kasv. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2)

Omakapitali rentaablus leitakse puhaskasumi jagamisel omakapitaliga. Omakapitali rentaabluse näitaja alusel hinnatakse oma raha paigutamise otstarbekust. Omakapitali rentaabluse vähenemise tingib asjaolu, et nii toetuse saajatel kui sektoris keskmiselt on puhaskasum perioodil 2008–2013 langenud, samas kui omakapital suureneb. Sektori keskmine omakapitali rentaabluse langus oli suurem võrreldes toetuse saajate näitajaga. (Joonis 65, lisa 1 tabel 32-1.5.2)

Meetme rakendamist kokkuvõtlikult hinnates oli näha, et ettevõtjate vajadus investeeringutoetuse järele oli suur. Meetme eelarve piiratuse tõttu oli võimalik rahuldada vaid 75% esitatud taotlustest. Toetatud investeeringute elluviimine ja toetuse väljamaksmine ei ole toimunud kiires tempos. Toetuse saajate enamuse majandusnäitajate trendid olid positiivsemad võrreldes kogu sektori tulemusega. Eriti tähtis oli asjaolu, et erinevalt sektorist olid toetuse saajad suutnud kasvatada müügitulu ja suurendada töötajate arvu majanduslanguse kontekstis. Müügitulu on aluseks edasisele kasumlikkuse kasvule ning töökohtades olemasolu toetab maaelu edenemist laiemalt.

2.17. MEEDE 1.5.3 – KAHJUSTATUD METSA TAASTAMINE JA METSATULEKAHJU ENNETAMINE

Meedet oli rakendatud vajadusest aidata kaasa metsatulekahjude ennetamise abinõude rakendamiseks ja loodusõnnetuste või tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamiseks. Meede oli kättesaadav erametsaomanikele ja metsaühistutele.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

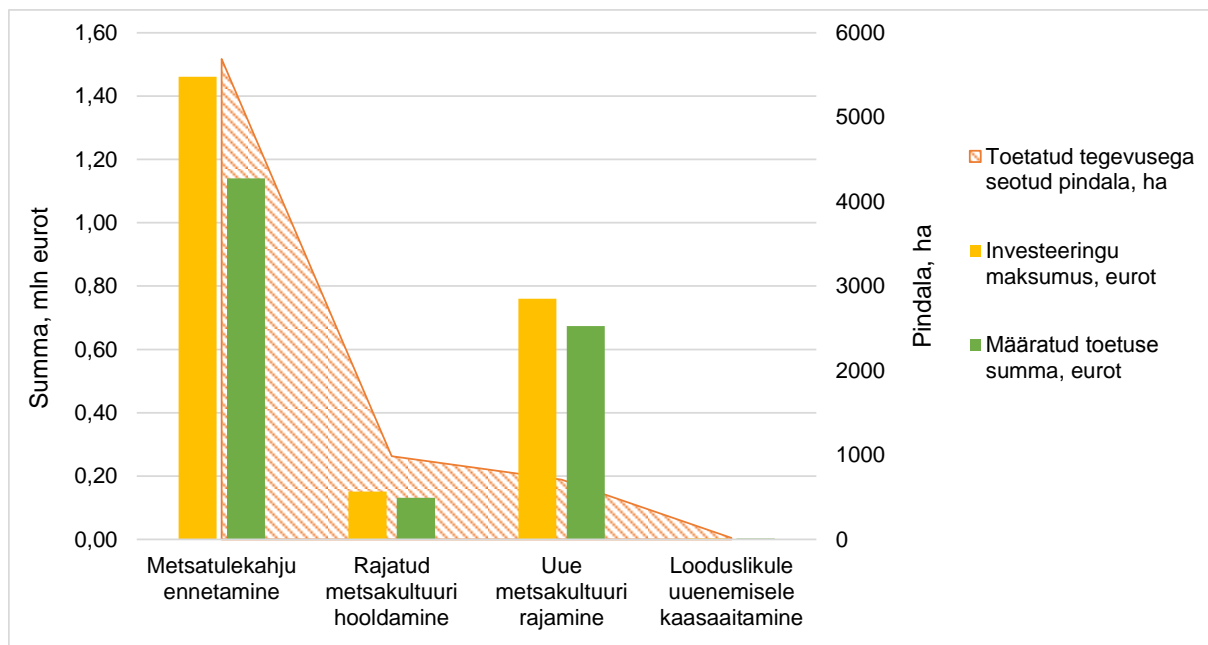
- Ennetustegevuste ja taastamiste arv – 300. Täidetud 100%.
- Kogu investeerimismaht – 3,66 mln eurot. Täidetud 54%.
- Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamine (ha) – 3 500 ha. Täidetud 49%.
- Metsatulekahju ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala (ha) – 7 000 ha. Täidetud 115%.

Meetme 1.5.1 määratud toetuse abil oli planeeritud teostada metsa taastamiseks ja metsa tulekahju ennetamiseks investeeringuid kokku 9 767 hektaril, millest 7 933 ha oli tööd teostatud ja välja makstud. Toetatud omandite arv oli 300 toetuse määramise alusel, mistõttu seatud sihttase 2014. aasta lõpuks oli täidetud. Kogu määratud toetuse summaga seotud abikõlblike tegevuste summa oli 1,9 mln eurot, seega seatud sihttaset kogu investeerimismahu osas ei täidetud.

Toetust määrati seisuga 31.12.2014 kokku 1 138 tegevusele, millest enamus tegevusi olid seotud metsa looduslikule uuenemisele kaasaaitamisega ning metsakultuuride hooldamisega (tegevuste arv kokku moodustas 58% kogu tegevuste arvust). Määratud toetuse summast suurema osa moodustas uue metsakultuuri rajamine – määratud toetuse summa oli 673,3 tuhat eurot ehk 44% kogu määratud toetuse summast. Uue metsakultuuri rajamisega seotud pindala oli kokku 709 ha, mis moodustas kogu toetatud tegevusega seotud pindalast üsna väikese osa (7,3%). Samas oli uue metsakultuuri istutamine kõige kulukam tegevus ehk määratud toetuse summa toetatud

tegevusega seotud pindala kohta oli 950 eurot, kusjuures keskmine määratud toetuse summa toetatud tegevusega seotud pindala kohta oli 157 eurot. (Joonis 66, lisa 1 tabeli 6-1.5.3).

Vähem kulukamad tegevused määratud toetuse summa ja toetatud tegevusega seotud pindala osas olid tuleohumärgi ja –plakati soetamine ja paigaldamine, tuletõkestusriba või –vööndi korrashoidmine ning veevõtukohta ja juurdepääsutee tähistamine – määratud toetuse summa jäi nimetatud tegevuste puhul alla 20 eurot/ha. (Joonis 66, lisa 1 tabeli 6-1.5.3).

Joonis 66. Toetuse ja toetatud tegevusega seotud pindala jagunemine toetatud tegevuste lõikes

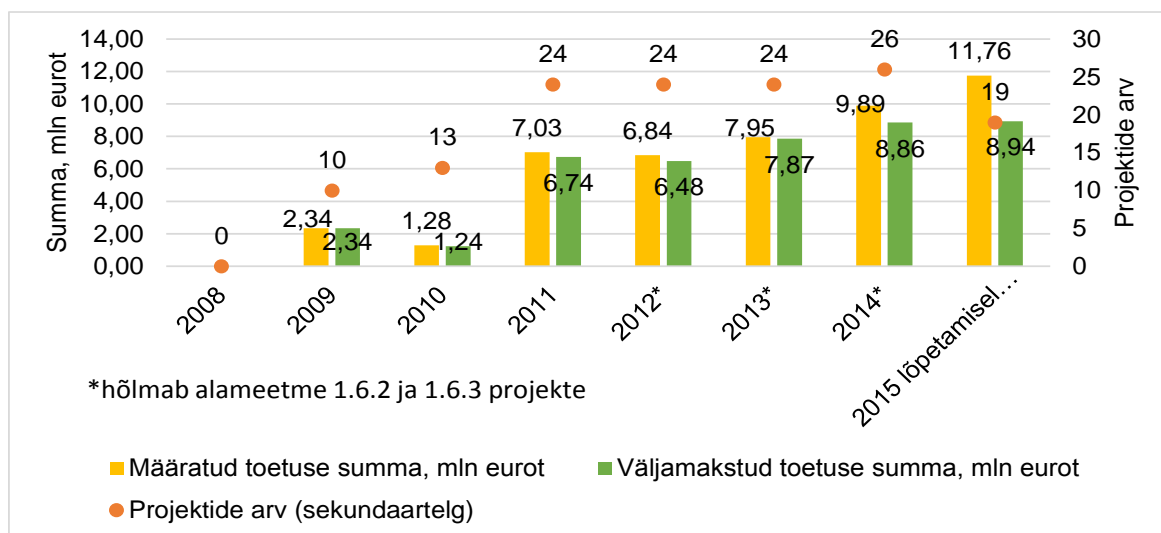
Kahjustatud metsamaa taastamise osatähtsuse ja ennetustegevuse seisukohast oli toetatud tegevuste arv suurim metsatulekahju poolt kahjustatud metsa taastamisel (tegevuste arv moodustas 59% kogu määratud tegevuste arvust), samas pindala poolest moodustas suurima osa metsatulekahju ennetamisega seotud tegevused (pindala moodustas 82% kogu määratud pindalast). Määramisotsuse saanud tegevuste arv suurenes võrreldes perioodiga 2009–2013 aastal 2014 üsna võrdselt metsatulekahju poolt kahjustatud metsa ja tormi või trombi poolt kahjustatud metsa taastamise osas – vastavalt 31% ja 33%. Pindala poolest suurenes võrreldes perioodiga 2009–2013 aastal 2014 enim metsatulekahju ennetamisega seotud tegevused - muutus 2014 aastal võrreldes varasema perioodiga 39%. (lisa1 tabel 25-1.5.3)

2.18. MEED 1.6 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA MITTEPUIDULISTELE METSASAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMISE INVESTEERINGUTOETUS (123)

Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsandussaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetus (*edaspidi* meede 1.6) kolm alameedet on: põllumajandustoodete ja mittepuiduliste metsandussaaduste töötlemine (alameede 1.6.1), piimandussektori ja mahepõllumajandustootmise kohandumine uute väljakutsetega ning põllumajandustoodete töötlemise edendamine (alameede 1.6.2), põllumajandustoodete ühisturustamise edendamine (alameede 1.6.3). Aastal 2014 ei toimunud taotlusvoorusid, mistõttu osaliselt 2013. aasta ja vaadeldav aruandaasta olid investeeringu tegevuste lõpetamise aastad.

Meetme 1.6 toetuse saajate arv perioodil 2008–2013 kokku 112¹⁰ ettevõtjat (sh tulundusühistud) ja määratud toetuse summa 52,4 mln eurot. Alameetme 1.6.2 raames kiideti heaks nelja tulundusühistu taotlused toetuse summas 3,4 mln eurot ja alameetme 1.6.3 alusel viie tulundusühistu taotlused summas 3,2 mln eurot. Seisuga 31.12.2014 on projekti tegemisest loobunud 20 ettevõtjat, kellele oli määratud alameetme 1.6.1 toetust summas 5,3 mln eurot. Sh on kolm ettevõtjat loobunud koguni kahe erineva projekti tegemisest. Teiste alameetmete osas ei ole tegevustest loobumisi. Tegevuste katkestamist tuleb pidada küllaltki oluliseks, sest toetuse summa alusel moodustab osatähtsus 11,5% ja ettevõtjate arvu alusel 19,2% alameetme 1.6.1 kogunäitajatest. Märgitud näitajaid tuleb arvestada seatud sihttasemetega täitmise hindamisel.

Alameetme 1.6.1 osas on perioodil 2009–2014 lõpetatud kokku 113 projekti 77 ettevõtja poolt. Lõpetamata on veel 18 projekti 18 ettevõtja poolt toetuse summas 9,8 mln eurot, millest omakord on osaliselt teostatud ja välja makstud 7,1 mln eurot. Üksnes kahele ettevõtjale ei ole väljamakset tehtud, mis tähendab, et valdavalt investeringud lõpetatakse. Alameetme 1.6.2 ja 1.6.3 osas on kõikide projektide puhul tehtud väljamakseid ning ainult üks projekt on täielikult lõpetamata. Aastal 2014 lõpetati 26 projekti, mille kohta välja makstud toetus on 8,8 mln eurot. Tegemist oli perioodi kõige aktiivsema aastaga (Joonis 67). Alameetme 1.6.2 ja 1.6.3 väljamaksete summa on 6,2 mln eurot ja lisanduda saab veel 0,35 mln eurot väljamakse.

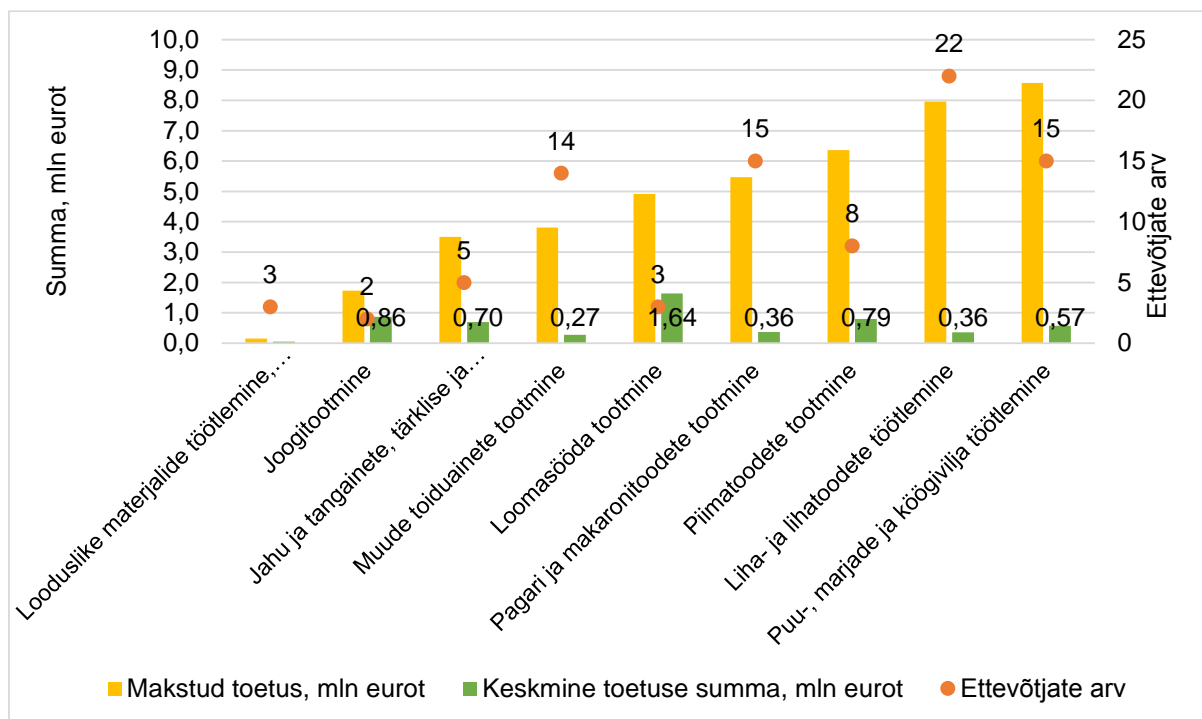

Joonis 67. Meetme 1.6 lõpetatud projektide arv ja välja makstud toetuse summa võrdlus määratud toetuse summaga (seisuga 31.12.2014)

Lisaks katkestatud projektide toetuse summale saame hinnata määratud toetuse summa ja tegelikult välja makstud toetuse summa vahet. Võrdluse tulemusena hindame projektide terviklikkust ja odavnemist. Joonis 67 ilmneb, et kõikidel aastatel tehtud projektide välja makstud toetuse summa osakaal on üle 94,8%. Kokku on lõpetatud ja välja makstud projektide toetuse summa vähenenud 1,82 mln eurot, mis moodustab 5,1% määratud toetuse summast. Tulemust arvestades on meetme 1.6 projekte tehtud terviklikult ja investeringute vähenemine on olnud küllaltki minimaalne.

¹⁰ Tulundusühistu võis saada toetust mitme alameetme raames ja ettevõtja erinevatel aastatel.

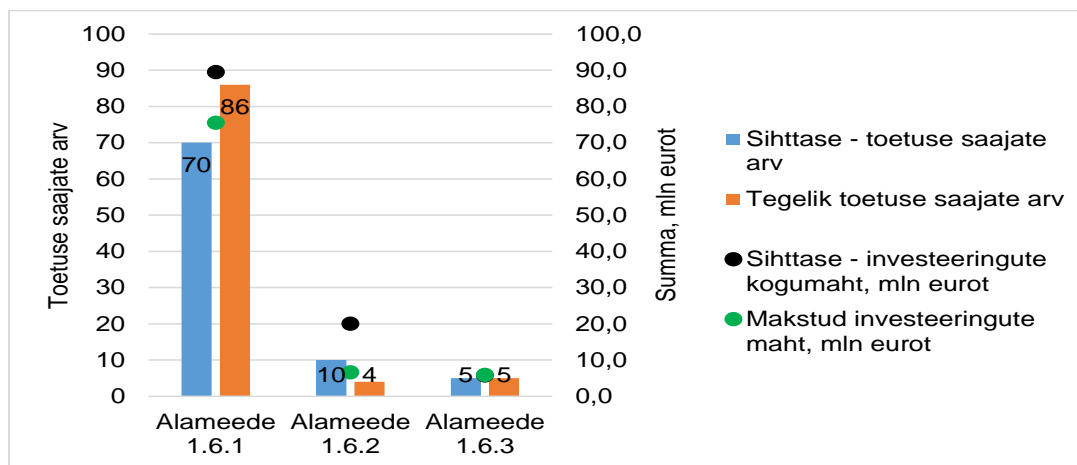
Analüüsidest välja makstud projekte alameetmes 1.6.1, siis perioodil 2008–2014 on enim toetust puu-, marjade ja köögivilja ning liha- ja lihatoodete töötlejatele. Esimese tegevusvaldkonna ettevõtjatele määratud toetuse summa on 8,6 mln eurot ja teisele 7,9 mln eurot. Üle viie miljoni euro toetust on makstud veel kahele tegevusvaldkonna ettevõtjatele, milleks on piimatoodete tootmine ja pagaritoodete tootmine. Keskmine makstud toetuse summa on ühe ettevõtja kohta kõrgeim loomasööda tootmise valdkonna ettevõtjatel (1,64 mln eurot). Madalaim keskmine toetuse summa on looduslike materjalide töötlemise valdkonnas (0,05 mln eurot). (Joonis 68)

Joonis 68. Meetme 1.6.1 makstud toetuse summa ning ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (seisuga 31.12.2014)

Perioodil 2008–2014 on toetust makstud 195 tegevuse ellu viimiseks, millest 59,5% (116 tegevust) moodustas toiduainete ja sööda tootmiseks vajaliku seadme ja tehnoloogia ostmise, paigaldamine ja rakendamine. Toetatava investeeringu summa kokku on samuti suurim eelnimetatud tegvusteks, kokku 45,4 mln eurot ehk 51,5% kogu toetatavast investeeringute summast. Määratud toetuse summa on vastavalt 21,8 mln eurot. Toetatud investeeringu summa ja makstud toetuse summa kokku oli väikseim puhastusseadme osaks oleva rajatise ehitamisel ja rekonstrueerimisel, vastavalt 94,8 tuhat eurot ja 47,4 tuhat eurot. (lisa 1 tabel 6-1.6)

Vaadeldes meetme sihttasemete täitmist, siis alameetme 1.6.1 puhul on ettevõtjate arv täidetud ja samuti võib eeldada investeeringute kogumahu edukat täitmist. Alameetme 1.6.3 seatud tasemetest on täidetud nii toetuse saajate arv kui ka planeeritav investeeringute maht. Alameetmete 1.6.2 puhul ei ole sihttasemed täidetud. (Joonis 69)

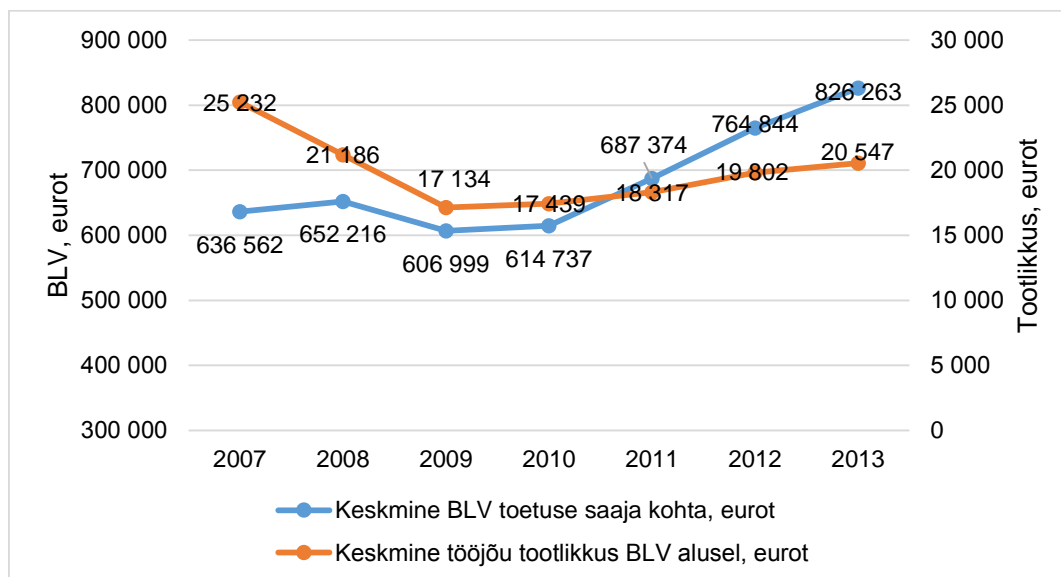
Joonis 69. Seatud sihttasemed ja nende täitmine seisuga 31.12.2014

Uusi tooteid ja/või tehnoloogiaid võtsid kasutusele 2014. aasta seisuga 89 ettevõtjat, seega sihttase oli täidetud ligi 2,4 kordselt. Alameetmete lõikes jagunes uute toodete ja/või tehnoloogiate kasutusele võtmine järgmiselt: 1.6.1. toetuse abil 80, sihttaseme täitmine; 1.6.2 toetuse abil neli tulundusühistut, sihttaseme täitmine 40,0%; 1.6.3 toetuse abil viis uut tehnoloogiat ja nelja uue toote turule toomine, sihttaseme täitmine on 100% (lisa 1 tabel 18.1-1.6). **Hindamisküsimusele, kuidas on teostatud investeeringud mõjutanud uute tehnoloogiate ja innovatsiooni juurutamist, saab anda positiivse hinnangu. MAKis seatud sihttase on kahe alameetmete lõikes täidetud ning kuna alameetme 1.6.2 raames on kõik toetuse saajad uut tehnoloogiat rakendamas, siis tulemus on väga hea.**

Meetme 1.6 toetuse saajate tulemuste ja konkurentsivõime hindamiseks analüüsitakse majanduslikke tulemusi brutolisandväärtuse (*edaspidi* BLV), varade tootlikkuse, tööjõutootlikkuse ning mõningate jätkusuutlikkust näitavate suhtarvude kaasabil. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (*edaspidi* NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel. Analüüsi kaasati perioodil 2008–2014 osaliselt või täielikult välja makstud toetusega 86 ettevõtja andmed, millest omakorda võrreldavad majandusnäitajad olid kogutud 56 ettevõtja kohta (analüüsitavad andmed).

Toetuse saajate loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2007–2013 küllatki stabiilne. Majanduslanguse aastal 2009 vähenes BLV ca 46 tuhande euro võrra, kuid see langus oli väike võrreldes teiste tegevusvaldkondade ja toetuse saajatega. Alates 2009. aastast on toimunud BLV positiivne kasv, mis on 2013. aastaks kokku 35%. Kui võrreldava toidutootmise sektori keskmist BLV kasvu aasta kohta, mis on olnud 1,8%, siis toetuse saajate BLV aasta keskmine kasv on 4,8%. Ettevõtjad on suutnud hoida piisavalt hästi kulude taset ja suurendada müügitulu. (Joonis 70, lisa 1 tabel 16-1.6). Meetme 1.6 toetust on saanud väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad, mille tõttu on püsinud majandustulemused stabiilsed ning samuti ei ole märgata suurt turumuutuse mõju.

Joonis 70 ja lisa 1 tabel 28-1.6 põhjal näeme, et tööjõu tootlikkus (BLV alusel) on oluliselt suurenenud viimastel aastatel, mis tähendab, et investeeringutega soetatud tehnoloogia abil on optimeeritud tööjõu kasutamist. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus oli 2007. aastal 25 232 eurot ja 2013. aastal 20 547 eurot. Tööjõu tootlikkus on vähenenud vaadeldaval perioodil keskmiselt - 3,4% aastas, samal ajal on võrrelda kogu sektori tulemus olnud positiivne 5,6% aastas.

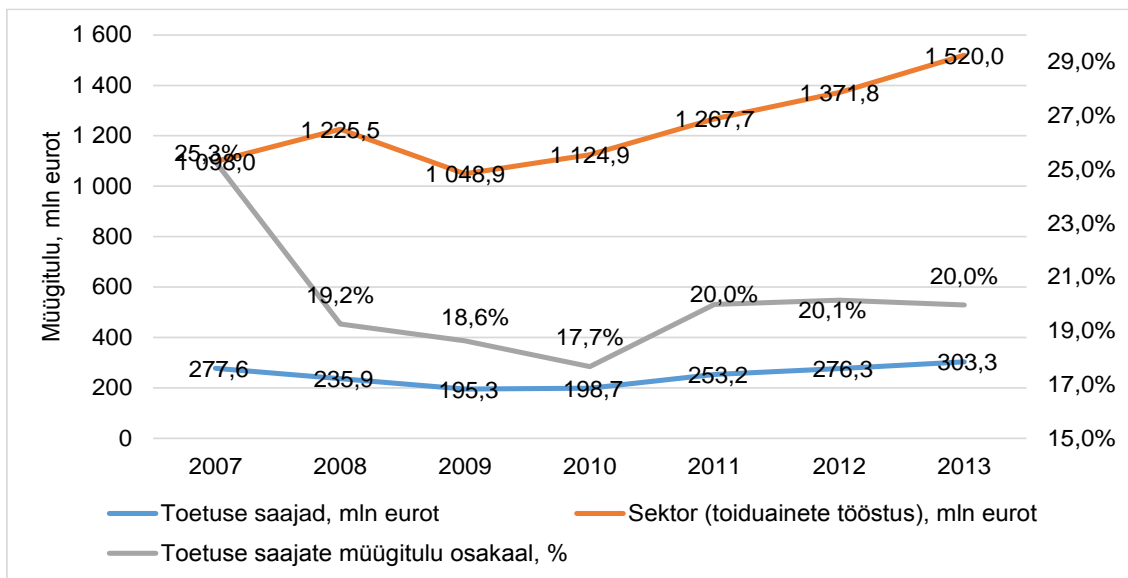

Joonis 70. Meetme 1.6 toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27 = 100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud keskmine NLV oli 2007. aastal 454 743 eurot, mis on 2013. aastaks suurenenud ning absoluutväärtus on 845 608 eurot. Perioodi 2007–2013 keskmine aastane muutus on olnud 10,9%. Kogu toiduainete tööstuse sektoris on olnud võrreldava perioodi jooksul aasta keskmine NLV muutus 0%. (lisa 1 tabel 27-1.6).

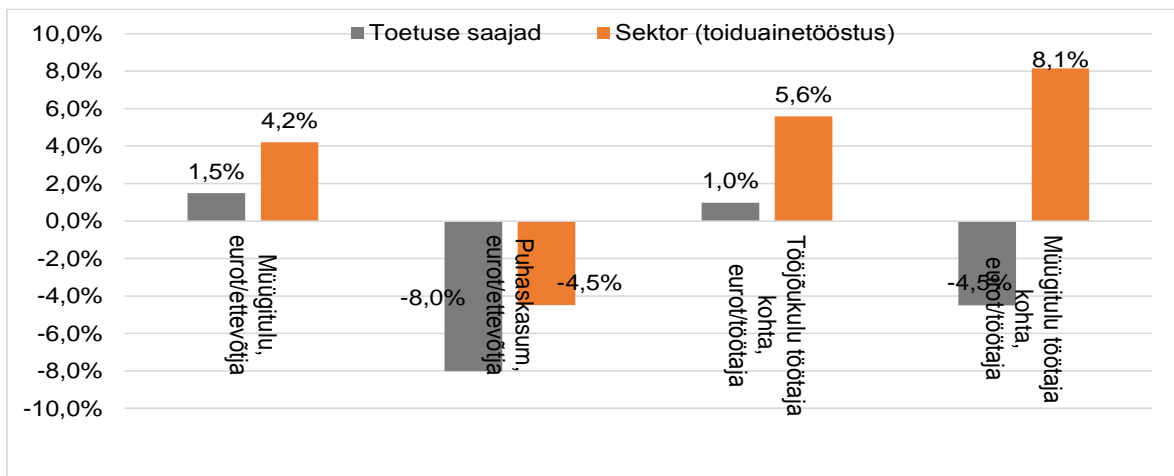
Meetme 1.6 toetuse saajate varade käibekordajad ja rentaablus on jätkuvalt negatiivse suunaga. Kuna varad on suurenenud kiiremini kui müügitulemused, siis ei ole varade kasutegur suurenenud. Nii on põhivara käibekordaja perioodil 2007–2013 aastas keskmiselt vähenenud 7,1% ja koguvara käibekordaja on vähenenud samal perioodil keskmiselt 6,2% aastas. Varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil keskmiselt 15,3% aastas ning oli 2013. aastal tasemel 6,3%, mis on 1,2 protsendipunkti võrra parem tulemus võrreldes 2012. aasta tulemusega. (lisa 1 tabel 20-1.6)

Perioodil 2007–2013 oli meetme 1.6 toetuse saajate müügitulu stabiilne, suurenedes vaadeldaval perioodil keskmiselt 1,5% aastas (Joonis 72). Aastal 2013 oli müügitulemus väga hea ja suurendas keskmist müügitulu ettevõtja kohta üle 314 000 euro. Toiduaine tööstuse sektori keskmine müügitulu näitaja suurenes 4,2% aastas vaadeldaval perioodil. (lisa 1 tabel 29-1.6) Turuosa analüüsimiseks vaadeldi perioodi 2007–2013 toetuse saajate müügitulu kogusumma kasvu ning võrreldi seda toiduainete tootmise sektori müügitulu kasvuga SA andmetel. Vaadeldaval perioodil suurenes meetme 1.6 toetuse saajate müügitulu 1,5% aastas ja kogu toiduaine tööstuse sektori müügitulu 5,6% aastas. Vaadeldaval perioodil on stabiilsena püsinud toetuse saajate müügitulu osakaal kogu toiduaine tööstuse sektori müügitulust jäädes vahemikku 20,0–25,3%. Perioodi 2007–2013 viimastel aastatel ei ole toetuse saajate müügitulu osakaal sektori müügitulust oluliselt suurenenud ning kuna 2007–2010 toimus osakaalu langus, siis keskmine toetuse saajate turuosa muutus on -3,9% aastas. (Joonis 71, lisa 1 tabel 32-1.6)

Joonis 71. Meetme 1.6 toetuse saajate turuosa ja kogu sektori müügitulu perioodil 2007–2013

Lisaks müügitulu ja turuosa muutusele ning BLV ja NLV muutusele saame hinnata teisi konkurentsivõime näitajaid. Puhaskasum ettevõtja kohta on nii meetme 1.6 toetuse saajatel kui ka kogu toiduaine tööstuse sektoril perioodil 2007–2013 vähenenud – vastavalt 8,0% ja 4,5% aasta kohta. Võttes perioodi algaastaks 2008 ja vaadeldes 2012. aastal toimunud muutust, siis on olnud näitajat suund positiivne. Majandustulemuste otseste seoste tähenduses on negatiivne tähendus suurenenud tööjõukuludel (1,0% aastas), kuid samal ajal näitab kulude suurenemine konkurentsivõimet – toiduainetööstuse ettevõtjad on taganud stabiilse palga kasvu. (Joonis 72, lisa 1 tabel 29-1.6)

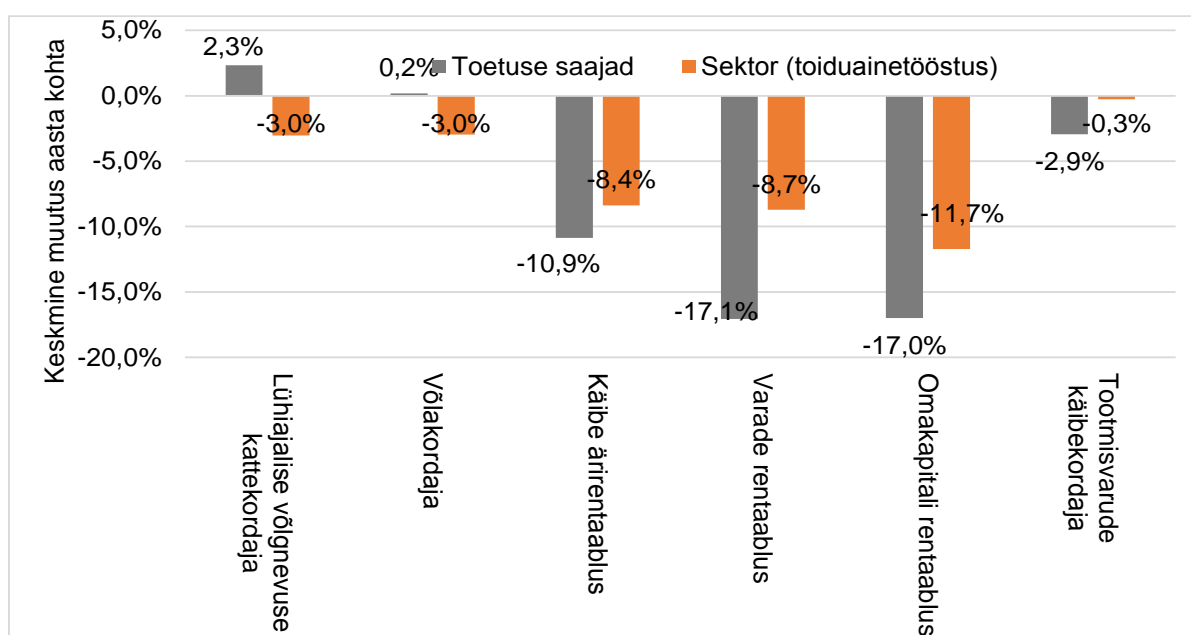

Joonis 72. Meetme 1.6 toetuse saajate ja kogu sektori konkurentsivõime näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Meetme 1.6 toetuse saajate konkurentsivõime näitajad ei ole perioodi 2007–2013 jooksul kõik positiivse aasta keskmise muutusega, kuid perioodi 2008-2013 trend on positiivne. Kogu toiduaine tööstuse sektori konkurentsivõime näitajad on liikunud positiivses suunas, kuid seda mõjutavad eelkõige mitmete suurettevõtete tulemused. Müügitulu püsis meetme 1.6 toetuse saajatel perioodil 2007–2013 stabiilsena, suurenedes vaadeldaval perioodil 1,5% aastas. Suurenenud on meetme 1.6 toetuse saajatel BLV ja NLV ning seda võrreldavas suuruses kogu sektori nimetatud näitajatega. Kokkuvõtvalt võib järeldada, et meetme 1.6

toetuse saajate majandustulemused olid vaadeldaval perioodil head ning meetme 1.6 toetuse saajad on konkurentsivõimelised.

Jätkusuutlikkuse näitajatest olulisemad on maksevõimet ilmestavad suhtarvud nagu intressikulude kattekordaja, lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ja võlakordaja. Meetme 1.6 toetuse saajatel oli vaadeldaval perioodil lühiajalisi kohustusi vähem ning käibevara rohkem ettevõtja kohta võrreldes kogu toiduaine tööstuse keskmise näitajaga ettevõtja kohta. Aasta aastalt on lühiajalise võlgnevuse kattekordaja toetuse saajatel püsinud küllatki stabiilsena 1,5-2,0 tasemel, jäädes 2013. aastal tasemele 1,7. Aastal 2013 oli kogu toiduaine tööstuse sektori näitaja 1,32. Toetuse saajate võlakordaja on suurenenud vähesel määral jäädes 2013. aasta tasemele 0,46. Nii on muutnud ka perioodi 2007–2013 aasta keskmine muutuse protsent, mis on 0,2%. Sektori võlakordaja on perioodi jooksul aastas keskmiselt 3% vähenenud jäädes 2013. aastal tasemele 0,48. (Joonis 73, lisa tabel 32-1.6)

Joonis 73. Meetme 1.6 toetuse saajate ja kogu sektori jätkusuutlikkuse näitajate keskmine muutus perioodil 2007–2013

Varade rentaablusnäitaja on meetme 1.6 toetuse saajatel ja kogu toiduainete töötlevate sektoris viimastel aastatel langenud. Perioodil 2007–2013 oli toetuse saajate varade rentaablus vähenenud keskmiselt 17,1% aastas. Kasum ettevõttesse kasutatava vara ühe euro kohta oli 2007. aastal 19 senti ning 2013. aastal 6 senti. Omakapitali rentaablus on 2013. aasta jooksul vähenenud võrreldes 2012. aastaga muutes ka kogu perioodi aasta keskmise näitaja taas negatiivseks (vähenemine keskmiselt 17% aastas). Sektori keskmine omakapitali rentaablus on vähenenud aastas 11,7%. (Joonis 73, lisa tabel 32-1.6) Omakapitali rentaabluse näitaja alusel hinnatakse omanike raha paigutamise otstarbekust. Seega töötleva tööstuse ettevõtted on kaotanud vaadeldaval perioodil omanikele teenitavat tulu ja omanikud peaksid finantsvahendite kasutamise otstarbekust rohkem hindama.

Kokkuvõtvalt järeldame, et meetme 1.6 toetuse saajad olid vaadeldaval perioodil 2007–2013 jätkusuutlikkuse näitajate osas mõnevõrra paremal tasemel võrreldes kogu toiduaine tööstuse sektori samade näitajatega. Kuigi kõik jätkusuutlikkuse näitajad on aastate

jooksul vähenenud ning võlakordaja on suurenenud, siis ei avaldu analüüsi tulemusena kriitilist piiri, mis paneks kahtluse alla toetuse saajate jätkusuutlikkuse.

2.19. MEEDE 1.7 – PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDU- NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIAATE ARENDAMINE (121, 124, 132, 133)

Meetme 1.7 laiem eesmärk oli põllumajandusega tegelevate ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise. Meede 1.7 jagunes kolmeks alameetmeks. Alameetme 1.7.1 üldeesmärk oli põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine läbi toormetootjate, töötlejate ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamise ja seeläbi nimetatud sektoris suurema innovatiivsuse saavutamise.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud koostööprojektide arv – 35. Täidetud 74%.
- Uusi tooteid tootvate või tehnoloogiaid kasutavate ettevõtjate arv – 20. Täidetud 100%.

Alameetmete 1.7.2 ja 1.7.3 üldeesmärgiks oli põllumajandussektori konkurentsivõime parandamine läbi kõrgema kvaliteedi ning suurema turujõuga toodete tootmise edendamise (MAK alameede 1.7.2 programmiperioodi lõpuks ei rakendunud).

Alameetme 1.7.3 spetsiifilisemaks eesmärgiks oli lisaks sektori konkurentsivõime ning toote kvaliteedi parandamisele ka tarbija teadlikkuse tõstmine toote osas.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud tegevuste arv – 5 toidukvaliteedikava. Täidetud 20%.

Analüüs põhineb perioodil 01.01.2010–31.12.2014 (1) heakskiidetud taotlustel, (2) väljamakstud taotlustel, (3) lõppkasusaajatel ning ettevõtjate majandusnäitajatel. Vaadeldaval perioodil olid alameetme 1.7.1 taotlusvoorud avatud kolm korda ja alameetme 1.7.3 taotlusvoorud kaks korda.

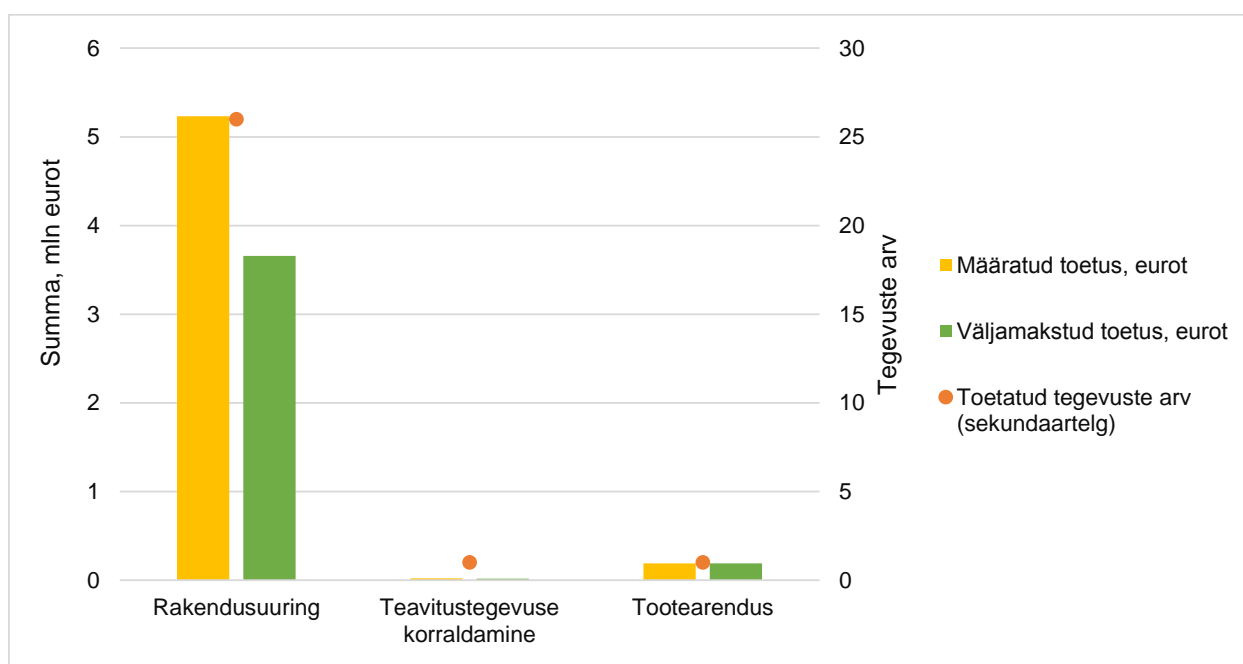
Seisuga 31.12.2014 esitati alameetme 1.7.1 osas kokku 42 taotlust (33 taotlejat) summas 9,2 mln eurot, millest heaks kiideti 26 taotlust (määratud toetuse saajate arv oli 22). Määratud toetuse summa oli kokku 5,4 mln eurot. Toetust oli välja makstud 3,8 mln eurot 21ne projekti raames, moodustades 71% kogu alameetme 1.7.1 raames määratud toetuse summast. Täielikult lõpetatud ehk väljamakstud projekte oli viis ning summas 1,5 mln eurot. Osaliselt väljamakstud projektide osas moodustas väljamakstud toetuse summa toetuse summa määratud toetuse summast keskmiselt 68%. MAK alameetme 1.7.1 toetatud koostööprojektide sihttasemeks oli seatud 35, millest heakskiidetud projektide alusel täideti 74%.

MAK meetme 1.7.1 abil uusi tooteid tootvate või tehnoloogiat kasutavate ettevõtjate arvu sihttasemeks oli 20 ettevõtjat. Heakskiidetud taotluste alusel planeerisid uusi tooteid toota ja/või tehnoloogiaid kasutusele võtta vastavalt üheksa ja 20 ettevõtjat, mistõttu võis sihttaseme saavutamaks lugeda. Väljamakstud taotluste alusel planeerisid uusi tooteid toota või tehnoloogiaid kasutusele võtta 20 ettevõtjat. Alameetme 1.7.1 osas oli kolm katkestatud projekt summas 523,6

tuhat eurot. Samas uute toodete tootmise ja tehnoloogiate kasutuselevõtu sihttaseme täitumist see ei mõjutanud.

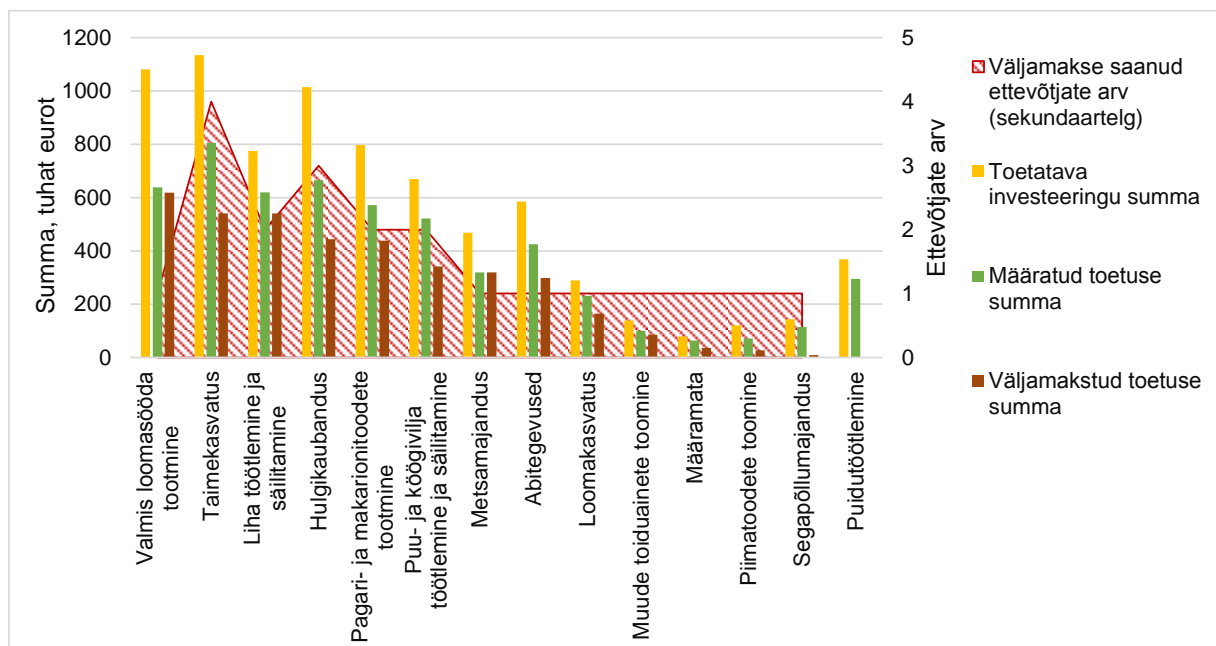
Alameetme 1.7.3 osas esitas 1 taotleja ühe taotluse, mis sai ka määramise otsuse. Toetatav investeeringusumma oli 30,0 tuhat eurot, millest määratud toetuse summa oli 21,0 tuhat eurot ja väljamakstud summa 16,8 tuhat eurot. Sihttaseme täituvus oli toetatud tegevuse arvu osas 20%.

Meetme 1.7 määratud toetuse summa jagunes tegevuste vahel järgmiselt: rakendusuuringud 96%, tootearendus 3,5% ning teavitustegevus 0,5%. Rakendusuuringute puhul moodustas määratud toetus toetatava investeeringu maksumusest 73%, teavitustegevuse puhul 70% ja tootearenduse puhul 45,%. (lisa 1 tabel 6.2-1.7) Välja oli toetust makstud rakendusuuringute teostamiseks summas 3,7 mln eurot, tootearenduseks 190,2 tuhat eurot ja teavitustegevuseks 16,8 tuhat eurot. (Joonis 74)

Joonis 74. Toetuse jagunemine heakskiidetud tegevuste alusel

Toetuse saajate tegevusalade lõikes määrati toetust meetme 1.7 raames enim taimekasvatusega tegelevatele ettevõtjatele summas 805,5 tuhat eurot, mis moodustas 15% kogu määratud toetuse summast (5,4 mln eurot). Toetuse saajatena oli enim taimekasvatusega tegelevaid ettevõtjad (4 ettevõtjat) ja hulgikaubandusega tegelevaid ettevõtjaid (3 ettevõtjat). Seisuga 31.12.2014 oli toetust PRIA poolt välja makstud enim valmis loomasööda tootmise tegevusala ettevõtjatele ning kõige vähem segapõllumajandus tegevusala ettevõtjatele, moodustades vastavalt kogu väljamakstud toetuse summast 16% ja 0,2%. Toetust pole välja makstud puidutöötlemise tegevusala ettevõtjale. (Joonis 75)

Joonis 75. Toetuse summa ja toetuse saajate arvu jagunemine toetuse saajate tegevusalade lõikes

Meetme 1.7 toetuse saajate majanduslike tulemusnäitajate analüüsis keskenduti brutolisandväärtuse (*edaspidi* BLV), varade käibekordajate, varade rentabluse ja püsihindamiseks valitud konkurentsivõime ning jätkusuutlikkuse näitajate võrdlusele. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (*edaspidi* NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel.

Analüüsi kaasati perioodil 2010–2014 määratud toetuse saajad. Toetuse saajate majandusaasta aruannete näitajad koguti ja analüüsiti toetuse saajate valimi suhtes selliselt, et leitud tulemused väljendaksid kõigi toetuse saajate üldkogumit. Seega kujunes valimi suuruseks 16 toetuse saajat. Küllaltki väikese valimi (sisaldab äärmuslikke näitajaid) tõttu on tulemuste usaldusväärsus väike ning üldistusi kogu sektori osas teha ei saa.

Investeeringutoetuse mõju hindamiseks analüüsiti BLVd vastava aasta BLV kõigi toetuse saajate kohta, kellele oli toetus määratud 2014. aasta lõpu seisuga. Samuti võrreldi toetuse saajate BLV muutust kogu sektori BLV muutusega.

Meetme 1.7 toetuse saajate poolt loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2009–2013 suurenenud 0,5%. Toetuse saajatel vähenes BLV 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga 56%, samas kogu sektori võrreldavatel aastatel näitaja hoopis suurenes (26%). Järgnevatel aastatel (2011 ja 2012) võrreldes eelnevate aastatega toetuse saajate BLV suurenes ning kõige suurem BLV kasv oli 2011. aastal võrreldes 2010. aastaga – suurenes 85%. Aastal 2013. BLV vähenes, kuid mitte märkimisväärselt. Kogu sektoril BLV kasv aasta aastalt aeglustus ning 2012. aastal ja 2013. aastal vähenes vastavalt 2,3% ja 19%. (Joonis 76, lisa 1 tabel 16-1.7)

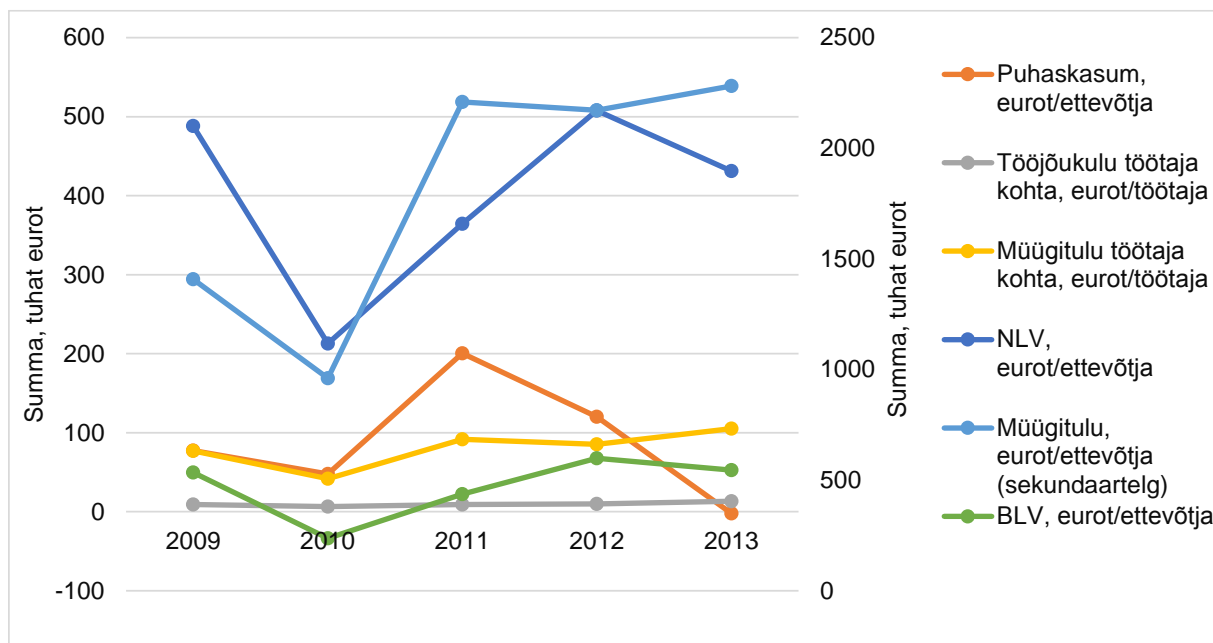

Joonis 76. Meetme 1.7 toetuse saajate ja kogu sektori (taime- ja loomakasvatus) BLV ning selle muutus perioodil 2009–2011

Toetuse saajate majanduskasvu iseloomustav NLV (ostujõustandardiga korrigeeritud) oli 2009. aastal 631,6 tuhat eurot, mis oli 2013. aastaks vähenenud 552,3 tuhande euroni. Seevastu kogu taime- ja loomakasvatussektori ettevõtjate majanduskasv oli positiivne ning suurenes vaadeldaval perioodil 2,8%. Analüüsi kaastaud toetuse saajate majanduskasvu vähenemine vaadeldaval perioodil oli 3,3%. (lisa 1 tabel 27-1.7) NLV suurenemist mõjutas kulumi suurenemine (25%) ja BLV suurenemine (0,5%) vaadeldaval perioodil.

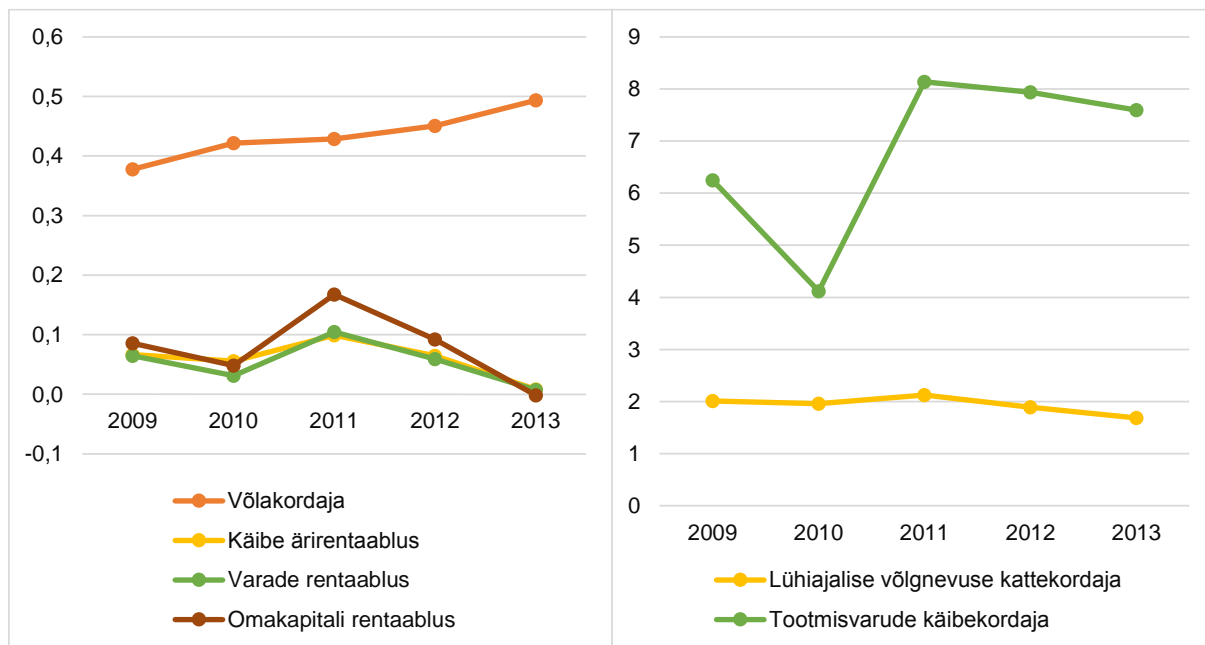
Toetuse saajate tööjõu tootlikkus oli 2009. aastal 29,2 tuhat eurot, mis oli vähenenud 2013. aasta lõpuks 25,2 tuhande euroni. (lisa 1 tabel 28-1.7) Tööjõu tootlikkuse näitaja vähenes vaadeldaval perioodil 3,7%. Kuna BLV muutus oli üsna tagasihoidlik, tulenes tööjõu tootlikkuse vähenemine enamjaolt töötajate arvu suurenemisest (4,3%). Müügitulu oli 2009. aastal 43 eurot ja 2013. aastal 58 eurot. Müügitulu tööjõutunni kohta perioodil 2009–2013 suurenes 8,2% (lisa 1 tabel 19-1.7).

Perioodil 2009–2013 suurenesid toetuse saajatel konkurentsivõime näitajad nagu müügitulu, BLV, tööjõukulu ja müügitulu töötaja kohta. Protsentuaalselt suurenes enim müügitulu ettevõtja kohta (13%). Konkurentsivõime näitajatest vähenes vaadeldaval perioodil puhaskasum ja NLV ettevõtja kohta. Kui 2009. aastal teeniti keskmiselt puhaskasumit 77,2 tuhat eurot, siis 2013. aastal teeniti keskmiselt kahjumit 2,2 tuhat eurot. Keskmine puhaskahjum oli 2013. aastal tingitud analüüsi kaasatud ühe taotleja märkimisväärselt suuremast kahjumist võrreldes ülejäänud toetuse saajate näitajaga. Kogu taime- ja loomakasvatussektoris oli näha konkurentsivõime näitajate kasvutrendi. (Joonis 77, lisa 1 tabel 29-1.7) Toetuse saajate turuosa muutus oli võrreldes kogu taime- ja loomakasvatussektori näitajaga samal tasemel. Analüüsi kaasatud toetuse saajate kui ka kogu taime- ja loomakasvatussektori ettevõtjate turuosa suurenes perioodil 2009–2013 keskmiselt 13%. (lisa 1 tabel 31-1.7)

Joonis 77. Toetuse saajate konkurentsivõime näitajad

Toetuse saajate maksevõime näitaja lühiajalise võlgnevuse kattekordaja osas oli perioodil 2009–2013 üsna suur, jäädes vahemikku 1,68–2,13. Lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja vähenes vaadeldaval perioodil 4,3%, samas võib öelda, et analüüsi kaasatud ettevõtjatel oli piisavalt käibevarasid katmaks lühiajalisi kohustusi. (Joonis 78, lisa 1 tabel 31-1.7)

Joonis 78. Toetuse saajate jätkusuutlikkus

Võlakordaja oli vaadeldaval perioodil suurenenud 6,9%, mis tähendab, et investeeringute elluviimisel kaasati aasta aastalt järjest enam võõrkapital. Varade rentaabluse näitaja vähenes vaadeldaval perioodil 42% ehk varade ärikasumi genereerimise võime oli aasta aastalt vähenenud. (Joonis 78, lisa 1 tabel 31-1.7)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamiseks loodud meetme raames viidi

enamjaolt läbi innovaatilisi rakendusuuringuid. Ka majandusnäitajate põhjal võib analüüsi kaasatud meetme 1.7 toetuse saajate osas rahuldavat majandusnäitajate muutuste trendi näha. Samas oli 2013. aasta kasumi, varade ja omakapitali tootlikkuse poolest kehvem võrreldes eelnevate aastatega.

2.20. MEEDE 1.8 – PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUURI INVESTEERINGUTOETUS (125)

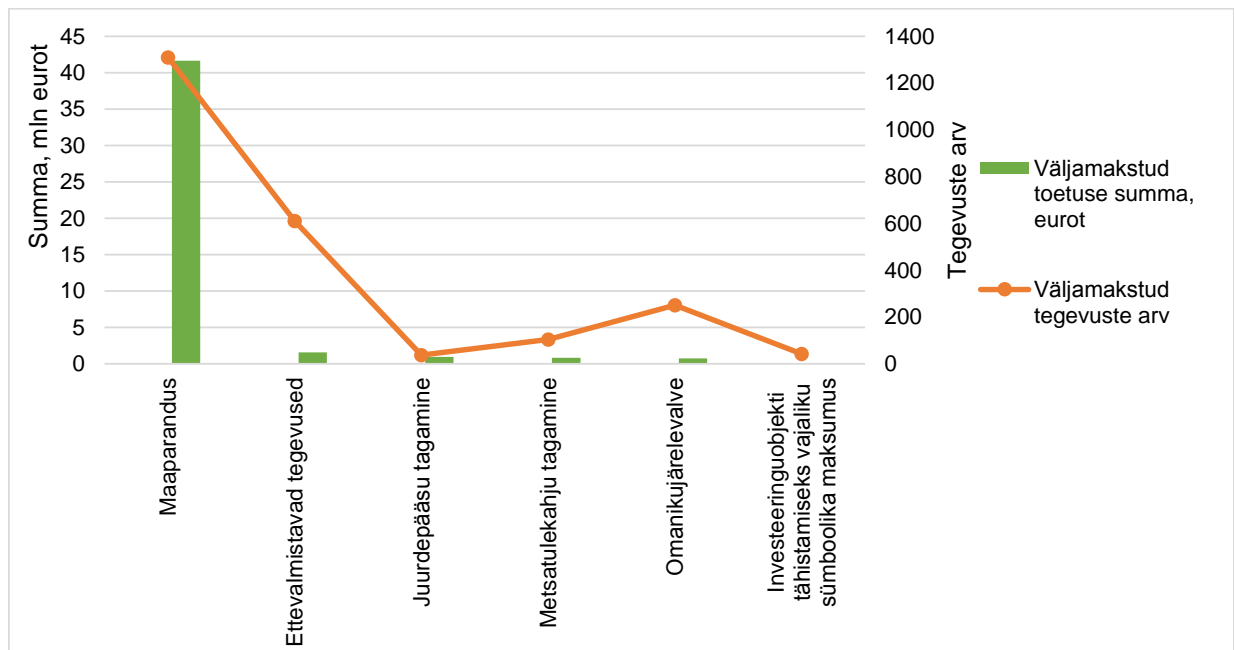
Meetme eesmärk oli põllumajandus- ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine, põllumajandus- ja erametsamaale juurdepääsu parandamine ja metsatulekahju ennetamine. Meetme alusel saavad toetust taotleda põllumajandusega tegelevad ettevõtjad, erametsaomanikud ja metsaühistud ning maaparandusühistud.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetust saanud projektide arv – 270. Täidetud 110%.
- Tehtavate investeeringute maht – 44,0 mln eurot. Täidetud 122%.
- Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud teid – 200 km. Täidetud 378%.
- Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnakaitserajatiste arv – 180. Täidetud 368%.
- Korrastatud maaparandussüsteeme – 70 000 ha. Täidetud 82%.

Seisuga 31.12.2014 oli toetust määratud ja välja makstud vastavalt 48,1 mln ja 45,7 mln eurot. Väljamakse alusel oli toetatud projektide arv 297, moodustades esitatud taotlustest 71%. toetust määrati ja maksti välja vastavalt 2 446 ja 2 356 tegevusele. Enim maksti toetust välja maaparandusega seotud tegevustele (1 310 tegevust). Keskmine väljamakstud toetuse summa tegevuse kohta oli 19,4 tuhat eurot. Keskmisest märksa kõrgema väljamakstud toetuse summaga olid maaparanduse ja juurdepääsu tagamisega seotud tegevused – vastavalt tegevustele oli keskmine väljamakstud toetuse summa 31,8 tuhat eurot/tegevus ja 25,3 tuhat eurot /tegevus. (Joonis 79, lisa 1 Tabel 15.1-1.8.)

Maaparanduse meetme taotlejate hulgas domineerisid maaparandusühistud (MPÜd), seda nii taotluste, maaparandusühistute arvu kui ka toetuse summa poolest. Vaadeldaval perioodil (2008–2014) maksti toetust välja 134-le MPÜle summas 37,6 mln eurot, moodustades vastavalt kogu väljamakstud organisatsioonide arvust 59% ja kogu väljamakstud toetuse summast 82%.

Joonis 79. Väljamakstud toetuse summa jagunemine toetatud tegevuste lõikes

Heakskiidetud taotluste ja määratud toetuse summa alusel domineerisid samuti MPÜd. Väiksema osa moodustasid erinevad aktsiaseltsid, osaühingud, metsaühistud ja muud MTÜd. Kuigi heakskiidetud taotluste arv moodustas ettevõtjatel veidi enam kui 1/3 kogu heakskiidetud taotluste arvust, oli neile määratud keskmine summa märkimisväärselt madalam MPÜdele määratud keskmisest summast – vastavalt 70,0 tuhat eurot ja 210,0 tuhat eurot. (lisa 1 Tabel 15.1-1.8., lisa 1 Tabel 15.2-1.8.)

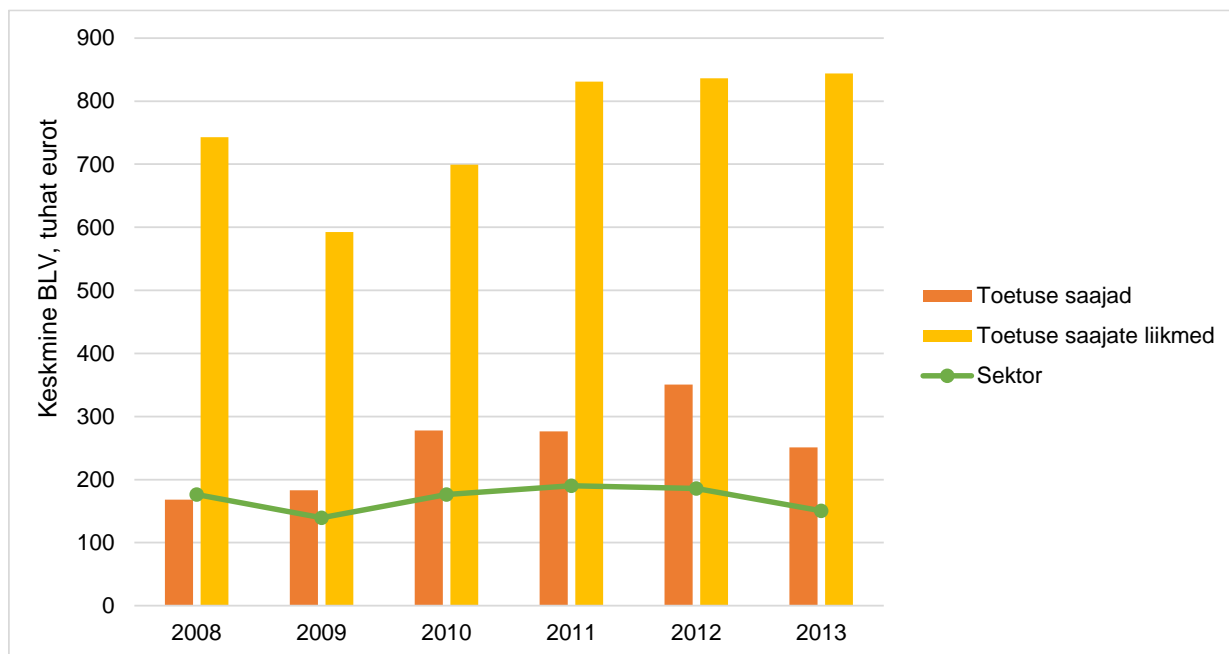
Meetme eesmärkide täituvust hinnatati läbi sihttasemete täituvuse. Juba kolme taotlusvooru tulemusena oli täidetud üle 100% uuendatavate teede ja keskkonnarajatiste sihttasemetest. Seisuga 31.12.2014 oli katkestatud projekte kokku kaheksa, mille määratud toetuse summa oli 390,5 tuhat eurot, mille korrastatud maaparandussüsteemide pindalaks oli 709 ha. Seisuga 31.12.2014 saab täidetuks lugeda toetatud projektide sihttasest ning investeeringute mahu sihttasest. Korrastatud maaparandussüsteemide pindala sihttasemeks oli 70 000 ha. Sihttasemest täideti MAK programmiperioodi lõpuks heakskiidetud projektide alusel 57 366 ha, moodustades 82% sihttasemest. Väljamakstud projektide alusel oli maaparanduse korrastamisega seotud pindala kokku 56 604 ha, moodustades sihttasemest 81%.

Investeeringu mõju hindamiseks analüüsiti toetuse saajate (ettevõtjate) ja MPÜ liikmete majandusnäitajaid: BLV, majanduskasv, tööjõu tootlikkus ja konkurentsivõime näitajaid. Majandusnäitajate arvestuse aluseks oli toetust saanud ettevõtjate majandusandmed, kelle projekti osas oli tehtud väljamakseid seisuga 31.12.2014 vähemalt 85% ulatuses. BLV osas arvutati eraldi toetust saanud ettevõtjate (analüüsi kaasatud ettevõtjate arv oli 31) ja toetust saanud MPÜde liikmeskonda kuuluvate ettevõtjate (analüüsi kaasatud liikmete arv oli 120) lõikes. MPÜde liikmetest kaasati analüüsi vaid need ettevõtjad, kes kuulusid nende MPÜde liikmeskonda, kelle heakskiidetud taotluse osas oli tehtud väljamakseid vähemalt 85% ulatuses ning analüüsiti perioodil 2008–2013 toimunud muutusi. Majanduskasvu, tööjõu tootlikkuse ja konkurentsivõime näitajate analüüsi kaasati kasusaajad ehk nii MPÜ liikmed kui ka toetust saanud ettevõtjad (va MPÜd, FIED) ning välistatud olid korduvad ettevõtjad. Analüüsi kaasatud kasusaajate arvuks kujunes 138. Kuna enamus analüüsi kaasatud ettevõtjad olid MPÜde liikmed,

on toetuse mõju just liikmete majandusnäitajatele raske hinnata, sest tehtud investeeringud ei pruugi olla seotud nende liikmete maadega. Andmete võrreldavuse eesmärgil kaasati analüüsi vaid need ettevõtjad, kellel olid vaadeldavatel aastatel olemas müügitulu ning BLV valemis sisalduv kulu näitaja.

Toetust saanud ettevõtjate BLV suurenes vaadeldaval perioodil 8,3%, samas MPÜde liikmeskonda kuuluvate ettevõtjate BLV keskmine muutus oli oluliselt väiksem (2,6%). Kogu taime- ja loomakasvatussektori BLV seevastu vähenes vaadeldaval perioodil 3,1%. (Joonis 80, lisa 1 tabel 16.2-1.8)

Toetuse saajate kui ka MPÜde liikmete BLV 2009. aastal vähenes võrreldes 2008. aastaga. Niisamuti ka kogu sektori näitaja, mille tingis üldine majanduslangus. Alates 2009. aastast oli toetuse saajate BLV suurenenud veidi kiiremas tempos võrreldes MPÜ liikmete näitajaga. 2013. aastal toetuse saajate BLV vähenes võrreldes 20102. aasta näitajaga, samas toetuse saajate liikmete BLV näitaja püsis alates 2011. aastast üsna stabiilsena. (Joonis 80, lisa 1 tabel 16.2-1.8)

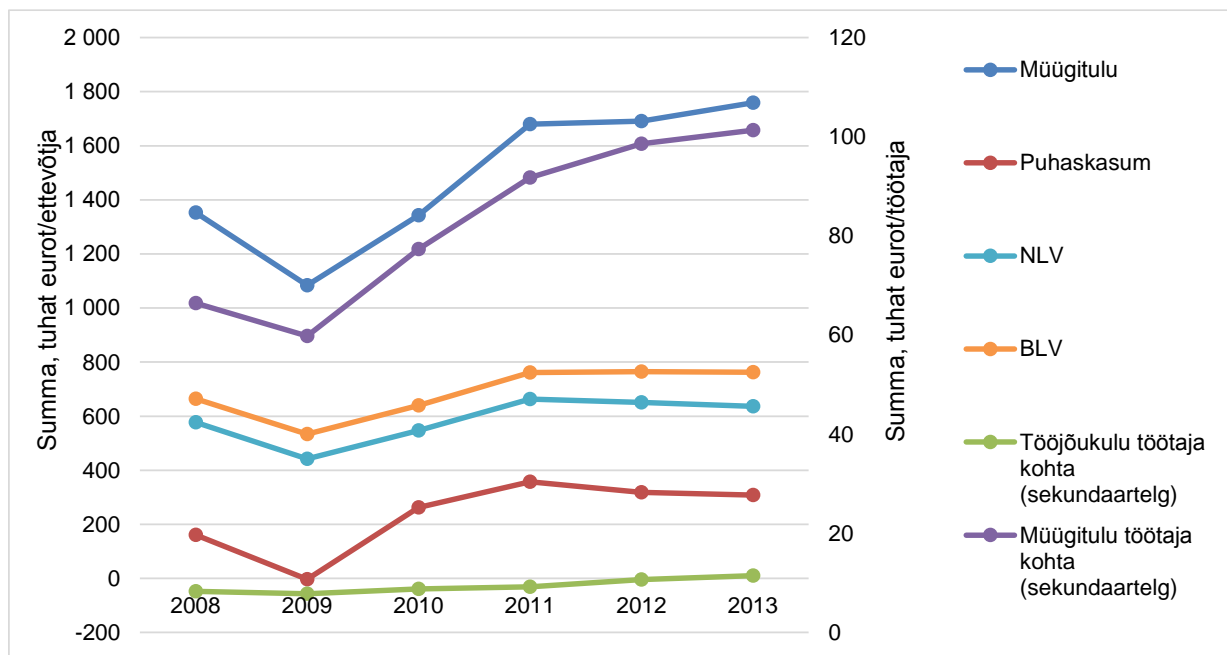
Joonis 80. Toetuse saajate ja nende liikmete ning kogu sektori keskmine BLV perioodil 2008–2012, tuhat eurot

Kasusaajate majanduskasvu hinnati NLV ja tööjõutootlikkuse abil võttes arvesse viimase kuue aasta muutust. Kasusaajate keskmine tööjõutootlikkus oli suurenenud vaadeldaval perioodil 6,1% ning kogu sektori keskmine näitaja oli suurenenud 8,3%. Absoluutarvuna oli meetme 1.8 kasusaajate tööjõutootlikkus 2013. aastal 43,9 tuhat eurot ettevõtja kohta, samas kui sektori keskmine näitaja oli ligi poole väiksem ehk 26,2 tuhat eurot ettevõtja kohta. (lisa 1 tabel 28-1.8). Tööjõukulud küll suurenesid vaadeldaval perioodil 6,6% (lisa 1 tabel 29-1.8), samas töötajate arv vähenes ehk tööjõud muutus efektiivsemaks

Perioodil 2008–2013 oli kasusaajate keskmine majanduskasvu 1,6% ja kogu sektoril -4,7% ehk kasusaajate majanduskasv vaadeldaval perioodil oli oluliselt parem võrreldes kogu sektoriga (lisa 1 tabel 27-1.8.). Kasusaajate majanduskasvu positiivset trendi mõjutas kõige enam BLV suurenemine (2,8%), samas põhivara kulum ja väärtuse langus majanduskasvu nii oluliselt ei

mõjutanud (suurenen vaadeldaval perioodil 7,8%). Kasusaajate NLV suurenen vaadeldaval perioodil 1,9% ning kogu sektoril vähenen näitaja 4,3% (Joonis 81, lisa 1 tabel 29-1.8).

Investeeringu mõju hindamiseks analüüsiti müügitulu ja puhaskasumi suurust. Kasusaajate müügitulu püsis küllaltki stabiilsena, suurenedes vaadeldaval perioodil 5,4%. Samas kogu taime- ja loomakasvatuse sektori müügitulu vaadeldaval perioodil vähenen 3,6%. Nii meetme 1.8 kasusaajate kui ka kogu sektori müügitulu oli kõige madalam 2009. aastal. (Joonis 81, lisa 1 tabel 29-1.8)

Joonis 81. Kasusaajate konkurentsivõime näitajad perioodil 2008–2013

Puhaskasum meetme 1.8 toetuse saajatel ja kogu sektori suurenen ning seda vastavalt 14% ja 9,7%. Puhaskasumi näitaja pöördus 2009. aastal väga suures osas ettevõtjatel nii meetme 1.8 kasusaajate kui ka kogu sektori lõikes kahjumiks. Samas meetme 1.8 kasusaajate puhaskasumi näitaja muutuse trend alates 2010. aastast oli positiivne v.a 2013. aastal mõningast näitaja tagasilangust arvestades. (Joonis 81, lisa 1 tabel 29-1.8)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et MPÜ liikmete ja toetuse saajate näol on tegemist ettevõtjatega, kelle majandusnäitajad on sektori keskmistest näitajatest kõrgemad ning konkurentsivõime näitaja positiivne muutus oli kasusaajate osas märgatavalt suurem võrreldes kogu sektoriga.

2.21. MEEDE 1.9 – TOOTJARÜHMADE LOOMINE JA ARENDAMINE (142)

Meetme 1.9 toetust saab taotleda põllumajandustootjaid ühendav tunnustatud tulundusühistu, kelle eesmärgiks on ühiselt turustada oma liikmete toodetud põllumajandustooteid ja nende töötlemisel saadud tooteid. Tunnustatuks loetakse põllumajandustootjaid ühendav tulundusühistu kui ta on läbinud tunnustamise taotlusvooru ja saanud tunnustuse. Kokku oli seisuga 31.12.2014.a tunnustatud 21 tulundusühistut (edaspidi tootjarühm).

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Toetatud tootjarühmade arv – 45. Täidetud 47%.
- Toetust saavate tootjarühmade käive aastast (eurot) – 48,0 mln eurot. Täidetud 478%.
- Turule sisenevate põllumajandustootjate arv – 100. Täidetud 98%.

PRIA alustas meetme 1.9 rakendamist esimest korda 2010. aastal, millega seoses kuulutati esmalt välja tootjarühma tunnustamise taotlusvoor 15.06.2010–27.10.2010. Esimesel rakendusaastal (2010. a) tunnustati 12 tootjarühma, järgmisel aastal tunnustamise taotlusvooru ei avatud, 2012. a lisandus kaheksa uut tunnustatud tootjarühma, 2013. a üks tootjarühm ning 2014. a polnud avatud tunnustamise taotlusvoorus, mistõttu ei lisandunud ka ühtegi uut tunnustatud tootjarühma. Tunnustuse saanud tootjarühmad said õiguse taotleda toetust meetmest 1.9.

Meetme 1.9 raames sai toetust taotleda viies taotlusvoorus, mis toimusid 2010., 2011., 2012., 2013. ja 2014. aastal. Perioodil 2010–2014 määrati toetust 21 tootjarühmale 79 esitatud taotluse alusel (Tabel 11). Kõigis viies taotlusvoorus määrati toetust kaheksale tootjarühmale, neljas taotlusvoorus neljale tootjarühmale, kolmes voorus kuuele, kahes voorus kahele ja ühes taotlusvoorus ühele tootjarühmale. Kordustaotluste esitamine on otseselt seotud tunnustamisega, sest vaid 2010. aastal tunnustatud tootjarühmadel oli võimalus taotleda toetust kõigis viies taotlusvoorus.

Tabel 11. Toetuse taotlemine ja määramine taotlusvoorude lõikes

Aasta	Esitatud/ heakskiidetud taotluste arv	Taotletud/ määratud toetus kokku, eurot	Keskmine toetus, eurot taotlus	Esmakordselt toetust saanud ühistute arv	Esmakordselt toetust saanud ühistute keskmine toetuse summa, eurot
2010	11	622 229	56 566	11	56 566
2011	12	749 353	62 446	1	80 000
2012	19	964 696	50 773	7	39 108
2013	20	889 603	44 480	2	27 112
2014	17	628 042	36 944	0	0
KOKKU	79	3 853 922	48 784	21	-

Seisuga 31.12.2014 määrati toetust kokku 3,8 mln eurot ja väljamakseid oli tehtud 3,5 mln euro ulatuses (91% määratud toetusest). Kõigi taotluste keskmine määratud toetuse summa taotluse kohta 48,8 tuhat eurot (Tabel 11). Teise taotlusvooru keskmine määratud toetuse summa oli 62,4 tuhat eurot, mis oli 10% suurem esimese taotlusvooru vastavast näitajast (56,6 tuhat eurot). Selle põhjuseks oli toetuse saajate müügitulu kasv. Kolmandas, neljandas ja viiendas voorus on keskmine määratud toetuse summa vähenenud, sest valdav enamus heakskiidetud taotlustest on korduvtaotlused ning meetme määruse¹¹ kohaselt kolmanda, neljanda ja viienda tegutsemisaasta toetuse määrad aasta-aastalt vähenevad (Tabel 12). Samuti põhjustab toetuse summa vähenemist asjaolu, et kolmanda ja neljanda vooru toetuse saajad on väiksema müügitulu ja liikmete arvuga kui esimeste voorumade toetuse saajad. Meetme 1.9 osas oli üks katkestatud projekt, mille määratud toetuse summa oli 41,8 tuhat eurot.

¹¹ MAK 2007-2013 meetme 1.9 määrus „Tootjarühma loomise ja arendamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“

Tabel 12. Määratav maksimaalne toetus

Periood	Toetuse maksimaalne määr (%)		Toetuse maksimaalne suurus kokku, eurot
	müügitulule suurusega kuni 1 mln eurot	müügitulu osale, mis ületab 1 mln eurot	
Esimese ja teise aasta jooksul	5	2,5	80 000
Kolmanda aasta jooksul	4	2,0	64 000
Neljanda aasta jooksul	3	1,5	48 000
Viienda aasta jooksul	2	1,5	38 000

MAKis on meetme sihttasemeteks määratud: (1) toetatud tootjarühmade arv 45; (2) toetust saavate tootjarühmade käive aastas 48,0 mln eurot; (3) turule sisenevate põllumajandustootjat arv 100.

Seisuga 31.12.2014 on toetust saanud 21 ühistut, millega seoses oli toetatud tootjarühmade sihttasemest täidetud MAK perioodi lõpuks 47%.

Meetmest 1.9 toetust saanud tulundusühistute (21 ühistut) 2013. aasta müügitulu kokku oli 229,6 mln eurot. Toetust saavate tootjarühmade käibe sihttase on seega ületatud ligi viiekordselt (sihttase 48 mln eurot). Kuna toetuse saajate arv on planeeritust väiksem kuid müügitulu märkimisväärselt suurem, siis järelikult on toetust saanud planeeritust suuremad tootjarühmad.

Turule sisenemiseks loetakse arengut elatustalust turuosaliseks. Elatustalu on FIEna tegutsev ettevõtja, kelle tulu majandustegevusest on maksimaalselt 18 tuhat eurot aastas. Seisuga 31.12.2014 oli toetust saanud ühistutel viimase tunnustamise (s.o 31.12.2013) kohaselt kokku 615 ühistu liiget. FIEdest liikmete elatustalust turuosaliseks kasvamisest on viimati analüüsitud Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise 2013. aasta aruandes. Nimetatud analüüsi kohaselt oli toetuse saajatel kokku 633 ühistu liiget. Nendest 376 (59%) olid FIEd. 2013. aastal toetust saanud ühistutel oli viimase tunnustamise kohaselt kokku 90 sellist liiget, kes olid kasvanud elatustalust turuosaliseks. 2013. aasta tunnustamise kohaselt lisandus nimetatud ettevõtjatele veel kaheksa sellist FIEt, kelle müügitulu varem oli alla 18 tuh euro, kuid viimase tunnustamise kohaselt see ületas 18 tuh eurot. Seega on meetme rakendamise raames turule sisenevate põllumajandustootjate arv kokku 98, mis moodustab 98% sihttasemest (sihttase on 100 tootjat).¹²

Kokkuvõttes on näha, et toetust saavate tootjarühmade käibe sihttase ületatakse mitmekordselt kuid toetatud tootjarühmade arvu sihttasemest saavutatakse vaid ligikaudu pool.

Meetme 1.9 toetuse saajate majanduslike tulemusnäitajate analüüsimisel keskenduti BLV ja püsihindamiseks valitud konkurentsivõime näitajate hindamisele. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (NLV mida on korrigeeritud ostujõustandardi koefitsiendiga, EL27 = 100%) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel. Analüüsi kaasati need tootjarühmad, kellele seisuga 31.12.2013 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2009–2013 kohta kättesaadavad (12 toetuse saajat). Tulemuste moonutamise vältimiseks jäeti analüüsist välja TuÜ Jõgevamaa Põllumajandustootjate Liit, kuna tegemist on märkimisväärselt suurte

¹² Andmed on esitatud eelmise aasta aruande seisuga 31.12.2013, kuna uuemad andmed analüüsiks puuduvad.

bilansi ja kasumiaruande näitajatega toetuse saajaga. Seega põhineb analüüs 11 toetuse saaja majandusnäitajatel. Selleks, et analüüsi tulemused oleksid aastate lõikes paremini võrreldavad, analüüsiti vaadeldava perioodi igal aastal samade tootjarühmade majandusnäitajaid.

Perioodil 2009–2013 vähenes toetuse saajate BLV keskmiselt 14% aastas (Joonis 82, lisa 1 tabel 16-1.9). BLV vähenemise põhjuseks on asjaolu, et vaatusalusel perioodil kasvasid tootjarühmade tegevuskulud pisut rohkem kui müügitulu. SA andmetel kasvas kogu taime- ja loomakasvatussektori BLV samal perioodil keskmiselt 2% võrra aastas.

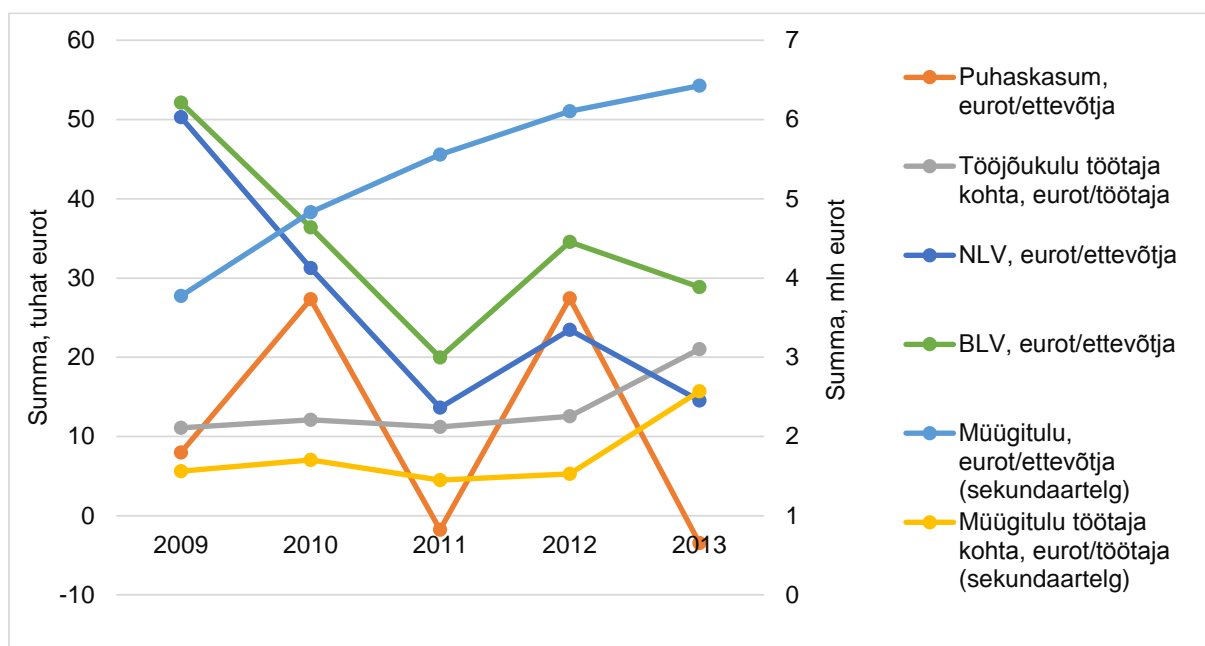
Joonis 82. Toetuse saajate brutolisandväärtus ja selle muutus

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida on korrigeeritud ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27=100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades viimasest kulum. Toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud NLV oli 2013. aastal 18,6 tuhat eurot, langedes seejuures perioodil 2009–2013 keskmiselt 27% (lisa 1 tabel 27-1.9). Kuna toetust saanud tootjarühmadel kulumis osakaal majandusnäitajate moodustumisel ei ole väga suur, siis NLV tulemus on sarnane BLV näitajale. Taime- ja loomakasvatussektori majanduskasv oli perioodil 2009–2013 keskmiselt 2,8% aastas.

Töõjõu tootlikkus arvutatakse BLV alusel, jagades BLV täistööajaga töötajate arvuga. Toetuse saajate töõjõu tootlikkus vähenes perioodil 2009–2013 keskmiselt 15% (lisa 1 tabel 28-1.9). SA andmetel suurenes kogu sektori töõjõu tootlikkus samal perioodil keskmiselt 13%. Sektori töõjõu tootlikkuse kasv tuleneb töötajate arvu vähendamisest. Kuna toetuse saajatel on majanduslanguse kontekstis töötajate arv suurenenud, siis on toetuse saajate töõjõu tootlikkus langenud mõnevõrra rohkem kui BLV.

Toetuse saajad ja nende liikmed on vaatlusalusel perioodil müügimahtusid kasvatanud rohkem kui sektor keskmiselt. Perioodil 2009–2013 suurenes toetuse saajatel müügitulu 14% (Joonis 83, lisa 1 tabel 29-1.9). Sektoris keskmisena suurenes müügitulu 1,7%. Analüüsi kaasatud toetuse saajatel suurenes ka müügitulu töötaja kohta enam võrreldes kogu sektoriga. Toetuse saajate

puhaskasumi/-kahjumi näitaja oli vaadeldaval perioodi ebastabiilne, teenides 2011. ja 2013. aastal keskmiselt kahjumit.

Joonis 83. Toetuse saajate konkurentsivõime aastatel 2009-2013

Meetme rakendamise tulemusi kokku võttes tuleb märkida, et toetuse saajate arv on planeeritust väiksem, sest ühistegevus on Eesti vähe levinud. Samas on koostöö osas teavitustöö ning selle populariseerimine suurenenud. Väiksest toetuse saajate arvust hoolimata ületas toetust saanud tootjarühmade käive MAKi sihttaset, sest toetust said planeeritust suuremad tootjarühmad. Toetuse saajate majandusnäitajate analüüsi tulemuste tõlgendamisel tuli arvestada, et toetuse saajate ja analüüsitud tootjarühmade arv oli väike, mis võis mõjutada analüüsi tulemusi. Siiski saab väita, et toetuse saajate müügitulu kasvas rohkem kui sektoris keskmiselt ning toetuse saajad olid majanduslanguse järgsel perioodil hästi toime tulnud.

3. MAK 3. TELJE MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSED

3.1. MEEDE 3.1 – MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE MAAPIIRKONNAS (311, 312)

Majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas oli ette nähtud MAKi meede 3.1. Meetme üldine eesmärk oli maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise ning sellega uute töökohtade loomisele kaasaaitamine. Meetme raames rakendatavate suurprojektide (toetuse summa 100 000 eurot kuni 300 000 eurot) eesmärk oli põllumajandustootmise mitmekesistamine ja maaettevõtluse arendamine läbi bioenergiaalaste ja muude innovaatiliste investeeringute, mille kaudu soodustati muuhulgas keskkonnasõbraliku ettevõtluse arengut ja töökohtade loomist. Lisaks projektide liigitusele jagunes meede 3.1 kolmeks alameetmeks: (1) alameede 3.1.1 – mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas; (2) alameede 3.1.2 – mikroettevõtete arendamine; ja (3) alameede 3.1.3 – investeeringud bioenergia tootmisse. Aastal 2013 rakendati alameedet 3.1.3 esmakordselt. Alameetme alusel makstava toetuse maksimaalne suurus on 512 000 eurot toetuse saaja kohta ja alameetme spetsiifilised eesmärgid on: põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust; kohalikul ressursil põhineva maapiirkonna mikroettevõtluse arendamine; biomassist biokütuste, bioelektri ja biosoojuse tootmise suurendamine; uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine; keskkonnahoid; maastikuhooldus; energiatoorme tarnekindlus maapiirkondades; energiakandjate mitmekesisus; energiatootmise hajutus.

Viimane taotlusvoor alameetme 3.1.1 ja 3.1.2 osas toimus 2012. aasta II poole alguses, mistõttu on kaks viimast aastat olnud investeeringute tegemiseks. Kokku toimus programmiperioodil seitse taotlusvooru, kus viimane voor oli alameetmele 3.1.3.

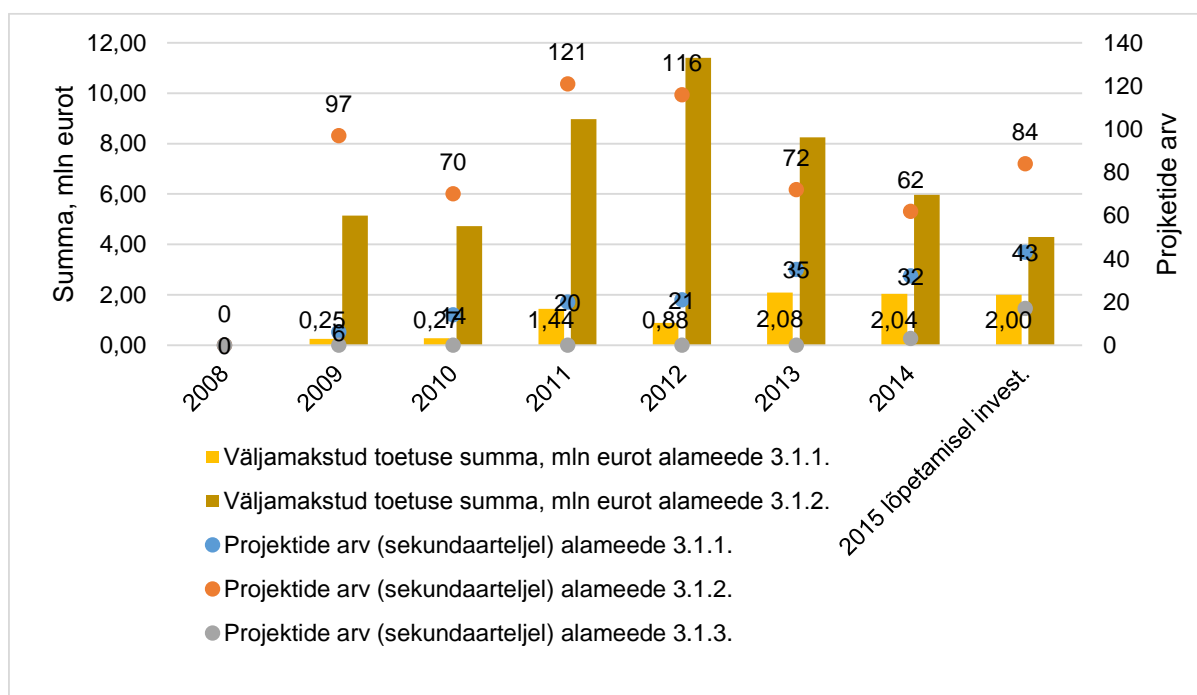
Meetme 3.1 toetuse saajate arv perioodil 2007–2013 on kokku 889 ettevõtjat (sh FIEd, tulundusühistud) ja määratud toetuse summa 84,7 mln eurot. Toetatud projektide arv kokku oli 968, mis näitab väga vähest korduvat toetuse saamist (keskmiselt 1,08 toetatud projekti ühe ettevõtja kohta). Sh on alameetme 3.1.3 projektide arv 22, mis vastab toetust saanud ettevõtjate arvule. Seisuga 31.12.2014 on projekti tegemisest loobunud 152 ettevõtjat, kellele oli määratud toetust summas 14,0 mln eurot. Sh on üks alameetme 3.1.3 projektist loobunud ettevõtja. Tegevuste katkestamist tuleb pidada oluliseks, sest toetuse summa alusel moodustab osatähtsus 16,5% ja ettevõtjate arvu alusel 17,1%. Märgitud näitajaid tuleb arvestada meetme sihttasemete täitmise hindamisel.

Eeldatav kogu projektide arv programmi lõpuks on 814, kuna seisuga 31.12.2014 oli väljamakse (sh osaline) tehtud ja alameetme 3.1.3 projektide lõpetamist võiks eeldada. Ettevõtjate prognoositav arv sellisel juhul oleks 748 toetuse saajat.

Perioodil 2008–2014 on lõpetatud kokku 669 projekti 610 ettevõtja poolt. Lõpetamata on veel 145 projekti 138 ettevõtja poolt toetuse summas 14,7 mln eurot, millest omakorda on osaliselt teostatud ja välja makstud 6,6 mln eurot. (Joonis 84) Üksnes 22 ettevõtjale ei ole väljamakset tehtud, mis tähendab, et valdavalt investeeringud lõpetatakse. Välja makstud ja sh osaliselt välja

makstud projektide toetuse summa kokku on 58,3 mln eurot. Aastal 2014 lõpetati 39 projekti, millede kohta välja makstud toetuse summa oli 10,4 mln eurot. (Joonis 84).

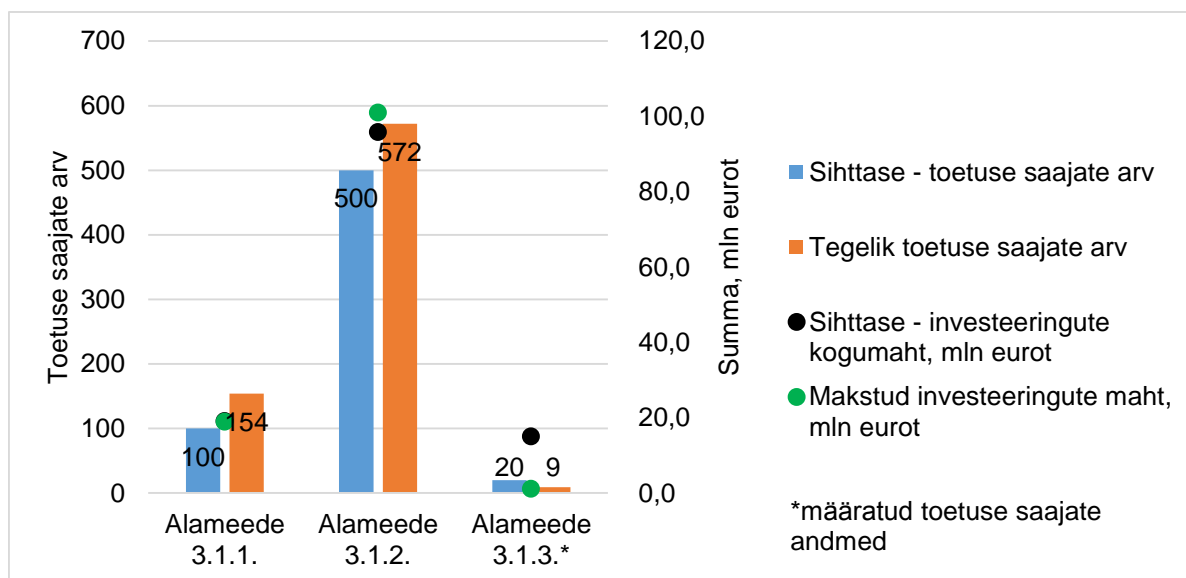
Lisaks katkestatud projektide toetuse summale saame hinnata määratud toetuse summa ja tegelikult välja makstud toetuse summa vahet. Võrdluse tulemusena hindame projektide terviklikkust ja odavnemist. Andmete analüüsimisel ilmneb, et tehtud projektide välja makstud toetuse summa osakaal on märkimisväärselt erinev, olles alameetme 3.1.1. 2010. aasta projektide puhul 81,4% ja alameetme 3.1.2 puhul 2010 ja 2011. aastal 90%. See tähendab, et projektid odavnesid märgitud aastatel kuni 20%. Kokku on lõpetatud ja välja makstud projektide toetuse summa vähenenud 4,2 mln eurot, mis moodustab 7,6% lõpetatud projektide määratud toetuse summast (55,9 mln eurot). Tulemust arvestades on meetme 3.1 projekte tehtud märkimisväärselt ümber planeeritult, millest on tingitud toetuse summa muutus. Samuti on jäetud osa investeeringust tegemata.

Joonis 84. Meetme 3.1 lõpetatud projektide arv ja välja makstud toetuse summa võrdlus määratud toetuse summaga (seisuga 31.12.2014)

Perioodil 2008–2014 on toetust makstud 1272 tegevuse ellu viimiseks, millest 81,2% (1 034 tegevust) moodustas alameetme 3.1.2 tegevused. Sõltumata alameetmest on toetatava investeeringute tegevuste arv suurim masina ja seadme ostmise ja paigaldamisel (kokku 285 tegevust), kus investeeringu summa kokku on 27,3 mln eurot. Investeeringu summa on suurim hoone või hoone osa ehitamiseks, sh uued hooned – kokku 73,2 mln eurot. Makstud toetuse summa on vastavalt 35,2 mln eurot. Majutusteenuse osutamiseks uue voodikoha rajamise tegevusi on toetatud 26 tegevuse puhul ja investeeringu summa on 2,8 mln eurot. Toetatud investeeringu summa ja makstud toetuse summa kokku oli väikseim investeeringu objektiga seotud litsentside, patentide, kasulike mudelite kaitsmisega seotud tasude ja lõivude osas (1 tegevust investeeringu summa 2,6 tuhat eurot). (lisa 1 tabel 6-3.1) Alameetme 3.1.3 raames on toetust makstud 14 tegevuse rakendamiseks, millest 8 tegevust on seotud biomassi töötlemiseks vajaliku masina või seadmete soetamisega. Investeeringu summa märgitud tegevustel on kokku üle 760 tuhande euro. (lisa 1 tabel 6-3.1.3).

Vaadeldes seatud sihttasemete täitmist Joonis 85 alusel, siis näeme, et meetme 3.1 alameetmete puhul on ettevõtjate arvu sihttasemed (vastavalt 100 ja 500 ettevõtjat) ja samuti investeeringute kogumahu sihttasemed täidetud, v. a alameede 3.1.3. Saavutustase on alameetme 3.1.1 ettevõtjate arvu osas 154 ettevõtjat ja alameetme 3.1.2 puhul 572 ettevõtjat. Välja makstud investeeringute kogumaht on vastavalt alameetmele 18,9 mln eurot ja 101,0 mln eurot. Meetme väljundnäitajate hindamisel saab tulemust hinnata heaks.

Joonis 85. Seatud sihttasemed meetme 3.1 alameetmetele ja nende täitmine seisuga 31.12.2014

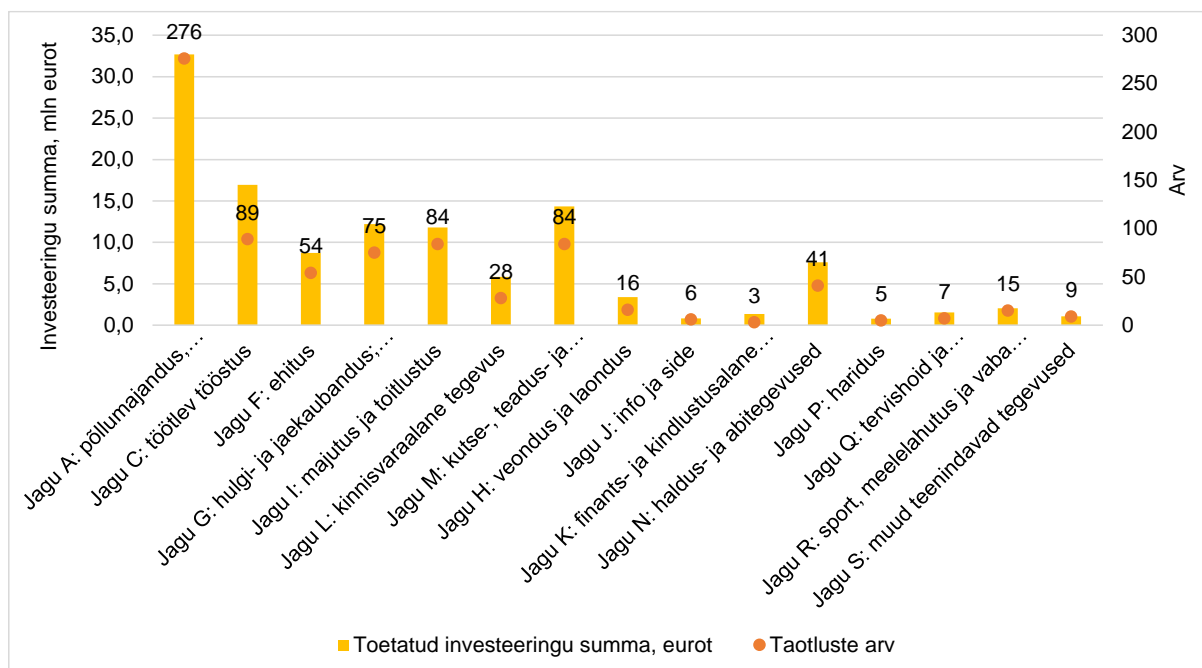
Toetuse saajate senistest tegevusaladest ülevaate saamiseks analüüsiti ettevõtjate jagunemist põhitegevusala EMTAK koodide lõikes äriregistri ja toetustaotlustel esitatud andmetel (Joonis 86). Kuna alameede 3.1.1 on suunatud põllumajandusettevõtjatele, siis nimetatud alameetme 169 välja maksega projekti toetuse saajast kuulus 151 gruppi EMTAK Jagu A: põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (lisa 1 tabel 13-3.1.1). Seejuures enamesinenud tegevusalad olid üheaastaste põllukultuuride kasvatus (45% alameetme toetuse saajatest) ja järgnesid loomakasvatus ning segapõllumajandus. Mõlema tegevusala toetuse saajate osakaal oli üle 17%. Ülejäänud tegevusalad ei oma suurt tähtsust, kuna ettevõtjad omasid paralleelset kahte tegevusala, millest üks oli põllumajandusega seotud, mis võimaldas toetuse saamist.

Alameetme 3.1.2 ja 3.1.3 toetuse saajate projekti kaudu enamesinenud tegevusalad kuulusid järgmiste EMTAK jagude alla: põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (jagu A, 20,5% toetuse saajatest); töötlev tööstus (jagu C, 17,5%), hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont (jagu G, 12%), majutus ja toitlustus (jagu I, 3,2%) ning finants- ja kindlustusalane tegevus (jagu K, 13%) (lisa 1 tabel 13-3.1.2). Kuna põllumajandusettevõtjad teevad keskmisest väiksemaid investeeringuid, siis toetatava investeeringu summast kõige suurem osa (20%) langeb töötleva tööstuse ettevõtjate arvele. Alameetme 3.1.2 toetuse saajatest 409 (79%) investeerivad lisategevusala loomisesse ning 129 (20%) kavandavad investeeringu senise põhitegevusala arendamiseks.

MAKis on seatud toetatavate maaturismitegevuste sihttasemeks alameetme 3.1.1 puhul 20 ja alameetmel 3.1.2 korral 250. Seisuga 31.12.2014 on sihttase välja makstud projektide alusel ületatud, millega seoses saab meetme rakendamist maaturismi arendamisel lugeda edukaks. Maaturismi tegevuste arv alameetmes 3.1.1 on 73 ja alameetmes 3.1.2 on 320. Ööbimistega ja

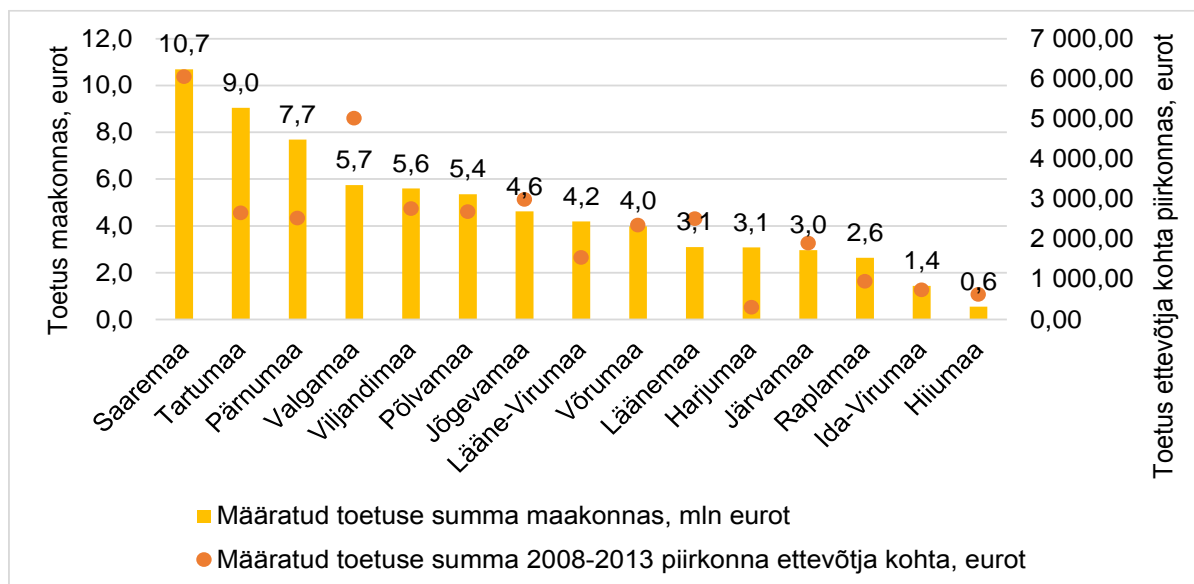
päevaste külastajate arvu (lisa 2 tabel R9) korrigeeriti käesoleva aruande koostamise käigus, kuna kogutud andmed on küllaltki ebakvaliteetsed. Kokku on suurenenud külastajate arv ligikaudu 85 tuhande isiku võrra. Alameetme 3.1.1 majutustevõtetest on toimunud 1 440 ööbimisega külastust ja 1 388 päevakülastust ning alameetmes 3.1.2 on 8 620 ööbimisega külastust ning 73 563 päevakülastust. Külastajate arv võib olla suurem, kuid täpsemad andmed selleks puuduvad. Vajalik oleks läbi viia täiendav küsitlus.

Loodavate töökohtade arv meetme raames kokku on 635,5 (lisa 2 tabel R8), millest 113,5 luuakse alameetme 3.1.1 raames ning 522 alameetme 3.1.2 raames. Sihttasemed on ületatud mõlema alameetme puhul üle kahe korra.

Joonis 86. Meetme 3.1 toetuse saajate jagunemine põhitegevusalade lõikes

MAKi rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse jaotumist maakondade lõikes. 2014. aasta lõpu seisuga elas Eesti maapiirkondades (vallad ja alla 4 000 elanikuga linnad) 488,8 tuhat elanikku ning tegutses 37,8 tuhat ettevõtet (lisa 1 tabel 2-F). Määratud toetuse summa oli keskmiselt 144 eurot elaniku kohta ja 1865 eurot maapiirkonnas tegutseva ettevõtte kohta. Andmed on võetud määratud toetuste kohta, millest on lahutatud katkestatud projektid. Mõlemad näitajad olid suhteliselt kõige suuremad Saaremaal ja Valgemaal, kus elanike arv on suhteliselt väike kuid majandustegevuse mitmekesistamiseks määratud toetuse summa suur (Joonis 87).

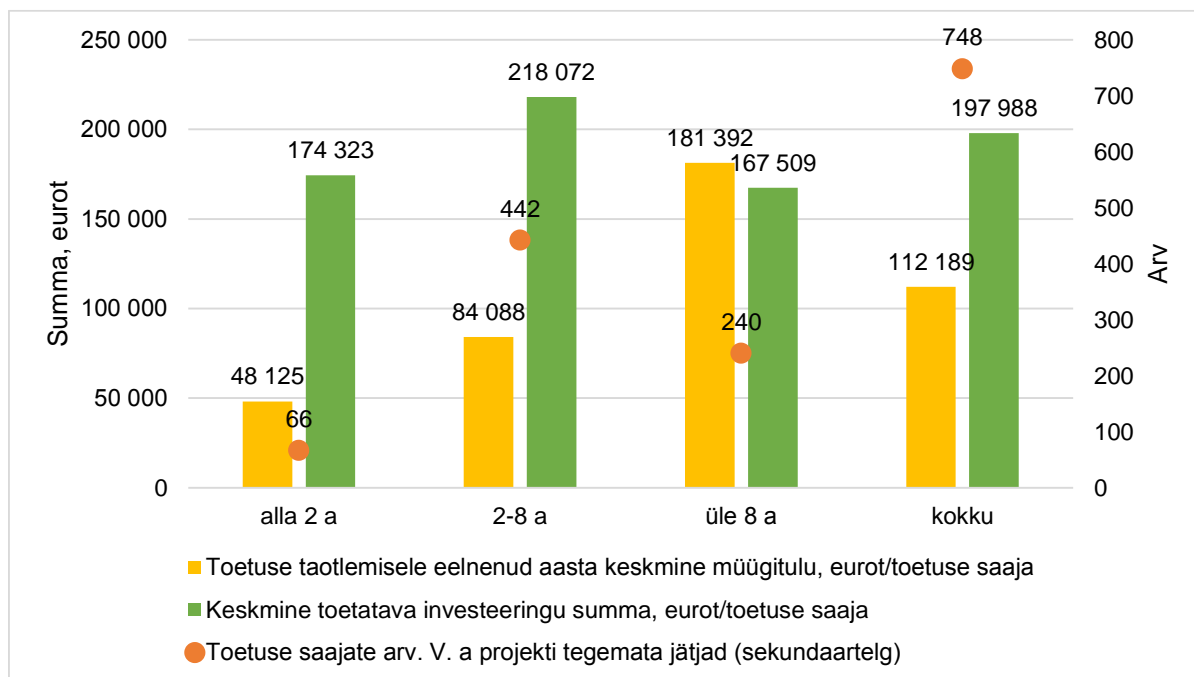
Joonis 87. Määratud toetuse summa maapiirkonna ja piirkonna ettevõtja kohta 2008-2013

Investeeringu vajadus võib sõltuda ettevõtja tegutsemise ajast. Selgitamaks, millised ettevõtjad majandustegevuse mitmekesistamiseks sagedamini toetust taotleavad, analüüsiti toetuse saajate tegutsemise aega maakonniti. Tegutsemise aja täpsemaks uurimiseks jagati toetuse saajad tegutsemise aja alusel gruppideks. Toetuse saaja tegutsemise ajaks määrati periood ettevõtja äriregistris registreerimise kuupäevast kuni toetuse taotlemise kuupäevani. Müügitulu analüüsiti toetuse taotlemise aastale eelnenud majandusaasta alusel. Analüüs viidi läbi heakskiidetud taotluste alusel, kes ei olnud 31.12.2014 seisuga projekti teostamist katkestanud. Valdavalt oli analüüsitud projektide ja ettevõtjatele väljamakse tehtud (748 ettevõtjat).

Analüüsi tulemusel selgus, et toetuse saajate keskmine tegutsemise aeg taotlemise hetkel oli 6,5 aastat, s.o umbes kuus aastat ja viis kuud (lisa 1 tabel 3.1-F). Alla kahe aasta tegutsenud ettevõtjaid oli toetuse saajate seas kõigest 8,8%. Kõige suurem osa toetuse saajaid (59%) oli toetuse taotlemisele eelnevalt tegutsenud kaks kuni kaheksa aastat. Toetuse saajate keskmine müügitulu oli 112,8 tuhat eurot toetuse saaja kohta. Tegutsemise aja kasvades müügitulu suureneb märgatavalt. Alla kahe aasta tegutsenud toetuse saajate müügitulu oli keskmisest märkimisväärselt madalam (48,1 tuhat eurot) ulatudes 42%-ni kõigi toetuse saajate keskmisest müügitulust (Joonis 88).

Analüüsitud toetuse saajate keskmine toetatava investeeringu summa oli 197,9 tuhat eurot. Kaks kuni kaheks aastat tegutsenud toetuse saajad teostavad keskmisest suuremaid investeeringuid. Kuna samas vanusegrupis on ka kõige rohkem toetuse saajaid, siis võib järeldada, et kaks kuni kaheksa aastat tegutsenud ettevõtjad näevad kõige enam vajadust oma tooteid ja teenuseid välja arendada toetuse abil.

Meetme 3.1 rakendamise tulemuste hindamiseks analüüsiti toetuse saajate BLVd. Nii BLV kui kõigi ülejäänud käesolevas peatükis esitatud majandusnäitajate analüüsi kaasati need ettevõtjad (äriühingud), kellele seisuga 31.12.2014 oli toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2007–2013 kohta kättesaadavad (vastavalt alameede 3.1.1 toetatud äriühingute hulgast 80 ja 3.1.2 hulgast 394 äriühingut).

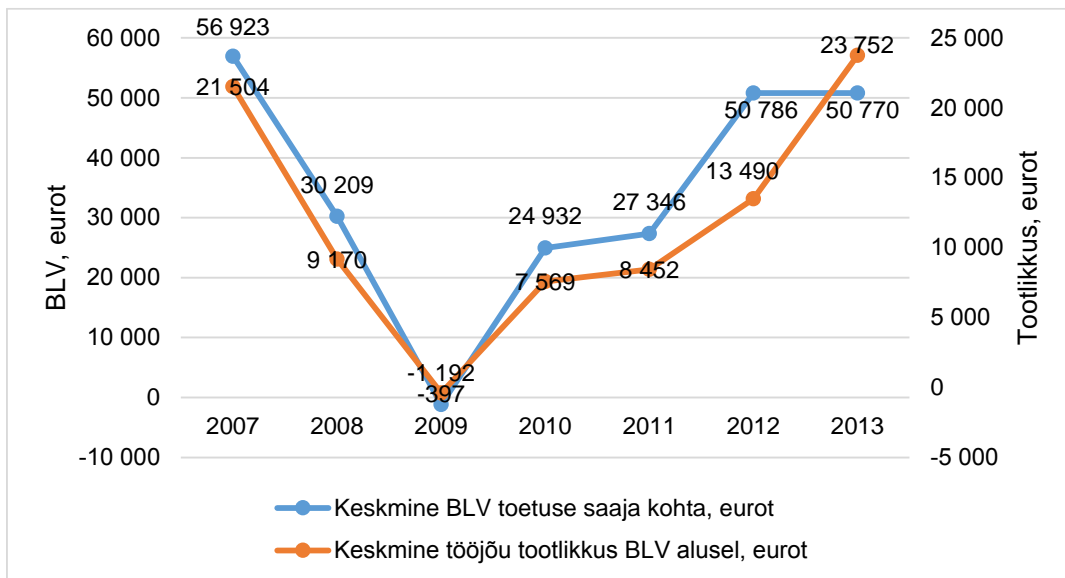

Joonis 88. Toetuse saajate keskmine müügitulu ja toetatava investeeringu summa ettevõtjate tegutsemise aja gruppide lõikes

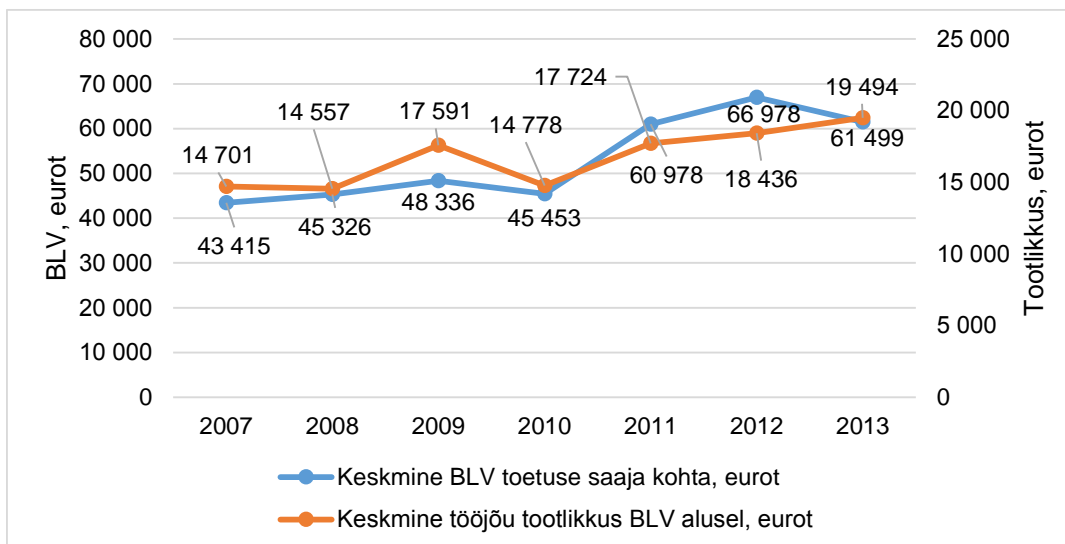
Alameetme 3.1.3 toetuse saajate arv on väike, mistõttu oli analüüsitavate ettevõtjate arv 13, kuid antud juhul muutub tulemuste usaldusväärsus väikseks ning nendele ei pöörata käesolevas analüüsis erilist tähelepanu. Tulemused on esitatud lisa 1 tabelites 16 kuni 28-3.1.3.

Meetme toetuse saajate tulemuste ja konkurentsivõime hindamiseks analüüsitakse majanduslikke tulemusi brutolisandväärtuse (*edaspidi* BLV), varade tootlikkuse, tööjõutootlikkuse ning mõningate jätkusuutlikkust näitavate suhtarvude kaasabil. Mõjunäitajate osas arvutati majanduskasv (*edaspidi* NLV) ja tööjõu tootlikkus BLV alusel.

Toetuse saajate loodav BLV ettevõtja kohta oli perioodil 2007–2013 külltki erinev kahe alameetme võrdluses. Põllumajandustootjate (alameetme 3.1.1.) BLV keskmine muutus aasta kohta on perioodi jooksul aasta kohta negatiivne (-2,3% aastas). Samas on viimase kahe aasta näitaja olnud stabiilne, kus keskmine BLV ettevõtja kohta on ületanud 50 700 eurot. Põllumajandustootjate BLV oli negatiivne (-1192 eurot) 2009. aastal. (Joonis 89, lisa 1 tabel 16-3.1.1.). Seega on olnud alameetme 3.1.1 toetuse saajate BLV üksikute aastat võrdluses suuri muutusi, mis ei avaldu alameetme 3.1.2 toetuse saajate BLV tulemustes. Alameetme 3.1.2. toetuse saajate keskmine BLV oli 2013. aastal 61 499 eurot. Perioodi 2007–2013 aasta keskmine BLV muutus on positiivne (aasta keskmine muutus 9,1%). Kui 2009. aastal oli keskmine BLV 43 415 eurot, siis 2012. aastaks saavutas näitaja kõrgtaseme 66 978 eurot, kuid see ei ole püsinud 2013. aastal. (Joonis 90, lisa 1 tabel 16-3.1.2). Toetuse saajate BLV muutuse võrdlemisel kogu sektori BLV muutusega ilmneb piisavalt positiivne tulemus, kuna taime- ja loomakasvatuse sektori BLV keskmine muutus perioodil oli -5,8% aasta kohta ning alameetme 3.1.2 toetuse saajatega võrreldud mitme erineva sektori BLV koondtulemus oli samuti negatiivse muutusega aasta kohta (-2,0%). Alameetme 3.1.2 toetust on saanud piisavalt suured ettevõtjad, mille tõttu saab eeldada nende majandustulemuste stabiilsust isegi muutuvast turuolukorras. BLV tulemuste alusel saab hinnata tulemusnäitajat 2013. aastal mõlema alameetme puhul heaks, kuna tööjõu tootlikkuse sihttaseme näitajale (23 008 eurot) ollakse väga lähedal.

Joonis 89. Meetme 3.1.1 toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

Joonis 90. Meetme 3.1.2 toetuse saajate BLV ja tööjõu tootlikkuse muutus perioodil 2007–2013

Joonis 89, Joonis 90 ja lisa 1 tabel 28-3.1.1 ja 3.1.2 põhjal näeme, et tööjõu tootlikkus (BLV alusel) on oluliselt suurenenud viimastel aastatel, mis tähendab, et investeeringutega soetatud tehnoloogia abil on optimeeritud tööjõu kasutamist. Toetuse saajate tööjõu tootlikkus BLV alusel oli 2013. aastal vastavalt alameetmele 23 752 eurot ja 19 493 eurot, mis on parim tulemus seitsme aasta jooksul. Perioodi keskmine aastane tööjõu tootlikkus toetuse saajate puhul on suurenenud vastavalt alameetmele 1,7% ja 4,8% aastas. Võrreldavate sektorite näitaja on aastas keskmiselt suurenenud 6,4% ja 2,1%.

Järgnevalt analüüsitakse BLV muutust investeeringu tegemisest kahe aasta jooksul ($n+2$ aastat) ehk BLV kumulatiivset kasvu (tulemusnäitajat). Toetuse saajatest 110 ettevõtjat tegi investeeringu aastal 2011, kus omakorda 100 ettevõtet kuulus alameetmesse 3.1.2 ja 10 ettevõtjat alameetmesse 1.3.1. Vaadeldaval perioodil hindame investeeringule järgnevaid aastaid majanduslikult aktiivseteks, kuid investeeringu teinud põllumajandustootjate BLV on oluliselt vähenenud. Alameetme 3.1.2 toetuse saajate BLV on suurenenud pärast investeeringu teostamist

rahuldavalt, kus keskmine näitaja on 13 103 eurot ettevõtja kohta. (Tabel 13. Investeeringu teinud ettevõtjate keskmine BLV 2011. aasta ja 2013.aasta võrdluses (kaks aastat (n+2) pärast investeeringut).

Tabel 13. Investeeringu teinud ettevõtjate keskmine BLV 2011. aasta ja 2013.aasta võrdluses (kaks aastat (n+2) pärast investeeringut)

Meede	2011. aastal väljamakse saanud toetuse saajate arv (makse summa määratud summast >85%)	BLV 2011, eurot / toetuse saaja	BLV 2013, eurot / toetuse saaja	BLV muutus 2013/2011, eurot / toetuse saaja	BLV kasv kokku, eurot
3.1.1.	10	802 473	713 676	-88 797	-887 970
3.1.2.	100	46 142	59 245	13 103	1 310 300

Majanduskasvu iseloomustab NLV, mida korrigeeritakse ostujõu standardi koefitsiendiga (EL27 = 100%). NLV arvutatakse BLV alusel, lahutades sellest kulum. Alameetme 3.1.1 toetuse saajate ostujõustandardiga korrigeeritud keskmine NLV oli 2013. aastal 24 367 eurot, mis on äärmiselt positiivne tulemus. Alameetmes 3.1.2 toetatud äriühingute vastav keskmine näitaja oli 2013. aastal 51 528 eurot. Perioodi 2007–2013 keskmine NLV aastane muutus on vastavalt alameetmele -8,8% ja 1,6%. NLV väärtus ja näitaja vähenemine annab ülevaate sellest kui oluliselt mõjutab suurenenud põhivara hulk ja sellelt arvestatav kulum majanduskasvu tulemust. Tehnoloogia kasutusele võtmisega peab toimuma väga oluline BLV suurenemine, mis ületab kulum kasvu. Kogu taime- ja loomakasvatuse sektoris on olnud vaadeldava perioodi jooksul aasta keskmine NLV muutus -9,1% ning muude võrreldavate tegevusvaldkonna sektori ettevõtjate puhul -3,0%. (lisa 1 tabel 27-3.1.1 ja 3.1.2).

Meetme 3.1 toetuse saajate varade käibekordajad ja rentaablus on jätkuvalt negatiivse suunaga. Kuna varad on suurenenud kiiremini kui müügitulemused, siis ei ole varade kasutegur suurenenud. Nii on põhivara käibekordaja perioodil 2007–2013 aastal keskmiselt vähenenud 10,3% alameetme 3.1.1 ja 8,3% alameetme 3.1.2 toetuse saajatel. Koguvara käibekordaja on vähenenud samal perioodil keskmiselt -8,8% ja -5,5% aastal. Varade rentaablus vähenes vaadeldaval perioodil vastavalt alameetmele keskmiselt -16,9 ja -15,0% aastal ning oli 2013. aastal tasemel 6,2% ja 5,1%, mis on mõlema alameetme toetuse saajatele madalam tulemus võrreldes 2012. aastal saadud tulemusega. (lisa 1 tabel 20-3.1.1 ja 3.1.2)

Meetme 3.1 toetuse saajate konkurentsivõime näitajad on perioodi 2007–2013 jooksul valdavalt head, kuigi positiivset aasta keskmist muutust kõigi näitajate puhul ei esine. Mõnevõrra madalamas seisus on alameetme 3.1.1 toetuse saajad, kuid ka nende BLV ja tööjõu tootlikkuse näitajad olid heal tasemel. Toetuse saajate müügitulu on vaadeldaval perioodil püsinud piisavalt stabiilne, kuid 2013. aasta müügitulemus oli keskmine. Kokkuvõtvalt võib järeldada, et meetme 3.1 toetuse saajate majandustulemused olid vaadeldaval perioodil head ning toetuse saajad on piisavalt konkurentsivõimelised.

3.2. MEEDE 3.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323)

Meetme üldeesmärk on parandada maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsust ja elukvaliteeti läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise, lairiba internetiühenduste kättesaadavuse tõstmise ja

mittetulundussektori arendamise. Meede aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ning rahvaarvu vähenemise negatiivsete arengute pidurdamisele. Perioodil 2008–2014 oli meede jaotatud neljaks alameetmeks:

- Alameede 3.2.1. Majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused, mille eesmärk on leida uudseid lahendusi erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks.
- Alameede 3.2.2. Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine, mille eesmärgiks on lairiba internetiühendust võimaldavate kaasaegsete järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu ühenduste loomine maapiirkondadesse, kus seni ei ole piisavalt kiiret lairiba-teenust võimaldavaid võrguühendusi.
- Alameede 3.2.3. Külade uuendamine ja arendamine, mille eesmärgiks on omaalgatuse, koostöötahte ning sotsiaalse suhete tugevdamine, külade elukeskkonna säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine ning sotsiaalse infrastruktuuri arendamine.
- Alameede 3.2.4. Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine, mille eesmärk on maapiirkonna kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja parandamine (sh külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamine ja korrastamine).

Meetmega toetati mittetulundusühinguid, sihtasutusi ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtjaid ning toetatakse neid tegevusi, mis tavatingimustes ei tooda rahalist tulu.

Kuna alameetmete 3.2.1, 3.2.3 ja 3.2.4 taotlusvoorud toimusid aastatel 2007–2011, ei ole toetuse taotlemise ja määramisega seotud näitajad (toetuse taotlejate ja saajate arv, taotluste arv, toetuse suurus, tegevuste arv, töökohtade arv vms) alates 2012. aastast muutunud ning seetõttu neid käesolevas aruandes detailselt ei kajastata. Nimetatud alameetmete detailsem ülevaade on leitav 2012. aasta püsihindamise aruandest. Alameetme 3.2.2 taotlusvoorud toimusid 2011. ja 2014. aastal, mis seetõttu on käesolevas aruandes on detailsem ülevaade just alameetme 3.2.2 rakendumisest (Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine).

Perioodil 2008–2011 sai meetmest 3.2 toetust 790 juriidilist isikut. Toetust määrati 1 249 heakskiidetud taotluse alusel 2 473 (sh 105 tegevust alameetme 3.2.2 raames) tegevusele. Seisuga 31.12.2014 oli välja makstud 761 toetuse saaja 1 200 taotlust 52,2 mln ulatuses, moodustades määratud toetusest 95%. Alameetmest 3.2.2 sai toetust üks SA 21 taotlusele. Nimetatud alameetmest määratud toetuse summa moodustas meetme 3.2 määratud toetuse summast 13% (6,9 mln eurot), millest välja oli makstud 6,4 mln eurot (moodustades 12% meetme 3.2 väljamakstud toetuse summast). Kogu meetme raames oli toetust määratud kõige enam alameetmest 3.2.3 toetuse saajatele (toetust määrati 47,7 mln euro ulatuses, moodustades 87% meetmest 3.2 määratud toetusest).

Võrreldes 2013. aastaga on mõnevõrra muutunud tehtavate investeeringute maht alameetmete lõikes, saavutati MAKis esitatud sihttasemed järgmiselt:

- Tehtavate investeeringute maht (alameede 3.2.1) – 2,8 mln eurot. Täidetud 11%.
- Tehtavate investeeringute maht (alameede 3.2.2) – 7,7 mln eurot. Täidetud 100%.
- Tehtavate investeeringute maht (alameede 3.2.3) – 44 mln eurot. Täidetud 129%.

- Tehtavate investeeringute maht (alameede 3.2.4) – 8,3 mln eurot. Täidetud 2,2%.

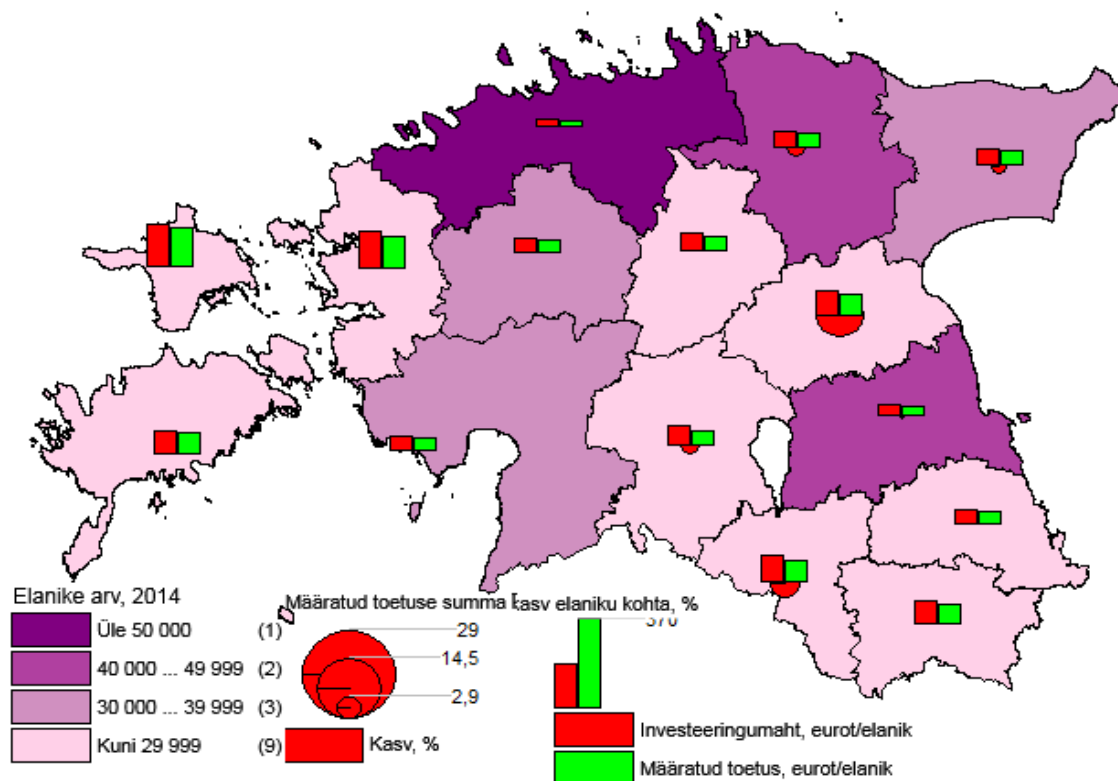
Kuna üks projekt võib sisaldada mitut alameedet puudutavaid tegevusi, on Tabel 14 väljamakstud toetuse summad esitatud tegevuste lõikes. Kõige enam toetust oli välja makstud alameetme 3.2.3 raames (45,4 mln eurot), moodustades kogu meetme 3.2 väljamakstud toetuse summast 87%. Seega kõige enam toetati külade uuendamist ja arendamist. Samas oli toetus kõige edukamalt välja makstud alameetme 3.2.1 (põhiteenuste arendamine, välja oli makstud 98% määratud tegevustest ja 96% määratud toetusest) ning vähem alameetme 3.2.2 osas (lairiba internetivõrgu arendamine, välja oli makstud 81% määratud tegevustest ja 92% määratud toetusest).

Katkestatud projekte oli 45, mille määratud toetus kokku oli 1,7 mln eurot. Kõige enam katkestati projekte 2011. aastal (21 projekti summas 804,3 tuhat eurot). Katkestatud projektidele määratud toetuse summa moodustas 3,0% meetmes 3.2 määratud toetusest.

Tabel 14. Väljamakstud toetuse summa ja tegevuste arv meetme 3.2 alameetmete ja taotlusvoorude toimumise aastate lõikes

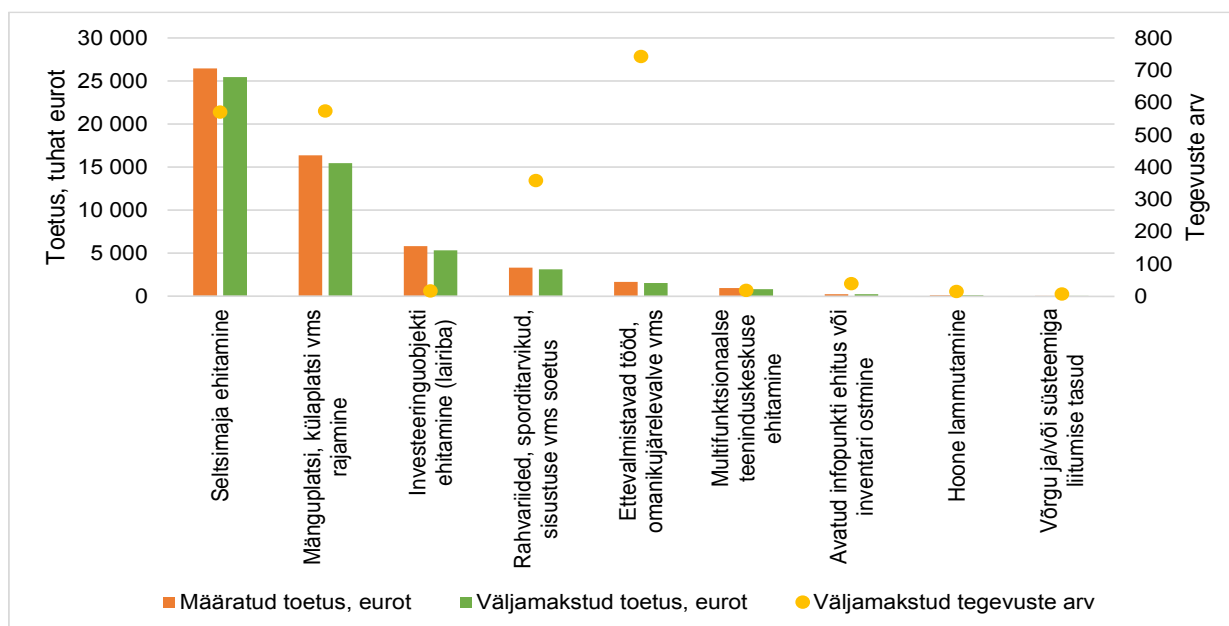
Taotlusvooru toimumise aasta	3.2.1		3.2.2		3.2.3		3.2.4	
	Tegevuste arv	Toetuse summa, eurot	Tegevuste arv	Toetuse summa, eurot	Tegevuste arv	Toetuse summa, eurot	Tegevuste arv	Toetuse summa, eurot
2007	10	26 803	0	0	440	9 072 027	0	0
2008	12	128 135	0	0	678	12 651 759	9	75 003
2009	11	49 935	0	0	635	13 122 055	4	29 339
2011	6	40 129	85	6 366 412	452	10 585 512	2	13 574
KOKKU	39	245 002	85	6 366 412	2 205	45 431 353	15	117 916
Osatähtsus määratud toetusest	98%	96%	81%	92%	95%	95%	94%	94%

Analüüsid toetuse saajate arvu maakondade lõikes, olid erinevused kuue maakonna osas kahekuni kolmekordsed. Kõige enam oli toetuse saajaid Harjumaal (85 toetuse saajat) ja kõige vähem Hiiumaal (25 toetuse saajat, lisa 1 tabel 2-G). Toetatava investeeringu summa ja määratud toetus ühe elaniku kohta oli suurem Läänemaal ja Hiiumaal ning väikseim Tartumaal (Joonis 91). Ka määratud toetus ja investeeringumaht ettevõtja kohta oli suurem Läänemaal ja Hiiumaal, kuid väikseim Harjumaal. Toetuse saamise aktiivsus elaniku kohta suurenes 2014. aastal võrreldes perioodiga 2008–2013 kuues maakonnas, mida on mõjutanud ühelt poolt elanike arvu muutused maakondades ning teiselt poolt toetuse määramine üksnes alameetmes 3.2.2.

Joonis 91. Toetuse jagunemine ja kasv (%) maakondade lõikes elanike arvu kohta

Meetmes 3.2 määrati toetust 36 erinevat liiki tegevustele. Väljamakstud tegevustest parema ülevaate saamiseks grupeeriti tegevused nende sarnasuse alusel üheksasse gruppi (Joonis 92). Kokku oli välja makstud 2 344 tegevust, millest kõige suurema osa moodustasid ettevalmistavad tööd (31% väljamakstud tegevustest), seltsimaja ehitus (24%), mänguväljaku vms vaba aja veetmise rajatise ehitus või korrastamine (24%) ning erinevate tarvikute ja sisustuse soetus (15%). Teiste tegevuste osatähtsus väljamakstud tegevustest oli tagasihoidlik.

Joonis 92. Määratud ja väljamakstud toetus (eurot) ning väljamakstud tegevuste arv

Kõige suurema osa väljamakstud summast moodustas seltsimajade vms ehitus (25,4 mln eurot) ning mänguväljaku, külaplatsi vms rajamine (15,5 mln eurot). Keskmisest kulukamad tegevused

väljamakstud toetuse alusel olid ehitused: lairiba internetivõrgu katvuse tõstmisega seotud investeeringuobjekti (alameede 3.2.2, ühe objekti keskmine maksumus oli 314,4 tuhat eurot), seltsimaja (alameede 3.2.3, ühe objekti keskmine maksumus oli 44,6 tuhat eurot) ning alameede 3.2.1, multifunktsionaalse teeninduskeskuse (ühe objekti keskmine maksumus oli 44,6 tuhat eurot) ehitamine. Keskmisest vähemkulukad tegevused olid ettevalmistavad tööd (omanikujärelevalve vms, ühe tegevuse keskmine maksumus oli 2,1 tuhat eurot).

Vaadeldes väljamakstud tegevuste toetuse summa osakaalu määratud toetuse summast, oli kõige edukamalt välja makstud võrgu ja/või süsteemiga liitumise tasud (välja oli makstud 100% määratud toetusest). Tagasihoidlikumalt oli välja makstud multifunktsionaalse teeninduskeskuse ehitamine (välja oli makstud 87% määratud toetusest). Teiste tegevuste väljamaksmise määr jäi 92% ja 96% vahele.

Võrreldes 2013. aastaga on maapiirkondades muutunud kodune interneti püsiühenduse kättesaadavuse võimalus (lisa 1 tabel 26-3.2). Tänu internetiühenduse lairiba baasvõrgu arendamisele on alameemeetme 3.2.2 toel loodud interneti püsiühenduse kättesaadavus (eeldusel, et ka juurdepääsuvõrgu ehitatakse välja) 37 361 elanikule (so hinnanguline elanike arv, kes asusid baasvõrgu ühenduspunktidest kuni 1,5 km kaugusel). Arvestades, et maa-asulate leibkonna keskmine suurus on 2,33 liiget (2011. aasta rahvaloenduse andmed), on lairiba baasvõrgu väljaehitamisega interneti püsiühendus kättesaadav 16 035 leibkonnale. MAKis esitatud sihttasemed saavutati järgmiselt:

- Paranenud teenusest kasu saav maarahvastik (alameede 3.2.2) – 60 000. Täidetud 62%.
- Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas (alameede 3.2.2) – 15 000 leibkonnale on loodud interneti püsiühenduse kättesaadavus. Täidetud 107%.

4. LEADER-MEETME RAKENDAMISE TULEMUSED (341, 41, 421, 431)

Leader-meede on Euroopa Liidu algatus maaelu arengu ja kohaliku initsiatiivi edendamiseks. Eestis alustati *Leader*-meetme rakendamist RAKi meetme 3.6 Kohalikul initsiatiivil põhinevate arendusprojektide elluviimine – *Leader*-tüüpi meetme kaudu. Taotlusvoor oli avatud 2006. aasta sügise alguses, mil meetme raames taotles toetust 24 kohalikku tegevusgruppi piirkondliku arengustrateegia koostamiseks, hõlmates 181 omavalitsusüksust ning ligi 93% kogu maapiirkonna pindalast. MAKi alguses loodi juba tegutsevale 24 tegevusgrupile lisaks kaks uut tegevusgruppi. Kohalike tegevusgruppide arv 2014. aasta lõpu seisuga oli 26, hõlmates 192 omavalitsusüksust ning 100% kogu maapiirkonna pindalast (42 836,0 km², 99% Eesti pindalast, kuhu ei ole arvestatud Peipsi järve Eestile kuuluvat osa ja Võrtsjärve).

MAKis esitatud sihttasemed saavutati järgmiselt:

- Toetatavate tegevusgruppide arv (tegevus 1) – 2. Täidetud 100%.
- Toetatavate tegevusgruppide arv (tegevus 2) – 26. Täidetud 100%.
- Kohalike tegevusgruppidega hõlmatud territoorium – 42 000 km². Täidetud 102%.

Leader-meetme üldesmärk on kohaliku algatuse edendamine, põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamine läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise.

Leader-meetme rakendamine koosneb (1) piirkondlike arengustrateegiate koostamisest, (2) kohalike tegevusgruppide arendamisest (sh projektitoetuste taotlusvoorude korraldamine ning tegevuspiirkonna teavituse- ja arendustegevus) ja (3) kohalike tegevusgruppide strateegiate elluviimisest. Arengustrateegiate koostamise etapp on lõppenud. 2014. aastal jätkus kohalike tegevusgruppide arendamine ning 13 tegevusgrupi poolt oma piirkonnas *Leader*-meetme projektitoetuste taotluste vastuvõtmine kohaliku arengustrateegia elluviimiseks.

Leader-meetme projektitoetuse taotlused olid perioodil 2009–2014 seotud MAK 1. telje ja 3. telje meetme koodidega. Ükski tegevusgrupp ei kasutanud 2. telje meetmete võimalusi.

Järgnevalt on välja toodud *Leader*-meetme tulemused alameetmete lõikes.

4.1. ALAMEEDE – KOHALIKU ARENGUSTRATEEGIADE KOOSTAMINE (341)

MAK perioodi algusel alustas oma piirkondliku maaelu arengustrateegia koostamist kaks tegevusgruppi Harjumaal – MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu ja MTÜ Ida-Harju Koostöökoda. Alameede andis uutele tegevusgruppidele võimaluse saada toetust strateegia koostamiseks, et tugevdada kohalikku kogukonda. Nimetatud kaks tegevusgruppi esitasid ja said toetust kumbki ühele taotlusele 2008. aastal. Mõlema tegevusgrupi taotlus sisaldas kümmet tegevust. Toetuse taotlejatele määrati toetust 197,8 tuhande euro ulatuses, millest välja maksti 142,3 tuhat eurot. 2014. aastal korrigeeriti määratud toetuse summasid nii, et neid vähendati ja võrdsustati väljamakstud toetuse summadega (määratud ja väljamakstud toetus oli 142,3 tuhat eurot).

Alameetme seirenäitajad (tegevuste arv ja nendel osalejate arv) ei ole alates 2012. aastast muutunud (perioodil 2008–2010 viidi läbi 104 tegevust, kus osales kokku 806 isikut).

4.2. ALAMEEDE – KOHALIKE TEGEVUSRÜHMADE JUHTIMINE, OSKUSTE OMANDAMINE JA PIIRKONNA ELAVDAMINE (431)

Leader-meetme alameede 431 annab tegevusgruppidele võimaluse saada toetust kohaliku arengu strateegia täiendamiseks, strateegia meetmete väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning kohalike tegevusgruppide arendamiseks. Kohaliku arengu strateegiate rakendamise toetust said seisuga 31.12.2014 kõik 26 kohalikku tegevusgruppi.

Järgnevalt on vaadeldud tegevusgruppide eelarvet ja selle kasutust. Eelarve sisaldab sealhulgas kahe viimati moodustatud tegevusgrupi kohaliku arengu strateegia koostamiseks määratud ja väljamakstud summasid, moodustades kõikidele tegevusgruppidele väljamakstud summast 1,0%.

Tabel 15. Kohalikele tegevusgruppide eelarve aastateks 2008–2015, määratud tegevusgrupi toetuse summa (eurot) ja osatähtsus eelarvest (%) ning väljamakstud tegevusgrupi toetuse summa (eurot) ja osatähtsus määratud toetusest (%)

Tegevusgrupp	Eelarve aastatel 2008-2015 kokku, eurot	Määratud tegevusgrupi toetus, eurot	Määratud tegevusgrupi toetuse osatähtsus eelarvest, %	Väljamakstud tegevusgrupi toetuse summa, eurot	Väljamakstud tegevusgrupi toetuse osatähtsus tegevusgrupile määratud toetusest, %
MTÜ Arenduskoda	3 835 862	777 172	20,3	729 785	93,9
MTÜ Hiidlaste Koostöökogu	2 900 428	579 512	20,0	554 909	95,8
MTÜ Ida-Harju Koostöökoda*	1 964 368	380 485	19,4	217 351	57,1
MTÜ Jõgevamaa Koostöökoda	4 029 428	738 356	18,3	635 104	86,0
MTÜ Järva Arengu Partnerid	2 810 795	561 567	20,0	553 863	98,6
MTÜ Kirderanniku Koostöökogu	2 852 047	564 667	19,8	474 964	84,1
MTÜ Kodukant Läänemaa	3 521 725	705 484	20,0	653 031	92,6
MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu	2 466 805	489 143	19,8	488 892	99,9
MTÜ Lääne-Harju Koostöökogu	2 758 655	501 735	18,2	416 260	83,0
MTÜ Mulgimaa Arenduskoda	2 444 993	488 999	20,0	375 544	76,8
MTÜ Nelja Valla Kogu	3 436 120	445 368	13,0	430 019	96,6
MTÜ PAIK	2 866 426	562 711	19,6	475 139	84,4
MTÜ Partnerid	2 969 674	370 945	12,5	272 795	73,5
MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda	2 617 101	522 803	20,0	502 553	96,1
MTÜ Piiriveere Liider	2 737 773	547 555	20,0	478 759	87,4
MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu*	2 508 854	483 922	19,3	379 197	78,4
MTÜ Põlvamaa Partnerluskogu	3 008 299	600 809	20,0	422 792	70,4
MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu	3 916 491	782 811	20,0	741 497	94,7
MTÜ Raplamaa Partnerluskogu	4 970 711	961 830	19,3	767 934	79,8
MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu	4 598 143	816 327	17,8	561 910	68,8
MTÜ Saarte Koostöökogu	5 102 244	742 148	14,5	630 837	85,0
MTÜ Tartumaa Arendusselts	5 093 838	1 017 229	20,0	981 075	96,4
MTÜ Valgamaa Partnerluskogu	3 505 414	672 730	19,2	634 753	94,4
MTÜ Virumaa Koostöökogu	2 172 734	434 100	20,0	361 362	83,2
MTÜ Võrtsjärve Ühendus	3 142 085	606 901	19,3	413 292	68,1
MTÜ Võrumaa Partnerluskogu	3 528 047	708 960	20,1	631 089	89,0
Liitumata KOVid	0	0	0,0	0	0,0
KOKKU	85 759 063	16 064 268	18,7	13 926 972	86,7

*Määratud ja väljamakstud tegevusgrupi toetusest on välja jäetud strateegia väljatöötamise toetus.

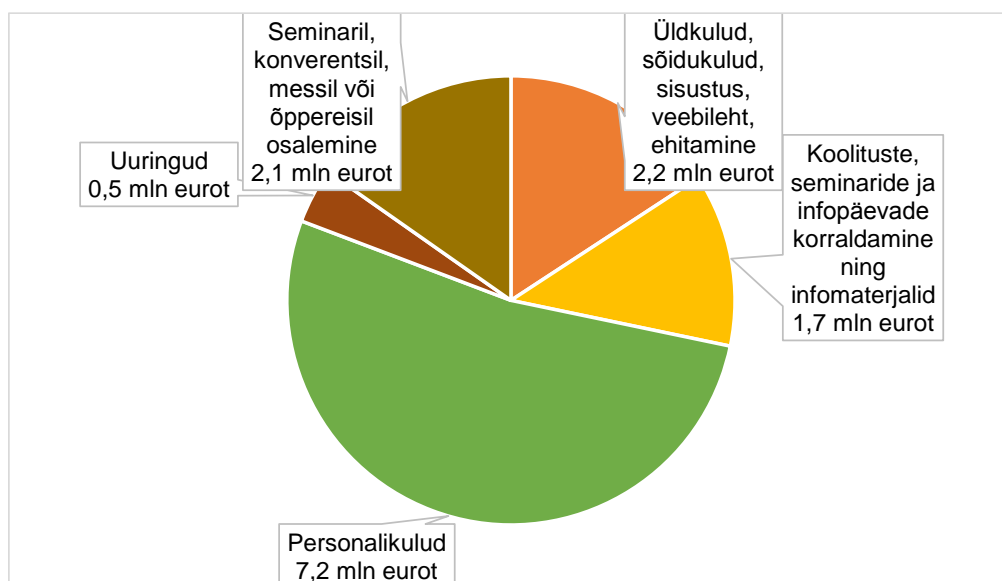
Kohalike arengu strateegiate koostamiseks ja rakendamiseks koostati perioodiks 2008–2013 kaks eelarvet (eelarve aastateks 2008–2010 ja aastateks 2011–2013), moodustades kokku 85,8 mln

eurot. 2014. aastal toimus eelarve mitu muudatust, mille tingis 2013. aastal *Leader*-meetme reservi jäänud eelarve (109,9 tuhat eurot) jagamise ning kohalike tegevusgruppide kasutamata jäänud eelarve ümber tõstmise vajadus.

Kohaliku tegevusgrupi toetust antakse tegevusgrupi kohta kuni 20% strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarvest. Seisuga 31.12.2014 oli tegevusgruppidele määratud 16,1 mln euro ulatuses tegevusgrupi toetust, moodustades 18,7% *Leader*-meetme eelarvest (Tabel 15). Kõige enam määrati tegevusgrupi toetust MTÜ Tartumaa Arendusseltsile (1,0 mln eurot) ning kõige vähem MTÜ Partneritele (370,9 tuhat eurot).

Väljamakstud kohaliku tegevusgrupi toetuse summa oli 2014. aasta lõpu seisuga 13,9 mln eurot. Toetust oli enim välja makstud tegevuskulude katteks MTÜ Tartumaa Arendusseltsile summas 981,1 tuhat eurot ning kõige vähem MTÜ Ida-Harju Koostöökojale summas 217,4 tuhat eurot. Keskmiselt oli tegevusgruppidele välja makstud 87% tegevusgrupile määratud toetusest. Tegevusgrupi tegevuskuludeks määratud eelarve oli ära kasutanud MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu (väljamakstud toetus moodustas 100% määratud toetusest).

Veidi üle poole strateegia rakendamisel väljamakstud kuludest moodustasid personalikulud (7,2 mln eurot, Joonis 93). Suhteliselt võrdselt kulutati üld- ja sõidukuludele, sisustusele, veebilehele ja ehitamisele (16%), seminaridel, konverentsidel, messidel või õppereisidel osalemisele (15% väljamakstud toetusest) ning koolituste, seminaride ja infopäevade korraldamiseks ning infomaterjalidele (12%). Uuringuid tehti vähe (4,0% väljamakstud toetusest).

Joonis 93. Strateegia rakendamisel kohalikele tegevusgruppidele väljamakstud toetuse jaotumine perioodil 2008–2014, eurot

Tegevusgrupid viisid perioodil 2008–2014 läbi 3 007 strateegia edendamise- ja teavitustegevust, kus osales 141 618 isikut. Viidi läbi 36 uuringut, kus osales 3 853 isikut. Korraldati 644 koolitust, kus osales 8 532 isikut. Strateegia rakendamisega seotud muude tegevuste arv oli kokku 2 959, kus osales 11 isikut. Kokku toimus strateegia väljatöötamisel 6 646 tegevust, kus osales 154 014 isikut.

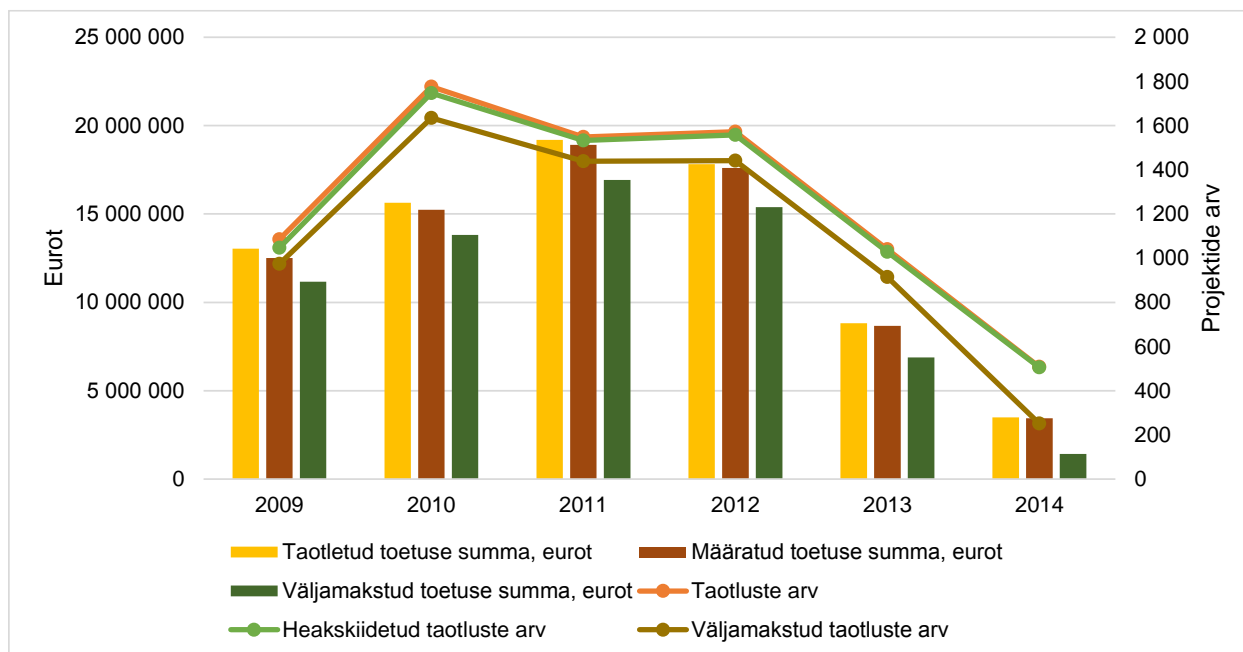
4.3. ALAMEEDE – KOHALIKU ARENGUSTRATEEGIA RAKENDAMINE (41)

Alameetme eesmärgiks on rakendada kohalikule eripärale, sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikumale kasutamisele ja tutvustamisele, kogukonna tegevuste arendamisele, tööhõive parandamisele, identiteedi rõhutamisele, sise- ja väliturismi potentsiaali kasutamisele, omapära ja traditsioonide väärtustamisele suunatud kohalikku arengustrateegiat. Olulisel kohal on innovaatiliste ja lisandväärtust loovate lähenemiste julgustamine ning seeläbi kohalike teenuste ja elukvaliteedi arendamine. Tegevusgruppide poolt koostatud strateegiate ning selles sisalduvate meetmete kaudu said toetust taotleda ettevõtjad, KOVid, MTÜd, kohalikud tegevusgrupid ja muud ühendused.

Piirkondlike strateegiate rakendamist jätkasid pooled tegevusgrupid: MTÜ Ida-Harju Koostöökoda, MTÜ Kirderanniku Koostöökogu, MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu, MTÜ Lääne-Harju Koostöökogu, MTÜ Mulgimaa Arenduskoda, MTÜ PAIK, MTÜ Partnerid, MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda, MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu, MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu, MTÜ Valgamaa Partnerluskogu, MTÜ Virumaa Koostöökogu ja MTÜ Võrumaa Partnerluskogu. Ülejäänud tegevusgrupid 2014. aastal finantsressursside ammendumise tõttu projektide taotlusvoore ei avanud.

Perioodil 2009–2014 esitasid kohalikud tegevusgrupid PRIA-le 7 532 taotlust, millest PRIA kiitis heaks 7 418 taotlust (moodustas 98% tegevusgruppide poolt esitatud taotlustest). PRIA poolt heakskiidu saanud taotlustest 76 olid koostööprojektid (nendest 43 olid rahvusvahelised ja 33 siseriiklikud), mille toetuse saajateks olid 23 kohalikku tegevusgruppi.

Taotletud toetuse summa kokku oli vaadeldaval perioodil 78,0 mln eurot, millest määratud toetuse summa moodustas 76,4 mln eurot (moodustas 98% taotletud summast). Välja oli makstud 65,6 mln eurot (moodustas 86% määratud summast). Kõige vähem taotlusi esitati 2014. aastal ning kõige rohkem 2010. aastal (Joonis 94), kuid taotletud ning määratud toetuse summa oli kõige suurem 2011. aastal (vastavalt 19,2 mln eurot ja 18,9 mln eurot). Perioodil 2009–2014 keskmine taotletud toetuse summa ühe taotluse kohta oli 10 357 eurot (mediaan 5 738 eurot) ning keskmine määratud toetuse summa ühe taotluse kohta oli 10 296 eurot (mediaan 5 694 eurot).

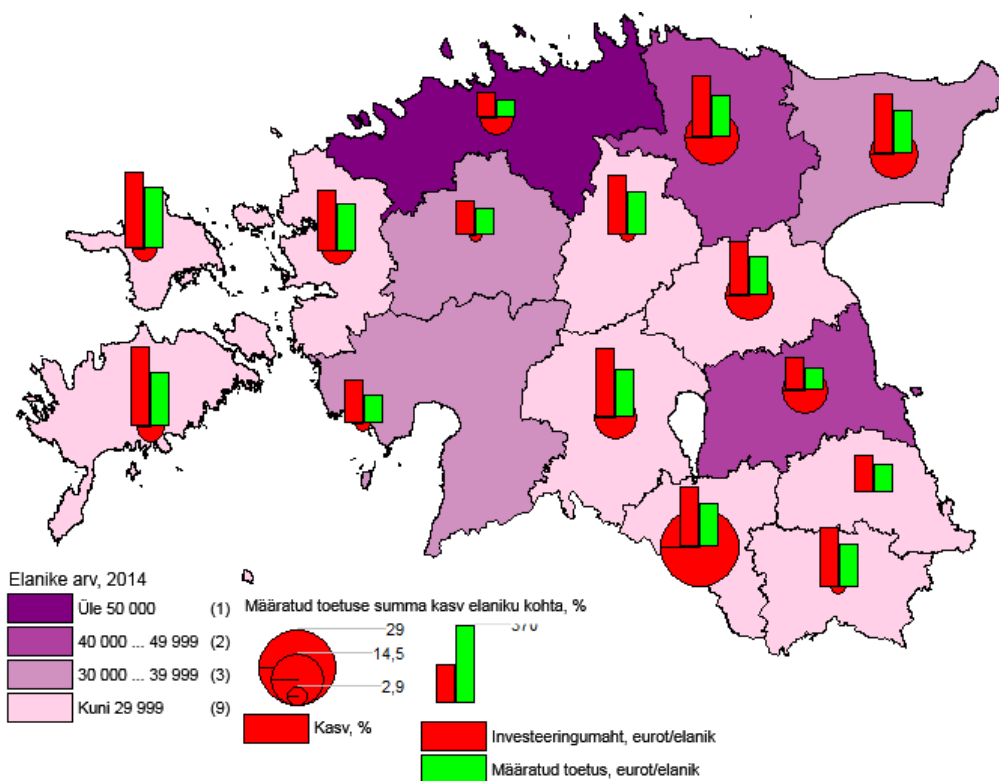
Joonis 94. Leader-meetme taotluste arvu ja toetuse summa (eurot) taotluse esitamise aastate lõikes perioodil 2009–2014

Seisuga 31.12.2014 oli lõpetatud taotlusi 6 389 (moodustas 86% heakskiidetud taotlustest), mille väljamakstud summa oli 63,1 mln eurot (moodustas 83% määratud summast). Katkestatud taotlusi oli 394 (moodustas 5,3% heakskiidetud taotlustest), mille määratud summa oli 4,8 mln eurot (moodustas 6,3% määratud toetusest). Enamus katkestatud taotlustest kuulusid 3. telje taotluste hulka (95% heakskiidetud taotlustest), aga oli ka 1. telje taotlusi (19 taotlust) ja üks siseriiklik koostööprojekt. 57% heakskiidetud, kuid hiljem katkestatud taotlused kuulusid kolmandas, 39% era- ja 4,0% avalikus sektoris tegutsevatele isikutele. Kõige enam katkestatud projekte oli MTÜ Tartumaa Arendusseltsi (54 taotlust) ning kõige vähem MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu (viis taotlust) ja MTÜ Virumaa Koostöökogu (neli taotlust) piirkonnas. Katkestatud taotluste määratud toetussumma oli suurem MTÜ Tartumaa Arendusseltsi (katkestatud taotluste määratud summa oli kokku 442,9 tuhat eurot), MTÜ Võrumaa Partnerluskogu (387,5 tuhat eurot) ja MTÜ Saarte Koostöökogu (359,4 tuhat eurot) piirkonnas ning väiksem MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu (57,7 tuhat eurot) piirkonnas.

MAKis esitatud sihttasemed saavutati järgmiselt:

- Tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv – 5 000. Täidetud 151%.
- Toetatud koostööprojektide arv – 40. Täidetud 190%.
- Koostööd tegevate tegevusgruppide arv – 20. Täidetud 115%.

Investeeringumaht ja määratud toetus elaniku kohta oli suurem Hiiumaal ja Saaremaal ning väiksem Harjumaal (Joonis 95). Samas investeeringumaht ja määratud toetus ettevõtja kohta oli suurem Ida-Virumaal ning väiksem Harjumaal (lisa 1 tabel 2-4). Toetuse saamise aktiivsus elaniku kohta suurenes 2014. aastal võrreldes perioodiga 2008–2013 kõige enam Valgemaal (29%). Määratud toetus elaniku kohta vähenes Põlvamaal (vähenemine 21%), mille tingis oluline elanikkonna kasv Põlva linna ja Põlva valla ühinemise arvelt.

Joonis 95. Toetuse jagunemine ja kasv (%) maakondade lõikes elanike arvu kohta

Tegevusgruppide lõikes oli 2014. aasta lõpuks PRIA poolt heakskiidetud kõige enam taotlusi MTÜ Tartumaa Arendusseltsi (543 heakskiidetud taotlust) ja MTÜ Valgamaa Partnerluskogu (455) piirkonnas ning kõige vähem MTÜ Virumaa Koostöökogu (100) piirkonnas (lisa 1 tabel 14-4). Kõige enam planeeriti investeerida MTÜ Saarte Koostöökogu (6,9 mln eurot), MTÜ Tartumaa Arendusseltsi (6,4 mln eurot) ja MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu (6,3 mln eurot) piirkonda. Võrreldes perioodiga 2009–2013 kasvas toetatava investeeringu summa keskmisest (1,06 korda) MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnas (kasv 2,5 korda). Keskmise toetatava investeeringu summa tegevusgrupi pindala (keskmise 2,5 tuhat eurot/km²) kohta oli oluliselt suurem MTÜ Nelja Valla Kogu ja MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu piirkonnas (vastavalt 6,9 tuhat ja 5,8 tuhat eurot/km²) ning väikseim MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu piirkonnas (1,3 tuhat eurot/km²). Keskmise toetatav investeeringu summa elanike arvu kohta (keskmise 213 eurot/elanik) oli suurim MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökogu piirkonnas (509 eurot elaniku kohta) ja väikseim MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu piirkonnas (68 eurot elaniku kohta).

PRIAle esitas 2014. aasta lõpuks projektitoetuse taotlusi kokku 3 564 ettevõtjat ja organisatsiooni. Toetust määrati 3 511 ettevõtjale ja organisatsioonile. Perioodil 2009–2014 sai üks ettevõtja ning organisatsioon toetust keskmiselt 2,1 korda. Kõige enam esitasid PRIAle taotlusi MTÜd (4 730 taotlust, Tabel 16), moodustades 63% esitatud taotlusest. Samuti moodustasid MTÜde heakskiidetud ja väljamakstud taotlused enamuse nimetatud taotlustest (vastavalt 63% ja 64%). MTÜde poolt taotletud ja nende poolt esitatud taotlustele määratud ning väljamakstud toetuse summa oli juriidiliste vormide lõikes samuti suurim, moodustades vastavalt 59% (46,2 mln eurot), 59% (45,3 mln eurot) ja 61% (39,9 mln eurot). Teise suurema grupi moodustasid OÜ esindajad, kelle esitatud, heakskiidetud ja väljamakstud taotlused moodustasid veidi üle 18% nimetatud taotlustest ning taotletud, määratud ja väljamakstud toetuse summa

moodustas veidi üle 23% nimetatud summadest. Teiste juriidiliste isikute taotluste arv ja toetuse summad olid esindatud tagasihoidlikumalt. Esitatud taotluste arvu järgi aktiveerusid 2009–2014 võrreldes perioodiga 2009–2013 erasektori esindajad.

Tabel 16. Taotluste arvu ja toetuse summa (eurot) jagunemine juriidilise vormi lõikes perioodil 2009–2013

Juriidiline vorm	Taotluste arv	Heaks-kiidetud taotluste arv	Väljamakstud taotluste arv	Taotletud toetuse summa, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Väljamakstud toetuse summa, eurot
MTÜ	4 730	4 678	4 270	46 200 054	45 325 279	39 939 272
OÜ	1 442	1 416	1 199	18 796 996	18 482 683	14 775 282
KOV	642	625	570	6 028 755	5 854 696	5 291 719
SA	360	355	311	3 893 440	3 817 738	3 287 556
FIE	240	232	207	1 913 122	1 846 835	1 528 625
Seltsing	66	65	62	233 335	229 225	208 553
AS	36	31	25	784 641	655 567	450 689
TuÜ	11	11	9	131 541	131 541	111 035
UÜ	3	3	2	6 951	6 951	3 719
TÄ	2	2	2	22 685	22 685	17 533
KOKKU	7 532	7 418	6 657	78 011 521	76 373 199	65 613 983

MTÜde tegutsemise aeg toetuse taotlemise hetkel oli keskmiselt 6,1 aastat (2013. aasta seisuga 5,9 aastat, 2011. aasta seisuga 5,5 aastat) ja mediaan 5,5 aastat (2013. seisuga 5,4 aastat, 2011. aasta seisuga 4,9 aastat). Maksimaalne tegutsemise aeg toetuse taotlemise hetkel oli ühel toetust saanud MTÜl 17,5 aastat.

Toetust saanud ettevõtjate investeeringu summat, müügitulu ja muid näitajaid analüüsiti ettevõtjate tegutsemise aja (lisa 1 tabel 3-4) ja müügitulu suurusgruppide (lisa 1 tabel 4-4) lõikes. Analüüs tehti 1 255 ettevõtja kohta. Valdav osa toetuse saajatest (45%) oli tegutsenud toetuse taotlemise hetkel 2 kuni 8 aastat. Ettevõtjate keskmine tegutsemise aeg toetuse taotlemise esitamise hetkel oli 6,7 aastat (2013. aasta seisuga 7,1 aastat, 2010. aasta seisuga 6,2 aastat) ja mediaan 5,7 aastat (2013. aasta seisuga 6,3 aastat, 2010. aasta seisuga 5,3 aastat). Maksimaalne tegutsemise aeg toetuse taotlemise hetkel oli ühel toetust saanud ettevõtjal 18,1 aastat. **Toetust saanud ettevõtjate ja MTÜde tegutsemise aeg pikenes iga aastaga. Samas ettevõtjad olid veidi pikemaajalise tegutsemise kogemusega kui MTÜd.**

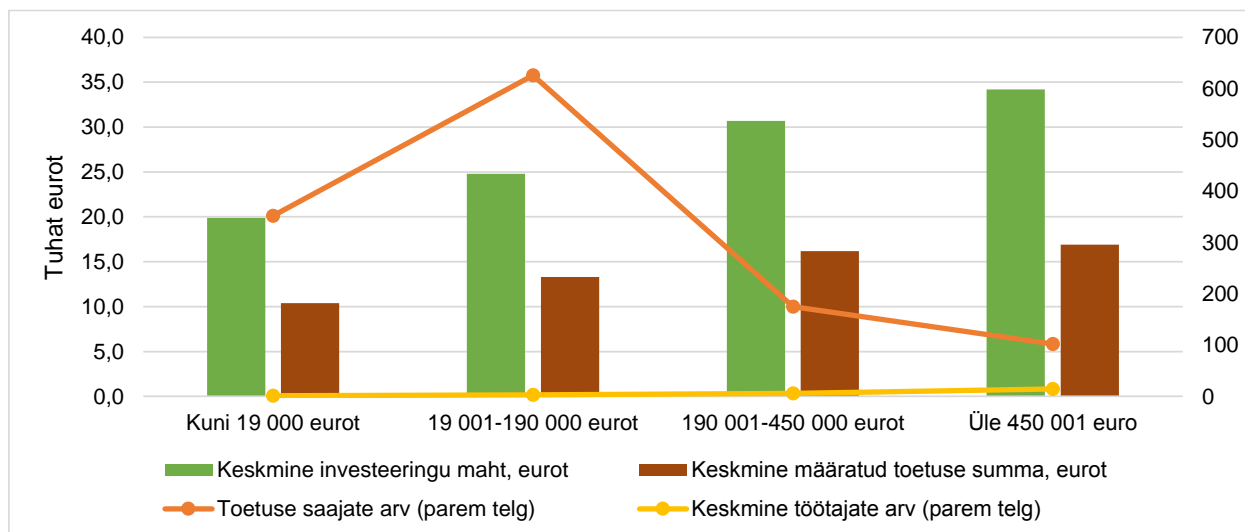
Perioodil 2009–2014 oli MTÜdel keskmine toetatav investeeringu summa 11,6 tuhat eurot, kuid ettevõtjatel oli see 2,2 korda suurem (25,0 tuhat eurot). Keskmine toetatav investeeringu summa ettevõtja tegutsemise aega arvestades oli suurem ettevõtjatel, kes olid toetuse taotlemise hetkel tegutsenud üle 8 aasta (keskmine toetatav investeeringu summa oli 27,5 tuhat eurot). Maakondade lõikes keskmisest tunduvalt suurem toetatava investeeringu summa oli Saaremaa (keskmine investeeringu summa 52,3 tuhat eurot ettevõtja kohta) ning keskmisest tunduvalt väiksem Hiiumaa ettevõtjatel (6,8 tuhat eurot ettevõtja kohta). Ettevõtja keskmine müügitulu toetuse taotlemisele eelneval aastal oli 184,7 tuhat eurot.

Toetust saanud ettevõtjad jaotati nende tegevusala alusel kümnesse EMTAK 2008 jakku järgnevalt (lisa 1 tabel 4-4):

- põllumajandus;

- metsandus;
- töötlev tööstus;
- ehitus;
- hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste remont;
- veondus ja laondus;
- majutus ja toitlustus;
- haldus- ja abitegevused;
- kunst, meelelahutus ja vaba aeg;
- muu.

Enamuse (50% toetuse saajatest) analüüsi kaasatud ettevõtjate müügitulu toetuse taotlemise eelneval aastal jäi vahemikku 19 001–190 000 eurot (Joonis 96). Tegevusala lõikes oli kõige enam esindatud töötleva tööstusega (19% toetust saanud ettevõtjatest), majutuse ja toitlustusega (18%) ning põllumajandusega (15%) tegelevad ettevõtjad.

Joonis 96. Toetuse saajate ja keskmine töötajate arv ning keskmine investeeringumaht (eurot) ja määratud toetuse summa (eurot) müügitulu suurusgruppide lõikes

Keskmine töötajate arv oli kõrgeim nendel ettevõtjatel, kelle müügitulu toetuse taotlemise eelneval aastal oli üle 450 001 euro (keskmiselt 14,8 töötajat). Tegevusalade lõikes oli suurim töötajate arv laonduse ja veondusega tegelevates ettevõtetes (keskmiselt 9,9 töötajat). Nii keskmine investeeringumaht ja keskmine määratud toetus oli suurim toetuse saajatel, kelle toetuse taotlemise eelneva aasta müügitulu ületas 450 001 eurot (vastavalt 34,2 tuhat eurot ja 16,9 tuhat eurot). Tegevusalade lõikes keskmine investeeringumaht ja määratud toetuse summa oli suurim veonduse ja laondusega tegelevatel ettevõtjatel (vastavalt 33,2 tuhat eurot ja 17,5 tuhat eurot).

Järgnevalt analüüsiti *Leader*-meetmest toetust saanud ettevõtjate perioodi 2008–2013 majanduskasvu ning saadud tulemisi võrreldi SA poolt kogutud andmeid sektorite kohta samade aastate lõikes. Perioodil 2009–2013 oli toetuse saajaid kokku 3 511, kellest ettevõtjaid oli 1 213 (35% toetuse saajatest). Majanduskavu analüüsi kaasati 353 ettevõtjat, kellele oli seisuga 31.12.2014 määratud toetusest vähemalt 40% välja makstud ning kellel oli vaadeldaval kuuel aastal olemas müügitulu ning kaupade, toore, materjali ja teenuse kulu näitajad. Analüüsitud

ettevõtjatest enamuse moodustasid OÜ esindajad (97%), aga oli ka AS (2,4%), TuÜ (0,4%) ja TÄ (0,2%) esindajaid. 13% ettevõtjatest olid põllumajandustootjad, 4,6% metsa majandajad, 3,4% toiduainete töötlejad ning 79% olid muu sektori esindajad (peamiselt majutus- ja toitlustusettevõtted, tööstusettevõtted, hulgi- ja jaekaubandusettevõtted).

Lisa 1 tabelist 27-4 ilmneb, et *Leader*-meetmest toetust saanud põllumajandustootjate majanduskasv kasvas perioodil 2008–2013 1,9 tuhandelt eurolt 20,1 tuhandele eurole, keskmiselt 60% aastas. Põllumajandussektoris keskmiselt kasvas majanduskasv 169,0 tuhandelt eurolt 133,1 tuhandele eurole, keskmiselt -4,7% aastas. Seega *Leader*-meetmest toetust saanud põllumajandustootjate majanduskasv on olnud võrreldes sektori keskmisega väga kiire (põhjuseks eelkõige müügitulu kahekordistumine võrreldes 2008. aastaga), kuid absoluutarvudes on tegemist väga väikese majanduskasvuga. Toetatud toiduainete töötlejate majanduskasv muutus vähe (keskmiselt 4,1% aastas 2008. aastal 52,0 tuhandelt eurolt 2013. aastal 63,5 tuhandele eurole) ning absoluutarvudes on tegemist võrreldes väga väikese majanduskasvuga. *Leader*-meetmest toetust saanud metsandusettevõtjate majanduskasv oli hüplik, muutus 2008. aastal 28,7 tuhandelt eurolt 2013. aastal 16,8 tuhandele eurole, keskmiselt -10,2% aastas. Samas metsandussektoris tervikuna toimus majanduskasv keskmiselt aastas 9,3%. Muus sektoris tegutsevate ettevõtjate majanduskasvu keskmine muutus aastas oli tagasihoidlikum (0,4% aastas), muutudes 2008. aastal 56,7 tuhandelt eurolt 2013. aastal 57,9 tuhandele eurole. **Seega *Leader*-meetmest toetust saanud ettevõtjad saavutasid majanduskasvu, v. a metsandusettevõtjad. Kõige kiirema majanduskasvu saavutasid põllumajandustootjad, kuigi nende majanduskasvu näitajad olid tunduvalt tagasihoidlikumad kui toiduainete tööstuse ja muus sektoris tegutsevatel ettevõtjatel.**

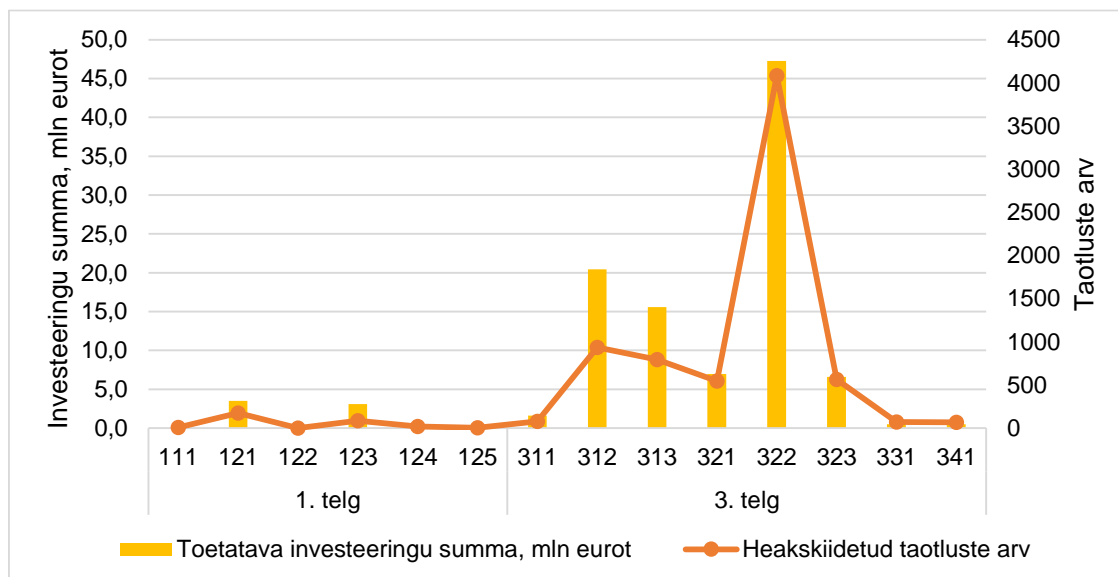
MAK 1. teljega seonduvate taotlustega saadi toetust tegevustele, mis hõlmasid kuut meetme koodi (lähtudes EK meetme koodidest):

- 111 – kutseõppe- ja teavitamismeede põllumajandus- ja toidusektori ning metsandussektoriga seotud isikutele;
- 121 – põllumajandusettevõtte moderniseerimine;
- 122 – metsa majandusliku väärtuse parandamine;
- 123 – põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine;
- 124 – põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine;
- 125 – põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur.

Toetust oli võimalik taotleda ka tegevustele, mis hõlmasid selliseid meetme koode nagu 112, 114, 115, 132, 133 ja 142, kuid *Leader*-meetme kaudu nende meetme koodidega seotud taotlusi PRIAsse ei laekunud.

Perioodil 2009–2014 moodustas MAK 1. telje meetmete raames heakskiidetud taotluste investeeringud kokku 7,2 mln eurot. Kõige enam investeeriti põllumajandusettevõtte moderniseerimise (kokku 3,5 mln eurot) ning põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmise (kokku 3,1 mln eurot) ning kõige vähem metsa majandusliku väärtuse parandamise (kokku 35,5 tuhat eurot, Joonis 97) valdkonda. Kõige suurema osatähtsuse 1. teljega seotud taotluste arvu üldarvestuses moodustasid meetme koodiga 121 taotlused (2,3%,

lisa 1 tabel 14a-4). Toetatava investeeringu summa alusel moodustasid nimetatud meetme koodiga taotlused 3,3% kõikide heakskiidetud taotluste investeeringu summast (lisa 1 tabel 14b-4). 1. telje tegevusi hõlmavast 286 taotlusest oli väljamakse tehtud 240 taotluse osas (moodustades 84% heakskiidetud taotlustest). Välja makstud toetuse summa oli 2,9 mln eurot (moodustades 84% määratud toetusest).

Joonis 97. Perioodil 2009–2014 *Leader*-meetme heakskiidetud taotluste arv ja toetatava investeeringu summad (eurot) MAK telgede ja meetme koodide (EK meetme kood) lõikes

MAK 1. telge puudutavate seirenäitajate alusel viidi kutseõppe- ja teavitamismeetme raames (meetme kood 111) läbi seitse koolitust 15 päeva ulatuses, mille läbis edukalt 271 isikut. Koolitused toimusid viiel teemal: juhtumis-, haldamis- ja turustamisoskused; info- ja sidetehnoloogiakoolitus; uued tehnoloogilised protsessid ja masinad, uuenduslikud meetodid; tootekvaliteet; muu. Koolitusi tehti ka põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise meetmes (meetme kood 124), kus osales 115 isikut. Tabel 17 on esitatud põllumajanduslike töökohtade arv muutmata kujul (nii nagu toetuse saajad olid need PRIAle esitanud). Kokku loodi 29,75 töökohta, millest enamuse moodustasid töökohad meestele. Täistööajaga põllumajanduslikke töökohti loodi 29.

Tabel 17. Põllumajanduslike töökohtade arv 1. telje meetme koodide, soo ja vanuse lõikes

Meetme kood	Meestele loodud töökohtade arv kokku	Mehed		Naistele loodud töökohtade arv kokku	Naised	
		< 25 aastat	≥ 25 aastat		< 25 aastat	≥ 25 aastat
121	13,75	4,0	10,5	10,0	1,5	8,5
123	3,0	0,5	3,5	0,0	0,0	3,0
125	3,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0
KOKKU	19,75	4,5	17,0	10,0	1,5	11,5

MAK 3. teljes kiideti heaks 7 132 taotlust, mis moodustas kõigist taotlustest (7 418 heakskiidetud taotlust) 96%. Kokku määrati perioodil 2009–2014 *Leader*-meetme raames MAK 3. telje meetmete kaudu 72,9 mln eurot ehk 95% määratud toetuse mahust.

MAK 3. teljega seonduvate taotlustega saadi toetust tegevustele, mis hõlmasid kaheksat meetme koodi (lähtudes EK meetme koodidest):

- 311 – mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas;
- 312 – mikroettevõtte rajamis- ja arendamistoetus;
- 313 – turismi soodustamine;
- 321 – põhiteenused majanduse ja maaelanikkonnale;
- 322 – külade uuendamine ja arendamine;
- 323 – maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine;
- 331 – koolitus ja teavitamine 3. teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjatele;
- 341 – oskuste omandamine ja elavdamine kohaliku arengustrateegia koostamiseks ja arendamiseks.

Nimetatud meetme koodid katavad MAK 3. telje põhimeetmete sekkumisvaldkonnad. Kõige suurema osatähtsuse 3. teljega seotud taotlustest (55% taotlustest, lisa 1 tabel 14a-4) ja toetatava investeeringu summast (44% investeeringu summast, lisa 1 tabel 14b-4) moodustasid külade uuendamise ja arendamisega seotud (meetme koodi 322) heakskiidetud taotlused. Järgnesid meetme koodiga 312 (13% taotlustest ja 19% investeeringu summast) ja meetme koodiga 313 (vastavalt 11% ja 15%) heakskiidetud taotlused. 3. telje tegevusi hõlmavast 7 132 taotlusest oli väljamakse tehtud 6 417 taotluse osas (moodustades 90% heakskiidetud taotlustest). Välja makstud toetuse summa oli 62,7 mln eurot (moodustades 86% määratud toetusest).

MAK 3. telje puudutavate seirenäitajate alusel toimus koolitus- ja teavitamistegevuste 3. teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjale (meetme kood 331) 51 koolitust 400 päeva ulatuses, mille läbis edukalt 46 654 isikut. Koolitused toimusid kolmel teemal: info- ja sidetehnoloogiakoolitus; juhtumis-, haldamis- (raamatupidamine) ning turustamistegevus ning muu. Oskuste omandamist ja elavdamist (meetme kood 341) viidi läbi 54 taotluse raames, mille läbis edukalt 31 607 isikut. Sealhulgas uuringutes osales 50, teavitamismeetmetega seotud tegevustel 88, muudel tegevustel 6 464 ja edendustegevustel 25 005 isikut.

Kokku loodi 423,85 mittepõllumajanduslikku töökohta (Tabel 18), kus meestele ja naistele mõeldud töökohtade arv jaotus suhteliselt võrdselt. Täistööajaga mittepõllumajanduslikke töökohti loodi 416 (siia ei ole lisatud meetme koodiga 341 seotud seirenäitajaid). Lisaks loodi meetme koodiga 341 soetud ühe taotluse raames meestele 162 ja naistele 91 töökohta, kuid taotluse sisukirjelduse alusel on teada, et tegemist oli õpilasmaleva projektiga ning taotluse raames loodud töökohad ei pruugi püsima jääda. Siinjuures peab juurde lisama, et Tabel 18 meeste ja naiste töökohtade arvu summa vanuse lõikes ei ühti meeste ja naiste töökohtade arvu summaga, kuna tabelis kajastatud andmed peegeldavad PRIA poolt kogutud seirenäitajaid muutmata kujul.

MAKis esitatud sihttasemed on saavutatud järgmiselt:

- Loodud töökohtade arv – 80. Täidetud 567%.
- Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad – 40. Täidetud 1 113%.

Tabel 18. Mittepõllumajanduslike töökohtade arv 3. telje meetme koodide, soo ja vanuse lõikes

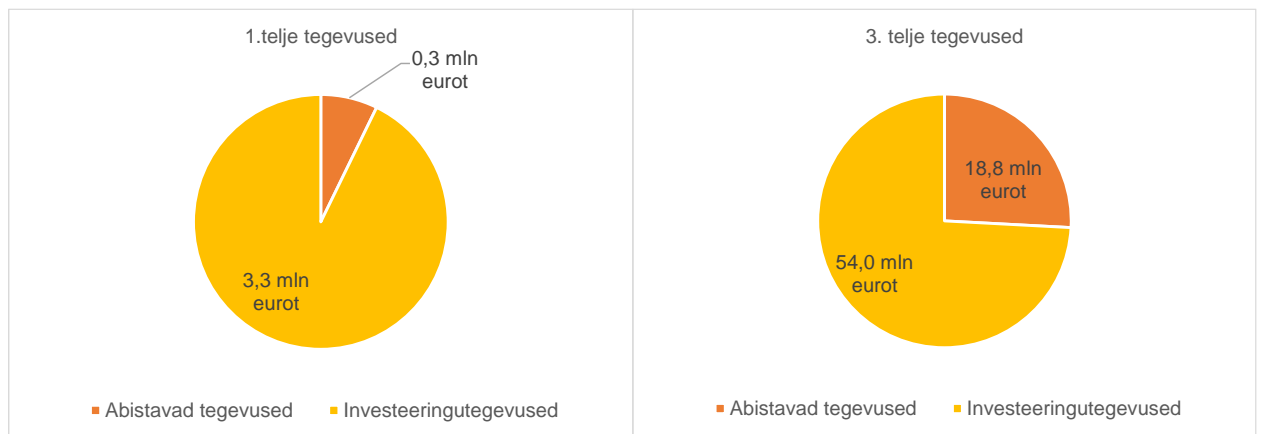
Meetme kood	Meestele loodud töökohtade arv kokku	Mehed		Naistele loodud töökohtade arv kokku	Naised	
		< 25 aastat	≥ 25 aastat		< 25 aastat	≥ 25 aastat
311	12	6	7,5	7	3	6
312	140,8	44,9	115,6	97,8	18,25	108,8
313	12	2	14,5	26,5	11	28,5
321	15,5	4	8,06	22,2	4	19,2
322	22,5	17,25	26,25	61,5	42	48
323	5	1	4	1	0	1
341	162	69	2	91	84	7
KOKKU	369,8	144,15	177,91	307	162,25	218,5

Seega *Leader*-meetme raames kogutud andmed, mille esitavad toetust saanud isikud koos viimase kuludeklaratsiooniga, on puudustega ning neid näitajaid ei saa võtta heakskiidetud taotluste lõpliku tulemusena. Andmete esitajad, kogujad ja analüüsijad mõistavad kuludeklaratsioonil esitatud seirenäitajate mõisteid erinevalt ning võib arvata, et toetuse saajad on kuludeklaratsiooni seirenäitajate osa selle keeruka ülesehituse, sõnastuse või mõistete selgituste puudumise tõttu täitnud oma isikliku äranägemise järgi.

Järgnevalt on analüüsitud heakskiidetud taotluste tegevusi kahes grupis:

- Abistavad tegevused. Siia kuuluvad sellised tegevused nagu koolitused, projekteerimine, planeeringud, omanikujärelevalve, sümboolika, projektijuhtimine ning vabatahtlik tasustamata töö.
- Investeeringutegevused. Siia kuuluvad sellised tegevused nagu ehitamine, rekonstrueerimine ning masinate, seadmete, tarvikute ja istikute ostmise.

MAK 1. telje tegevustele määratud toetus oli kokku 3,5 mln eurot (Joonis 98). Abistavate ja koolitustegevustega seotud kulude katteks määrati toetust 0,3 mln eurot, moodustades kogu 1. telje sekkumisvaldkondades määratud toetuse summast 7,2%. Kõige enam määrati toetust abistavate tegevuste osas põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiaalase koostöö valdkonnas koolituste jms läbiviimiseks, moodustades 1. telje sekkumisvaldkondades määratud toetuse summast 4,6% (lisa 1 tabel 6-4). Toetus abistavate tegevuste osas suurenes enim 2014. aastal võrreldes perioodiga 2009–2013 projekteerimise, planeeringute, omanikujärelevalve, projektijuhtimise ja sümboolika valdkonnas (kasv 6%, määratud toetuse summa 46,2 tuhat eurot). 2014. aastal varem toetatud abistavatele tegevustele uusi tegevusi ei lisandunud.

Joonis 98. Määratud toetuse summa jagunemine toetatavate tegevuste ja MAK telgede lõikes, mln eurot

MAK 1. telje investeeringutegevustega soetud kulutuste katteks määrati toetust kokku 3,3 mln eurot, moodustades kogu 1. telje määratud toetuse summast 93%. Kõige enam määrati toetust põllumajandusettevõtte moderniseerimise valdkonnas masinate ja seadmete ostmiseks, mis moodustas investeeringutegevuse toetuse summast 32%. Toetus investeeringutegevuste osas suurenes enim 2014. aastal võrreldes perioodiga 2009–2013 põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate alase koostöö valdkonnas ehitamine (kasv 194%, määratud toetuse summa 4,50 tuhat eurot). 2014. aastal varem toetatud abistavatele tegevustele uusi tegevusi ei lisandunud. **MAK 1. telje sekkumisvaldkondadega seotud tegevuste jaotus oli tasakaalus, kuna abistavate tegevuste määratud toetuse osatähtsus 1. telje raames määratud toetusest moodustas alla 10%.**

MAK 3. telje tegevustele määratud toetus oli 2014. aasta lõpul kokku 72,8 mln eurot, moodustades 1. ja 3. telje raames taotlusteks määratud toetuse summast 95%. Abistavate tegevustega seotud kulude katteks määrati toetust 18,8 mln eurot, moodustades kogu 3. telje määratud toetuse summast 26%. Kõige enam määrati toetust abistavate tegevuste osas külade uuendamise ja arendamise valdkonnas koolituste jms läbiviimiseks, moodustades kogu 3. telje määratud toetuse summast 12%. Toetus abistavate tegevuste osas suurenes kõige enam 2014. aastal võrreldes perioodiga 2009–2013 põhiteenused majandusele ja valdkonnas koolituste jms osas (kasv 15%, määratud toetuse summa vastavalt 1,2 mln eurot). 2014. aastal varem toetatud abistavatele tegevustele uusi tegevusi ei lisandunud.

MAK 3. telje investeeringutegevustega seotud kulude katteks määratud toetus oli kokku 54,0 mln eurot, moodustades 1. ja 3. telje raames taotlustele määratud toetuse summast 71%. Kõige enam määrati toetust külade uuendamise ja arendamise valdkonnas ehitamisele, moodustades kogu 3. telje toetuse summast 13% (määratud toetus 9,7 mln eurot). Toetus investeeringutegevuste osas suurenes kõige enam 2014. aastal võrreldes perioodiga 2009–2013 mitmekesistamise mittepõllumajandusliku tegevuse valdkonnas masinate ja seadmete soetamise osas (kasv 20%, määratud toetuse summa 387,3 tuhat eurot). 2014. aastal varem toetatud investeeringutegevustele uusi tegevusi ei lisandunud. **MAK 3. telje sekkumisvaldkonnaga seotud tegevuste jaotus ei ole tasakaalus, kuna abistavate tegevuste määratud toetuse osatähtsus 3. telje raames määratud toetusest oli üle 10%.**

Leader-meetme sekkumine ja tugi MAK 1. telje ning 3. telje kohta ei ole tasakaalus ning 2014. aasta ei ole võrreldes perioodiga 2009–2013 määratud toetuse proportsioonis suuri

muutusi kaasa toonud (perioodil 2009–2012 moodustas 3. telje tegevused 96% määratud toetusest, perioodil 2009–2013 ja 2009–2014 moodustas 95%). Kui 1. ja 3. telje abistavate tegevuste osas toetati kõige enam koolitusi, siis 1. telje investeeringutegevuste valdkonnas toetati kõige enam masinate ja seadmete ostmist ning 3. telje investeeringutegevuste osas ehitamist ja rekonstrueerimist.

5. PÜSIHINDAMISTEGEVUSTE KOKKUVÕTE

5.1. PÜSIHINDAMISE TAGAMISEKS TEOSTATUD TEGEVUSED

Vastavalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt toimub Eestis MAK 2007–2013 püsihindamine. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut on 1., 3. telje ja *Leader*-meetme hindamist teinud alates 2009. aasta veebruarist. Püsihindamine toimub kalendriaastaks kokku lepitud hindamisplaani kohaselt. Iga-aastane hindamisplaani kooskõlastatakse korraldusasutuse ja kokku kutsutud MAK hindamiskomisjoni poolt. Püsihindamise analüüsi andmed on kogutud eelnevate aastate jooksul ja seega on andmete analüüsil võimalik kasutada andmete aegrida.

Aastal 2014 koostati püsihindamise raames kaks meetme rakendamistulemuste analüüsi (meetme 1.2 ja 1.9 rakendamise kohta) ning valmisid neli uuringu aruannet (projektide hindamise meetoodika väljatöötamine, koolitus- ja teavitustegevuste vajaduste hindamise meetoodika väljatöötamine, alameetmest 1.6.1 toetuste saajate konkurentsivõime kordusuuring ning põllumajandusettevõtjate finantsolukord 2015. aastaks). Lisaks tegeleti MAK perioodi 2014–2020 ettevalmistamiseks andmete väljastamisega. 2014. aastal teostas püsihindamist kolm täistööajaga analüütikut ja üks koosseisuväline analüütik perioodil august kuni detsember ning koordineeriv juht.

Aruandeaastal toimunud administratiivsed tegevused:

1. Aasta kohta hindamistegevuste ajaplaani koostamine ja hindamisplaani järgimine;
2. Andmete kogumiseks suhtlemine erinevate osapooltega – makseasutuse ja rakendusüksusega (PRIA), rakendusüksusega (SA Erametsakeskus), MAK korraldusasutusega, 2. telje püsihindajaga (PMK), maaeluvõrgustiku koordinaatoriga ning päringud Statistikaametisse ja Maksu- ja Tolliametisse;
3. Täiendkoolitustel osalemine;
4. Aastaks 2015 hindamisplaani ettepanekute tegemine ja hindamisplaani ette valmistamine. Sh uuringute lähteülesannete täiendamine;
5. Aastaks 2015 hindamisplaani kooskõlastamine (püsihindaja ja korraldusasutuse poolt ettevalmistatud ja kooskõlastatakse MAK hindamiskomisjoni poolt).

Aastaks 2015 on planeeritud täiendavate uuringutena optimaalse kaudse kulu määra välja töötamiseks meetmes LEADER kohalikuks arenguks rakendamiseks uuel programmiperioodil (aastatel 2014–2020), mille eesmärk on analüüsida eelmisel programmiperioodil kohalike tegevusgruppide ülalpidamiskulusid, jaotades need otsesteks ja kaudseteks kuludeks. Lisaks on planeeritud uuringud, millest üks puudutab energiakasutuse ja taastuvenergia osakaalu muutusi investeeringutoetuse saajate (meetmetest 1.4 ja 1.5 toetuse saajate) näitel, teine innovatsioonimõõdikuid põllumajandussektori ja toiduainetööstuse ettevõtjate investeeringute ja konkurentsivõime analüüsimiseks (OECD innovatsioonimõõdikud Eesti põllumajanduse kontekstis) ning kolmas ökonomeetrilise mudeli arendamise teist etappi. 2015. aasta teisel poolel

luuakse MAK 2014–2020 püsihindamise aruande koostamise metoodika eelkõige 1., 2., 3. ja 6. prioriteedi meetmetele.

5.2. TEOSTATUD HINDAMISTOIMINGUD

Aastal 2014 teostatud hindamistoimingute aluseks oli korraldusasutusega kokkulepitud 2014. aasta püsihindamise plaan.

Hindamistoimingutena tehti järgmised tööd:

1. Püsihindamise andmebaasi tehniline täiendamine ja hooldus;
2. Seirekoondtabelites kokkulepitud andmete kogumine PRIA andmebaasidest, taotlustoimikutest ja äriregistri andmebaasist;
3. Koostati iga-aastane püsihindamise aruanne (aasta 2013 kohta, teostati veebruar-aprill);
4. Koostati rakendatud meetmete väljundnäitajate koondtabelid seisuga 30. juuni 2014 ning andmed esitati Põllumajandusministeeriumile;
5. Perioodil jaanuar–aprill koostati kaks meetme rakendamistulemuste analüüsi. Analüüsi teostati meetmete taotlusvoorude tulemuslikkust taotlusvoorude ja toetuse saajate lõikes ning hinnati meetmete saavutustaset;
6. Osaleti MAK 2014–2020 ettevalmistusprotsessis;
7. Uuringute teostamine:
 - Uuringu „Ökonomeetrilise mudeli arendamine toetuste mõju hindamiseks investeeringute teostamisele ja ettevõtjate jätkusuutlikkusele“ II etapp. Töö eesmärk oli valida sobiv metoodika piima- ja teraviljatootjate investeeringute mõju hindamiseks. Samuti teostati analüüsid tootjate produktiivsuse ja tootlikkuse kohta eesmärgiga vaadelda erinevate tehnoloogiate rakendamise edukust. 2014. aastal tehti piimatootjate ja teraviljatootjate arvu, suuruse ja toodangu analüüs perioodi 2004–2013 kohta. Samuti koostati juhtumianalüüsi ankeedid ning alustati intervjuude tegemist. Uuringu aruande kokkupanek ja modelleerimine (koos juhtumiuuringu andmete ja sekundaarandmete analüüsiga) kandus üle 2015. aasta hindamisplaani.
 - 2013. aasta hindamisplaanist kandus 2014. aasta hindamisplaanile uuring „Projektide (eraldi põllumajandus ja muu maaettevõtlus) hindamise metoodika väljatöötamine“. Uuringu eesmärk oli aidata kaasa põllumajanduse investeeringutoetuste taotluste hindamismetoodika uuendamisele.
 - Valmis uuring „Koolitus- ja teavitustegevuste vajaduste hindamise metoodika väljatöötamine“, mille keskseks teemaks oli MAK 2007–2013 meetme 1.1. Koolitus- ja teavitustegevused hindamise korralduse analüüsimine, mille tulemused oleksid rakendatavad MAK 2014–2020 teadmussiirde meetme taotluste hindamise korraldamisel. Uuringu tulemused näitasid, et MAK 2007–2013 meetme 1.1 hindamise korraldus oli hea ning andis olulise kogemuse planeerimaks paremini uue perioodi teadmussiirde ja teavituse meetmesse esitatut taotluste hindamist. Taotluste hindamise süsteem vajab üksikutes kohtades parandamist, kuid uue asjana võiks hindamislehe

juhendi juurde tuua tabeli, kus iga hindamiskriteeriumi juurde on toodud hindamisskaala (hindepunktide vahemik) ning hindamisskaala iga punkti juures selgitus, mida vastav hinne iga hindamiskriteeriumi juures tähendab.

- Valmis ülevaade „Põllumajandusettevõtjate, sh investeeringutoetuse taotlejate finantsolukord 2015. aastaks“, mida võib käsitleda 2009. aastal valminud uuringu kordusuuringuks. Uuringu eesmärk oli Eesti põllumajandustootjate finantsnäitajate muutust perioodil 2011–2015, hinnata investeeringutoetuste puhul lävendi kriteeriumeid ning pakkuda välja täiendavaid võimalusi sektori finantsvõimekuse ja jätkusuutlikkuse parendamiseks. Andmete analüüsimisel kasutati kvantitatiivset meetodit (suhtarvude asendikeskmised) ning tulemused esitati põllumajandustootjate 13 tegevusvaldkonna lõikes. Andmeanalüüsist selgus, et 50% aianduse, lihaveisekasvatuse, muu taimekasvatuse, mesinduse, muu loomakasvatuse, püsiluultuuride kasvatuse ning lamba- ja kitsekasvatuse tegevusala ettevõtjatest ei suuda teenida piisavalt suurt müügitulu ettevõtte jätkusuutlikkuse tagamiseks. Ka MAK 2014–2020 eelnõu dokumendis põllumajandusettevõtjatele kehtestatud müügitulu miinimumnõude analüüsimisel selgus, et müügitulu alusel kvalifitseeruks toetuse saajateks kõige enam linnukasvatuse, piimatootmise ja teraviljakasvatuse tegevusala ettevõtjaid. Ärikasumi analüüsimisel selgus, et ärikasum oli vaadeldavatel aastatel kordi väiksem teraviljakasvatuse, aianduse, lihaveisekasvatuse, muu taimekasvatuse, mesinduse, muu loomakasvatuse, püsiluultuuride kasvatuse, segatootmise ning lamba- ja kitsekasvatuse tegevusala ettevõtjatel võrreldes piimatootmise, linnukasvatuse ja seakasvatuse tegevusala ettevõtjate näitajaga. Kõige paremini oli põhivaraga varustatud loomakasvatuse tegevusala ettevõtjad. Piimatootmise ja linnukasvatuse tegevusala ettevõtjate poolt loodav lisandväärtus ületas mitmeid kordi ülejäänud tegevusalade ettevõtjate mediaan lisandväärtuse näitajat. Tasuvuse ja kasumlikkuse näitajate analüüsimisel selgus, et üldjoontes olid paremad näitajad taimekasvatuse tegevusala ettevõtjatel (sh aiandusega, püsiluultuuride kasvatusega, muu taimekasvatusega ja teravilja kasvatuse tegevusala ettevõtjatel) võrreldes teiste tegevusalade ettevõtjatega. MAK 2007–2013 raames investeeringutoetuse saamiseks kehtestatud nõuded põllumajandusettevõtjatele võlakordaja analüüsimisel selgus, et enamus põllumajandustootjaid omasid üsna heal tasemel võlakordajat.
- MAK 2007–2013 alameetmest 1.6.1 toetuse saajate konkurentsivõime ja arenguperspektiivide uuringu eesmärk oli analüüsida investeeringutoetust saanud ettevõtjate ja kogu sektori konkurentsivõimet toiduainetööstuse sektorite lõikes ettevõtjate hinnangute alusel ning leida vastused Euroopa Komisjoni poolt alameetmele 1.6.1 püstitatud küsimustele. Tegemist oli kordusuuringuga (varasemad uuringud valmisid aastatel 2009 ja 2011). Küsitlusandmetele tuginedes hindasid ettevõtete esindajad oma ettevõtte ja tegevusala konkurentsivõimet Eestis rahuldavaks, mujal Euroopa Liidu liikmesriikides pigem halvaks ning väljaspool Euroopa Liitu asuvates riikides väga halvaks. Oma ettevõtte konkurentsivõime pärssivate teguritena nimetati eelkõige tööjõu puudumist. Eesti-sisesed konkurentsivõimet vähendavate teguritena nimetati tooraine hinda ning vähest nõudlust ja turu väiksust, Eesti-väliseks konkurentsivõime pärssiva tegurina nimetati toodete nõrka turundust. Samas oma ettevõtte eelistena teiste konkurentide ees nimetati kõrget toodangu kvaliteeti ja

paindlikkust. Ettevõtete esindajate keskmist hinnangut oma ettevõtte konkurentsivõimele peegeldavad ettevõtjate majandusnäitajad. Tänu alameetme 1.6.1 investeeringutoetusele on üle $\frac{3}{4}$ ettevõtetes oluliselt tõusnud tootlikkuse kasv, hoogustunud tootmisseadmete arendamine, uute toodete väljatöötamine, tootmisprotsessi arendamine ja toodete kvaliteedi kasv. Toetusel on väike mõju turuosa muutusele, toodete turustamisele ning taastuenergia kasutamisele.

5.3. ANDMEKOGUMINE

Aastal 2014 toimus andmete kogumine näitajate kaupa järgmiselt:

1. Väljundnäitajate kogumine makseasutusest (PRIAst):
 - seisuga 30. juuni 2014 väljundnäitajate statistika uuendamine (vastuvõetud taotluste, toetuse määramise ja väljamaksete info).
 - 31. detsember 2014. a seisuga toetuse väljund-, tulemus- ja seirenäitajate kogumine 2014. aasta veebruaris – kõikide meetmete andmete uuendamine (vastuvõetud taotluste, toetuse määramise ja väljamaksete info). Andmeid kasutati 2014. aasta aastaaruande koostamisel;
2. Tulemus- ja mõjunäitajate analüüsimiseks andmete kogumine äriregistrist ettevõtjate majandusaasta aruannetest – vastavalt vajadusele aasta jooksul.
3. Statistikaametist maapiirkonna ettevõtjate andmete kogumine.
4. *Leader* tegevusgruppidele andmete saamine vastavalt hindamisküsimustele. Andmete kogumise koordineerimisega tegeles Põllumajandusministeerium.
5. Täiendavalt koguti ja võrreldi sektori andmeid Statistikaameti, FADN andmebaasi ja Eurostati andmebaasi alusel.

5.4. KOMMUNIKATSIOON JA TEAVITAMINE HINDAMISE PROTSESSIS

Püsihindaja ja Põllumajandusministeeriumi vahel toimus aasta jooksul mitmeid arutelusid püsihindamise tööde ja andmete täpsustamise küsimustes. Alljärgnevalt on toodud ülevaade olulisematest kohtumistest 2014. aastal:

- 03. veebruar - Põllumajandusministeeriumi korraldatud seminaril „OECD ja ÜPP indikaatorid“ ettekande tegemine;
- 08. mai – Põllumajandusuuringute Keskuse uuringute teabepäeval ettekande tegemine analüüsi tulemustest „Põllumajandusettevõtjate, sh investeeringutoetuse taotlejate finantsolukord 2015. aastaks“. Põllumajandusministeeriumis;
- 05. juuni – MAK 2007–2013 seirekomisjoni XV istung. Sh püsihindaja ettekande tegemine 1., 3. telje ja Leader-meetme püsihindamise tulemustest;
- 17. juuni – osalemine ekspertkomisjoni istungil „20th meeting of the Expert Committee on Evaluation of Rural Development Programmes“;
- 30. juuni - osalemine Maaeluvõrgustiku koostöökoha 11. istungi arutelul. Tartumaa;

- 16. september - Uuringu „Noorte talunike teadmiste vahetusvõimalused“ fookusgrupi korraldamine. Koostöö Ecorys'ga;
- 29. september – osalemine MAK 2007–2013 hindamiskomisjoni 8. istungil. Põllumajandusministeerium;
- Sügiseperioodil – osalemine MAK 2014–2020 põllumajanduslike investeeringumeetmete töögrupis.

Andmete töötlemiseks ja metoodikate arutamiseks on jooksvalt suheldud järgmiste asutustega:

- Sihtasutus Erametsakeskus;
- Põllumajandusuuringute Keskus (PMK, 2. telje hindaja) – arutlemine uuel programmeerimise meetmete ja prioriteetide hindamise korraldusest.

Osalemine komiteedes, seminaridel ja töögruppides

Kersti Aro – osalemine Euroopa Maaeluvõrgustiku seminaril „Ühendades Euroopa maapiirkondi – õppides minevikust, valmistudes tulevikuks“. Brüssel, 01.-03. juuni 2014. a.

Jaana Prants, Kersti Aro ja Mati Mõtte – osalemine *Leaderi* VII suveseminaril „MAK 2014–2020 meetme „LEADER – kohalikuks arenguks“ sisehindamise seminaril. Eisma, 26.-27. august 2014. a.

Kersti Aro – osalemine maaeluvõrgustiku poolt korraldatud kohaliku toidu teemapäeval. Järeda, 21. oktoober 2014. a.

Osalemine PRIA kliendinõukoja istungil. Viljandimaa, 27. oktoober 2014. a.

Kersti Aro ja Mati Mõtte – osalemine Leader seire- ja sisehindamise arutelul. Tallinn, 11. november 2014. a.

Kersti Aro – osalemine loengusarja „Teadlase vaade kogukonna juhitud arengule“ kolmandal loengul. Tallinn, 25. november 2014. a.

Jaana Prants, Kersti Aro ja Risto Räisa – osalemine Leader infopäeval (2014/4) ning infopäeval arutelurühmas esitletust kokkuvõtte kirjutamine. Tartumaa, 03. detsember 2014. a.

Osalemine Põllumajanduskonsulentide Kutsekomisjoni töös Maaülikooli esindajana perioodil 01. jaanuar – 31. detsember 2014.

5.5. TUVASTATUD RASKUSED JA LISATÖÖ VAJADUS

Aastal 2014 teostatud hindamistööde alusel võib välja tuua järgmised täiendamist ja arendamist vajavaid aspekte:

- MAK 2007–2013 dokumendis meetmete kirjelduses väljund- ja tulemusnäitajate andmekogumise ja näitajate arvutamise metoodika puudumine raskendab aruannetes saavutustasemete esitamist. Vajalik on andmekogumise ja näitajate arvutamise metoodika olemasolu.

- Toetuse saajate tulemusnäitaja BLV $n+2$ arvutamise Euroopa Komisjoni poolne meetoodika on napolisõnaline ning ei kajasta piisavalt meetoodilisi juhendit, mis aitaks BLV $n+2$ õigesti arvutada. Suurim küsimus on toetuse saaja ühekordsuse tagamine vaadeldavate perioodide ja meetmete lõikes. Näiteks kui ettevõtja on toetust saanud kolmel erineval aastal ja teinud investeeringu kolmel erineval aastal (nt 2009, 2011 ja 2012), siis tuleks leida lahendus küsimusele, millise perioodi $n+2$ BLV vaadeldava ettevõtja kohta arvesse võetakse. Kas esimese investeeringu teostamise aastast $2009+2$ aastat või keskmise ($2011+2$) või viimase investeeringu teostamise aastast ($2012+2$) aasta tulemus. Vastasel juhul on ühe ja sama ettevõtja tulemus koondtulemust moonutav.
- Alameetmete 1.5.1 ja 1.5.3 rakendamise kohta käivad andmed (taotlused, toetuse saajad ja seirenäitajad) on puudulikud ning vajavad pidevalt üle kontrollimist SAIt Erametsakeskus.
- Meetme 3.1 seirenäitajad (töökohtade arv ja külastajate arv aastas) on ebakvaliteetsed. Vajalik on seirenäitajate kogumise meetoodika olemasolu.
- *Leader*-meetme seirenäitajad on ebakvaliteetsed (nt osalemiste arv koolitustel, töökohtade arv). Tagajärjeks on ebaloogilised tulemused aruannetes. Vajalik on seirenäitajate kogumise meetoodika olemasolu.

LISAD

Lisa 1 Püsihindamise meetoodika kohased seiretabelid

Lisa 2 Kohustuslike tulemusindikaatorite tabelid